

FYODOR DOSTOYEVSKI

YUFKA YÜREK

SÜRGÜN ÖNCESİ ÖYKÜLER

Çeviri: SABRİ GÜRSES

Can Yayınları 2000

Fyodor Dostoyevski'nin, "Roman v devyati pismah", "Gaspodin Proharçin", "Hazyaka", "Polzunkov", "Slaboye serdtse", "Çujaya jena i muj pod krovatyu", "Çestniy vor", "Yelka i svadba" adlı öykülerinin derlenmesinden oluşmuştur.

© 2011, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Can Yayınlarında 1. basım: Ağustos 2011

E-kitap 1. sürüm Ocak 2014, İstanbul

Ağustos 2011 tarihli 1. basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

ISBN 9789750720413

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

FYODOR DOSTOYEVSKİ

YUFKA YÜREK
SÜRGÜN ÖNCESİ ÖYKÜLER

ÖYKÜ

Rusça aslından çeviren
Sabri Gürses

Fyodor Dostoyevski'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Budala, 1982

Amcanın Düşü, 1994

Tatsız Bir Olay, 2005

Beyaz Geceleler, 2009

Karamazov Kardeşler, 2010

İkiz, 2010

Yeraltından Notlar, 2011

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ, 1821'de Moskova'da doğdu. Petersburg Askerî Mühendislik Okulu'nu bitirdikten kısa bir süre sonra edebiyatla uğraşmak için askerlikten ayrıldı. İlk romanı İnsancklar (1846), dönemin ünlü eleştirmeni Belinskî'den büyük övgü aldı. Hemen ardından İkiz (1846) adlı kısa romanı geldi. Daha sonra art arda Ev Sahibesi (1847), Beyaz Geceler (1848) ve Yufka Yürek'i (1848) yayımlayan Dostoyevski, Netoçka Nezvanova (1849) adlı romanı yayımlandığı sıralar, devlet düzenini yıkmaya çalıştığı gerekçesiyle tutuklandı; ölüm cezası, Sibirya'da dört yıl ağır hapis cezasına çevrildi. Serbest bırakıldıktan ve evlendikten sonra Amcamın Rüyası (1859) adlı komik bir öykü yazdı. Aynı yıl kaleme aldığı Stepañıkovo Köyü'nün (1859) ardından kardeşiyle birlikte Vremya adlı bir edebiyat dergisi çıkardı. Aynı dergide tefrika edilen Ölüler Evinden Anılar (1861-62), Dostoyevski'nin başlangıçtaki başarısını yeniden gündeme getirdi. Yine dergide yayımlanan Ezilenler (1861), eleştirmenlerin tepkilerine hedef olmasına karşın okurlarca beğenildi. 1862 yazında çıktığı bir Avrupa gezisi, beraberinde Batı Batı Dedikleri: Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları (1863) adlı ünlü makalesini getirdi. Aynı yıl dergisi kapatıldı. Yeniden Avrupa'ya gitti. Tek umudu, artık tutkunu haline geldiği kumardı. Ama tüm parasını rulette yitirdikten sonra güçlükle Rusya'ya döndü. Kardeşiyle Epoha adlı yeni bir dergi çıkardı ve derginin ilk sayısında Yeraltından Notlar (1864) romanı tefrika edilmeye başladı. Hayatında bir talihsizlik dizisi başladı, karısını ve kardeşini kaybettikten sonra dergi kapandı. Alacaklılarının tehditleri üzerine, bir yayımcıdan aldığı borçla Avrupa'ya kaçtı. Suç ve Ceza'yı (1866) yazmaya başladı ve onun için aldığı avansla Rusya'ya döndü. Önce Kumarbaz (1866) adlı romanını yayımladı. Aynı yıl tamamladığı Suç ve Ceza, eleştirmenleri ve okurları hemen büyüledi. 1867'de asistanı Anna Snitkina'yla evlenerek yeniden yurtdışına çıktı; dört yıl Rusya'dan uzak kaldı. Alçaltıcı bir yoksulluk içinde geçen bu dönem boyunca ülkeden ülkeye dolaştı. Bütün bu güçlüklerle, sara nöbetlerine, vazgeçemediği kumar tutkusuna rağmen, ilk çocuklarının trajik ölümüne de katlanan genç karsı, bağlılığını bir an yitirmeden ona gerçek aşkı tattırdı. Dostoyevski, bu ağır yaşam koşulları altında da sendelemeyerek ikinci başyapıtı Budala'yı (1870) yazdı. Budala'yı, 1870'te Ebedi Koca, 1872'de Ecinniler, 1875'te Delikanlı izledi. Karamazov Kardeşler'i (1879-80) yazmaya başladığında, artık ülke çapında tanınan ünlü bir yazardı. Dostoyevski bu arada, Grajdanın'e yazdığı "Bir Yazarın Günlüğü" (1873-81) başlıklı köşe yazılarını, 1876-77 yılları arasında aylık bir yayın olarak çıkardı. 1881' de Petersburg'da ölen Dostoyevski, Batılı ülkelerin edebiyat ve düşün yaşamında önemli bir rol oynamış, özellikle varoluşçuluğun temel kaynaklarından biri sayılmıştır.

SABRİ GÜRSES, 1972 yılında İstanbul'da doğdu. 1989 yılında Akademi Kitabevi Şiir Başarı Ödülü'nü aldı; aynı yıl Nişantaşı Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. 1991 yılında Milliyet Sanat Aşk Öyküleri Yarışması'nda Başarı Ödülü aldı. Gereksinimler, Elde Edemeyişler ve İlerlemeler (şiir, 1990); Unutulmuş Ay Altında (1992); Boşvermişler: Bir Bilimkurgu Üçlemesi (1995); Sevişme (1996) adlı kitapları yayımlandı. 1999 yılında İÜ Rus Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını İÜ Çeviribilim Bölümü'nde "Vladimir Nabokov'un Eugenie Onegin Çevirisi ve Türkçe Onegin Çevirileri" başlıklı teziyle yaptı. 1999 yılından beri İngilizceden, 2000 yılından beri Rusçadan kitap çevirisi yapıyor. İngilizceden Joseph Campbell, Jonathan Lethem, John Smolens, Shusha Guppy, Don DeLillo, William Guthrie, Werner Sombart, Kim Stanley Robinson, Fredric Jameson, Slavoj Žižek, Karel Čapek; Rusçadan F. M. Dostoyevski, İ. S. Turgenyev, A. S. Puşkin, İvan Gonçarov, Mihail Bahtin, Yuri Lotman, Sultan Galiyev, Andrey Bely, Yuri Oleşa çevirileri bulunmaktadır.

Sunuş

Klasik Rus edebiyatının unutulmaz yazarı Dostoyevski, 1881 yılında, Karamazov Kardeşler'in yayımlanmasından hemen sonra öldüğü zaman, ardında eşsiz bir miras bırakmıştı. Elbette bir yazar öncelikle, sorduğu sorularla, yaptığı tespitlerle akılda kalıyor. Dostoyevski, "baba" sorununu, din kavramını, cinayeti, intiharı, sınıf ayrımını, insan ruhunu takıntılı bir biçimde ele almıştı. Bu konulara yönelik sorularının altından bizim, onun mirasçısı olarak kalkıp kalkamadığımız tartışılır. Ama bugün elimizde bulunan edebiyat hazinesi tartışmasız yerini koruyor.

Dostoyevski, çağının tüm genç yazarları gibi Gogol etkisiyle yola çıkmıştı. Yufka Yürek adıyla bir araya getirdiğimiz öyküler, onun bu ilk döneminin ürünleri. Daha önce yayımladığımız Beyaz Geceler ve İkiz'le birlikte, böylece, büyük yazarın sürgün öncesi yapıtlarının tümü yeni çevirilerle okura sunulmuş oluyor.

Öyküler, genç Dostoyevski'nin acemiliklerini de barındırıyor elbette ama yine de okuyanı büyülüyor. Okura, Dostoyevski'nin tüm ana temalarının ipuçlarını veriyor: uyumsuzluk, huzursuzluk, ruh coşkuluğu, delilik, şiddet eğilimi... Bütün bunlar, bilindiği gibi, Avrupa'da Dostoyevski'den çok sonra başlayacak, yaygınlaşacak bireysel sorunlardı. Ama o dönemde, Beyaz Geceler ve İkiz'de de görüleceği gibi, Dostoyevski, "yağmuru önceden hissedeni"ler gibi yazıyordu. Üstelik olgunluk dönemlerinde artık kaybettiği ağır bir duygusallıkla. Kitapta 1847-1848 arasındaki yayın sırasıyla yer alan öyküler, hep Petersburg'da, orta sınıfın, kötü evlerde, bir odanın paravanla ayrılmış yataklarında beş altı kişi yaşayan küçük memurların ve yoksulların dünyasında geçiyor. 1849 yılında ölüm cezası affedilip sürgüne gönderilen Dostoyevski, bu kez aynı insanların mahkûm olarak yaşadıklarını Ölüler Evinden Notlar' da anlatarak dönecektir sürgünden.

Dostoyevski'yi "baştan" okumak isteyenler için Yufka Yürek önemli. Okurumuz Sabri Gürses'in bu özenli çevirisinin keyfini çıkarsın.

DOKUZ MEKTUPLU ROMAN

I

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)

Saygıdeğer Beyefendi ve Aziz Dostum,
İvan Petroviç!

Bugün artık üç gün oldu, aziz dostum, sizinle çok önemli bir konuyu görüşmek üzere, deyim yerindeyse, can havliyle peşinizden koşturuyor; ama hiçbir yerde sizi bulamıyorum. Karım dün akşam, Semyon Alekseyiç'e misafiriğe gittiğimiz sırada, sizinle ilgili küçük bir şaka yaptı; Tatyana Petrovna ile sizin ele avuca gelmez bir çift olduğunuzu söyledi. Evleneli üç ay olmadı, ama artık ocağınızı ihmal ediyorsunuz. Buna hep birlikte epey güldük (size karşı kendimizi yakın hissettiğimiz için elbette); ama şaka bir yana, değerli dostum, siz bana zarar verdiniz. Semyon Alekseyiç, sizin kulüpte, Birleşikler Cemiyeti'nin¹ balosunda olduğunuzu söylemesin mi? Karımı Semyon Alekseyiç'in eşiyle birlikte bırakıp, Birleşikler Cemiyeti'nin balosuna koşturuyorum. Alay ve Acı!² Halimi bir düşünün: Balodayım, tek başınayım ve yanımda karım yok! Kapıcının orada karşılaştığım İvan Andreyiç, beni yalnız görünce, danslı toplantılara karşı bende ani bir heves uyandırdığı sonucuna vardı hemen (hain!) ve kolumdan yakalayıp Birleşikler Cemiyeti'nde onu bunalttıklarını, hiçbir yerde genç bir ruh bulamadığını, muhabbet çiçeği ile paçuli kokusundan başının tuttuğunu söyleyerek beni zorla dans dersine sokmaya çabaladı. Ne sizi ne de Tatyana Petrovna'yı bulabildim. İvan Andreyiç sizin kesinlikle Aleksandr Tiyatrosu'nda Akıldan Bela'da olduğunuzu söyleyip yeminler etti.

Aleksandr Tiyatrosu'na uçtum: Orada da yoktunuz. Bugün, sabahleyin sizi Çistaganov'da bulmayı umdum; ama orada da yoktunuz. Çistaganov, Perepalkinlere gönderiyor – yine aynı şey. Kısacası, tam bir işkence; nasıl uğraşıp durdum, varın siz düşünün! Şimdi size yazıyorum (başka çare yok!). Bahsedeceğim konu öyle edebî bir konu değil (beni anlarsınız); karşı karşıya olsak size ayrıntısıyla açıklasam daha iyi olur ve bunu ne kadar erken yaparsak o kadar iyi; bu yüzden, sizden bugün Tatyana Petrovna'yla birlikte bana çaya ve akşam yemeğine gelmenizi rica ediyorum. Anna Mihaylovnacığım sizinle görüşmekten büyük mutluluk duyacaktır. Gerçekten, nasıl desem, sizi görmeye can atıyoruz.

Kısacası, kıymetli dostum, (iş kaleme, işte bu satırlara kaldı) artık size kısmen sitem etmeyi ve hatta suçlamayı gerekli görüyorum aziz dostum; görünüşte çok masumane olan, sizin başıma bela gelmesine yol açtığınız küçücük bir konuda... Habissiniz siz, vicdansızsınız! Geçen ayın ortalarına doğru siz, evime bir tanıdığınızı, yani Yevgeni Nikolayeviç'i getirdiniz; onu bana dostça ve tahmin edileceği üzere, kutsal olan tavsiyenizle tanıttınız; olayı mutlulukla karşıladım, genç adamı kucaklayarak kabul ettim ve böylece ilmiği boğazıma geçirmiş oldum.

İlmik ya da değil, iyi bir şaka denebilir buna. Şimdi yazarak, beceriksiz bir şekilde açıklayamam; ama sizden küçücük bir ricam olacak, kötülüksever dost ve ahbap: Siz, bu

genç delikanlının kulağına bir şekilde, incelikle, laf arasında, sessizce, başkentte bizim ev dışında birçok ev bulunduğunu fısıldama fırsatını bulamaz mısınız acaba? Mümkün değil mi, dostum! Ahbabımız Simonyeviç'in dediği gibi ayaklarınıza mı kapanalım! Görüştüğümüz zaman size her şeyi anlatacağım. Bu genç adamın, sözgelimi, düzgün görünüşten ya da ruhsal niteliklerden yoksun olduğunu ya da herhangi bir şeyi rezil ettiğini söylemiyorum. Tersine, hatta biraz canayakın ve sevimli; ama bekleyin, göreceksiniz; bu arada, eğer onunla karşılaşılırsanız bir konuşun Tanrı aşkına, azizim. Bunu ben bizzat yapardım ama biliyorsunuz, karakterim böyle; yapamıyorum, sırf o yüzden. Sizse onu tavsiye etmişsiniz. Neyse, her koşulda, akşamleyin daha ayrıntılı açıklayacağım. Şimdilik görüşmek üzere. Hizmetinizdeyim ve bilumum.

Hamış: Benim ufaklık bir haftadır rahatsız ve her gün gitgide kötüleşiyor. Diş çıkartıyor, dişler ağzını acıtıyor. Karım da hiç başından ayrılmıyor ve üzülüyor, zavalılık. Geliniz. Gerçekten bizi mutlu edeceksiniz, aziz dostum.

1. Büyük olasılıkla, Aralıkçların 1823 yılında Novgorod'da kurduğu gizli örgüt, Birleşik Slav Cemiyeti kastediliyor. (Ç.N.)
2. Aleksandr İvanoviç Kluşin'in (1870-1804) bir komedisi. (Ç.N.)

II

(İvan Petroviç'ten Petrov İvaniç'e)

Sevgili Bay,
Petrov İvaniç!

Mektubunuzu dün aldım. Okudum ve şaşakaldım. Tanrı bilir nerelerde aramışsınız beni, ama ben hep evdeydim. Saat ona kadar İvan İvaniç Tolokonov'u bekledim. Sonra arabayı hazırlattım, karımı aldım, yola koyulduk ve saat yedi buçuk gibi size geldik. Siz evde yoktunuz, bizi eşiniz karşıladı. Sizi saat on bire dek bekledik; daha fazla bekleyemedik. Karımı aldım, vedalaştık, arabaya bindik, onu eve bıraktım; ben de orada sizinle karşılaşacağımı umarak Perepalkinlere gittim, ama yine hesap tutmadı. Eve döndüm, bütün gece kaygıdan uyuyamadım, sabahleyin üç kez size geldim: Saat dokuzda, onda ve on birde, üç kez araba tutarak masraf ettim ve siz beni yine ortada bırakmış oldunuz.

Mektubunuzu okurken hayrete düştüm. Yevgeni Nikolayeviç'ten bahsetmişsiniz, onunla konuşmamı rica etmişsiniz ve neden olduğunu belirtmemişsiniz. Dikkatli olmanızı takdir ediyorum; ama kâğıttan kâğıda fark vardır ve ben önemli kâğıtları bigudi yapsın diye karıma vermiyorum. Ayrıca bana bütün bunları ne düşünerek yazmış olabildiğinizi de anlamıyorum. Yani, eğer bir şeyler olmuşsa neden ben bu işe karışayım? Ben burnumu her yere sokmam. Siz bunu reddedebilirsiniz, benim size kısaca, kesin bir şekilde açıklamam gerektiğini anlıyorum, bunun da vakti gelecek. Ama sıkıntıdayım ve koşulları gözardı etmemeniz için ne yapmak gerektiğini bilmiyorum. Yol yakın ama masraf oluyor, bir yandan da karım sızlanıyor: Son moda kadife kukuletalardan istiyor. Yevgeni Nikolayeviç konusunda hemen şuna dikkat çekeyim: Dün, Pavel Semyoniç Perepalkin'de bulunduğum sırada, hiç vakit kaybetmeden ciddi bir soruşturma yürüttüm. Yaroslav eyaletinde onun kendisine ait beş yüz canı var, ninesinden de Moskova yakınlarında üç yüz can almayı umuyor. Parası ne kadar bilemiyorum, ama bunu siz daha iyi bilirsiniz diye düşünüyorum. Sonuçta bana bir görüşme yeri belirtmenizi rica ediyorum. Dün İvan Andreyiç'le karşılaşmışsınız ve onun size, benim karımla birlikte Aleksandr Tiyatrosu'nda olduğumu söylediğini yazıyorsunuz. Bense size onun yalan söylediğini, üstelik ona böyle işlerde güvenilmeyeceğini, daha üç gün önce kendi ninesinden 800 rublelik banknot yürüttüğünü yazıyorum. Ben de hizmetinizdeyim.

Hamiş: Karım hamile; bu yüzden ürkek ve ara sıra melankolik bir havaya bürünüyor. Tiyatroda da genellikle alkış sesleri ve makinelerin çıkardığı yapay sesler oluyor. Bu yüzden, yani karımı rahatsız etmekten çekindiğim için, tiyatroya götürmüyorum onu. Kendim de tiyatroya uzun zamandır gitmiyorum.

III

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)

Kıymetli Dostum,
İvan Petroviç,

Suçluyum, suçluyum, binlerce kez suçluyum; ama hemen açıklayacağım. Dün saat altıda, her seferinde olduğu gibi kalbimizin derinlerinden gelen bir duyguyla sizi andığımız sırada, Stepan Alekseyiç amcamızdan halamızın rahatsız olduğunu bildiren bir haberci geldi. Karımı ürkütmekten korkarak ona tek kelime etmedim, başka bir işi bahane ederek halamın evine gittim. Gittiğimde halamı yarı ölü bir halde buldum. Saat beşe doğru ona, iki yıldır üçüncü kez olan bir hal geldi. Evdeki doktor Karl Fedoriç, bir geceden fazla yaşamayacağını söyledi. Bir düşünün halimi, aziz dostum. Bütün gece ayaktaydım, acı içinde uğraşıp durdum! Sonunda sabahleyin, bedensel ve ruhsal olarak iyice tükenmiş bir halde güçten kesilip, oradaki divana uzandım ve beni vaktinde uyandırmaları gerektiğini söylemeyi unutarak on iki buçuğa dek uyuyakaldım. Halam daha iyi oldu. Karıma gittim; o zavallı da beni beklerken korkudan ölmüş. Bir iki lokma bir şeyler yedim, bebeği kucakladım, karımı sakinleştirdim ve size doğru yola çıktım. Siz evde yoktunuz. Sizde Yevgeni Nikolayeviç'le karşılaştım. Eve döndüm, kalemi aldım ve şimdi size yazıyorum. Homurdanıp kızmayın bana. Vurup masum başımı boynumdan ayırın ama iyi yürekliliğinizi kaybetmeyin. Eşinizden, akşamleyin Slavyanovlarda olacağınızı öğrendim. Mutlaka orada olacağım. Sabırsızlıkla bekleyeceğim sizi.

Şimdi hizmetinizde olmaktan vb.

Hamiş: Ufaklık, bizi tam bir umutsuzluğa gömdü. Karl Fedoriç ona Rheum³ yazdı. İnliyor, dün kimseyi tanımıyordu. Bugünse herkesi hatırlamaya başladı ve sayıp durdu "baba, anne, bu..." diye. Karım sabahtan beri ağlıyor.

3. Türkçede "uşgun" ya da "ravent" olarak bilinen, kökeni Çin'e uzanan bir bitki. Rusya'nın güneyinde yetişir. (Ç.N.)

IV

(İvan Petroviç'ten Petrov İvaniç'e)

Sevgili Bayım, Petrov İvaniç!

Size sizden, sizin odanızda, sizin masanızda yazıyorum; ama kalemi elime almadan önce sizi tamı tamına iki buçuk saat bekledim. Şimdi izin verin size doğrudan şunu söyleyeyim Petrov İvaniç, benim samimi düşüncem bütün bunların ucuz numaralar olduğu yolunda. Sizin son mektubunuzdan, Slavyanovlarda beklediğiniz, beni oraya çağırdığınız sonucunu çıkardım; fakat beş saattir oturuyorum, siz gelmediniz. Neyim ben, gülünç biri mi; neyim size göre, ne olabilirim? Kusura bakmayın, sevgili bay... Sabahleyin sizdeydim, sizi bulmayı umuyordum; insanları uygun bir vakitte evlerinde bulabilecekken, Tanrı bilir nerelerde arayan o birtakım düzenbaz şahısların durumuna düşmemeyi umuyordum. Evde ruhunuz bile yoktu. Şimdi size bütün tatsız gerçeği söylemekten beni neyin alıkoyacağını bilemiyorum. Sadece, sizi artık, malum nedenlerle sözünden caymış olan kişilerden biri olarak gördüğümü söylemem gerekiyor. Ve ancak şimdi, bütün olayı düşünürken, sizin kurnaz aklınızın yaklaşımına kesin olarak hayret ettiğimi itiraf etmekten kendimi alıkoyamayacağım. Daha en başından beri kötü niyetinizi sergilediğinizi ancak şimdi görüyorum. Benim bu varsayımımın kanıtı da sizin geçen hafta, neredeyse kabul edilmez bir şekilde; üzerinde benim adresimi taşıyan, içinde oldukça karanlık ve biçimsiz bir şekilde, çok iyi bildiğiniz sorunumuzla ilgili koşulları sergilediğiniz mektuba el koymuş olmanızdır. Belgelerden korkuyorsunuz, onları yok ediyorsunuz; ama beni aptal yerine koymayı kesin. Çünkü aptal yerine koyulmama izin vermeyeceğim, şu vakte dek kimse bana bunu yapamadı ve bundan sonra da bu durum değişmeyecek. Gözümü açtım. Benim mantığımı bozuyorsunuz. Yevgeni Nikolayeviç hakkında aklımı bulandırıyor ve ben, bu ayın yedisi tarihli şu vakte dek içinden çıkamadığım mektubunuzla, anlaşmak için sizi aranınca; siz bana yalan suçlamalarda bulunuyor, kendinizi aklıyorsunuz. Sevgili bayım, bütün bunları fark edemeyeceğimi mi sanıyorsunuz? Çeşitli kişilerin tavsiyesine bağlı olarak sizin çok iyi bildiğiniz koşullardan dolayı beni ödüllendirmeyi vaat ediyorsunuz, bu arada, nasıl olduğu bilinmez bir şekilde, öyle bir ayarlıyorsunuz ki, benden hatırı sayılır miktarda parayı, daha bir hafta kadar önce, senet vermeden alıyorsunuz. Şimdiyse, paraları almış saklanıyorsunuz, üstelik benden kaçarken, Yevgeni Nikolayeviç'i öne sürüyorsunuz. Belki de, benim yakında Simbirsk'e gidecek olduğumu hesaplıyor ve sonuçta sizinle başa çıkamayacağımı düşünüyorsunuz. Ama size ciddiyetle bildiriyorum ve şeref sözü veriyorum ki, bunun için iki ay daha Petersburg'da yaşamam gerekse bile bu işimi sonuçlandıracağım; amacıma ulaşacağım ve sizi yakalayacağım. Biz sonuca hemen de varabiliriz. Sonuçta size söylüyorum: Eğer bugün bana önce mektupla, sonra şahsen, bizzat açıklama yapmaz, mektubunuzda başlangıçta aramızda belirlenen koşulların hepsini sıralamaz ve Yevgeni Nikolayeviç'le ilgili düşüncelerinizi açıklamazsanız sizin çok rahatsız olmanıza ve hatta bana cephe almanıza yol açacak bazı önlemler alacağım.

Hizmetinizde olmayı isterdim vb.

V

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)
11 Kasım

Sevgili, Saygıdeğer Dostum,
İvan Petroviç!

Mektubunuz beni ruhumun en derin yerlerine dek yakıp kül etti. Ve değerli ama haksız dostum, sizin için en iyi dileklerle dolu birine karşı böyle davranmış olmaktan utanç duymalısınız. Telaş etmek, olup biteni açıklamamak ve sonunda beni böyle hakaretimiz kuşkularla gücendirmek?.. Ama hemen sizin suçlamalarınıza yanıt vereceğim. Beni dün akşam yakalayamadınız İvan Petroviç, çünkü birden ve hiç beklenmedik bir şekilde ölmek üzere olan birinin başucuna çağrıldım. Evfimiya Nikolavna teyze dün akşam, öğleden sonra saat on birde vefat etti. Akrabaların ortak kararıyla ben, bütün o üzücü ve yürek yakan törenleri düzenlemek üzere memur edildim. Olaylar öyle gelişti ki sizi bu sabah göremediğim gibi, birkaç satır mektupla da haber veremedim. Aramızda yaşanan anlaşmazlıktan dolayı içtenlikle üzüntü duyuyorum. Şaka yollu ve laf arasında Yevgeni Nikolayeviç için söylediğim sözleri, kesinlikle tam tersi bir şekilde anlamışsınız, olayın tamamına beni derinden inciten bir anlam yüklemiştir. Parayı hatırlatıyor ve bununla ilgili huzursuzluğunuzu dile getiriyorsunuz. Mecburen bütün arzu ve ihtiyaçlarınızı karşılamaya hazırım; tabii burada laf arasında, size bu paranın, 330 gümüş rublenin sizden geçen hafta belli koşullarda alındığını, borç olarak alınmadığını hatırlatmadan da edemeyeceğim. Sonuçta kesinlikle bir yazışma olmalıydı. Sizin mektubunuzda sergilenen diğer noktaları açıklamaya tenezzül etmeyeceğim. Bunun bir yanlış anlama olduğunu görüyorum; burada sizin her zamanki aceleci, ateşli ve samimi ruh halinizi görüyorum. Sizin iyi yürekli ve açık karakterinizin kalbinizde kuşkuya yer vermediğini ve sonuçta bana ilk el uzatanın siz olduğunu biliyorum. Yanılıyorsunuz İvan Petroviç, çok yanılıyorsunuz!

Mektubunuz beni derinden yaralamış olsa da ben hemen, hatta bugün, size suçluyla birlikte gelmeye hazırdım; ama dün yaşadıklarımın sonra tam anlamıyla ceset gibiyim ve ayaklarımın üzerinde zar zor duruyorum. Bu da yetmiyormuş gibi karım yatağa düştü, ciddi bir hastalık olmasından kaygılanıyorum. Ufaklığa gelince, o, Tanrı'ya şükür daha iyi. Ama kalemi bırakıyorum... İşler çağırıyor, üstüme yığıldılar.

Affedin, eşsiz dostum, hizmetiniz vb.

VI

(İvan Petroviç'ten Petrov İvaniç'e)
14 Kasım

Sevgili Efendim Petrov İvaniç!

Üç gün bekledim; bu üç günü verimli geçirmeye çalıştım. Bu arada kibarlık ve terbiyenin her insanın en önde gelen özellikleri olduğunu hissederek, bu ayın onunun tarihini taşıyan son mektubumdan bu yana size karşı ne bir söz söyledim, ne bir eylemde bulundum: Kısmen size teyzenize karşı Hıristiyanlık vazifenizi sakince yerine getirmenize izin vermek için, kısmen de bilinen konuyla ilgili bazı değerlendirme ve araştırmalar yapmak için zamana ihtiyaç olması nedeniyle. Şimdiyse sizinle kesin ve nihai olarak anlaşmaya çalışıyorum.

Size açık bir şekilde ve ciddiyetle, ilk iki mektubunuzu aldıktan sonra sizin benim ne istediğimi anlamadığınızı düşündüğümü bildireyim; işte bu yüzden sizinle görüşmeye ve yüz yüze açıklamaya çalıştım, kalemde korktum ve kâğıt üzerinde düşüncelerimi ifade yöntemimin yetersizliği yüzünden kendimi suçladım. Bildiğiniz gibi boş züppeliklerden uzak dururum; çünkü acı tecrübelerle, genellikle dış görünümün yanıltıcı olduğunu ve çiçeklerin altında çoğu zaman yılanların saklandığını öğrendim. Ama siz beni anladınız; bana gerektiği gibi yanıt vermediniz, çünkü ruhunuzun ihanetiyle daha baştan şeref sözünüzü ve aramızda var olan dostane ilişkileri bozmaya karar vermişsiniz. Aslında siz bunu, bana karşı hiç beklemediğim ve şu âna kadar inanmak istemediğim bu iğrenç davranışlarınızla, benim çıkarlarım açısından zararlı olan bu davranışlarınızla belli etmişsiniz; çünkü tanışmamızın daha en başında zekice tavırlarınız, incelikli hitap tarzınız, eylemlerinizi ve sizinle sohbet ettikçe elde ettiğim yararlar yüzünden sizin gerçek bir dost, ahbab ve iyiliğimi isteyen biri olduğunuzu sanmıştım. Şimdiyse açık bir şekilde tatlı ve pırlı pırlı görünümlerinin altında kalplerinde zehir barındıran, akıllarını kısa süreli entrika ve kabul edilmez yalanlar için çalıştıran, bu yüzden de kalemle kâğıttan korkan, bunun yerine hünerlerini yakınları ve vatanları için değil, birtakım iş ve koşullar nedeniyle onlara başvurmuş olan kişilerin aklını bulandırmak ve uyutmak için kullanan birçok kimsenin var olduğunu açık bir şekilde kavradım. Sizin ihanetiniz, sevgili bayım, benim açımdan aşağıdakilere bakarak açıkça görülmektedir:

Birincisi, sevgili bayım, size mektubumda açık ve belirgin ifadelerle durumumu tasvir ettiğim ve bu arada size ilk mektubumda, birtakım ifade ve tavırlarınız üzerinde (özellikle de Yevgeni Nikolayeviç'le ilgili olanlar üzerinde) düşünmek isteyip istemediğinizi sorduğum zaman, daha çok susmaya çalıştınız ve beni kuşku ve tereddütlerle sarsarak olaydan yakanızı sıyırdınız. Sonra, başıma terbiyeli bir şekilde anmanın mümkün olmadığı birtakım işler getirdikten sonra, hayal kırıklığına uğradığınızı yazdınız bana. Bunu nasıl adlandırmak uygun olur sevgili bayım? Sonra, benim için her dakika değerli hale gelmişken ve beni bütün kentte peşinizden koşturmaya mecbur bırakmışken; dostluk

kisvesi altında, bana içinde konu hakkında kasten tek kelime etmediğiniz, tümüyle bambaşka şeylerden söz ettiğiniz mektuplar yazdınız: Her koşulda saygı duyduğum eşinizin hastalıkları, bebeğinizi neyle beslediğiniz ve dışının hangi koşullarda çıktığı gibi ayrıntıları yazıp durdunuz. Bunları her mektupta, benim için sıradan bir hakaret olacak sıklıkta hatırlattınız. Kuşkusuz, bir babanın yavrusunun çektiği acılardan dolayı ruhunun dağıldığını kabul ederim; ama bunu çok daha başka, daha zorunlu ve ilginç konular varken anmak da neyin nesi? Sustum ve sabrettim; şimdiyse, yeterince zaman geçtiğine göre, açıklamam gerekiyordu. Sonunda, beni bir hain gibi sahte randevularla defalarca kandırmanız, beni sizin soytarınız, eğlenceniz kıldı anlaşılın, ama benim buna niyetim yok. Sonra beni peş peşe evinize davet edip layığıyla aldattınız; bana can çekişen, saat beşte can veren teyzenize çağrıldığınızı bildirdiniz örneğin, tam bir kesinlikle. Bana ne mutlu ki, sevgili bayım, bu üç gün içinde biraz bilgi toplamış ve teyzenizin bir önceki gün saat sekizde, gece yarısına doğru can verdiğini öğrenmiş bulunuyorum. Bunun ışığında sizin, başka kimseleri kandırmak için akrabalarınızın kutsiyetini bile bozabildiğinizi anlıyorum. Sonuçta, son mektubunuzda akrabanızın ölümünden sanki tam da ben bilinen nedenlerle sizinle görüşmek için evinize geldiğim sırada olmuş gibi bahsediyorsunuz. Ama burada hikâye ve hesaplarınızın rezaleti her türlü olasılığı aşılıyor, çünkü ne mutlu ki şans eseri bazı güvenilir kaynaklara başvurduğum ve tam zamanında, teyzenizin vefatıyla ilgili olarak mektubunuzda imansızca belirttiğiniz vakitten neredeyse tam bir gün önce öldüğünü öğrendim. Sizin ihanetinizi anlamamı sağlayan işaretleri sıralayacak olsam sonu gelmez. Tarafsız bir gözlemci açısından, her mektubunuzda beni samimi bir dost saymanız ve kanımca benim vicdanımı uykuya yatırmaktan başka bir amacı olmayan iyi adlarla adlandırmanız bile yeter.

Şimdi bana göre en büyük yalan ve ihanetinize geçiyorum, yani son zamanlarda ortak ilgi noktamızı oluşturan her konuda ebedi suskunluğunuza; benim için karanlık ve anlaşılmaz da olsa sizin, karşılıklı koşullar ve anlaşmalarla, benim ortağınız olarak, makbuz almadan ortaya koyduğum 350 gümüş rubleyle barbarca, zorla el koymanız konusundaki suskunluğunuza; son olarak, ortak tanıdığımız Yevgeni Nikolayeviç'e attığınız iğrenç iftiraya... Artık açık bir şekilde sizin bana, onun, deyim yerindeyse, keçi gibi ne sütü ne yünü olduğunu, ne o ne bu, ne balık ne et olduğunu kanıtlamak istediğinizi, bu ayın altısı tarihli mektubunuzda onu kusurlu gösterdiğinizi anlıyorum. Bence Yevgeni Nikolayeviç'i kibar ve iyi huylu bir genç olarak tanıyorum; bence yeryüzünde saygı görecektir, bulacak, bunu da hak edecektir. Hatta sizin her akşam, bu iki hafta boyunca, cebinize birkaç onluk, bazen de 100'lük gümüş ruble koyup Yevgeni Nikolayeviç'i kumara götürdüğünüzü de biliyorum. Şimdi de bütün bunları reddediyorsunuz ve bana çabalarımın dolayısıyla teşekkür etmek bir yana, kesin olarak bana ait olan paraları sahipleniyor, önce beni ortağınız olarak kandırıyor, sonra benim payıma ait kârları da iç ediyorsunuz. Şimdi de kanunsuz bir şekilde benim ve Yevgeni Nikolayeviç'in paralarımızı sahiplendikten sonra, binbir çabayla sizin evinize getirdiğim kişiyi bile benim gözümde kara çalan iftiranız için kullanarak bana teşekkür etmeye kalkışyorsunuz. Oysa, dostların anlattığına göre, bu vakte dek siz onunla sarmaş dolaşmışsınız, onunla bir öpüşmediğiniz kalmış ve biricik dostunuz için dünyayı vermişsiniz; fakat yeryüzünde sizin beslediğiniz niyetleri ve dostane, sevecen yaklaşımlarınızın ne anlama geldiğini anlamamak aptallık

olur. Ben bunların yalan olduğunu, hainlik olduğunu, terbiyenin ve insan hakkının göz ardı edilmesi, imansızlık ve her açıdan rezillik olduğunu söylüyorum. Kendimi de buna örnek ve kanıt olarak sunuyorum. Ben sizi nasıl incittim ve neden bana karşı böyle tanrısız bir davranışta bulundunuz?

Mektuba son veriyorum. Söyleyeceğimi söyledim. Şimdi bitiriyorum: Eğer siz, sevgili bayım, mektubumu aldıktan sonra en kısa sürede; birincisi, benim size verdiğim toplam 350 gümüş rubleyi geri vermezseniz ve ikincisi, sizin vaat ettiğiniz üzere vermeniz gereken kârı vermezseniz o zaman her yola başvuracağım; sizi zorlamak için gerekirse önce kaba kuvvete, sonra yasaların korumasına başvuracağım ve son olarak, sizi uyarıyorum, çalışanlarınızın ve yakınlarınızın elindeki birtakım kanıtlar sizin bütün dünyanın gözünde adınızı lekeleyebilir, silebilir.

Hizmetiniz vb.

VII

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)
15 Kasım

İvan Petroviç!

Sizin köylüce yazılmış ve aynı zamanda tuhaf olan mektubunuzu aldığımda, önce paramparça etmek istedim ama nadir bir şey olduğundan sakladım. Yine de yaşadığımız anlaşmazlık ve tatsızlıklar için yürekten üzgünüm. Size yanıt vermek istemiyordum. Fakat mecbur kalıyorum. Aslında bu satırlarla size, sizi herhangi bir şekilde evimde görmenin benim için de karım için de çok tatsız olacağını bildirmeyi gerekli gördüm: Karımın sağlığı pek yerinde değil ve katran kokusu ona zarar veriyor.

Karım eşinize bizde kalmış olan Manche'li Don Quijote kitabını, teşekkürleriyle gönderiyor. Sizinle son görüşmemizde tarafınızdan unutulduğu söylenen galoşlarınıza gelince, üzülerək onu hiçbir yerde bulamadığımızı bildiriyorum. Onları arayacaklar, bulamazlarsa o zaman size yenisini alacağım.

Bu arada, ben de hizmetinizden şeref duyarım vb.

VIII

Kasım ayının on altısında Petrov İvaniç, şehir postasından onun adına gönderilmiş iki mektup aldı. İlk zarfı açtı ve soluk pembe bir kâğıda, alengirli bir şekilde yazılmış kısa bir mektup çıkardı: Karısının el yazısı... 2 Kasım günü, Yevgeni Nikolayeviç'e yazılmış. Zarfta başka bir şey yoktu. Petrov İvaniç okudu:

Sevgili Eug'ene!

Dün bir şey olmadı. Kocam bütün gece evdeydi. Yarın on bire doğru gel. On bir buçukta kocam Tsarkoye'ye gidecek ve gece yarısı dönecek. Bütün gece esip üfürdüm. Haberleri ve yazışmaları gönderdiğin için sağol. Tam bir kâğıt yığını! Gerçekten hepsini o mu yazdı? Doğrusu üslup sahibi biriymiş; teşekkürler, beni sevdiğini görüyorum. Dün için üzülme ve yarına bak, Tanrı seninle olsun.

Petrov İvaniç ikinci mektubu açtı:

Petrov İvaniç!

Ayaklarım siz yokken evinize hiç gitmedi; boş yere kâğıt kirletmişsiniz.

Gelecek hafta Simbirsk'e gidiyorum; değerli misafiriniz ve sevgili dostunuz Yevgeni Nikolayeviç sizin olsun; başarılar dilerim, galoşlar için kaygılanmayın.

IX

Kasım'ın on yedisinde İvan Petroviç şehir postasından onun adına gelen iki mektup aldı. İlk zarfı açıp kâğıdı özensizce, telaşla çıkardı: Karısının el yazısı... 4 Ağustos'ta Yevgeni Nikolayeviç'e yazılmış. Zarfta başka bir şey yoktu. İvan Petroviç okudu:

Elveda, elveda Yevgeni Nikolayeviç! Tanrı seni bunun için ödüllendirsin. Mutlu olun, ama benim payıma vahşet kaldı; korkunç! Sizin isteğiniz oldu. Eğer teyzem olmasaydı, size inanacaktım. Ne bana ne teyzeme gülün. Yarın bizi taçlandırıyor. Teyzem iyi bir insan bulmuş olmaktan mutlu ve beni çeyizsiz evlendiriyor. Adamla ilk kez bugün karşı karşıya geldim. İyi biri gibi görünüyor. Bana acele ettiriyorlar. Elveda, elveda... güvercinim!! Bir gün beni hatırlayın, sizi hiç unutmayacağım. Elveda. Bu sonuncuyu da ilki gibi yazdım... Hatırlıyor musunuz?

Tatyana

İkinci mektupta şunlar vardı:

İvan Petroviç! Yarın yeni galoşları alacaksınız; başkasının cebinden bir şey almaya hiç alışık değilim, ayrıca sokaktan gelip geçenin bıraktığı artıkları toplamayı da sevmem.

Yevgeni Nikolayeviç gündüzleri Simbirsk'e gidiyor; yol arkadaşlığınız için ricada bulunmamı istedi benden; kabul eder miydiniz?

İlk kez 1847 yılının Ocak ayında
Sovremennik'te yayımlanmıştır.

BAY PROHARÇİN

Ustinya Fedorovna'nın dairesinin en karanlık ve mütevazı köşelerinden birinde, yaşı geçkin, iyi niyetli ve hiç içmeyen bir insan olan Semyon İvanoviç Proharçin yaşıyordu. Bay Proharçin, memuriyetinden, memuriyet vazifesine karşılık makul ölçüde bir maaş aldığından, Ustinya Fedorovna kira olarak ondan her ay 5 rubleden daha fazlasını almazdı. Bazıları, kadının kendine göre başka bir hesabı olduğunu söylüyordu; ama ne olursa olsun Bay Proharçin, sanki kötü yüreklilerin hepsinden intikam alır gibi, kadının gözdesi olmuştu ve bunu bir soyluluk ve onur belirtisi sayıyordu. Ustinya Fedorovna'nın da mütevazı bir yemeğe, kahveye ve insanın gücünü aşan bir oruca özel eğilimi olan, oldukça saygın, iri yarı bir hanım olduğunu; Semyon İvanoviç dışında, ondan iki kat daha fazla ödeyen, fakat uslu durmayıp tam tersine, onun kadınca halleri ve öksüz savunmasızlığı üzerine hep birden kötü imalar yapan, ona kiralarını vermiyor olsalar hemen kapıya koyacağı, dairesinde görmeyi hiç mi hiç istemediği birkaç müşterisinin daha olduğunu belirtmek gerekir. Semyon İvanoviç ise güçlü içkilere aşırı düşkün bir merhumun ya da belki şöyle demek daha doğru olur, işten çıkarılmış birinin Volkovo Mezarlığı'na götürülmesinden beri kadının gözdeleri arasına girmişti. Onun deyişleriyle, cesareti yüzünden yaralanmış olan gözüyle ve yine cesaret yüzünden kırılmış ayağıyla gezinse de; heyecanlı ve işten çıkarılmış olsa da; bir tek Ustinya Fedorovna'nın gösterebileceği bütün o iyi niyetliliği elde etmeyi ve bundan yararlanmayı başarmıştı. Ve herhalde, daha uzun süreler onun en sadık ahbabı ve yaşam yoldaşı olmayı sürdürecekti; eğer sonunda çok derin, çok acıklı bir şekilde gözden düşmeseydi. Bütün bunlar daha Peski'deyken, Ustinya Fedorovna sadece üç müşteriye sahipken daha geniş bir mekâna sahip yeni bir daireye taşındığı, böylece daha geniş bir işletme oluşturduğu ve yeni on kadar kiracı daha toplayıp bir tek Bay Proharçin'e dokunmadığı zaman olmuştu.

Bay Proharçin'in bazı kaçınılmaz kusurları vardı, oda arkadaşlarının her birinde de vardı bu kusurlar; başta iki taraf birbiriyle anlaşıyor bile denebilirdi. Bu noktada, Ustinya Fedorovna'nın yeni kiracılarının her birinin birbirleriyle doğuştan kardeş gibi geçindiklerini belirtelim: İçlerinden birkaç tanesi birlikte çalışıyordu; her ayın ilk günü hepsi sırayla birbirlerinin maaşlarını, çeşitli kâğıt oyunlarında iç ederlerdi; neşeli vakitlerini hep birlikte, onların deyişleriyle, hayatın köpüklü anlarının tadını çıkararak takım halinde geçirmeyi severlerdi; ara sıra yüksek sesle tartışmayı severlerdi ve son zamanlarda işler pek tartışmasız çözüme kavuşmuyor olsa da, bu topluluktan her tür önyargı kovulmuş olduğu için, bu tür durumlarda söz konusu olan karşılıklı anlayış hiçbir şekilde bozulmazdı. Kiracılar arasında özellikle dikkat çekici olanlar vardı: Zeki ve okumuş bir insan olan Mark İvanoviç, Oplevaniyev, mütevazı ve iyi bir insan olan Prepolovenko, bir de kesinlikle sosyeteye girmeyi hedeflemiş olan Zinoviy Prokofyeviç, ayrıca vaktiyle gözdelikte birinciliği Semyon İvanoviç'in elinden neredeyse alacak olan kâtip Okeanov, sonra bir başka kâtip Sudbin, Raznoçinets⁴ Kantaryev ve başkaları vardı. Ama Semyon İvanoviç bütün bu kişilerle dost değildi sanki. Kuşkusuz, kimse ona kötülük etmek istemezdi, dahası daha en baştan herkes Proharçin'e hak vermiş ve onun, Proharçin'in, Mark İvanoviç'in sözleriyle, iyi ve uysal bir insan olduğuna, dünyevi olmasa da dürüst olduğuna, yalancı olmadığına, elbette, kendi kusurları da olduğuna, ama eğer acı çekiyorsa, kendi

imgeleminin yetersizliği yüzünden acı çektiğine karar vermişlerdi. Dahası, bu şekilde kendine ait bir imgelemden yoksun olsa da, Bay Proharçin figürü ve tavırlarıyla; sözgelimi, kimsenin karşısında özellikle kendisine has bir bakış açısı sergilemiyordu (alay edenler de buna takılmaya bayılıyorlardı), fakat figürü de öyle bir elden çıkmıştı ki sanki onda hiçbir şey yoktu; bu yüzden, akıllı bir adam olan Mark İvanoviç, resmî olarak Semyon İvanoviç'i savunmayı üstlenir ve Proharçin'in yaşı geçkin ve ağırbaşlı bir adam olduğunu, kendisi için ağıt yakma çağını çoktan geride bırakmış olduğunu, mükemmel, renkli bir dille ve oldukça başarılı bir şekilde ilan ederdi. Yani, eğer Semyon İvanoviç insanlarla geçinmeyi başaramadıysa, bunun tek suçlusunu kendisiydi.

İnsanların dikkatini çeken ilk şey, kuşkusuz, Semyon İvanoviç'in eli sıkılığı ve cimriliğiydi. Bu hemen dikkat çeker ve hesaba katılırdı; çünkü Semyon İvanoviç hiçbir şekilde, hiçbir nedenle ve kimseye fincanını bile ödünç vermezdi, kısacık bir süre için bile olsa; ve bunu yapmakta da oldukça haksızdı, çünkü kendisi hiç çay içmezdi, ihtiyaç olduğunda, yararlı bitkilerden ve iyileştirici özellikleri olan birtakım otlardan, hep belli miktarda elde ettiği, oldukça hoş bir karışım içerdi. Ayrıca, bütün diğer kiracıların her zaman yediği gibi yemek de yemezdi. Örneğin, Ustinya Fedorovna'nın her gün oda arkadaşlarına sunduğu ortak yemeğe oturmaya çoğu zaman lütfetmezdi. Yemek bir elliliğe mal olurdu; Semyon İvanoviç sadece 25 bakır kopek harcar, bunun üstüne çıkmazdı ve bu yüzden de ya bir parça börekle ya da bir parça sığır eti ile bir lahana çorbası alırdı; çoğunca da ne lahana çorbası ne et yer, bir parça ekmeği soğanla, ekşimikle, tuzlu salatalıkla ya da fiyatları ucuz olan başka çeşnilerle yerdi ve ancak açlık dayanılmaz hale geldiği zaman, tekrar ellilik yemeğine dönerdi...

Burada yaşamöyküsü yazarı, böyle uçucu, düşük ve hatta nazik, hatta daha açık söylersek, soylu üslup sevenler için incitici olabilecek ayrıntılardan, konulardan bahsetmemesi gerektiğini kabul eder; ama bu kez bütün bu ayrıntılarda tek bir özellik, bu hikâyenin kahramanının karakterindeki hâkim özellik saklı; çünkü Bay Proharçin, kendisinin de genellikle inandığı gibi, yoksul olmaktan uzaktı; düzenli ve besleyici bir şekilde yemek alamaz da değildi; ama utanmaktan ve insanların önyargılarından korkmayıp daha sonra çok daha açık bir şekilde bahsedileceği üzere, sırf kendi tuhaf kapislerini tatmin etmek için, pintilikten ve aşırı dikkatten dolayı tam tersini yapıyordu. Ama okura Semyon İvanoviç'in bütün kapislerini anlatarak onun esnemesine yol açmaktan çekiniyoruz ve örneğin Bay Proharçin'in okura çok ilginç ve gülünç gelebilecek bütün huylarını kaçırdığımız gibi, hatta, eğer Ustinya Fedorovna'nın kendisi dikkat çekmiş olmasaydı, Semyon İvanoviç'in hayatı boyunca giysilerini hiç yıkamaya vermediğinden, verse de bunu çok nadir yaptığından, arada geçen zamanda üzerinde bir giysi olduğunun tümünden unutulduğundan da bahsetmeyebilirdik. Ev sahibesinin ifadesine göre: İvan oğlu Semyon, küçük güvercin, onun ruhunu ısıtarak kadına ait bir köşede yirmi yıldır kavrulup gidiyordu, utanç nedir bilmiyordu; çünkü dünyevi yaşamı boyunca sürekli ve ısrarla mendillerden, eldivenlerden ve bu tür başka şeylerden uzak durmakla kalmayıp, hatta Ustinya Fedorovna'nın da aradaki paravanın harap olması sayesinde kendi gözleriyle gördüğu üzere, bu küçük güvercin, ak bedenini bile hiçbir şeyle örtmüyordu. Semyon İvanoviç'in vefatına dek böyle söylentiler sürüp gitti. Ama hayattayken (başlıca tartışma konularından biri de buydu), en hoş dostluk ilişkilerinde bile, birinin, paravanın kırık dökük

olması yüzünden bile olsa meraklı burnunu onun köşesine sokmasına hiçbir şekilde katlanamazdı. Tümünden geçimsiz, suskun ve boş laflara katlanamayan bir adamdı. Öğüt verenleri hiç sevmezdi, vıdı vıdıclara da acımazdı ve her zaman alaycı, öğütçü ya da vıdı vıdıcinin hemen oracıkta yüzüne konuşur; onu azarlar ve işini bitirirdi. "Çocuksun, aylaksın, öğüt verecek biri falan değilsin sen, işte o kadar; bana bak bayım, sen iyisi mi kendi cebinin hesabını yap yavrum, patiklerinin iplikleri kopup sökülmüş, sen ona bak!" Semyon İvanoviç sade bir insandı ve herkese ısrarla sen derdi. Dahası, onun her zamanki huyunu bilen birisi sataşacak, yaramazlık olsun diye kalkıp onun sandığının içinde ne olduğunu soracak olsa kendini tutamazdı... Semyon İvanoviç'in bir sandığı vardı. Bu sandık yatağının altında durur ve gözbebeği gibi korunurdu; ve herkes içinde eski paçavralardan, iki üç çift eprimiş çizmeden ve türlü türlü pılı pırtı ve ıvır zıvırdan başka neredeyse hiçbir şey olmadığını bilse de Bay Proharçin bu menkulüne çok değer verirdi; hatta birkaç kez onun eski ama yeterince sağlam kilidiyle yetinmeyip başka, özel, farklı delikleri ve gizli yayları olan Alman işi bir kilit takmaktan bahsettiği duyulmuştu. Bir keresinde genç aklının heyecanına kapılan Zinoviy Prokofyeviç, Semyon İvanoviç'in sandığının içinde, herhalde mirasçılara kalsın diye bir şeyler saklayıp gizlediği gibi çok saygısız ve kaba bir fikir ortaya attığı zaman, çevrede bulunan herkes, Zinoviy Prokofyeviç'in bu çıkarımının alışılmadık sonuçları karşısında donakalmıştı. Önce, Bay Proharçin böylesine çıplak ve kaba bir düşünceye verecek terbiyeli bir yanıt bile bulamamıştı. Uzun zaman dudaklarından hiçbir anlamı olmayan sözler döküldü ve sonunda, Semyon İvanoviç'in, öncelikle Zinoviy Prokofyeviç'i çok eskiden olmuş bir pintilik olayı yüzünden ayıpladığı anlaşıldı; sonra, Semyon İvanoviç'in Zinoviy Prokofyeviç'in hiçbir şekilde sosyeteye giremeyeceğini, elbisesi için ihtiyaç duyacağı terzinin onun dedikodusunu yaptığını, delikanlının para ödememesi yüzünden sürekli dedikodusunu yaptığını söylediği anlaşıldı; ve "Delikanlı, sonunda sen," diye ekledi Semyon İvanoviç, "süvari teğmeni olmak isteyeceksin, ama işte olamayacaksın; mantar yiyorsun, ama müdüriyet bütün bunları öğrendiği zaman, delikanlı, seni hemen kâtiplikten alıp atacaklar; işte bak, susup oturuyorsun, delikanlı!" Sonra Semyon İvanoviç sakinleşti ama beş saat yattıktan sonra, herkesi şaşkınlık içinde bırakarak, sanki birden aklına bir şey gelmiş gibi önce kendi kendine, sonra Zinoviy Prokofyeviç'e dönerek, onu tekrar azarlayıp ayıplamaya başladı. Ama olay burada da bitmedi; akşamleyin Mark İvanoviç ve kiracı Prepolovenko çay yapıp kâtip arkadaşları Okeanov'u da davet edince Semyon İvanoviç yatağından fırladı, bilhassa yanına oturup yirmi ya da on beş kopeğini verdi ve çay içmek istermiş havasıyla konuyu çok kapsamlı bir şekilde aktarmaya ve yoksul bir insanın sadece yoksul bir insan olduğunu, kendisinin de başka bir şey olmadığını, yoksul bir insan olduğu için de bir şey biriktiremeyeceğini açıkladı. Bu sırada Bay Proharçin, sırf o anda lafın yeri geldiği için, kendisinin, yoksul insanın, daha üç gün önce ondan, bu küstah insandan 1 ruble para almak istediğini, ama şimdi bu çocuğu övmediğinden borç alamayacağını, işte, yani, maaşının da yem bile alamayacak kadar olduğunu itiraf etti; ve dahası, yoksul bir insan olan kendisi, işte gördüğünüz gibi her ay Tver şehrindeki görümcesine 5 rublesini gönderiyordu ve eğer her ay 5 rubleyi Tver'deki görümcesine göndermeyecek olsa, görümcesi ölüverirdi, tabii sığıntı görümcesi ölmüş olsaydı, Semyon İvanoviç de kendine yeni bir elbise diktirmiş olurdu... İşte böyle yoksulluk, rubleler ve görümce hakkında uzun

zaman, ayrıntılı bir şekilde konuştu Semyon İvanoviç; sonunda iyice öfkeleni ve sustu. Ancak üç gün sonra, artık kimse ona takılmayı aklına getirmez ve herkes olanı biteni unutmuşken, bütün bunların üstüne Zinovi Prokofyeviç süvariye girdikten sonra, bu küstah adamın bacağını keseceklerini ve bacağının yerine bir tahta parçası takacaklarını ve Zinovi Prokofyeviç'in gelip, "İyi yürekli insan, Semyon İvanoviç, bir parça ekme ver!" diyeceğini, ama Semyon İvanoviç'in o ekmeği vermeyeceğini ve Zinovi Prokofyeviç adlı bu azgın insanın suratına bile bakmayacağını, duvar gibi duracağını söyledi; cehennem kadar yolu vardı.

Bütün bunlar, olması gerektiği gibi, çok ilginç görünüyordu; ama aynı zamanda, eğlenceli olduğu kadar korkunçtu. Uzun uzun düşünmeden, bütün kiracılar başka araştırmalar yapmak üzere birleştiler ve sırf bir merak yüzünden, Semyon İvanoviç'e topluca ve kesin olarak saldırmaya karar verdiler. Bay Proharçin son zamanlarında, yani topluluk içinde yaşamayı kestiği o vakitten beri, herhalde, birtakım özel, gizli nedenlerle yapılan her şeyi öğrenmek, soruşturmak isteği peyda oldu; merak etmeyi de sevdiğinden, iki düşman cephenin münasebetleri bütün ön hazırlıklardan ve boş çabalardan yoksun, sanki kendi kendine oluyormuş gibi başladı. Münasebetlerin başlangıcı için Semyon İvanoviç'in hep yedeğinde kendine has, oldukça kurnaz, fakat bu arada üzerinde düşünülmüş, okurun kısmen tanımış olduğu bir manevrası vardı: Yatağından tam da çay içmek gerektiği sırada kalkıyor ve eğer çayın hazırlanması için başkalarının küçük bir yığın halinde toplandığını görürse, bu topluluğa kibar, zeki ve tatlı bir insan gibi yaklaşıyor; vermesi gereken yirmi kopeği veriyor ve onlara katılmak istediğini bildiriyordu. O zaman gençler birbirlerine göz kırpmıyor, böylece Semyon İvanoviç'i aralarına almak için anlaşıyorlardı; önce saygın ve terbiyeli bir konuşma başlıyordu. Sonra daha keskin bir konu ortaya atılıyor, sanki bir şey olmamış gibi çeşitli havadisler anlatılıyordu ve bunlar genellikle yalan ya da kuşkulu şeyler oluyordu. Sözelimi, birisi o gün, majestelerinin Demida Vasilyeviç'e şahsen, kendisine göre evli memurların evli olmayanlardan daha makul bir şekilde "sıçrayacağını" ve daha rahat rütbelere yükseltileceğini, çünkü uysal olduklarını ve nikâh sayesinde çok daha fazla olanaklar kazandıklarını söylediğini duymuş; bu yüzden de o, yani hikâyeyi anlatan, daha rahat atamalar elde etmek ve fırsattan istifade etmek için hemen Fevronaya Prokofyevna diye biriyle nikâh yapmaya karar vermiş olurdu. Sözelimi, birtakım kardeşleri hakkında birçok kez, onların görgüden ve iyi, hoş tavırlardan yoksun oldukları için hanımlar arasında hoşgörülmediklerini ve bu yüzden, yani görgüsüzlüklerini düzeltmek amacıyla, bunların aldıkları maaşlardan kesinti yapılacağını ve kesilen paranın, dans etmenin öğretildiği; herkesin soyluluk alametlerine ve daha iyi konuşma becerisine, yüceliğe, yaşlılara saygı göstermeye, güçlü karakterlere, iyi, anlayışlı kalplere ve başka bazı hoş tavırlara kavuşacağı salonlara aktarılacağını duymuş oluyordular. Dahası, en eskilerden başlayarak, bazı memurların hemen eğitim alması gerektiği, bütün konulardan sınava alınacağı gibi söylentiler çıkarılırdı; böylece, diye eklerdi anlatıcı, birçoklarının yüzü aklanacakmış ve bazı beyefendiler de kartlarını masaya koymak zorunda kalacakmış – kısacası, bu türden saçma sapan dedikodularla dolu binlerce hikâyeye anlatılırdı. Görünüşte hemen herkes inanır, söylenenlere katkıda bulunur, soruşturur, düşünüp taşınır; bazıları da hüzünlü bir tavır takınarak başlarını sallamaya, herkesin tavsiyesini almaya, şimdi ne olacak, yani onları fark ederlerse ne

yapacaklar diye araştırmaya başladılar. Tahmin edileceği üzere, Bay Proharçin'den çok daha az iyi yürekli ve mütevazı olan bir insan bile, böyle yaygın bir söylenti duysa şaşırır, akli karışırdı. Bunun dışında, bütün belirtilere bakarak kesin ve hatasız bir şekilde, Semyon İvanoviç'in yeni olan, onun aklına göre alışılmadık bir düşünce olan her şeye karşı aşırı katı ve kapalı olduğu; sözgelimi, yeni bir haber aldığı anda sanki çığner, hazmeder gibi daha en baştan söylentiye araştırmayı, şaşması, ürkmesi ve sonunda, belki onun hakkından geldiği; ama bunun da kesinlikle çok özel bir yolla, sadece ona özgü bir şekilde olduğu söylenebilir... Böylece, Semyon İvanoviç'te birdenbire oldukça ilginç, o vakte dek görülmemiş çeşitli haller ortaya çıkıyordu... Dedikodu ve söylentiler kafasında alıp yürüyor, bütün bunlar bir sürü eklemeye birlikte, sonunda, kalem dairesine dek ulaşıyordu. Bu, neredeyse çok eski zamanlardan beri hep aynı yüzle hatırlanan Bay Proharçin'in çehresinin birdenbire değişmesine de yol açıyordu: Yüzü sabırsız, bakışları telaşlı, ürkek ve biraz kuşkulu bir hal alıyordu; kendini gözlemeye, tedirginliğe, etrafa kulak kesilmeye başlamıştı ve bütün bu yeni özelliklerinin üstüne bir de gerçeği ortaya çıkarmayı dehşetli bir şekilde sever olmuştu. Gerçeğe olan tutkusunu, sonunda, bir iki kez, Demida Vasilyeviç'in kendisinden bile her gün onlarcasını aldığı haberlerin doğruluğunu sorma riskini almaya dek vardırmıştı; eğer burada Semyon İvanoviç'in bu çıkışlarının sonuçları hakkında susuyorsak bu sadece ve sadece onun şanına yönelik gerçek bir üzüntü duymamızdır. Böylece, onun mizantrop olduğunu ve sosyete terbiyesini hor gördüğünü fark etti. Ardından, ondaki birçok şeyin fantastik olduğunu keşfetti, bunda da hiç yanılmamıştı; çünkü defalarca Semyon İvanoviç'in birdenbire kendini tümüyle kaybettiği, ağzı açık bir halde yerinde oturduğu ve sanki donmuş ya da taşlaşmış gibi havaya kaldırdığı kalemle akıllı bir canlıdan çok akıllı bir canlının gölgesine benzediği oluyordu. Sık sık, masumca şakalaşan bir beyefendinin, birdenbire Bay Proharçin'in sağa sola kaçışan, donuk, bir şeyler aranan bakışıyla karşılaştığı, ürperip ürktüğü ve hemen gerekli bir kâğıdı ya da kesinlikle gereksiz bir sözü yarım bırakıp oradan ayrıldığı olurdu. Gerçekten Semyon İvanoviç'in davranışlarının saygısızlığı soylu insanların aklını karıştırır, onları tedirgin ederdi... Sonunda, güzel bir sabah vakti, Bay Proharçin'in Demida Vasilyeviç'i bile ürküttüğü, çünkü onunla koridorda karşılaştığı sırada Proharçin aşırı tuhaf ve acayip olduğu, onu geri çekilmek zorunda bıraktığı söylentileri bütün daireye yayılınca artık kimse Semyon İvanoviç'in aklının fantastik yönünden kuşku duymamaya başladı... Semyon İvanoviç'in suçu, sonunda, kendisine kadar ulaştı. Bunu duyunca hemen ayağa kalktı, özenle masa ve sandalyelerin arasından dolandı, kapıya ulaştı, kendi eliyle kaputunu aldı, giydi, dışarı çıktı ve bir süre ortadan kayboldu. Çekinmiş miydi, başka bir şey mi olmuştu bilmiyoruz; ama bir süre ne evde ne de dairede görüldü...

Semyon İvanoviç'in kaderini doğrudan onun fantastik eğilimleriyle açıklamayacağız; ama yine de okura, kahramanımızın dünyevi bir insan olmadığını, aşırı sakın olduğunu, topluluğun içine düştüğü o vakte dek koyu, içine girilmez bir inzivada yaşadığını, sessizliği hatta gizemliliğiyle dikkat çektiğini belirtmeden geçemeyeceğiz; çünkü Peski'deki hayatının son dönemi boyunca paravanın arkasında, yatakta yattı, sustu ve kimseyle ilişki kurmadı. Yaşlı oda arkadaşlarının ikisi de tıpkı onun gibi yaşıyordu: İkisi de gizemli kişilerdi ve on beş yılı paravanın ardında geçirmişlerdi. Bu köhne sessizlikte mutlu, uykulu günler, saatler birbirini kovalıyordu; çevredeki herkes de kendi güzel nöbet ve düzenini

takip ettiğinden, Semyon İvanoviç de Ustinya Fedorovna da artık kaderlerinin ne zaman çakıştığını bile pek hatırlamıyorlardı. "On yıl değil, on beş yıl da değil, yirmi beş yıl oldu en az," diyordu bazen yeni kiracılarına, "işte o, güvercinim, benim yanıma kondu, onun küçük ruhunu ısıtın." Bu yüzden, bundan yaklaşık bir yıl kadar önce, ağırbaşlı ve mütevazı bir insan olan kendisini, birdenbire yeni oda arkadaşları ve yoldaşları olan gürültücü, yerinde duramayan, tam on çocukluk bir sürünün ortasında bulunca hikâyemizin topluluklara alışık olmayan kahramanının tatsız bir hayret içine düşmesi çok tabii bir şeydi.

Semyon İvanoviç'in ortadan kaybolması dört bir yanda büyük bir vaveyla kopardı. Birincisi, o herkesin gözdesiydi; ikincisi, ev sahibesinin elinde olan nüfus cüzdanının kaza eseri kaybolduğu anlaşıldı o sırada. Ustinya Fedorovna böyle kritik bir durumda başına bunların gelmesine bağırıp durdu; iki gün kadar kiracıları haşladı, azarladı; kiracısını ondan tavuk gibi kaçırdıklarını ve onu "bütün o haince alaylarla" mahvettiklerini söyleyerek sızlandı; üçüncü günse herkesi kaçağı ne olursa olsun, ölü ya da diri bulup getirmeye gönderdi. Akşamleyin başkâtip Sudbin geldi ve bir iz bulunduğunu, kaçağı Tolkuç ve başka yerlerde gördüğünü, peşinden gittiğini, iyice yaklaştığını, ama konuşmaya cesaret edemediğini, Kriv kavşağının yan sokağındaki ev yanarken yangın sırasında da ondan biraz uzakta olduğunu söyledi. Yarım saat sonra Okeanov ve Raznoçinets Kantaryev geldi, Sudbin'in söylediklerini sözcüğü sözcüğüne doğruladılar: Onlar da onu bulmuştu, sadece on adım kadar ötesinde durmuşlar ama konuşmaya cesaret edememişlerdi, fakat her ikisi de Semyon İvanoviç'in sarhoş bir dilenciyle birlikte gezdiğini belirttiler. Sonunda diğer kiracılar da toplandı ve bunları dikkatle dinledikten sonra, Proharçin'in artık yakın bir yerde olduğuna ve birazdan geleceğine karar verildi; ama en önemlisi hepsi onun sarhoş bir dilenciyle gezdiğini biliyordu. Sarhoş dilenci rezil, kaçık ve yalancı biriydi; herkes onun bir şekilde Semyon İvanoviç'i de kandırdığından emindi. Semyon İvanoviç'in kaybolmasından bir hafta kadar önce, ahbabı Remnev'le birlikte ortaya çıkmıştı; evde bir süre yaşamış, daha önce vilayetlerde çalıştığını, haksızlığa uğradığını, onlara bir müfettiş geldiğini, onu ve yanındakileri haksız yere yerinden ettiğini, o zaman Petersburg'a geldiğini ve kendisini şefaatiyle bir memuriyete yerleştirmesi için Porfiry Grigoryeviç'in ayaklarına kapandığını, ama kaderin acımasız hıncının onu burada da bulduğunu ve çalıştığı dairenin de dağıtılmış, yerinin değiştirilmiş olduğunu anlatmıştı; yeniden oluşturulan memur kadrosuna almamışlar ve bu da ne memuriyette kısıtlamaya gidildiğinden ne de şu ya da bu işteki yetersizliğinden olmuştu; bambaşka bir nedenle, yani adalete olan aşkı ve dahası, düşmanlarının fesadından olmuştu. Anlatırken sürekli katı ve tıraşsız dostu Remnev'i öpen Bay Zimoveykin, hikâyeyi bitirince odada bulunan herkesi, işçi kadın Avdotya'yı da unutmaksızın, sırayla yerlere dek eğilip selamlamış; hepsinin hayırsever insanlar olduğunu, kendisinin değersiz, sırnaşık, hain, asi ve aptal biri olduğunu, iyi insanların onun bahtsız kaderi ve naifliğiyle canlarını sıkılamaması gerektiğini söylemişti. Himayelerini elde eden Bay Zimoveykin neşelendi, çok mutlu oldu; Ustinya Fedorovna'nın ellerini, onun alçakgönüllü bir şekilde soylu değil basit olduklarını söylemesine rağmen, öptü; akşamleyin de bütün topluluğa çok ilginç bir danstaki hünerini sergilemek üzere söz verdi. Sonra ya ilginç dansın aşırı ilginç görünmesinden ya da onun Ustinya Fedorovna'ya, kadının dediğine göre rezillik etmiş, Yarovlav İlyiç'i tanıdığını, eğer istese çoktan subay eşi olabileceğini söylemiş olduğundan,

Zimoveykin evi terk etmek zorunda kaldı. Gitti, tekrar döndü, tekrar rezilce kovuldu, Semyon İvanoviç'in ilgisine ve merhametine sığındı, bu arada onun yeni pantolonunu kaybetti ve işte şimdi tekrar Semyon İvanoviç'i kandıran kişi olarak ortaya çıktı.

Ev sahibesi, Semyon İvanoviç'in hayatta ve sıhhatte olduğunu ve artık nüfus cüzdanını aramanın gerekmediğini öğrenince yakınmayı kesip sakinleşti. Bu arada kiracılardan birileri, kaçağa bir karşılama töreni yapmayı kararlaştırdı: Gidenin yatağından paravan kaldırılıp sürgü bozuldu, şilte biraz itildi, ünlü sandık alındı, yatağın ayak ucuna yerleştirildi; yatağın üstüne de görünmce, yani ev sahibesinin eski elbisesi, başlığı ve çizmeleriyle yapılmış bir suret, bir kukla yerleştirildi; bu kukla görünmceye öyle benziyordu ki kim olsa yanılabilirdi. Bu işi bitirdikten sonra beklemeye başladılar, Semyon İvanoviç gelince ona vilayetten görünmcesinin geldiğini ve zavallı kadının paravanın arkasına yerleştiğini söyleyeceklerdi. Ama beklediler, beklediler, beklediler, beklediler... Hatta, beklerken, Mark İvanoviç kendini tutamadı ve maaşının yarısını kiracılardan Prepolovenko ile Kantaryev'e kaptırdı; hatta Okeanov'un burnu iskambil oyunundan sonra bir anda kıpkırmızı oldu; hatta işçi kadın Avdotya iyice uyuklamaya başladı ve iki kez kalkmaya, odun getirmeye, sobayı yakmaya davrandı ve ikide bir Semyon İvanoviç'ten haber getirmek için avluya koşan Zinoviy Prokofyeviç iliklerine dek ıslandı; ama kimse görünmedi; ne Semyon İvanoviç ne sarhoş dilenci... Sonunda, görünmceyi öylece paravanın ardında bırakıp hepsi birden yatmaya gitti; ancak saat dörtte kapıda bir gürültü duyuldu, ama öyle güçlü bir gürültüydü ki bu, onca çabanın ardından sonucu bekleyenleri kesinlikle ödüllendiriyordu. Bu Semyon İvanoviç, Bay Proharçin'in ta kendisiydi; ama herkesin korkup görünmceyi unutmalarına yol açacak bir haldeydi. Kayıp gibiydi, hafızasını yitirmiş gibiydi. Onu içeri aldılar, daha doğrusu, bir arabacının çuluna sarılmış, sırlısıklam ve titrer bir haldeyken sırtlayıp taşıdılar. Ev sahibesi onun nerelerde olduğunu sorunca, biçare, ezilip büzdüğünden, arabacı yanıt verdi: "Sarhoş değil, haşhaş falan da yoktu emin olun; belki, yani, karanlık oldu ya da bir köşede belki, felç indi." Yoklayıp anlamak gerekiyordu, rahat etsin diye suçluyu sobanın yanına yaklaştırdılar ve gerçekten de sarhoş olmadığını, felç de geçirmediğini, başka bir şey olduğunu gördüler; Semyon İvanoviç dilini de kıpırdatamıyordu, sanki bir krampa yakalanmış gibiydi, sadece gözlerini kırıştırıyordu, şaşkınlık içinde gece kılıklarıyla başına dikilmiş olan bir o seyirciye bir bu seyirciye bakıyordu. Ardından arabacıya onu nereden aldığını sormaya başladılar. "Kolomna'nın oradan bir yerden," diye yanıt verdi, "soytarı tanıyor onları, beyefendi desen beyefendi değil, hovardalık eden, neşeli beyler; öyle yani, öyle de verdiler; dövüşüyorlar mıydı, yoksa kramp mı girdi, orada ne olduğunu Tanrı bilir; ama beyler neşeli, iyi adamlardı!" Semyon İvanoviç'i aldılar, güçlü kuvvetli bir çift omza kaldırdılar ve yatağa götürdüler. Semyon İvanoviç yatağa yattıktan sonra, görünmcesine dokunup ayağını ünlü sandığına çarpınca, hatırı sayılır bir çığlık attı; çevik bir sıçrayışla kalktı ve baştan aşağı titreyip ürpererek yatak uzamının üzerinde kollarını, gövdesini iyice toparlayıp büzüldü; titrek ama tuhaf bir şekilde kararlı bir bakışla oradakilere bakarken, sanki yoksul merhametinden 100 kopek olsun birine teslim etmektense çok kısa zamanda ölmeyi yeğlediğini ilan ediyordu...

Semyon İvanoviç, paravanın ardında gözden kaybolmuş ve böylece bütün ilahî ışıktan ve onun bütün boş kaygılarından uzaklaşmış bir halde iki üç gün yattı. Her zamanki gibi, ertesi sabah herkes onu unutmuştu; bu arada zaman kendince akıp gitti, saatler saatleri

kovaladı, günler günleri... Hastanın durumu ağırlaşmış, alevli başına yarı düş, yarı sayıklamalar dolmuştu; ama o sakin bir şekilde yatıyor, inlemiyor, yakınmıyordu; tersine, suspus olmuş bir halde duruyor ve kaskatı kesilip kendini yatağına yapıştırıyordu, avcının sesini duyunca korkudan toprağa düşüveren tavşan gibi. Ara sıra odaya uzun, kasvetli bir sessizlik hâkim oluyordu: Bütün kiracıların işlerine gittiğini ve geç uyanan Semyon İvanoviç'in, ev sahibesinin bir şeylerle uğraştığı mutfaktan gelen yakın fısıltılara ya da işçi kadın Avdotya'nın eski pabuçlarının kadın bütün odalarda oflayıp sızlanarak etrafı derleyip toplarken çıkarttığı ölçülü takırtılara kulak kesilerek kendini eğlendirebileceğini belli eden bir sessizlik. Bütün saatler uykulu, tembel, baygın, sıkıcı, mutfaktaki çeşmeden lavaboya sesli ve ölçülü bir şekilde damlayan su gibi geçiyordu. Sonunda, kiracılar tek tek ya da grup halinde geliyordu ve Semyon İvanoviç onların nasıl havadan yakındıklarını, yemek istediklerini, gürültü çıkarıp sigara içtiklerini, küfür ettiklerini, dostça konuştuklarını, iskambil oynadıklarını ve fincanlarını şakırdatarak çay içtiklerini çok rahat bir şekilde duyuyordu. Semyon İvanoviç mekanik bir şekilde kalkıp vermesi gerekeni vererek çayın hazırlanmasına katılmak istiyordu; ama yine uyuşukluğa kapılıyor ve bir süredir çay masasının ardında oturduğunu, onlara katılıp sohbet ettiğini ve Zinovi Prokofyeviç'in bu fırsattan yararlanarak, lafın arasına görümceler, çeşitli iyi insanların onlarayönelik ahlaki yaklaşımları hakkında birtakım projeler sokmayı başardığını hayal ediyordu. Burada Semyon İvanoviç bu sözleri düzeltmeye, karşı çıkmaya hazırlanıyordu ama her seferinde bütün ağızlarından güçlü bir şekilde çıkan resmîleşmiş "Birçok kez belirtildi" cümlesi, sonunda onun bütün hayalini söndürüyordu ve Semyon İvanoviç'in aklına, tekrar bugünün ayın biri olduğunu ve maaşını aldığını hayal etmekten başka şey gelmiyordu. Merdivenlerde zarfı açınca telaşla çevresine bakıyordu ve ona verilen yasal cezanın yarısını elinden geldiğince çabuk ayırıyor, bu yarıyı çizmesine saklıyor; sonra yine orada, merdivenlerde, kendi yatağında olduğuna aldırmaksızın, düşünde eve gidince, hemen harç olarak ne gerekiyorsa vermeye ve ev sahibesini susturmaya, sonra lazım olan bir şeyler almaya ve sanki maksatsız ve kazara gösteriyormuş gibi yapıp kime gerekiyorsa göstermeye, hesapları kapatmaya ve artık görüncesine hiçbir şey göndermeyeceğini, bu yüzden görüncesi hakkında şimdi konuşulabileceğini, yarın ve sonraki gün de onun hakkında bol bol konuşulabileceğini söylemeye ve on gün sonra laf arasında, yine yoldaşları unutmasın diye ondan öylesine bahsetmeye karar veriyordu. Bu şekilde karar verdikten sonra Andrey Efimoviç'in, memuriyette Semyon İvanoviç'in oturduğu yerden üç oda öteye yerleştirilmiş olan ve yirmi yıl onunla tek kelime etmemiş olan o küçük ve ebediyen suskun dazlak adamın da, o sırada merdivenlerde durduğunu; onun da gümüş rublelerini saydığını ve başını sallayarak kendi kendine şöyle söylediğini gördü: "Paracıklar efendim! Onlar olmasa lapa da olmaz efendim." Böyle diyordu merdivenlerden inerken ve eşikte sözünü şöyle bitiriyordu: "Ama bayım, bende yedi tane var efendim." Bu sırada dazlak adam da herhalde hayalet gibi hareket ettiğini, gerçekten ve gerçeklikte var olmadığını hiç fark etmeden, yerden on arşın artı bir arşın havaya sıçırıyordu ve ardından elini sallayarak, büyüğün liseye gittiğini mırıldanıyordu; ardından Semyon İvanoviç'e, sanki onda tam yedi tane olmasından dolayı Bay Proharçin suçluymuş gibi öfkeyle bakıyor, şapkasını gözlerine dek indiriyor, kaputunu silkeliyor, sola dönüp gözden kayboluyordu. Semyon İvanoviç çok ürküyordu ve kendi

payına bir çatı altında yedi çocuğun tatsız bir şekilde yığılmış olmasında bir suçlu olmadığına kesinlikle emin olsa da olay, Semyon İvanoviç'ten başkasının suçlu olamayacağı bir hal almıştı. Ürkerek koşmaya başladı; çünkü dazlak adamın döneceğini, onu takip edeceğini ve kendisinden koparıp atmadığı yedi taneye dayanarak araştırma yapmak, intikam almak isteyeceğini ve Semyon İvanoviç'in bir görünmüğü olup olmadığına kesinlikle hiç aldırmayacağını sanıyordu. Bay Proharçin koştu, koştu, nefesi tıkanıdı... Yanında başka bir sürü insan koşuyordu ve hepsi de kısa kuyruklu fraklarının arka ceplerinde cezalarını saklıyorlardı, sonunda bütün halk koşmaya başladı, itfaiye boruları çalmaya başladı ve halk onu dalga dalga omuzlarına alıp daha önce sarhoş dilenciyle gittikleri o aynı yangına taşıdı. Sarhoş –başka deyişle Bay Zimoveykin– oradaydı, Semyon İvanoviç'i karşıladı, tutkuyla alkışladı, kolundan tutup kalabalığın en yoğun yerine götürdü. Yine o zaman gerçekten olduğu gibi, çevrelerinde engin bir halk kalabalığı gürlüyor ve kaynaşıyordu, Fontanka kıyısının iki köprüsü arasına, bütün çevre cadde ve sokaklara dolmuşlardı; yine, o zaman olduğu gibi, Semyon İvanoviç sarhoşla birlikte bir çitin arkasına sürüklendi, orada bir kerpetene yakalanmış gibi, caddelerden, Tolkuçiy pazarından ve çevredeki bütün evlerden, meyhane ve lokantalardan gelmiş olan seyircilerle dolu bir avluya sıkıştı. Semyon İvanoviç bütün bunları yine görüyor ve o zaman hissettiklerini hissediyordu; feveran ve sayıklamaların girdabında önünden değişik, tuhaf suratlar gelip geçmeye başlamıştı. İçlerinden hiçbirini hatırlamıyordu. Bir tanesi, herkese kesinlikle beyefendi olduğu hissini veren kişiydi, boyu iki metre otuz santim ve bıyıkları yetmiş santimdi; yangın boyunca Semyon İvanoviç'in arkasında durmuş ve kahramanımız heyecana kapıldığı zaman arkasından onu teşvik etmiş, sanki zıpladıkça gördüğü genç itfaiyecilere bu şekilde alkış tutmak ister gibi mahmuzlarını patırdatmıştı. Öteki, kahramanımızın belki de birisini kurtarmak için onun üzerinden tırmanmaya çalışırken, diğer çitin ardındaki topluluğa baktığı sırada kendisinden yumruk yemiş olduğu o güçlü kuvvetli delikanlının ta kendisiydi. Önünden basurlu suratı olan, bir kemerle sıkılmış eski püskü, pamuklu bir gömlek giymiş; yangından önce odasından ayrılıp kuru ekmek ve tütün almak için dükkâna gitmiş olan ve şimdi elinde süt ve bir çeyreklikle kalabalığın arasında; içinde karısının, kızının ve şiltesinin altında bir köşedeki otuz buçuk parasının yandığı evin karşısında duran o ihtiyar adam figürü de akıp geçiyordu. Ama hastalığı sırasında birkaç kez hayalini gördüğü o yoksul, günahkâr kocakarı daha da belirgin görünüyordu, o zaman nasılsa öyle görünüyordu; tahta takunyaları, koltuk değnekleri, sırtında hasır sepeti ve giydiği paçavralarla. Koltuk değneklerini ve kollarını savurarak yangındakilerden ve halktan daha gür bir sesle haykırıyor, onu öz çocuklarının bir yerlerden attığını ve olay sırasında iki beşliğinin kaybolduğunu söylüyordu. Çocuklar ve beşlikler, beşlikler ve çocuklar dilinde anlaşılmaz bir şekilde, derin bir anlamsızlıkla doluyor, uzun uzun anlamaya çabaladıktan sonra herkes vazgeçiyordu; ama kocakarı sakinleşmiyor, sürekli haykırıyor, uluyor, ne caddeden kalabalıkla birlikte gelen yangına, ne çevresindeki insanlara, ne başkasının mutsuzluğuna, hatta ne de orada bulunanların üzerine yağmaya başlayan kıvılcım ve korlara aldırarak kollarını savuruyordu. Sonunda Bay Proharçin, korkunun üzerine çullanmaya başladığını hissetti; çünkü açık bir şekilde, bütün bunların amaçsızca yapılmadığını ve başına iyi bir şey gelmeyeceğini görüyordu. Gerçekten de saçları ve sakalları yanmış, yırtık pırtık, kemersiz bir köylü gömleği giymiş

mujiğin teki ondan az ötedeki kütüğün üzerinden kalktı ve ne kadar insan varsa hepsini Semyon İvanoviç'e karşı kışkırttı. Kalabalık yoğunlaşıyor, mujik haykırıyordu ve korkudan bembeyaz olan Bay Proharçin, birden mujiğin kim olduğunu hatırladı; beş yıl kadar önce insanlık dışı bir şekilde yüzüstü bıraktığı, parasını ödemeyip sanki kızgın ocağın üstünde yürüyormuş gibi kendisinden kaçmayı yeğlediği arabacıydı bu. Umutsuz Bay Proharçin konuşmak, haykırmak istedi ama sesi çıkmıyordu. Azgın kalabalığın onu alacayılan gibi sardığını, ezdiğini, boğduğunu hissediyordu. Müthiş bir çaba harcadı ve... uyandı. Bu sırada yanmakta olduğunu, bütün köşesinin yanmakta olduğunu, paravanının yandığını, bütün dairenin, Ustinya Fedorovna ve bütün ev sakinleriyle birlikte yandığını; yatağının, yastığının, giysilerinin, sandığının ve sonunda değerli şiltesinin yandığını gördü. Semyon İvanoviç sıçradı, şilteyi kaptı ve onu peşinden sürükleyerek koşmaya başladı. Ama kahramanımızın öylece, olduğu gibi, edepsizce, yalınayak ve gömleğiyle koştuğu ev sahibesinin odasında onu yakaladılar; tuttular ve tekrar paravanın, aslında yanmamış olan, sadece Semyon İvanoviç'in kafasının içinde yanmış olan paravanın arkasına göturdüler ve yatağa yatırdılar. Hırpani, tıraşsız ve kaba saba laternacı da yaygara eden, herkesi tokatlayan, ruhunu Şeytan'a satmış olan pulcinella'sını⁵ buna benzer kutusuna aynı bu şekilde yerleştirir ve pulcinella yeni bir gösteriye kadar Şeytan'la, Arap'la, Petruşka'yla, Matmazel Yekaterina'yla ve onun mutlu âşığı polis şefiyle birlikte o aynı sandıkta varlığını sona erdirmiştir.

Küçük büyük herkes bir anda Semyon İvanoviç'in çevresini sardı, yatağının çevresine toplanıp merak dolu yüzlerini hastaya çevirdiler. Bu arada o da kendine geldi ama insaftan mı, yoksa başka bir şeyden mi, birden, herhalde ona acıyanların ilgisinden gizlenmek üzere, yorganı var gücüyle üzerine çekti. Sonunda Mark İvanoviç sessizliği bozdu ve akıllı bir insan gibi, çok kibar bir sesle, Semyon İvanoviç'in iyice sakinleşmesi gerektiğini, ağır ve kötü bir şekilde hasta olduğunu, sadece küçük çocukların onun gibi davranacağını, iyileşmesi sonra da işe dönmesi gerektiğini söylemeye başladı. Mark İvanoviç sözlerini şaka yollu bir şekilde; hastalara hâlâ geçmiş olsun maaşı bağlanmadığını ve bu yüzden derecelerinin de çok küçük küçük arttığını, kendisine göre, böyle bir şan ya da mevkiin büyük, önemli bir yarar sağlamadığını söyleyerek tamamladı. Kısacası, herkes Semyon İvanoviç'in kaderiyle gerçekten ilgileniyor ve yürekten üzülyordu. Ama o, anlaşılmaz bir kabalıkla yatakta yatmayı, susmayı ve yorganın altına ısrarla gitgide daha çok örtünmeyi sürdürdü. Fakat Mark İvanoviç kendini yenilmiş saymadı ve hasta insanlara nasıl davranmak gerektiğini bildiğinden, aldırmayıp Semyon İvanoviç'e tekrar tatlı sözler söyledi; ama Semyon İvanoviç anlamak istemiyordu; tersine, en evhamlı haliyle dişlerinin arasından bir şeyler geveledi ve birden çok düşmanca bir tavırla, kaşlarını çatıp gözlerini sağa sola devirmeye başladı; sanki bakışlarıyla merhamet eden herkesi küle çevirmek istiyordu. Artık yapılacak bir şey kalmamıştı: Mark İvanoviç dayanamadı ve adamın tartışmaya, hakaret etmeye ve iyice öfkelenilmeye yemin ettiğini görerek, çevredekilere sertçe ve lafı tatlı bir şekilde dolandırmayı bir yana bırakarak kalkma vaktinin geldiğini; bir sağa bir sola yatmanın işe yaramayacağını; gece gündüz yangın diye, görümce diye, sarhoş, kilit, sandık diye ve Şeytan bilir neler diye diye haykırıp durmanın aptalca, terbiyesizce ve küçük düşürücü olduğunu; Semyon İvanoviç uyumak istemiyorsa başkalarını rahatsız etmemesi gerektiğini ve dahası, bu yaptığının

zorla herkesin dikkatini çekmek olduğunu bildirdi. Konuşma etkisini göstermişti, çünkü Semyon İvanoviç hemen konuşmacıya döndü, kesin bir şekilde, yine zayıf ve titrek bir sesle de olsa, "Delikanlı, sen sus! Aylağın tekisin sen, küfürbazın tekisin! Bana bak, sümsük! Prens misin sen, ha? Anladın mı şakayı?" Bunları duyan Mark İvanoviç'in tepesi attı ama hasta bir insan karşısında olduğunu hatırlayarak yüce gönüllülük gösterdi, gücenmekten vazgeçti; tersine, onu mahcup etmeye kalkıştı ama burada da tedbirsiz davrandı; çünkü Semyon İvanoviç hemen, kendisiyle şakalaşılmasına, yok yere Mark İvanoviç'in şiirler bestelemesine izin vermediğini belirtti. Bunu iki dakikalık bir sessizlik izledi; sonunda, şaşkınlığını üzerinden atan Mark İvanoviç doğruca, açık bir şekilde, çok belagatli ve bir parça katı bir şekilde, Semyon İvanoviç'e soylu insanlar arasında olduğunu bildirdi ve "Sayın bayım, soylu kişilere nasıl davranacağınızı öğrenmeniz gerekiyor," dedi. Mark İvanoviç belagatli bir şekilde konuşmayı ve dinleyicilerini etkilemeyi severdi. Kendi payına Semyon İvanoviç de herhalde uzun zaman susmuş olmasının sonucunda, daha çok kesik kesik konuşuyor ve öyle davranıyordu; üstelik uzun bir cümle kurması gerektiği zaman, onu derinleştirdikçe her sözcük sanki başka bir sözcüğü doğuruyordu, o öteki sözcük de doğar doğmaz bir üçüncüyü, üçüncü de bir dördüncüyü doğuruyordu vb., böylece ağız tıklım tıklım dolu bir hale geldi, gıcık tuttu ve bastırılan sözcükler, sonunda çok pitoresk bir düzensizlikle uçmaya başladı. İşte bu şekilde, akıllı bir insan olan Semyon İvanoviç, bazen korkunç saçmalıklar söylerdi. "Yalan söylüyorsun yavrucak," diye yanıt verdi şimdi de, "aylağın tekisin sen delikanlı! Baksana çuvalı takmışsın, dilenmeye gidiyorsun; sen serbestfikircisin, sen şıfıntının tekisin; al sana, şair!"

"Siz hep bunu sayıklıyorsunuz, değil mi Semyon İvanoviç?"

"Vay, bak sen," diye yanıt verdi Semyon İvanoviç, "aptal saçmalar, sarhoş saçmalar, köpek saçmalar; ama akıllı bir bilgeyse hizmet eder. Baksana sen, sen iş nedir bilmiyorsun; rezil herif, âlimsin sen, kitap yazmışsın! Taşıyorsun, yanıyorsun, ama fark etmiyorsun kafan nasıl yanıyor, duymuş muydun bu hikâyeyi?!"

"Evet... yani ne demek... yani kafanın yanması derken ne demek istiyorsunuz Semyon İvanoviç?.."

Mark İvanoviç sözünü bitirmedi, çünkü Semyon İvanoviç'in hâlâ ayılmamış ve sayıklıyor olduğunu açıkça anlamıştı ama ev sahibesi sabredemedi ve Kriv kavşağındaki evin bir süre önce dazlak bir kız yüzünden yandığını, orada öyle dazlak bir kızın olduğunu, mumu yakıp kileri tutuşturduğunu, bütün bina kül olduğu halde ona bir şey olmadığını hatırlattı.

"Zaten, Semyon İvanoviç!" diye kendini tutamayıp bağırdı Zinovi Prokofyeviç, ev sahibesinin sözünü keserek. "Semyon İvanoviç, siz böylesiniz, akortsuzsunuz, basitsiniz, buradaki şakalar da şimdi sizin görümcenize ya da dans derslerinize dair şakalar değil mi? Öyle değil mi? Ne diyorsunuz?"

"Peki, dinle bakayım sen," diye yanıt verdi kahramanımız, son gücünü toparlayıp yatağında doğruldu ve ona acıyanlara bütününüyle öfke saçtı, "kimmiş soytarı? Sensin soytarı, köpek soytarı, soytarı herif. Ama sana şaka yapmak bayım, emirle olmaz; duyuyor musun, delikanlı, senin uşağın değilim ben!"

Semyon İvanoviç bir şeyler daha söylemek istedi ama güçsüzlükten yatağa düştü. Ona merhamet edenlerin hepsi, ağızları açık bir halde, hayret içinde kalmıştı; çünkü artık Semyon İvanoviç'in neye parmak bastığını anlamışlardı ve ne yapacaklarını bilemiyorlardı;

birden mutfak kapısı gıcırdadı, aralandı ve sarhoş misafir, başka deyişle Bay Zimoveykin, alışkanlığı olduğu üzere dikkatle havayı koklayarak başını içeri uzattı. Sanki onu bekliyorlardı, hepsi birden hemen gelmesi için işaret ettiler ve Zimoveykin, çok mutlu olarak, kaputunu çıkarmadan, telaşla ve büyük bir azimle Semyon İvanoviç'in yatağına sokuldu.

Zimoveykin'in bütün geceyi uyumadan ve önemli birtakım işlerle uğraşarak geçirdiği görülüyordu. Yüzünün sağ yanına bir şeyler yapışmış, şişmiş yanakları cerahatli gözlerinden ıslanmış, ceketi ve bütün giyimi yırtık pırtık olmuş; bu arada giysisinin sol yanına çok pis bir şey, belki de bir su birikintisinin çamuru fişkırmıştı. Koltuğunun altında bir yerlerden satmak için getirdiği bir kitap vardı. Anlaşılan onu yardıma çağırarak hata etmemişlerdi; çünkü bütün gücün nerede olduğunu anlar almaz, tatsızlaşan Semyon İvanoviç'e döndü ve bir üstünlük sahibi olan ve dahası, durumu bilen birinin edasıyla, şöyle dedi: "Ne yapıyorsun Semyoncuk? Kalk! Ne yapıyorsun Semyoncuk, bilge Proharçin, aklını başına topla! Eğer rezillik edersen hiç acımam, rezillik etme!" Bu kısa ama güçlü konuşma orada bulunanları hayrete düşürdü; bütün bunları duyan ve karşısında böyle birini gören Semyon İvanoviç'in buna karşı zar zor, o da dişlerinin arasından, fısıltıyla itiraz etmeye karar verecek kadar şaşırıp çekingen ve ürkek bir hal aldığını fark edince daha da şaşırdılar. "Sen, uğursuz, defol," dedi, "uğursuz, hırsızsin sen! Duyuyor musun, anlıyor musun? Kodamansın, prens, kodamanlardansın sen!"

"Hayır, kardeşim," diye ağır ağır yanıt verdi Zimoveykin, bütün ağırlığını koyarak, "sen iyi değilsin, akıllı kardeşim Proharçin, Proharçinlik ediyorsun!" diye devam etti Zimoveykin, Semyon İvanoviç'le bir parça alay ederek ve çevredekileri hoşnutlukla süzerek. "Rezillik yapma! Sakin ol Semyon, sakin ol, ihbar etmeyeceğim seni, kardeşimsin sen, anlatacağım her şeyi, anlıyor musun?"

Anlaşılan Semyon İvanoviç her şeye kulak kesilmişti, çünkü son sözleri duyunca irkildi ve birden hızlı hızlı ve kesinlikle kendini kaybetmiş bir halde çevredekilere bakınmaya başladı. Bay Zimoveykin yarattığı etkiden hoşnut olarak devam etmek istedi ama Mark İvanoviç onun bu gayretinden önce davrandı ve Semyon İvanoviç'in sessizleşmiş, sakinleşmiş ve neredeyse tümünden uysallaşmış bir hal almasını bir süre bekledikten sonra, bu huzursuz adama, "Şimdi onun kafasında bulunan türden fikirlerle beslenmek, yararsız, sadece yararsız değil, aynı zamanda zararlı; dahası, zararlı olmaktan da öte tümüyle ahlaksız; bunun da nedeni, Semyon İvanoviç'in herkesi cazibesine çekip kötü bir örnek oluşturmasıdır," diye uzun ve akıllıca bir telkinde bulunmaya kalktı. Böyle bir konuşmadan herkes akli başında bir sonuç beklerdi. Semyon İvanoviç'se şimdi iyice sakindi ve ılımlı bir şekilde karşı çıktı. Mütevazı bir tartışma başladı. Kardeşleri ona neden bu hale düştüğünü sormuşlardı. Semyon İvanoviç yanıt verdi ama mecazi bir şekilde. Ona karşı çıktılar; Semyon İvanoviç de karşı çıktı. Her iki taraf bir kez daha karşı çıktı, sonra küçük büyük herkes karıştı; çünkü birden çok tuhaf bir konu üzerinde bir konuşma başlamıştı ve bunu kimse nasıl ele alacağını kesinlikle bilmiyordu. Sonunda tartışma hoşgörüsüzlüğe, hoşgörüsüzlük bağırışlara dönüştü; bağırışlar gözyaşlarına kadar vardı ve Mark İvanoviç sonunda öfkeden ağzından köpükler saçarak, o güne dek bu kadar kütük gibi bir adama rastlamadığını ilan etti. Oplevaniyev tükürdü, Okeanov ürktü, Zinoviy Prokofyeviç gözyaşlarına boğuldu, Ustinya Fedorovna'ysa hepsine uluyup, "Kiracı kaçıp aklını

oynatıyor, ölüyor; gencin nüfus kâğıdı bile yok, hiçbir şey söylemiyor ama ben yetimim, bütün kabak başıma patlıyor,” diye ağlayıp sızlamaya başladı. Kısacası sonunda herkes, açık bir şekilde, hasadın iyi olduğunu; aklında ekim yapmayı geçirmemiş herkesin, alacağını kat kat aldığını; tarlanın bereketli olduğunu ve Semyon İvanoviç’in onların meclisinde başına şan getirmeyi, hem de en geri dönüşsüz şekilde başardığını görmüştü. Herkes sustu, çünkü Semyon İvanoviç’in hepsinden ürktüğünü görmüş olsalar da bu kez merhamet edenlerin kendileri de ürkmüşlerdi...

“Nasıl!” diye haykırdı Mark İvanoviç, “Neden korkuyorsunuz? Aklınızı mı kaçırdınız? Kim geçiyor aklınızdan, bayım? Korkmaya hakkınız var mı? Kimsiniz siz? Nesiniz? Sıfırsınız bayım, yusuvarlak, işte o kadar! Ne çırpınıp duruyorsunuz? Sokaktaki kocakarıyı sıkıştırırlar, size de mi öyle oldu? Sarhoş dediğin cebini koruyamaz, sizin de mi eteğinizi kesmişler? Ev yanmış, kafanız da yanıyor, ha? Demek öyle, bayım? Demek öyle, babalık? Demek öyle?”

“Sen, sen, sen aptalsın,” diye homurdandı Semyon İvanoviç. “Burnun kopmuş, sen ekmeğe katıp yiyorsun da farkında değilsin...”

“Tabansız,” diye haykırdı Mark İvanoviç, onu duymaksızın, “tabansızın tekiyim ben, öyle ne yazık ki. Zira ben sınavı veremem, evlenemem, dans öğrenemem; bayım, altımdaki yer sapasağlam. Ne o, babalık? Orada geniş yer yok mu size? Altınızdan yer mi kayıyor, ne o?”

“Sana ne? Ne soruyorsun sen? Kayıyor ya da kaymıyor. Bak, sarhoşu da indirdiler...”

“İndirdiler; zaten o sarhoş, sizle ben insanız!”

“Tabii, insan. O kadın da duruyor, değil mi?”

“Değil! Kim ki o?”

“Tabii o, memuriyetten... me-mu-ri-yet-ten!!!”

“Evet, kutlu bir insansınız siz! Zaten o da lazım, memuriyet de...”

“Lazımmış, duyuyor musun; bugün lazım, yarın lazım; ama bir sonraki gün bir bakarsın lazım olmayabilir. İşte, hikâyeyi dinledin...”

“Zaten sizin aylığı, bir yıllık verecekler! Tomas, Tomas’ın tekisiniz siz, inançsız bir insansınız! Kıdeme başka yerde saygı gösterirler...”

“Maaş mı? Ben maaşı yedim, hırsızlar gelip aldı paracakları; benim görümcem var, duymadın mı? Görümce! Çivi kafalı...”

“Görümce mi! Siz nasıl bir insan...”

“İnsan mı; ben insanım, sense çok okumuş, aptalsın; duyuyor musun, çivi, çivilenmiş bir insansın sen, işte o kadar! Ben sana şaka yapmıyorum; öyle bir yer var ki, yeri alıp mahveder. Hem Demida, duyuyor musun, Demida Vasilyeviç yerin mahvolduğunu söylüyor...”

“Ah siz, Demida, Demida! Günahkâr zaten...”

“Evet, şak, evet, yeter, yersiz kalacaksın; altında onunla, işte...”

“Evet, siz, sonunda, doğruca delirecek ya da sapıtacaksınız! Siz bize basitçe şunu söyleyin; ne oldu? Böyle bir günahınız olduğunu kabul edin ya da! Hiç utanmıyorsunuz! Sapıttınız mı, babalık, ha?”

“Sapıttı! Aklını yitirdi!” diye çalkalandı ortalık ve herkes çaresizlikten el çırpıtı, Mark İvanoviç de Semyon İvanoviç’i parça parça etmemesi için, hemen ev sahibesinin iki elini

yakaladı. "Putperestsin sen, pagansın, bilgesin!" diye yalvardı Zimoveykin. "Semyoncuk, sen böyle biri değildin, sevimli, candan biriydin! Safsın, iyi yüreklisin... duydun mu? Bütün bunlar senin iyi yürekliliğinden oluyor; azgının, eblehin biriyim ben, dilencinin tekiyim; iyi yürekli sen, beni sokakta bırakmadın; onurlu davrandın yani; ona da ev sahibesine de teşekkürler; görüyor musun, bak ayaklarına kapanıyorum, işte bak, bak; bunu borç, borç bilirim ev sahibesi!" Bu sırada Zimoveykin gerçekten, hatta dokunaklı bir tavırla yerlere kadar eğildi. Bunun ardından Semyon İvanoviç tekrar konuşmayı sürdürmek istedi ama bu kez fırsat vermediler; herkes ayağa kalktı, ona yalvarmaya, hak vermeye, onu teselli etmeye başladılar ve işi Semyon İvanoviç'i bile utandıracak dereceye vardırıdılar, sonunda zayıf bir sesle açıklamak için izin istedi.

"İşte, bu iyi," dedi, "sevimli, uysal, duyuyor musun, iyi yürekli, sadık ve inanmış biriyim; biliyor musun, kanımın son damlasına kadar, duyuyor musun çocuk, beyim... zaten yerim belli; zaten yoksulum ben; işte alıyorlar onu, duyuyor musun, bey yerine sayıyorlar, – şimdi sus, anla, – alıyorlar, öyle... o, kardeş, durur, sonra durmaz... anlıyor musun? Kardeşim, bense, hem de kadının el çantasıyla, duyuyor musun?"

"Semyoncuk!" diye atıldı kendini kaybeden Zimoveykin, bu kez sesiyle yükselen bütün gürültüleri bastırarak. "Sen serbestfikircisin! Şimdi götüreceğim! Nesin sen? Kimsin sen? Asi mi, yoksa koyun kafalı mısın? Asi, aptal, duyuyor musun, heyecanlanmadan yerinden göster; kimsin sen?!"

"Yani işte o da bundan..."

"Ne bundan?! Yani, git onunla!.."

"Ne diye onunla gideyim?"

"Yani o özgür, ben özgür; yat yat, sonra..."

"Ee?"

"Hem o serbestfikirci..."

"Ser-best-fi-kirci! Semyoncuk, sen serbestfikircisin!!"

"Dur!" diye haykırdı Bay Proharçin, kolunu sallayıp ağzına kadar gelen haykırışı keserek. "Ben ondan değil... Sen tut, tut sen, koyunun tekisin; ben uysalım, bugün uysalım, yarın uysalım, sonra kabalaştım; sana göstereceğim, defol serbestfikirci!.."

"Ne oluyor size?" diye kükredi sonunda Mark İvanoviç, dinlenmek için oturduğu sandalyeden kalkarak ve bütün heyecanı, coşkusuyla, hoşnutsuzluk ve öfkeden baştan aşağı titreyerek yatağa doğru koştu, "Nesiniz siz? Koyunsunuz! Ne ip dizginler sizi, ne ahır. Nesiniz siz, yeryüzünde bir siz mi varsınız? Dünya sizin için mi yapılmış? Napoléon'un teki misiniz siz? Nesiniz? Kimsiniz? Napoléon'sunuz, ha? Napoléon mu, değil mi?! Söyleyin bayım, Napoléon musunuz değil misiniz?.."

Ama Bay Proharçin bu soruya yanıt vermiyordu. Napoléon olmaktan utandığından ya da üstüne böyle bir sorumluluk almaktan çekindiğinden değil, hayır, artık daha fazla ne tartışabilir ne de bir konuda konuşabilirdi... Hastalıklı bir kriz geldi bunun ardından. Birden hummalı bir ateşle ışıldayan gri gözlerinden iri iri damlalar döküldü. Kemikli, hastalıktan siskalaşmış ellerle örttü alevli kafasını; yatakta doğruldu ve hıçkırarak, ne kadar zavallı olduğunu; ne kadar mutsuz, sıradan bir insan olduğunu; ne kadar aptal ve cahil olduğunu; iyi insanların onu hoşgördüğünü, koruduğunu, onu yiyip içirdiğini, kötü bir halde bırakmadığını ve Tanrı bilir daha neleri sıraladı Semyon İvanoviç. Bunları sıralarken,

çevresine vahşi bir korkuyla, sanki hemen o anda tavanın düşmesini ya da yerin yayılmasını beklermiş gibi bakıyordu. Herkes zavallıya bakarken üzülmüştü ve herkesin kalbi burkulmuştu. İçli içli hıçkırın ve yanına bütün öksüzleri toplayan ev sahibesinin kendisi yatırdı hastayı yatağına. Mark İvanoviç, Napoléon'un hafızasını zorlamanın yararsızlığını görünce, hemen yumuşadı ve o da yardım etmeye çabaladı. Ellerinden bir şey gelmeyen diğerleri de, hemen her şeye iyi geldiğini ve hastanın çok hoşuna gideceğini söyleyerek ahududu likörü önerdiler; ama Zimoveykin ânında buna karşı çıkıp, bu duruma en uygun şeyin sert papatya olduğunu söyledi. Zinoviy Prokofyeviç'se iyi bir kalbi olduğundan hıçkırıp gözyaşları döküyor, türlü hikâyeyle Semyon İvanoviç'i korkuttuğu için pişmanlık duyuyordu ve hastanın, tam bir zavallı olduğunu, onu yedirdiklerini, onu köşesinde kalmaya zorlayarak taahhüt vermeye ittiklerini söyleyerek ne dediğini anlamaya çalışıyordu. Herkes ahlayıp ofluyordu, herkes üzüntülü ve acılıydı, bu arada herkes bir insanın bu kadar ürkek bir hal almasına şaşkınlıkla bakıyordu? Neden ürküyordu? Daha büyük bir yerde olsaydı, karısı olsaydı, çocuk yetiştirseydi daha iyi olurdu; onu orada yargılasalardı, o da iyi olurdu; zaten adam da iyice sümsüktü, bir sandığı ve bir de Alman kilidi vardı; yirmi yıl boş yere paravanın arkasında yatmış, susmuş, ne dünyayı ne de acıları tanımış, biriktirip durmuştu ve birden insanlara boş, yararsız birtakım sözler söylüyor, dönüp bir kendine bakmıyordu; birden yeryüzünde yaşamının ağır bir şey olduğundan korku duyduğunu söylüyordu... Ve bu adam bütün bunların ne kadar ağır olduğunu anlamamıştı! "O işte sadece şunu hesap ediyor," dedi sonra Okeanov, "bütün bunlar ağır şeyler, öyleyse insan kafasını korumalı, tilkilikler düşünmeyi bırakmalı ve kendini rüzgâra bırakmalı." Bütün gün Semyon İvanoviç hakkında konuşarak geçti. Yanına gidiyorlar, nasıl olduğunu soruyorlar, onu teselli ediyorlardı; ama akşama kadar onu teselli etmek mümkün olmadı. Zavallı sayıklamaya, ateşlenmeye başlamıştı; bayıldı, bu yüzden doktor çağırmayı istemediler; kiracıların hepsi aralarında anlaşta ve Semyon İvanoviç'i gece boyunca kollayıp sakinleştirmek için birbirlerine söz verdiler, ne yapılacaksa hepsi sırayla yapacaklardı. Bu amaçla, uyumamak için, iskambile oturdular; bütün gün bir köşede, hastanın yatağının kıyısında oturmuş ve geceyi orada geçirmeyi rica etmiş olan sarhoş misafiri de hastanın başına diktiler. Oyun parayla değil tebeşirle oynandığı ve ilginç bir yanı kalmadığı için çok geçmeden sıkıldılar. Oyunu bıraktılar, sonra bir şeyler üzerine tartıştılar, sonra gürültü yapıp ona buna çarpmaya başladılar, sonunda köşelerine çekildiler ama uzun zaman iç muhasebesi yaptılar ve birden hepsi öfkeye kapıldılar, artık nöbet tutmak değil, uyumak istiyorlardı. Çok geçmeden her yer ıssız bir mahzen kadar sessizleşti, en az öyle bir yer kadar korkunç bir soğuk vardı. Son uyuyanlardan biri Okeanov'du, "ve bu da," dedi o daha sonradan, "düş müydü, gerçek miydi; ama bana öyle geldi ki yakınımnda bir yerde, sabah olmadan hemen önce, iki kişi konuşuyordu." Okeanov, Zimoveykin'i tanıdığını ve Zimoveykin'in yanına yaşlı dostu Remnev'i almış olduğunu, onların uzun süre fısıltıyla konuştuğunu anlattı; sonra Zimoveykin dışarı çıkmıştı ve mutfak kapısını anahtarla açmaya çalıştığı duyulmuştu. Anahtarsa, daha sonra ev sahibesinin belirttiğine göre, onun yastığının altında dururdu; ama o gece yere düşmüştü. "Sonunda," diye belirtiyordu Okeanov, "sanki iki kişinin paravanın arkasındaki hastanın yanına gittiği ve orada mumu yaktığı duyuldu. Başka bir şey bilmiyorum," diyordu, "gözlerim kapanmış; sonra herkesle birlikte uyandım, yani

paravanın arkasından ölüyü bile diriltecek bir çığığın gelmesiyle birlikte herkes yatağından fırladığı zaman," ve o sırada bir sürü kişi orada bir mumun birden söndüğünü görmüştü. Bir vaveyla kopmuş; herkes telaşa kapılmıştı; çığığı duyar duymaz yerlerinden fırlamışlardı, ama bu sırada paravanın arkasında bir mücadele, bağırtilar, küfür ve boğuşmalar yaşanıyordu. Lambanın alevi açılınca Zimoveykin ile Remnev'in birbirlerini tuttuğunu, ikisinin birbirlerine bağırıp küfrettiklerini gördüler; ışık üzerlerine düşünce, birisi bağırıldı: "Haydut ben değilim, sensin!" Diğeri, yani Zimoveykin'se, şöyle bağırıyordu: "Dokunma, masum değilsin; hemen yemin ederim!" İki de insanlıktan çıkmıştı, ama o sırada olay sadece onlar değildi; hasta, paravanın arkasındaki eski yerinde yoktu. Hemen kavga edenleri ayırdılar; onları birbirinden uzaklaştırınca Bay Golyadkin'in yatağı altında, herhalde tam bir baygınlık halinde, yastıkla yorganı üzerine çekmiş bir şekilde yattığını, yatağı üzerinde sadece çıplak, yırtık pırtık ve yağlı şiltenin durduğunu gördüler (üzerinde hiçbir zaman çarşaf olmamıştı). Semyon İvanoviç'i oradan çıkardılar, onu şiltenin üzerine uzattılar ama o sırada çok çabalamanın boşuna olduğunu, işinin bitmiş olduğunu fark ettiler; elleri buz kesilmişti, son demlerindeydi. Başında durdular: Artık bütün gövdesi yavaş yavaş titriyor ve çırpınıyordu; elleriyle bir şeyler yapmaya çabalıyor, dilini kıpırdatamıyor; ama gözleri, deyim yerindeyse, celladın baltasıyla az önce kesilmiş, sıcak, kanı boşalan ve canlı bir baş nasıl titrerse tam olarak öyle titriyordu.

Sonunda herkes ağır ağır sessizleşti, ölüm öncesi titreme ve kasılmalar da kesildi, Bay Proharçin ayaklarını uzattı ve günahıyla sevabıyla can verdi. Semyon İvanoviç bir yerden mi korkmuştu, daha sonra Remnev'in ısrarla belirttiği gibi böyle bir düş mü görmüştü, yoksa başka bir günah mı söz konusuydu, bilinmiyor; ama olay öyle bir hal almıştı ki o anda müdürün kendisi daireye gelse ve Semyon İvanoviç'in heyecanını şahsen serbestfikircilik, asilik ve sarhoşluk olarak ilan etse, hatta o anda diğerkapıdan da bir dilenci Semyon İvanoviç'in görümcesiyim diye içeri girse, hatta Semyon İvanoviç bir anda 200 rublelik ödül alsaydı, dahası, hatta evde yangın çıkarsa ve Semyon İvanoviç'in kafası yanmaya başlasa bile, herhalde bu tür haberler karşısında kılını bile kıpırdatmazdı o. Bu arada ilk hummalı hal geçmişti; bu arada orada bulunanların dili çözülmüş, vaveyla koparmışlar, tahminde bulunmaya, kuşklarını belirtmeye ve bağrışmaya başlamışlardı; bu arada Ustinya Fedorovna yatağı altından sandığı çıkarmış, telaşla yastığın, şiltenin, hatta Semyon İvanoviç'in ayakkabılarının içini araştırmıştı; bu arada Remnev ile Zimoveykin'i sorguya almışlardı; o vakte dek yakın, uslu ve sessiz olan kiracı Okeanov, birden bütün cesaretini toplamış, istidadına kavuşmuş, şapkasını almış ve bütün gürültüler arasında daireden sıvışmıştı. Endişeli ve o vakte dek sakin duran köşelerde bile kargaşa korkusu son raddeye vardığı sırada kapı açıldı ve birden, başa düşen kar gibi, önce soylu giyimli ama ciddi, hoşnutsuz bir yüze sahip bir beyefendi, peşinde Yaroslav İlyiç, Yaroslav İlyiç'in peşinde yardımcısı, peşindekiler ve hepsinin de peşinden şaşkın Bay Okeanov girdi. Ciddi ama soylu giyimli beyefendi doğruca Semyon İvanoviç'e doğru ilerledi, onu eliyle yokladı, yüzünü astı, omuz silkti ve zaten bilinen şeyi, yani merhumun çoktan ölmüş olduğunu ilan etti; buna sadece, birkaç gün önce çok saygın ve büyük bir beyefendinin de tıpkı böyle birdenbire öldüğünü eklemekle yetindi. Bu arada soylu, ama hoşnutsuz duruşlu beyefendi yataktan uzaklaştı; onu boş yere rahatsız ettiklerini söyledi ve çıkıp gitti. O zaman Yaroslav İlyiç hemen onun yerine geçti (bu arada Remnev ve Zimoveykin'i

İlgililerin eline teslim etti), ortalığı soruşturdu, ev sahibesinin az önce açmayı denediği sandığı ustaca ele geçirdi, çamur içinde olduklarını ve bir işe yaramayacaklarını belirterek ayakkabıları eski yerine koydu, tekrar yastığı yokladı, Okeanov'u çağırdı, sarhoş misafirin cebinde bulunduğu sandık anahtarını istedi ve orada bulunanlara Semyon İvanoviç'in hazinesini sergiledi. Her şey ortadaydı: iki paçavra, bir çift çorap, küçük bir mendil, eski bir şapka, birkaç düğme, eski tabanlar ve kundura konçları, kısacası, ıvır zıvır, ağır bir şekilde kokan birtakım şeyler; sağlam olan tek şey Alman kilidiydi. Okeanov'u çağırdılar, onunla sert bir konuşma yaptılar; ama Okeanov yemin etmeye hazırды. Yastığı denediler, ona baktılar: Kir pas içindeydi ama başka her açıdan tam bir yastığa benziyordu. Şilteyi tuttular, kaldırmak istiyorlardı, biraz düşünmek için durdular; ama birden, hiç beklenmedik bir şekilde, ağır, küt bir şey yere çarptı. Eğildiler, düşen şeyi aradılar ve kâğıt bir paket gördüler, pakette onluk banknotlar vardı. "Aha-ha-ha!" dedi Yaroslav İlyiç, şiltenin, içinden saç ve kıtık fırlamış, harap bir yerini göstererek. Bu yırtık yere baktılar ve bunun bıçakla yapılmış olduğunu, içerilere uzandığını gördüler; delikten ellerini soktular ve herhalde bu yırtığı açmak üzere kullanılmış olan ev sahibesinin mutfak bıçağını buldular. Yaroslav İlyiç delikten bıçağı çıkarmayı başarır başarmaz, bir daha "Aha-ha!" dedi: Bir paket daha düştü yere, peşinden de iki 50 kopeklik, bir çeyreklik, sonra ıvır zıvır ve eski, sağlam bir beşlik çıktı. Bütün bunlar hemen elden ele geçmeye başladı. Bütün şilteyi bıçaklarla deşmenin boşuna olmayacağı anlaşılmıştı. Bıçak istediler...

Bu arada sonuna kadar yanmış yağlı mum parçası bir gözlemci için oldukça ilginç bir manzara sergiliyordu. Yaklaşık on kadar kiracı yatağın kıyısında bir tabloya uygun giysilerle toplanmışlardı, hepsi de karman çorman giysiler içinde, tıraşsız, yıkanmamış, uykulu, az sonra bir düşe dalacak gibiydi. Bir kısmı aşırı solgun, bir kısmının alnında ter birikmiş, bir kısmını bir titreme almış, diğerleri ateş içindeydi. İyice sersemlemiş olan ev sahibi, sessizce duruyor, kollarını kavuşturmuş, Yaroslav İlyiç'in lütfunu bekliyordu. Yukarıdan, sobanın yanından, işçi kadın Avdotya ve ev sahibesinin gözde kedisinin kafaları, merakla olan biteni gözlüyordu; çevrede yırtılmış ve kırık paravanlar dağınık bir halde duruyordu; açılmış duran sandık sevimsiz iç kısmını gösteriyordu; yorganla yastık, şilteden çıkan kapalı paketler yere yığılmıştı ve son olarak, üç ayaklı ahşap masanın üzerinde gitgide yükselen bir gümüş ve türlü para yığını duruyordu. Bir tek Semyon İvanoviç bütün soğukkanlılığını toplamış, yatağın üzerinde sakince yatıyordu ve sanki yaşadığı yıkımı hiç hissetmemiş gibiydi. Bıçaklar getirilip de Yaroslav İlyiç'in yardımcısı, yardım etmek hevesiyle, sahibinin altından daha rahat kurtarmak için şilteyi sabırsızca çekiştirince görgülü biri olan Semyon İvanoviç, önce biraz yer değiştirdi, yana kaydı, sırtını araştırmacılara döndü; sonra, ikinci sarsmayla birlikte yüzükoyun döndü, sonunda bir daha yer değiştirdi, çünkü yataktaki son tahta yetmemişti; birden beklenmedik bir şekilde baş aşağı sallandı, yatağın üzerinde sadece iki kemikli, sıska, moraran, iki kömür filizi gibi yukarı fırlayan bacakları kaldı. Bay Proharçin o sabah ikinci kez yatağının altına daldığından, hemen bir kuşku uyandı ve kiracılardan birkaçı, Zinoviy Prokofyeviç'in idaresi altında, orada birinin gizlenmiş olup olmadığını anlamak üzere öne atıldı. Ama araştırmacılar boş yere alınlarını yere sürttüler, çünkü Yaroslav İlyiç onlara bağırdı ve Semyon İvanoviç'i hemen o kötü yerden kurtarmalarını emretti ve akliselim sahiplerinden ikisi birer ayağa yapıştı, bu beklenmedik kapitalisti ilahî ışık altına sürükleyip yatağın

yanına serdiler.

Bu arada kıl ve kıtıklar uçuşuyordu çevrede, gümüş yığın büyüyordu – ve Tanrım! Orada neler, neler yoktu ki: gıcır banknotlar, sapasağlam, taze beşlikler, 50 kopeklik güzel paralar, yirmi beşlikler, yirmilikler, hatta az kullanılan, tedavülden kalkmış beşlikler ve gümüş bozukluklar... Hepsi de özel paketlerinde, en titiz ve sağlam bir şekilde sarılmış olarak. Nadir bulunanlar da vardı: iki jeton, bir Napoléon parası, nerenin olduğu bilinmeyen ama çok nadir bulunan bir para...

Rublelerden bir kısmı çok eskilere aitti; silinmiş ve yırtılmış Yelizavet paraları, Alman haç biçimli paraları, Petro paraları, Yekaterina paraları; sözgelimi, artık çok nadir bulunan eski beşlikler, hepsi tümünden yıpranmış, ama yine de yasal miktarda noktaya sahip olan, kulaklara takılan delikli paralar; hatta bakır para da vardı, ama artık yeşillenmiş, küflenmişti... Kırmızı bir banknot buldular, ama başka yoktu. Sonunda, şilte baştan sona kat edildikten ve kılıfı birkaç kez sarsıldıktan sonra içinde başka bir şey şıngırdamadığında, bütün paraları masaya yerleştirdiler ve saymaya başladılar. İlk bakışta insan tümünden yanılıp doğruca bir milyon diye işin içinden çıkabilirdi – o kadar büyük bir yığın vardı! Ama milyon yoktu, fakat oldukça büyük bir miktar çıktı: yaklaşık 2.497,5 ruble... Yani eğer akşamleyin Zinoviy Prokofyeviç'e senet vermiş olmasaydı, belki de, toplam yaklaşık 2.500 ruble banknot olacaktı. Paralar toplandı, merhumun sandığına konup mühürlendi, ev sahibesinin yakınmaları dinlendi ve ona merhumun borçları için ne zaman ve nereye belge sunması gerektiği anlatıldı. Gerekenlerden imza alındı, görünce hakkında da bir şeyler gevelendi; ama görünce bir anlamda mit olduğuna, yani raporlara göre merhumun birçok kez sergilediği üzere, Semyon İvanoviç'in imgeleminin yetersizliğinin bir ürünü olduğuna inandıklarından, bu fikri yararsız, gereksiz ve onun, Bay Proharçin'in temiz adını kirletecek bir şey olarak bir kenara bıraktılar; böylece olay sona erdi. İlk korkular yatıştığı, herkes aklını başına toplayıp da merhumun başına ne geldiğini anladığı zaman, hepsi sakinleşip sessizleşti ve birbirine bir parça güvensiz bakar oldu. Bazıları Semyon İvanoviç'in bu davranışından çok etkilendi ve hatta sanki biraz gücendi... Böyle bir sermaye! Adam biriktirmiş! Mark İvanoviç, huzurunu bozmaksızın, Semyon İvanoviç'e neden öyle birden gücendiğini açıklamaya koyuldu ama artık onu dinlemiyorlardı. Zinoviy Prokofyeviç bir şeyler düşünmeye dalmıştı, Okeanov biraz içiyordu, diğerleri biraz birbirlerine sokuldu; serçe burnuyla ayırt edilen ufak tefek Kantaryev'se akşamleyin daireden ayrılırken bütün sandıklarını, çıkınlarını büyük bir özenle kilitledi, düğümledi ve meraklılara soğuk bir şekilde kötü bir zamanda olduklarını, burada cepte para olmadan yaşanmayacağını açıkladı. Ev sahibesi de durmadan yakınıyor, Semyon İvanoviç'e onun kimsesizliğinden yararlandığı için lanet ediyor, sızlanıyordu. Mark İvanoviç'e, neden merhum paralarını rehin sandığına götürmedi, diye sordular. "Çok basit anacığım; onun imgelemi yoktu, hayal gücü kıttı," diye yanıt verdi Mark İvanoviç.

"Asıl siz basitsiniz anacığım," diye lafa karıştı Okeanov, "yirmi yıl size dayandı adam, bir fiskeyle devrildi; ama sizde en ufak değişme yok, hiç olmadı!.. Ah, ah, anacığım!.."

"Ah sen bana nasıl, canım... canım!" diye devam ediyordu ev sahibesi, "rehin sandığı da neyin nesi! Bana getirseydi ya avucundakini, bana söyleseydi ya: Al, canım Ustinyacığım, işte sana bir tanem, bu da benim senin harcamalarına ufak katkım, toprak ana beni bağrına alıncaya dek, işte sana örnek olsun; onu yedirirdim, içirirdim, peşinden

giderdim. Ah, seni günahkâr, yalancı! Kandırdın, aldattın bu öksüzü!..”

Tekrar Semyon İvanoviç'in yatağına yaklaştılar. Şimdi gerektiği gibi, daha düzgün bir şekilde yatıyordu ve tek takım elbisesi giydirilmiş; uyuşmuş çenesi, biraz beceriksizce bağlanmış kravatının altına saklanmış, ıslatılmış, düzeltilmiş, ama tıraş edilmemişti, çünkü ustura bulunamamıştı: Zinoviy Prokofyeviç'e ait olan tek ustura, geçen yıl bilenmiş ve Tolkuçiy'de uygun bir fiyata satılmıştı; diğerleri de berbere gidiyordu. Ortalık da daha toplanmamıştı. Yırtık paravanlar bırakıldıkları yerde duruyordu ve Semyon İvanoviç'in inzivasını sergileyerek, sanki ölümün bütün sırlarımızın, entrikalarımızın, tereddütlerimizin üzerinden örtüyü kaldırmasının amblemi oluyordu. Şiltenin içinden çıkanlar da dağınık bir halde, yıgınlar halinde çevrede yatıyordu. Bütün bu birdenbire soğuyan köseyi, bir şair olsa, çok rahat bir şekilde dişi kırlangıcın yıkılan yuvasıyla kıyaslayabilirdi: Her şey fırtınada ezilmiş, yıkılmış, anneyle birlikte yavrular da öldürülmüş, kuştüyü, çer çöp, pamuktan yapılmış sıcak yatakları dört bir yana saçılmış... Fakat, Semyon İvanoviç daha çok yaşlı bir bencil ve hırsız serçe gibi görünüyordu. Artık susmuştu sanki, iyice pusuştmuş; sanki suçlu değilmiş gibi, sanki bütün iyi insanları utanmadan, vicdansızca, en saygısız biçimde kandırmak ve aldatmak için oyunlara başvuran o değilmiş gibi. Artık yetim kalmış ve gücenmiş ev sahibesinin hıçkırık ve gözyaşlarını duymuyordu. Tersine, mezarda bile boş işlerle vakit kaybetmek istemeyen deneyimli, pişkin bir kapitalist gibi, birtakım spekülasyon hesaplarına girmeye tümüyle hazır görünüyordu. Yüzünde derin bir düşünce hali belirmişti, dudaklarıysa anlamlı bir şekilde, Semyon İvanoviç hayattayken hiç kuşku uyandırmayacak bir şekilde kısılmıştı. Sanki akıllanmış gibiydi. Sağ gözü kurnazca kıvrılmıştı; sanki, Semyon İvanoviç bir şey söylemek istiyor, çok önemli bir şey bildirmek, açıklamak istiyordu; hem de vakit kaybetmeden, hemen, sonra işlerin biriktiğini ama vakit olmadığını... Ve sanki şu sözler duyuluyordu: "Zaten, nesin ki sen? Yeter, duyuyor musun, aptalın tekisin sen kocakarı! Ağlama! Anam, git yat, dinle beni! Ben öldüm zaten; artık bir şey lazım değil; cidden! İyisi mi yatmak... Ben, yani, dinle bak, bir şey dediğim yok; kocakarı, sen, kodamansın, kodamanın tekisin, anlarsın; o öldü artık; ama nasıl olur, yani o, yazık, olamaz ama yani öyleyse eğer, ölmediysem – Duyuyor musun, kalkacağım, o zaman ne olacak, ha?"

İlk kez 1846 yılının Ekim ayında
Oteçestvenniye Zapiski'de yayımlanmıştır.

4. Soylu olmayan, eğitilmiş sınıftan biri. (Ç.N.)

5. Maskeli, komik bir İtalyan figürü. (Ç.N.)

POLZUNKOV

Adamı dikkatle izlemeye başladım. Dış görünümünde bile özel, insanı birden, sanki dalıp gider gibi dikkatle bakmaya ve hemen kahkaha atmaya ister istemez zorlayan bir şeyler vardı. Bana da öyle oldu. Bu küçük adamın gözlerinin de kıpır kıpır olduğunu – ya da daha doğrusu, onun, her seferinde, kendisine yönelmiş her gözün çekim alanını yakaladığını, neredeyse içgüdüsel bir şekilde o gözün takıldığı, gözlediği şeyi anladığını, hemen gözlemciye döndüğünü ve huzursuzca onun bakışını incelediğini de belirtmek gerekiyor. Sürekli hareket ediyor, döneniyor, birden durgunlaşıyordu. Tuhaf şey! Sanki alaylardan korkuyordu; öyle anlarda, hem ahlaki anlamda hem de fiziksel olarak, yanında kim olursa olsun, sanki hayatını zar zor bütün dünyanın soytarısı olarak kazanıyormuş ve bütün ıslıklamalar arasında uysal uysal başını uzatıyormuş gibi bir hal takınıyordu. Gönüllü soytarlara kimse acımıyor artık. Ama ben hemen, bu tuhaf yaratığın, bu gülünç adamın hiç de meslekten bir soytarı olmadığını fark ettim. Onda soylu bir şeyler kalmıştı. Huzursuzluğu, kendisinden sürekli ve hastalıklı bir şekilde korkması bunu gösteriyordu. Bana öyle geldi ki, onun hizmet etme arzusu, maddi bir beklentiden çok iyi yürekliliğinden geliyordu. Bütün halkın içinde, göze hoşgörünmeyecek bir şekilde kendine gülünmesine hoşnutlukla izin veriyordu, ama aynı zamanda –buna yemin edebilirim– kalbi sızlıyordu ve onu dinleyenlerin böyle soysuz ve acımasız olmasına, gerçeklere değil de ona, onun bütün varlığına, kalbine, kafasına, dış görünümüne, kanlı canlı bütün varlığına gülüyor olması yüzünden beynine kan hücum ediyordu. Böyle anlarda, durumunun aptalca olduğunu iyice hissediyordu; protestosu hem hemen diniyordu göğsünde, hem de her seferinde yüce gönüllü bir şekilde yeniden doğuyordu. Bütün bunların onun iyi yürekliliğinden başka bir nedeni olmadığına inanıyorum, bütün bu ezilip büzülmelerin maddi çıkardan kaynaklanmadığına ve onun kimsenin parasıyla ilgilenmediğine inanıyorum: Bu beyefendi sürekli borç para alırdı, yani surat astığı ve yeterince alay edilmiş olduğuna, borç almaya hak kazandığına inandığı zaman, sadaka ister gibi rica ederdi. Ama, yüce Tanrım! Bu nasıl bir borçlanmaydı öyle! Ve bu borç ne biçim istenirdi öyle! Böylesine buruş kırış, dar bir alanda, bu adamın pürüz pürüz yüzü, nasıl ve aynı anda, öylesine çeşitli yüz ekşitmeler, öylesine tuhaf çok karakterli duygulanımlar sergileyebiliyordu, anlamak mümkün değildi. Neler neler yoktu ki! – hem utanç, hem sahte küstahlık, hem suratta aniden beliren bir kızarıklıkla birlikte utanç, hem hınç, hem geri çevrilme ürkekliği, hem zahmet verdiği için özürle birlikte rica, hem kendi yetersizliğinin farkında olma, hem kendi hiçliğinin tam bir farkındalık – bütün bunlar, yıldırımlar gibi geçirdi suratından. Altı yıl boyunca bu şekilde yaşayıp gitti Tanrı'nın dünyasında ve bu vakte dek bu ilginç borç alma halinde en ufak düzelme olmadı! Kendi payıma, bu işin nasırlaşacağını ve son raddeye dek rezilleşebileceğini sanmıyordum. Çok canlı, ateşli bir kalbi var! Dahasını söyleyeyim: Bana göre, bu yeryüzündeki en şerefli ve soylu insandır, ama küçük bir zayıflığı vardır: Sırf yakınındakine yaranmak için emir verilir verilmez, iyi yüreklilikle ve çıkar gözetmeksizin alçaklık eder. Kısacası bu tam anlamıyla beş para etmez herif dedikleri türden biridir. İşin en gülünç yanı da, tam da öyle, herkes gibi ne kötü, ne iyi, temiz, hatta ağırbaşlılık ve özgüven içinde belli bir zarafet ve gösterişle giyiniyor olmasıydı. Bu yüzeysel eşitlik ve iç eşitsizlik, onun kendine yönelik huzursuzluğu ve aynı zamanda sürekli kendini küçültmesi;

bütün bunlar dikkat çekici bir karşıtlık oluşturuyordu ve gülünüp acınmayı hak ediyordu. Eğer bütün dinleyicilerinin dünyanın en iyi insanları olduğuna, onun mahkûm olduğu kişiliğe değil de, sadece gülünç bir olguya gülüyor olduğuna bütün kalbiyle inansaydı (ki bu da bütün yaşadıklarına rağmen ara ara başına geliyordu), o zaman hoşnutlukla üzerindeki frakı çıkarır, onu ters yüz edip giyer ve başkaları için, sırf keyiften, sadece hamilerini güldürebilmek ve onları hoşnut edebilmek için bu kılıkta dolanırdı. Ama hiçbir zaman ve hiçbir şekilde bir eşitlik elde edemedi. Bir özellik daha: Bu antika haysiyetliydi ve ara ara, eğer bir tehlike oluşturmuyorsa, hatta yüce gönüllüydü. Onun nasıl olup da, genellikle kendine merhamet etmeksizin, ayrıca risk de alarak, neredeyse kahramanca, onu delirten hamilerinden birini iyice bir haşladığını görüp duymak lazımdı. Ama bu anlık bir şeydi... Kısacası, kelimenin tam anlamıyla bir cefakeşti, ama en yararsız ve bununla birlikte, en komik cefakeş.

Misafirler aralarında tartışmaya başlamıştı. Birden, bu antikanın sandalyesinin üstüne çıktığını gördüm, herkesin onu dinlemesi gerektiğini haykırmaya başladı.

"Bakın," diye fısıldadı bana ev sahibi. "Ara sıra eğlenceli şeyler anlatır... İlginizi çekiyor mu?"

Başımı sallayıp kalabalığa karıştım.

Gerçekten de, sandalyeye tırmanıp var gücüyle haykıran düzgün giyimli bir beyfendiyle karşılaşmak, herkesin ilgisini uyandırmıştı. Bu antikayı tanımayan bir sürü insan, hayretle bakıyordu, diğerleri de kahkahalar atıyordu.

"Fedosey Nikolayeviç'i tanıyorum! Hepinizden iyi tanıyorum Fedosey Nikolayeviç'i," diye haykırdı antika, tepelerden. "Baylar, izin verin anlatayım. Fedosey Nikolayeviç hakkında iyi bir hikâyem var! Çok tuhaf bir hikâyeye biliyorum!.."

"Anlatın, Osip Mihayloviç, anlatın."

"Anlat!!"

"Dinlerseniz..."

"Dinleyin dinleyin!!!"

"Başlıyorum ama beyler, bu özel bir hikâyeye..."

"İyi iyi!"

"Bu komik bir hikâyeye."

"Çok iyi, harika, mükemmel, başla!"

"Bu bizzat benim mütevazı hayatımdan bir bölüm..."

"İyi de niye komik olduğunu söyleyip duruyorsun!"

"Biraz da trajik bir hikâyeye!"

"Hıı??!"

"Kısacası, şimdi benden dinlemekten mutluluk duyduğunuz bu hikâyeye, baylar, benim böylesine ilginç bir topluluk içine düşmeme yol açan bir hikâyeye."

"Söz oyunu yapma!"

"Bu hikâyeye..."

"Kısacası, bu hikâyeye –masalı hemen kesin artık– birkaç kuruş eden bu hikâyeye," dedi güçlü bir sesle bıyıklı, sarışın bir genç, elini ceketinin cebine sokar ve oradan sanki tesadüfen olmuş gibi mendiliyle birlikte cüzdanını da çıkarırken.

"Baylar, bu, çoğunuzun tıpkı benim gibi yaşamınızı istediğim bir hikâyeye. Ve dahası, bu

hikâye, benim evlenemeyişime yol açan hikâye!"

"Evlenmek!.. Eş!.. Polzunkov evlenmek istiyor!!"

"İtiraf edeyim, artık Madam Polzunkov'u görmek istiyorum!"

"İzin verirseniz eski Madam Polzunkov'un adının ne olduğunu öğrenmek istiyoruz," diye cıvıladı bir delikanlı anlatıcıya yanaşarak.

"Öyleyse, ilk olarak, baylar: Bundan yaklaşık altı yıl önceydi, bahar vaktiydi, otuz bir marttı –tarihe dikkat ediniz baylar– arifesi..."

"Bir nisanın!" diye bağırdı bukleli bir delikanlı.

"Fevkalade anlayışlısınız efendim. Akşam olmuştu. N. adlı taşra kentine alacakaranlık çökmüştü, ay ortaya çıkmak istiyordu... Yani, her şey olması gerektiği gibiydi. İşte efendim, alacakaranlığın geç bir vaktiydi, usul usul çıktım ben de dairemde, yani merhume oluvermiş engelli ninemle vedalaştıktan sonra. Baylar, en son Nikolay Nikolayeviç'ten duyduğum böyle moda bir ifadeyi kullandığım için bağışlayın beni. Ama ninem tam bir engelliydi: Kördü, dilsizdi, sağırdı, aptaldı – her şey vardı onda!.. İtiraf edeyim, ben de tir tir titriyordum, büyük bir işe kalkışıyordum; kalbim, kemikli bir pençenin ensesinden yakaladığı bir kedi yavrusu gibi atıyordu.

"Affedersiniz, Mösyö Polzunkov!"

"Buyurun?"

"Sade bir şekilde anlatın; lütfen, çok süslemeyin!"

"Başüstüne efendim," dedi biraz şaşırان Osip Mihayloviç. "Fedosey Nikolayeviç'in evine gidiyordum (kendisine ait eve). Fedosey Nikolayeviç, bilindiği üzere, bir memur değil, bölüm şefidir. Benim geldiğimi haber verdiler ve beni hemen çalışma odasına aldılar. Girince şunu gördüm: Çok, çok karanlık bir oda, mum da yok. Baktım, Fedosey Nikolayeviç içeri girdi. Onunla birlikte karanlıkta durduk..."

"Aranızda ne geçti peki?" diye sordu bir subay.

"Sizce ne olmuştur efendim?" diye sordu Polzunkov, hummalı bir şekilde kıpır kıpır olan yüzünü, hemen bukleli delikanlıya çevirerek.

"Yani, baylar, tuhaf bir olay oldu. Yani ortada tuhaf bir şey yoktu, nasıl derler, gündelik bir olay yaşandı; ben cebimden bir deste kâğıt çıkardım, o da kendi kâğıt destesinden, sadece resmi..."

"Banknotlar mı?"

"Banknotlar efendim ve değiş tokuş ettik."

"Buradan bir rüşvet kokusu geliyor," dedi ciddi giyimli ve tıraşlı bir genç beyefendi.

"Rüşvet mi efendim!" diye atıldı Polzunkov. "Ah! Keşke liberal olsaydım. Neler gördüm geçirdim! Eğer siz de taşrada hizmet vermek zorunda kalacak olursanız, elinizi ısıtmayın... Vatan ocağında... Bir edebiyatçı bu konuda şöyle demişti: 'Vatanın dumanı bile büyüler ve tatlı gelir bize!' Baylar, anamız, vatanımızdır, bizler yavrucaklarız, onun memesini emiyoruz!.."

Herkes gülmeye koyuldu.

"Ama yine de, inanın bana baylar, hiç rüşvet almadım ben," dedi Polzunkov, güvensiz bir şekilde çevresine bakarak.

Homeros'a has, dinmeyen bir gülüş örtüyordu Polzunkov'un her salvosunda sözlerini.

"Gerçekten, baylar..."

Ama bu noktada durdu, herkese tuhaf bir yüz ifadesiyle bakmaya başladı. Belki de – kim bilir– belki de, o anda kendisinin bu şerefli topluluktakilerin birçoğundan daha şerefli olduğu düşmüştü aklına... Bu ciddi yüz ifadesi herkesin kahkahaları sona erinceye dek kaybolmadı yüzünden.

“İşte,” diye başladı Polzunkov herkes susunca, “hiç rüşvet almamış olsam da, bu kez günah işlemiştim: Rüşveti cebime yerleştirdim... Rüşvetçiden alıp... yani elimde, eğer birine gönderecek olsaydım, Fedosey Nikolayeviç için fena olacak bazı belgeler vardı.”

“Yani onları satın mı aldı?”

“Satın aldı efendim.”

“Çok verdi mi?”

“Bir insan vicdanını kaçta satıyorsa, o kadar verdi... Tabii insan, vicdanına karşılık bir şey alabilirse efendim. Ama paraları cebime yerleştirdiğim zaman, alınma kara çalınmış oldu. Doğrusu, bunu nasıl yaptığımı bilemiyorum baylar, ama işte, korkudan perişan bir halde, dudaklarım titrer, ayaklarım birbirine dolaşır bir haldeydim; suçluydum, suçluydum, kesinlikle suçluydum, vicdanımı rüzgâra bırakıp Fedosey Nikolayeviç’ten özür dilemeye hazırdım...”

“Nasıl, bağışladı mı sizi?”

“Tabii özür dilemedim efendim... Sadece o gün olanları anlatıyorum; yani, benim ateşli bir kalbim vardır. Dosdoğru gözümün içine baktı: ‘Sizin Tanrı’dan korkmadığınızı söylüyorlar, Osip Mihayloviç.’ Ne yapalım! Terbiyeli bir şekilde ellerimi kavuşturdum, başımı yana eğdim: ‘Nasıl olur,’ dedim, ‘Tanrı’dan nasıl korkmam, Fedosey Nikolayeviç?’ Bunu terbiyeli bir şekilde söylediğim anda bile ... Yerin dibine girip kaybolmaya hazırdım.

‘Uzun zaman ailemizin bir dostuydunuz, oğlumuz oldunuz bile diyebilirim; Tanrı’nın ne öngördüğünü kim bilebilir, Osip Mihayloviç! Birden bir ihbar olur, bir jurnal hazırlanır, gördünüz mü!.. Böyle olsa insanlar için ne düşünürsünüz, Osip Mihayloviç?’ Yani bayım, bunu bir nasihat sayarım! ‘Hayır,’ dedi, ‘siz söyleyene bana, böyle olsa insanlar için ne düşünürsünüz, Osip Mihayloviç?’ Aldı beni bir düşünce! Biliyorsunuz, insanın boğazı kurur, sesi titrer, kendi kötü huylarını sezip şapkasını almaya davranır...

‘Nereye gidiyorsunuz, Osip Mihayloviç? Gerçekten böyle bir günün ardından... Gerçekten şimdi kindarlık yapıyorsunuz; ben size karşı ne günah işledim?..’

‘Fedosey Nikolayeviç,’ dedim, ‘Fedosey Nikolayeviç!’

Ama yani, erimiştim baylar, şeker gibi erimiştim. Ne yapacaktım! Ve cebimde devlet paralarıyla birlikte duran paket, o da sanki bağıyordu: Nankörsün sen, haydut, şeytanın tekisin; sanki beş kilo olmuşlardı, öyle ağırdılar... (Keşke beş kilo olsalardı!)

‘Görüyorum ki,’ dedi Fedosey Nikolayeviç, ‘pişman olduğunuzu görüyorum ... Siz, biliyorsunuz, yarın...’

‘Mısırlı Meryem⁶ günü efendim...’

‘Yani, üzülmeysin,’ dedi Fedosey Nikolayeviç, ‘yeter, hata yaptınız ve pişmansınız! Gidelim! Belki, konuşarak sizi geri döndürmeyi başarabilirim, sizi tekrar doğru yola sokarım... Belki, benim mütevazı penat’larım⁷ (unutmuyorum, tam da böyle, ‘penatlar’ dedi, haydut) ısıtırlar,’ dedi, ‘sizin nasırınızı tekrar... nasırlaştır demeyeyim, yanılmış olan kalbinizi...’

Beni aldı baylar, elimden tuttu ve aile evine götürdü. Sırtımdan buz gibi bir ter

boşandı; titriyordum! Düşündüm, hangi yüzle bakacağım diye... Ama sizin de bilmeniz lazım, baylar... Nasıl denir, burada nazik bir durum vardı!”

“Bayan Polzunkova olmasın?”

“Marya Fedoseyevna efendim, ama daha karar verilmemişti, yani, onun öyle, sizin belirttiğiniz gibi karım olmasını, böyle bir onuru beklemiyordum! Gördüğünüz gibi, Fedosey Nikolayeviç haklıydı, yani beni evlerinde oğulları yerine koyduklarını söylerken. Altı ay kadar önce, Mihail Maksimoviç Dvigaylov adında emekli bir junker⁸ orada yaşarken durum böyleydi. Ama Tanrı'nın iradesiyle adam öldü, vaatlerini gerçekleştirmeyi ertelemişti, ama ölünce bütün işler kendiliğinden ertelendi...”

“Ooo!!!”

“Ama boşverin, yapacak bir şey yok baylar, kusura bakmayın, dilim sürçtü, kötü bir söz şakası oldu, ama zaten kötü olması da önemli değil, – şaka daha da kötü bir hal aldı, çünkü ben, deyim yerindeyse, elimde bir sıfırla kalınca, çünkü junker emekliyken – beni eve almamış olsa da (rahat yaşıyordu, çünkü elinin uzunluğu iyi bilinirdi!) – belki beni öz oğlu sayması yanlış değildi.”

“Aha!”

“Evet efendim, kesinlikle böyle efendim! Yani, Fedosey Nikolayeviç de bana soğuk davranmaya başladılar. Bir şeyler fark etmeye başladım, sesimi çıkarmadım, ama birden, benim şanssızlığıma (ama belki de, şansıma!), hiç olmadık bir zamanda şehrimize bir süvari geldi. Onun işi, aslında, seyyar bir işti, hafif, süvari işiydi ama Fedosey Nikolayeviç'i öyle iyi kandırdı ki, havan topu gibi yerleşti! Ben konuya dolaylı olarak, alçakça bir tarzda yaklaştım, 'Şöyle şöyle,' dedim, 'Fedosey Nikolayeviç, gücenecek bir şey yok! Bir şekilde oğlun sayılırım artık... Baba gibi, baba gibi umut besliyorum...' O da, 'Sen benim canımsın, diye yanıt vermeye başlıyor! Yani, başlıyor konuşmaya, kocaman bir şiir okuyor, dize dize on iki şarkı, sen de dinliyorsun, mutluluktan ellerini ovuşturuyorsun, ama iki paralık anlam yok söylediklerinde, zaten bir anlam aramayacaksın, beklemeyeceksin, aptala aptalı oynayacaksın, kafan dumanlanacak, sanki çipura balığı gibi lafı dolandıracak, bin dereden su getirecek. Ama bu da tam bir hüner, öyle bir hüner ki başkasını korkutmaya yeter! Her yönden ulaşmayı denedim; şuradan buradan! Romanlar buldum, bonbonlar götürdüm, söz oyunları döktürdüm, ses nefes döktüm, saçmaladım, dedim, kalbim, aşk acısıyla ağrıyor, gözyaşlarım açıklar her şeyi! Tabii insan aptaldır! Tabii ona hiç otuz yaşındayım demedim... Ne diyeyim! Kurnazlıklar düşündüm! Olmadı! Onun bunun alayından başka bir şey çıkmadı, fena oldum, boğazım öfkeyle yanmaya başladı, çıkıp gittim, eve de adım atmadım, düşündüm düşündüm; her şeyi söyleyecektim! Tabii, alçalmıştım, arkadaşı ele vermek istemiştım, itiraf edeyim, maddiyat çoktu, böyle bir maddiyat da iyi şeydi, büyük olaydı! Bin beş yüz gümüş gelmişti, ben de onu raporda banknota çevirmiştim!”

“Ha! Yani rüşvet buydu!”

“Evet efendim, işte rüşvetçik buydu; rüşvet verenin de ödemesi gerekiyordu! (Tabii, ben günah işlemedim, gerçekten, yapmadım!) Yani, bakın anlatmaya devam edeyim: Beni sıkıştırdı, hatırlayacak olursanız, çay içtikleri odada yarı ölü haldeydim; benimle karşılaştılar: Hepsi de o kadar gücenmiş haldeydi ki, yani tam olarak gücenmiş değil de, incinmiş gibi, yani... Mahvolmuşlardı, tümünden mahvolmuşlardı, ama yine de yüzlerinde öyle bir saygınlık ışıldıyordu, bakışlarında öyle bir katılık vardı ki, babacan, hatta

akrabalara has bir şeydi... Günahkâr oğul bize döndü, – işte böyle bir şeydi! Çay içmeye oturtular, ama sanki semaver benim göğsüme yerleşmişti, içimde kaynıyordu, ayaklarımsa buz kesmişti, küçük düşmüş, korkmuştum! Eşi, yani altıncı dereceden (tabii şimdi beşinci dereceden) memur eşi olan Marya Fominişna hemen benimle konuşmaya başladı: 'Neyin var, babacığım, zayıflamışsın,' dedi. 'Ya, işte, rahatsızlandım Marya Fominişna...' dedim. Sesim titriyordu! O da, yani, lafı gediğine koymak için fırsat bekliyor olmalıydı, bir yılan gibi şöyle dedi: 'Belli oluyor,' dedi, 'vicdanından olmalı, ruhun yara almış, Osip Mihayloviç, canım benim! Ekmeğimiz tuzumuz,' dedi, 'bizim olduğu kadar senindir! Belli, sen kanlı gözyaşları dökmüşsün!' Tanrı aşkına, böyle dedi, vicdanına engel olamadığını söyledi; ya! Yani ona ne, saçmalık işte! Öylece oturup çay koydu. Ama gitsen, diye düşündüm, pazara gitsen, güvercinim, bütün kocakarılardan daha gür bağırırdın. İşte böyleydi, bizim memur eşi! Bu sırada, şansım yaver gitmediğinden, Marya Fedoseyevna, kızları da, bütün masumiyetiyle, biraz solgun, gözleri kızarmış bir halde geldi, ağlamış gibiydi, ben de aptal gibi orada duruyordum. Sonra süvari yüzünden ağladığı anlaşıldı: O da sıvışmış, uçup gitmişti, çünkü, bilirsiniz, yani (artık söylemek gerekiyordu), onun gitme vakti gelmişti, vakit gelmişti, resmî süre dolmuştu! Ama işte... Aile, işi ancak sonradan anladı, bütün hikâyeyi öğrendiler, ama ne yaparsın, zavallıyı tutmaya çalıştılar; ama gitmişti, şapkamı da götürmüştü... Benim artık gitmem gerekiyordu, ama şapkasız gitmek istemedim – düşünüyordum – ama kapıya da çengeli taktılar, dostça şakalar başladı, göz kırpıp laflamalar, şaşırdım, bir şey yumurtladım, aşktan bahsettim; benim güvercin de piyanonun başına oturdu ve kılıcına yaslanan yüzbaşı gücenmiş bir sesle şarkı söyledi, benim ölümüm için! 'Yani,' dedi Fedosey Nikolayeviç, 'her şey unutuldu, gel, gel... kollarıma!' Öylece kalkıp başımı onun ceketine yasladım. 'Hamim benim, öz babamsın sen!' dedim, sıcak gözyaşları dökerek! Tanrım, baylar, nasıl da oldu bunlar! O ağlıyor, karısı ağlıyor, Maşenka ağlıyor... Bu sırada ak saçlı bir kadın vardı; o da ağlıyor... Nereden – her köşeden küçük çocuklar çıkıp geliyordu (Tanrı bu evi kutsamıştı!) ve onlar da inliyor... Ne çok gözyaşı, yani hayret, ne mutluluk, sanki askerin teki vatanına dönmüş gibi! Bu sırada ikramlar geliyor, oyunlar oynanıyor: Ah, acıyor! Ne acıyor? Kalbim. Ama niye? Kız, kızardı! İhtiyarla punç içiyorduk; beni tutmuş, şeker gibi yapmışlardı...

Ninemin yanına döndüm. Başım dönüyordu; yol boyunca gülüp durmuştum, evde tam iki saat dolanıp durdum, ihtiyar uyandı, ona bütün mutluluğu anlattım. 'Peki para verdi mi, haydut?' – 'Verdi, nine, verdi verdi, canım, verdi, bize kadar geldi, aç kapıyı!' – 'Şimdi sen evleniyorsun, bu vakitte evleniyorsun,' dedi bana ihtiyar, 'yani, dualarım kabul oldu!' Sofron'u uyandırdım. 'Sofron,' dedim, 'çıkart çizmelerimi.' Sofron çizmelerimi çıkardı. 'Ya, Sofroncuğum! Şimdi kutla bakalım beni,öp! Evleniyorum, ya kardeşim, evleniyorum, yarın iç, sarhoş ol, keyfini çıkar, dedim; efendin evleniyor!' Kalbimde binbir heyecan!.. Yatmaya gittim; yok, tekrar kalktım, oturup düşündüm; birden aklımda bir şimşek çaktı: Yarın nisan bir, o eğlenceli, neşeli gün, ne olacak? Evet, aklıma bir şey geldi! İşte, beyler! Yataktan kalktım, mumu yaktım, öylece yazı masasına oturdum, yani iyice abartmıştım, kapılıp gitmiştim; insan kapılıp gittiğinde neler olur bilirsiniz, baylar! Çırlıçplak bir halde dostlarım, çamurda yuvarlanıyordum! Yani huyumböyle: Senden bir şey alırlar, sen de yanına bir şey ekleyip, şunu da alın dersin! Yanağına bir tokat atarlar, sen onlara neşeyle arkanı dönersin. Sonra seni bir köpek gibi iple sürüklemeye kalkarlar, sen aptal patilerinle

onları yalamaya çalışırsın! Zaten şimdi yaptığım da bu, baylar! Siz de gülüp alay ediyorsunuz, görüyorum! Ben hikâyemi anlatınca beni alaya almaya başlayacak, bana öfke saçmaya başlayacaksınız, ama ben size söyleyeceğim, söyleyeceğim, söyleyeceğim! Peki bana kim emrediyor! Beni kimse tehdit etmiyor! Kim arkama geçmiş fısıldıyor: Konuş, konuş ve anlat! Ben de size söylüyorum işte, anlatıyorum, size ruhumu açıyorum, sanki siz hepiniz benim öz kardeşimsiniz, en sevgili dostlarımsınız ... Ah-ah!..”

Yavaş yavaş dört bir yandan yükselmeye başlayan kahkahalar, sonunda, gerçekten heyecana kapılmış olan anlatıcının sesini tümüyle örttü; durdu, birkaç dakika gözlerini topluluğun arasında gezdirdi ve sonra birden, sanki bir rüzgârla sürükleniyormuş gibi, kollarını salladı, kendi kendine güldü, sanki gerçekten durumunu gülünç bulmuştu ve tekrar anlatmaya koyuldu:

“Gece zar zor uyudum, baylar; gece boyunca kâğıda bir şeyler karaladım; anlarsınız ya, bir şaka düşünüyordum! Ah, baylar! Hatırlamak bile beni utandırıyor! Ve gece olsa daha iyiydi, sarhoş kafayla, kendimi kaybetmiş, saçmalıklar sıralamış olurdum, yırtardım, – ama hayır! Sabahleyin erkenden gözümü açtım, bir iki saat ancak uyumuştum, ama aldırmadım! Giyindim, yıkandım, tarandım, pudralandım, yeni frakımı giydim ve doğruca Fedosey Nikolayeviç’in bayramını kutlamaya gittim, şapkamda da kâğıt vardı. Beni kucaklayarak karşıladı ve tekrar ailesinin yanına davet etti! Hava attım, hâlâ aklımda gece yaptıklarım vardı! Bir adım geri çekildim. ‘Hayır,’ dedim, ‘Fedosey Nikolayeviç, rica ederim, şu kâğıdı okuyun.’ Ve kâğıdı ona raporumla birlikte verdim; raporda da biliyor musunuz ne vardı? Şu vardı: şu ve şu nedenlerle ben Osip Mihayloviç, istifa ediyorum! Tabii dilekçenin altına bütün unvanımla açık imza attım! İşte düşündüğüm şey buydu, baylar! Ve daha da zekice bir şey gelmemişti aklıma! Yani, bugün bir nisan olduğundan, ben de, şaka yapayım diye, gücenikliğim geçmemiş, gece boyu düşünüp durmuşum ve fikir değiştirmişim, öncekinden de çok gücenikmişim gibi bir tavır takınıyordum, yani, sevgili hamim, ne sizi, ne de kızınızı tanımak istemiyorum diyordum; dün cebime paraları koydum, rahatlardım, o yüzden de, yani, size istifamı veriyorum. Sizin idarenizde çalışmak istemiyorum, Fedosey Nikolayeviç! Başka bir iş istiyorum, orada da bakarsınız, bilgi veririm. Böyle bir alçak gibi davrandım, onları ürküteceğimi sanıyordum! Ürkütmeyi de iyi düşünmüştüm! Ha? İyi mi, baylar? Yani kalbim onlara karşı bir önceki günden beri yumuşamıştı, o yüzden bu aileye küçük bir şaka yapacak, Fedosey Nikolayeviç’in baba yüreğini hoplatacaktım...”

Ama o uzattığım kâğıdı aldı, açtı ve baktım, bütün fizyonomisi değişti. ‘Nedir bu, Osip Mihayloviç?’ Ben de aptal gibi konuştum: ‘Bir nisan! Bayramınız kutlu olsun, Fedosey Nikolayeviç!’ Yani kesinlikle çocuk gibiydim, sessizce büyükannesinin sandalyesinin arkasına saklanan, sonra puf! diye kulağına var gücüyle bağırarak onu ürküttüğünü sanan bir çocuk gibi! Evet... evet anlatması bile utanç verici, baylar! Ama hayır! Anlatmayacağım!”

“Ama hayır, sonra ne oldu?”

“Ama hayır hayır, anlatın! Hayır, anlatmaya devam edin!” diye sesler yükseldi dört bir yandan.

“Baylar, yorumlar ve dedikodular, ohlar ahlar başladı! Ve rezil ben, tuhaf ben, ürkütmüştüm onları, ama çok tatlı bir şekilde utanç içine düşmüştüm, korkuyla durup

düşünmeye başladım: Benim gibi bir günahkâr böyle kutsal bir yeri nasıl kirletebilir! 'Ama, canım benim,' diye cıvıladı memur eşi, 'beni öyle ürküttün ki, hâlâ ayaklarım tir tir titriyor, zor duruyorum yerimde! Deli gibi Maşa'ya koştum: Maşenka, dedim, bize ne olacak! Baksana, seninki nasıl çıktı! Sana haksızlık ettim, canım, beni affet, benim gibi bir ihtiyarı, kendimi tutamadım! Düşündüm; bizden dün akşam nasıl gitti, eve geç gitti, diye düşünmeye başladım, evet, belki, peşinden kasten gittiğimizi, baştan çıkarmak istediğimizi sandı, ölüyordum az daha! Yeter, Maşenka, beni çimdiklediğin yeter, Osip Mihayloviç yabancımız değil; ben senin annemim, aptalca bir şey söylemem! Tanrı aşkına, yirmi değil yaşım benim, tam kırk beş yaşımdayım!..'

Yani, baylar, işte! Neredeyse hemen ayaklarına kapanacaktım! Yine gözyaşları döküldü, yine öpücükler verildi! Şakalar başladı! Fedosey Nikolayeviç de bize bir nisan şakası yapmaya kalkıştı! Kuşların kralının elmas bir gagayla uçtuğunu, gagasında da bir mektup getirdiğini söyledi! Bizi etkilemek istedi, – gülüp durduk! Çok utanmıştım! Öff! Anlatması bile ayıp.

Neyse canlarım, artık çok kalmadı! Bir gün yaşadık, iki, üç, bir hafta yaşadık; iyice nişanlı olmuştum artık! Yani! Yüzükler sipariş edildi, gün belirlendi, sadece vakti gelinceye dek duyurmak istemediler, müfettişi beklediler. Ben de müfettişi bekledim, mutluluğum ona bağlıydı! Onun ziyaretinin kısa sürmesini diliyordum. Fedosey Nikolayeviç'se bütün o kargaşa ve mutluluklar arasında bütün işleri bana yıkıyordu: hesaplar, yazılacak pasaportlar, karşılaştırılacak defterler, dengelenecek toplamlar... Baktım; korkunç bir kargaşa vardı, her şey ihmal edilmişti, her şey karışıklık ve düzensizlik içindeydi! Hadi, diye düşündüm, kayınpederin için yap! Ama o sırada bir de hastalandı, hastalık gelip çatmıştı, gündün güne kötüleşiyordu. Ben de kibrit gibi olmuştum, geceleri uyumuyordum, kırılacağım diye korkuyordum! Fakat işi şanlı bir şekilde bitirdim! Tam vaktinde yoluna soktum! O sırada bir haberci geldi. 'Çabuk ol,' dedi, 'Fedosey Nikolayeviç fenalaştı!' Hemen koştum, ne oldu diye? Baktım, benim Fedosey Nikolayeviç başına sirkeli bez bağlanmış, oturuyor, inliyor, iç çekiyor, ahlayıp ohluyor: Ah, ah diyor! 'Oğlum, canım benim,' dedi, 'ölüyorum,' dedi, 'sizi kime bırakacağım, canlarım!' Karısı çocuklarla birlikte inliyordu, Maşenka gözyaşları içindeydi, - ben de kendimi tutamadım! 'Ama, yapmayın,' dedi, 'Tanrı merhamet eder! Benim bütün günahlarımı size ödetmez!' Bu sırada hepsini gönderdi, arkalarından kapıyı kapatmamı söyledi, ikimiz kaldık, birbirimizin gözüne bakıyorduk. 'Senden bir ricam var!' – 'Nedir efendim?' – 'Yani, kardeşim, ölüm döşeğinde bile rahat yok, ihtiyaca düştüm!' – 'Nasıl yani?' Bu sırada kıpkırmızı olmuştum, dilim tutulmuştu sanki. 'Öyle, kardeşim, kendi paramla cezayı ödemem gerekti; kardeşim, ben ortak çıkarlar için hiçbir şeye acımam, kendi hayatıma bile acımam! Sen bunu düşünme! İftiracıların beni senin karşında kirletmiş olmalarına üzgünüm... Yanıldın, o çektiğim acı da benim saçlarımı ağarttı! Müfettiş dibimizde, Matveyev'deyse yedi bin açık var, ben de yanıt vereceğim... Başka kim versin? Benden alacaklar kardeşim, neden görmedim? Zaten Matveyev'den ne alacaklar! Onun başına gelenler yeter; zavallıyı mahvetmeyeyim!' Yüce azizler, diye düşünüyordum, işte bir aziz! İşte ruh! O sırada o, 'Evet,' diyordu, 'kızımın parasını da almak istemiyorum, o para çeyizine ayrıldı; kutsal bir para o! Kendi param var, var gerçekten, ama birilerine dağıtmışım, şimdi nereden toplayacağım!' Bu sırada önünde dizlerimin üzerine çökmüştüm. 'Hamim benim,' diye haykırıyordum, 'seni

gücendirdim, iftiracılar sana evraklar göndermiş, perişan olma iyice, al paralarını geri!’ Bana baktı, gözlerinden yaşlar boşandı. ‘Senden de bunu beklerdim, oğlum benim, kalk; o zaman kızımın gözyaşları adına affetmiştim seni! Şimdi kalbim de affetti. Sen benim yaralarımı,’ dedi, ‘iyileştirdin! Sonsuzca minnettarım sana!’ Yani, o beni böyle övünce, baylar, var gücümle eve koştum, parayı aldım: ‘İşte, babacığım, hepsi, sadece 50 ruble harcadım!’ – ‘Boşver,’ dedi, ‘ama şimdi her ayrıntının olur; vakit geçiyor, rapor yaz, üzerine geçmiş bir tarihi at, maaşından 50 ruble avans aldığını belirt. Ben de müdürlere senin avans aldığını söylerim...’ İşte, baylar! Ne dersiniz? Tabii raporu yazdım ben hemen!”

“Peki ne oldu, bütün bunların sonunda ne oldu?”

“Ben raporu yazar yazmaz, baylar bayanlar, her şey sona erdi. Ertesi gün, bir sonraki gün, sabah erkenden mühürlü bir paket aldım. Baktım; bir de ne göreyim? Emeklilik! Görevi devredin, hesapları kapatın, siz de çekip gidin diyorlar!..”

“Nasıl olur?”

“Benim anacığım da öyle haykırdı: Nasıl olur! Baylar bayanlar! Kulaklarım çınılıyordu! Yanlışlıktır sandım, ama hayır, müfettiş gelmişti şehre. Kalbim tir tir titredi! Yanlışlık değil bu diye düşündüm! Hemen, Fedosey Nikolayeviç’e koştum: ‘Ne bu?’ dedim. ‘Ne olmuş?’ dedi. ‘Emeklilik diyorlar!’ – ‘Ne emekliliği?’ – ‘İşte bu?’ – ‘Neymiş, evet emeklilikmiş efendim!’ – ‘Ama nasıl olur, ben istemedim ki bunu?’ – ‘Nasıl mı olur, siz verdiniz ya efendim, nisanın birinde vermiştiniz’ (O kâğıdı geri almamıştım!). – ‘Fedosey Nikolayeviç! Sizden duyduklarıma inanamıyorum, size bakarken inanamıyorum!’ – ‘Ben mi efendim, neden efendim?’ – ‘Tanrım, yüce Tanrım!’ – ‘Üzgünüm, bayım, üzgünüm, çok üzgünüm, mesleği böyle erken vakitte bırakmamalıydınız! Genç insanların çalışması gerekir, ama bayım, sizin başınızda kavak rüzgârları erken esmeye başlamış. Referans mektubu için üzülme ama, onu hallederim. Siz hep iyi bir referans oluşturduğunuz efendim!’ – ‘Ama ben şaka yapmıştım, Fedosey Nikolayeviç, istememiştim, aile içinde dostça bir şaka diye vermiştim o evrakı... O kadar!’ – ‘Nasıl o kadar! Bayım, nasıl bir şaka bu! Siz böyle evraklarla şaka mı yapıyorsunuz? Bu tür şakalar yapmaya devam ederseniz sizi Sibiryaya götürürler bayım. Şimdi hoşça kalın, bir yere yetişmem lazım, müfettiş geldi efendim, mesleki sorumluluklar her şeyden önce gelir; siz gezip tozabilirsiniz, ama bizim işin başına oturmamız lazım, efendim. Ama size gerekli referansı vereceğim efendim. Bir de, Matveyev’den bir ev satın aldım, birkaç gün içinde taşınıyoruz, sizi yeni evde görme mutluluğuna sahip olamayacağım efendim. Size iyi yolculuklar!’ Eve koştum var gücümle: ‘Mahvolduk, babacığım!’ diye inliyordu ninem, perişan bir halde; baktım, Fedosey Nikolayeviç’in uşağı geliyor, bir mektupla bir kafes getirmiş, kafesin içinde de bir sığırcık tünemiş; duygularım karman çorman olduğundan sığırcığı nineme verdim; mektuptaysa ‘bir nisan’ yazıyordu, hepsi o kadar. İşte, baylar, ne diyorsunuz?!”

“Ee, peki sonra, sonra ne oldu?”

“Daha ne olsun! Fedosey Nikolayeviç’le bir kere daha karşılaştım, onun yüzüne karşı alçak olduğunu söylemek istedim...”

“Ee!”

“Ama söyleyemedim, baylar!”

6. Doğu Ortodoks Kilisesi'nde ve Katoliklerde tövbekârların azizesi olarak kabul edilir (tahmini olarak 344-421). Ortodokslar onu 1 Nisan günü anar. (Ç.N.)
7. Eski Roma'da ev tanrıları. (Ç.N.)
8. Alman toprak soylusu. (Ç.N.)

EV SAHİBESİ

Birinci bölüm

I

Ordinov sonunda ev değiştirmeye karar verdi. Bir odasını kiralamış olduğu, çok yoksul ve yaşlı bir memur dulu olan ev sahibesi, öngörülemeyen birtakım nedenlerle Petersburg'dan uzaktaki bir yerde, akrabalarına taşınmış; ayın birine, kira vaktine dek beklememişti. Aybaşının gelmesini bekleyen genç adam eski köşesini üzüntüyle düşünüyordu ve bu köşeyi terk etmek zorunda kalacağına canı sıkılıyordu; kendisi yoksuldu, dairelerse pahalıydı. Ev sahibesinin gittiğinin ertesi günü kasketini giydi ve Petersburg'un ara sokaklarında dolaşmaya, evlerin kapılarına asılmış ilanlara bakmaya ve daha karanlık, daha büyük ve en önemlisi, içindeki yoksul kiracıların yanında uygun bir köşe bulabileceği bir yer aramaya çıktı.

Israrla, uzun zaman aradı; ama çok geçmeden yeni, neredeyse tanımadığı hisler kapladı içini. Çevresine önce dalgın ve özensiz bir şekilde, sonra dikkatle, sonunda da merakla bakmaya başladı. Kalabalık ve sokak yaşamı, gürültü, hareketlilik, yeni eşyalar, yeni durumlar – iş güç sahibi ve meşgul Petersburg insanını çoktan bıktırmış olan bütün bu küçük yaşamlar ve sıradan saçmalıklar; emekle, terle ve türlü türlü yollarla elde edilmiş sıcak bir yuvada huzur bulmaya, dinginleşmeye ve sakinleşmeye çabalamakla geçen yararsız, ama uğraş dolu bütün bu yaşam – bütün bu bayağı kurulum ve sıkıntılar onda, tersine, dingin bir mutluluk, aydınlık bir his uyandırdı. Solgun yanakları hafif pembeleşti, gözleri yeni bir umutla dolmuş gibi ışıldadı ve soğuk, taze havayı susamış gibi, dolu dolu içine çekmeye başladı.

Her yönüyle sessiz, tümüyle yalnızlık içinde bir hayat sürdürüyordu. Üç yıl önce, akademik derecesini alıp özgürlük olanağına kavuştuktan sonra, o vakte dek sadece ismini duyduğu bir ihtiyarın yanına gitmiş ve uzun zaman girişte beklemiş, evin uşağını, geldiğini ikinci kez bildirmeye zar zor ikna etmişti. Sonra, zamanında kendilerine ailelerinden miras kalmış yaşlılarda, efendi evlerinde olan yüksek, karanlık ve ıssız, çok sıkıcı bir salona girmiş ve salonda, babasının, madalyalarını kuşanmış ak saçlı dostu ve bir meslektaşı, kendisininse hamisi olan kişiyi görmüştü. İhtiyar ona birkaç kuruş para vermişti. Toplamda hiç sayılırdı bu para; delikanlıya dedesinin borçlarından dolayı satılan mirasından kalandı bu. Ordinov kayıtsızca aldı mirasını, hamisine eğilip selam verdi ve sokağa çıktı. Bir sonbahar akşamıydı, soğuk ve kapalıydı hava; genç adam düşüncelere dalmıştı, kalbini nedensiz bir hüznün boğuyordu. Gözleri alev alevdi; sırayla humma, üşüme ve ateş hissediyordu. Elindekilerle iki üç yıl, hatta daha az yemek yerse dört yıl bile yaşayabileceğini hesapladı. Ortalık kararmıştı, yağmur serpiştiriyordu. Karşısına çıkan ilk yeri tuttu ve bir saat içinde taşındı. Orada manastıra kapanmış gibi oldu, sanki dünyadan elini eteğini çekmişti. İki yıl sonra tam anlamıyla yabanileşmişti.

Farkına varmadan yabanileşmişti; başka bir hayatın, gürültülü, gümbürtülü, sürekli heyecan dolu, sürekli değişen, sürekli bağrıış çığıış içinde olan ve er ya da geç,

kaçınamayacağı bir hayatın olduğunu aklına hiç getirmiyordu. Doğru, bu hayatı duymamış olamazdı ama onu hiç bilmiyor ve aramıyordu. Daha çocukluktan beri sıradışı yaşamıştı; şimdi bu sıradışılık kesinleşmişti. En derin, en açgözlü, insanın bütün hayatını yıpratın ve Ordınov gibi varlıkları öteki, pratik, gündelik işler alanına sokmayan tutkuyla yaşıyordu. Bu tutkunun adı, bilimdi. Gençliğini ağır ağır yiyip bitirmiş, geceleri şahane zehiriyle huzurunu kaçırmış, onu, ruhsal köşesinde hiç bulamadığı sağlıklı besinlerden ve taze havadan yoksun bırakmıştı ve Ordınov tutkusuna duyduğu hayranlıkla bunu görmezden gelmişti. Gençti ve bu yüzden çok kaygı duymuyordu. Tutku onu, dışarıdaki hayat karşısında çocuklaştırmıştı ve artık gerekecek olsa, herhangi bir nedenle aralarına karışacak olsa başka iyi insanların arasında kendine bir yer bulamayacak hale gelmişti. Bilim becerikli insanların elinde sermayedir; Ordınov'un tutkusuyorsa kendisine doğrulmuş bir silahtı.

Onda, başka her şeye olduğu gibi, o vakte dek ilgilenmiş olduğu en küçük ayrıntının bile çok mantıklı, açık nedenlerini öğrenmeye ve bilmeye yönelik bilinçsiz bir merak vardı. Daha çocukluk yıllarında tuhaflığıyla ünlenmişti ve arkadaşlarına benzemezdi. Ailesini tanımamıştı; tuhaf, ürkek karakteri yüzünden arkadaşlarından insafsızlık ve kabalık görmüştü; bu da onu daha da ürkek ve somurtkan yapmış, az çok sıradışılığında etkili olmuştu. Ama tek başına uğraşlarında hiç, şimdi bile, düzenli ve belirgin bir sistemi olmamıştı; artık sadece ilk heyecan, ilk ateş, ilk sanatçıcoşkusu yaşıyordu. Kendi kendine bir sistem yaratmıştı; yıllarca onunla yaşamıştı ve ruhunda artık az çok daha karanlık, belirsiz, ama biraz vahşice sevinç dolu, yeni, aydınlık bir biçim alan fikir imgesi oluşmuştu; ve bu biçim ruhunda dillenmiş, ruhunu mahvetmişti; artık ürkek ürkek bunun özgünlüğünü, gerçekliğini ve sahiciliğini hissediyordu: Artık onda yaratıcılık gücünü gösteriyordu; biçimlenmiş ve sağlamlaşmıştı. Ama cisimlenmesi ve yaratılması hâlâ uzak, belki çok uzak, belki tümünden olanaksızdı!

Şimdi sokaklarda, birdenbire kendi dilsiz kuytusundan gürültülü ve kükreyen şehre çıkmış bir yabancı, bir münzevi gibi geziyordu. Her şey ona yeni ve tuhaf geliyordu. Ama çevresinde kaynaşp köpüren bu dünyaya öyle yabancıydı ki, kendisinin bu tuhaf duygularına hayret etmeyi bile düşünmüyordu. Sanki fark etmiyordu kendi yabaniliğini; tersine, içinde mutlu bir his, çok uzun zaman sonra ilk kez bir şeyler yiyip içen bir açta görülen bir tür sarhoşluk duygusu vardı; ev değiştirmek gibi böylesine önemsiz bir konum değişikliğinin, bu Ordınov bile olsa, bir Petersburg sakinini sersemletip heyecanlandırabilmesi elbette tuhaftı; ama onun bu vakte dek neredeyse bir kez bile iş için dışarı çıkmamış olduğu bir gerçektir.

Sokaklarda gezinmek gitgide daha çok hoşuna gidiyordu. Bir flaneur⁹ gibi her şeyi gözlüyordu.

Şimdi her zamanki yapısına uygun bir şekilde, önünde açılan manzarayı bir kitabın satır aralarını okur gibi okuyordu. Her şeyden etkileniyordu; tek bir izlenimi bile kaçırmıyor ve gelip geçenleri düşünceli bir bakışla seyrediyor, çevresindeki herkesin fizyonomisini inceliyor; hepsinde yalnız gecelerin sessizliğinde doğan kendi çıkarımlarını doğrulamak ister gibi, halkın konuşmalarına merakla kulak kesiliyordu. Sık sık önemsiz bir şey onu etkiliyor, onda bir fikir doğuruyordu ve kendini hücrelerine canlı canlı gömdüğü için ilk kez yazıklanıyordu. Burada her şey hızla akıyordu, nabızı hızlı hızlı atıyordu; yalnızlıkla boğulmuş aklı, incelmış ve ancak coşkun, yoğun uğraşlarla yükselen aklı şimdi hızlı hızlı,

rahat ve cesurca çalışıyordu. Dahası, kendini o vakte dek bildiği ya da daha doğrusu, bir sanatçı içgüdüleriyle sezdiği yabancı yaşama bilinçsizce yaklaştırmak istiyordu. Kalbi ister istemez sevgi ve duygudaşlıkla çarpıyordu. Yanından geçen insanlara çok daha dikkatle bakmaya başlamıştı; ama insanlar yabancı, kaygılı ve düşünceliydi... Ve Ordınov'un amaçsızlığı ister istemez yavaş yavaş sönmeye başladı; gerçek artık eziyordu onu, içine gayriihtiyarı bir saygı korkusu yerleşmişti. O vakte dek bilmediği yeni izlenimlerin akınından, hastalıklı halinden ilk kez kurtulmaktan mutlu olup hayatın ışığı, parıltısı, koşuşturmasıyla, yanından uçup geçen kalabalığın alaca bulacası ve gürültüsüyle, hareketlilikten sersemleyip başı dönerek düşüveren bir hasta gibi yorgun düştü. Sıkılmış ve hüzünlü olmuştu. Kendi hayatı için, kendi işleri için ve hatta geleceği için kaygılanmaya başlamıştı. Yeni bir düşünce huzurunu kaçırdı. Birden bütün hayatı boyunca yalnız olduğu, kimsenin onu sevmediği, kendisinin de kimseyi sevmediği geçmişti aklından. Gezintinin başında şans eseri konuşmaya kalkıştığı o gelip geçenlerden bazıları da, ona kaba ve tuhaf bir şekilde bakıyordu. Onu ya soytarı ya da çok orijinal bir antika saydıklarını, böyle yapmakta oldukça haklı olduklarını görüyordu. Onun varlığında her şeyin hep zor gittiğini; daha çocukluktan başlayarak herkesin dalgın, ısrarcı karakterinden ötürü ondan uzaklaştığını; onun içindeki merhametin başkalarına ağır, ezici ve silik geldiğini; ama bu merhamette hiç de gözle görülür bir ahlaki eşitlik olmadığını; bunun ona çocukluğundan, yaşlıları olan diğer çocuklara hiç yaklaşmadığı zamanlardan beri acı verdiğini hatırladı. Şimdi her zaman, hep, herkesin onu terk edip bıraktığını hatırlıyor ve düşünüyordu.

Farkında olmadan Petersburg'un şehir merkezinden uzak bir köşesine gelmişti. Boş bir lokantada bir şeyler yedikten sonra tekrar gezinmeye çıktı. Tekrar bir sürü cadde ve meydana geçti. Peşinde uzun, sarı ve gri çitler uzanıyordu, zengin evlerin yerini köhne barakalar aldı ve ardından fabrikaların yanındaki devasa binalar, biçimsiz, kararmış, kırmızı, uzun bacalar geldi. Etrafta tek bir insan yoktu, ortalık ıssızdı; her şey asık suratlı ve düşmanca görünüyordu, en azından Ordınov'a öyle geldi. Artık akşam olmuştu. Uzun bir ara sokaktan geçerek, semt kilisesinin bulunduğu bir meydana geldi.

Dalgın bir şekilde kiliseden içeri girdi. Ayın daha yeni başlamıştı, kilise neredeyse boştu, sadece girişin yanında iki ihtiyar dizlerinin üstüne çökmüştü. Ak saçlı bir ihtiyar olan hademe, mumları yakıyordu. Batan güneşin ışınları geniş bir dalgayla, yukarıdaki kubbenin dar penceresinden süzülüyor ve altarlardan birini bir ışılta deniziyle aydınlatıyordu; ama gitgide zayıflıyordu ve tapınağın kemerleri altında koyulaşan karanlık karardıkça kandil ve mumların titrek kızılıyla aydınlanan yaldızlı ikonaların yerleri de o denli ışıldıyordu. Derin heyecan veren kasvetin ve üzerine çöken duyguların baskısıyla Ordınov kilisenin en karanlık köşesindeki duvara sokuldu ve bir süre oyalandı. Tapınağın kemerleri altındaki dehlizden geçen iki kişinin cansız, boğuk sesi yankılandığı zaman geldi kendine. Gözlerini kaldırdı ve gelen iki yabancıya bakınca içini ifade edilmesi güç bir merak kapladı. Gelenler, bir ihtiyar ile genç bir kadındı. İhtiyar uzun boylu, hâlâ dik ve dinç, ama zayıf ve hastalık derecesinde solgun biriydi. Görünüşüne bakarak uzun bir yerlerden gelmiş bir tüccar olduğu söylenebilirdi. Üzerinde uzun, siyah, bayramlık olduğu belli, iliklenmeden giyilmiş kürklü bir kaftan vardı. Kaftanın altından uzun etekli, aşağıdan yukarı bütün düğmeleri iliklenmiş bir Rus elbisesi görünüyordu. Çıplak boynuna, parlak kırmızı renkli bir atkı özensizce sarılmıştı; elinde kürklü bir şapka vardı. Uzun, ince, kırçıl

sakalı göğsüne uzanıyordu ve çatık, sert görünümlü kaşlarının altında alevli, hummalı bir ateş saçan, kibirli ve sabit bakışları vardı. Kadın yirmi yaşlarındaydı ve olağanüstü güzeldi. Üzerinde zengin, mavi, kürk kaplı bir şubeyka¹⁰ vardı; başıysa beyaz, atlas, çenesinde bağlanmış bir başörtüyle örtülmüştü. Gözlerini yere çevirmiş bir halde ve bütün figüründe belli olan dalgın bir asaletle yürüyordu; büyüleyici figüründe, yüzünün çocuksu, zarif ve kısa çizgilerinin etkileyici hatları keskin ve hüzünlü bir şekilde görünüyordu. Bu beklenmedik çiftte tuhaf bir hal vardı.

İhtiyar kilisenin ortasında durdu ve kilise tümüyle boş olduğu halde, dört bir yana eğilerek selam verdi; eşi de aynı şeyi yaptı. Sonra adam kadının elini tuttu ve onu kilisenin adına inşa edilmiş olduğu, altardaki, kaftanındaki alev alev altın ve değerli taşlardan yansıyan, kör edici bir parıltıyla ışıldayan büyük Meryem Ana suretinin yanına götürdü. Kilisede kalan son kişi olan kilise hademesi, ihtiyara saygıyla eğilip selam verdi; o da başını eğdi. Kadın, ikonanın önünde yere kapandı. İhtiyar, ikonanın ayaklarının dibinde asılı duran örtüyü aldı ve onun başına örttü. Boğuk bir hıçkırık yankılandı kilisede.

Ordinov bütün bu sahnenin görkeminden etkilenmişti ve sabırsızca sona ermesini bekledi. İki dakika sonra kadın başını kaldırdı ve kandilin parlak ışığı tekrar aydınlattı onun muhteşem yüzünü. Ordinov irkildi ve öne ilerledi. Kadın artık ihtiyarın elini tutmuştu ve ikisi sessizce çıkıyordu kiliseden. Samanyolu kadar beyaz yüzünde ışıldayan, uzun kirpiklerle kaplanmış koyu mavi gözlerinden gözyaşları süzülüyor ve solgun yanaklarına akıyordu. Dudaklarında bir gülümseme belirmişti ama yüzünde çocukça bir korkunun ve gizemli bir dehşetin izleri belli oluyordu. Ürkekçe yaklaşmıştı ihtiyara ve heyecandan baştan aşağı titrediği görülüyordu.

Şaşırmış, hiç beklemediği hoş ve gergin bir duyguyla kışkırtılmış olan Ordinov hızla peşlerinden koşturdu ve kilisenin eşiğinde karşılarına çıktı. İhtiyar ona düşmanca ve sert bir şekilde baktı; kadın da baktı ona ama meraksız ve dalgın bir halde, sanki aklında başka, uzak bir düşünce dolanıyormuş gibi. Ordinov hareketlerini kendisi bile anlamadan peşlerinden yürüdü. Artık ortalık tümüyle kararmıştı; bir süre yürüdü. İhtiyar ile genç kadın çamurlu, fabrika işçileriyle, un dükkânları ve doğruca gümrüğe açılan han avlularıyla dolu, büyük, geniş bir caddeye çıkmışlardı ve oradan her iki yanında uzun tahta perdeler olan, sonunda dört katlı, devasa, kapıları arasından bir başka, yine büyük ve insan dolu caddenin görüldüğü bir evin kararmış duvarının yer aldığı dar, uzun bir ara sokağa girdiler. Artık eve varmışlardı; birden ihtiyar döndü ve ters ters baktı Ordinov'a. Genç adam çivilenmiş gibi durdu; heyecanı kendisine de tuhaf gelmişti. İhtiyar bir kez daha, sanki tehdit hareketinin bir sonuç getirip getirmediğinden emin olmak ister gibi baktı ve sonra ikisi, o ve genç kadın, evin avlusuna açılan dar kapıdan içeri girdiler. Ordinov geri döndü.

Çok tatsız bir ruh hali içindeydi ve günü boşa geçirdiğini, dahası boş yere yorulduğunu ve bütün bu maceraya sıradan değilmiş gibi önem vermekle aptallık ettiğini düşünerek kendi kendine kızıyordu.

Oysa sabahleyin yabaniliği yüzünden kendine kızmıştı; ama onu sanatsal dünyasının içine değil dışına çekebilecek, etkileyebilecek ve oyalayabilecek her şeyden kaçma içgüdüğü vardı onda. Şimdi hüznle ve bir tür pişmanlıkla düşünüyordu kendi sakin köşesini; sonra bir çözüme bağlayamadığı konuyla, sonuçlandıramadığı uğraşlarıyla

İlgili sıkıntı ve kaygıya kapıldı ve ardından böyle ıvır zıvırla vakit kaybetmiş olduğu için yazıklandı. Sonunda, yorgun ve iki fikri bir araya getiremeyecek halde, geç bir vakitte evine vardı ve yaşadığı evin yanından geçip gitmiş olduğunu fark etti hayretle. Şaşırıp, kendi dalgınlığına başını sallayarak, bunu yorgunluğuna verdi ve merdivenleri tırmanıp sonunda tavan arasındaki odasına vardı. Orada mumu yaktı ve çok geçmeden ağlayan kadının imgesi, belirgin bir şekilde kapladı hayalini. Öyle ateşli, öyle güçlü bir izlenimdi ve o kısa, sessiz yüz hatlarını, gizemli bir hayret ve korkuyla kaplı, ya heyecanın ya da çocukça bir kusurun doğurduğu gözyaşlarıyla kaplı bu yüz hatlarını, kalbi öylesine sevgiyle canlandırdı ki gözleri bulandı ve sanki bütün organlarına bir alev yürümüş gibi oldu. Ama hayal uzun sürmedi. Heyecanın ardından düşünceler geldi, sonra sıkıntı, sonra güçsüz bir kızgınlık; soyunmadan yorganı kaldırdı ve sert yatağına uzandı...

Ordinov sabahleyin oldukça geç bir saatte, öfkeli, ürkek ve ezik bir ruh haliyle uyandı, aceleyle, hayati kaygılarını düşünmek için kendisini neredeyse zorlayarak hazırlandı ve dün geceki macerasının tam tersi yönüne yöneldi; sonunda kendine Şpis lakaplı, kızı Tinhen'le birlikte yaşayan yoksul bir Alman'ın evinde bir yer buldu. Kaparo alan Şpis, hemen, kapıya kiracılar için çivilediği ilanı söktü; Ordinov'u bilime olan sevgisinden dolayı övdü ve kendisi de ciddi olarak bilimle ilgilenmeyi vaat etti. Ordinov akşam geleceğini söyledi. Oradan eve gidecekti ama biraz düşünüp diğer yöne saptı; bir zindelik gelmişti üzerine ve kendi de içten içe bu meraklılığına gülüyordu. Yol, sabırsızlığı yüzünden ona aşırı uzun geldi; sonunda bir önceki akşam geldiği kiliseye ulaştı. Ayin yapılıyordu. Dua eden hemen herkesi görebileceği bir yer seçti ama aradığı kişiler yoktu. Uzun süre bekledikten sonra utanarak dışarı çıktı. Gayriihtiyarı bir şekilde, ısrarla üzerinde hâkim olan bir duyguyu bastırarak, inatla ve zorla düşüncelerinin akışını değiştirmeye çabaladı. Günlük şeyler, hayat hakkında düşünürken yemek vaktinin geldiğini hatırladı ve gerçekten acıkmış olduğunu hissederek, bir önceki gün yemek yediği lokantaya yöneldi. Sonra da oraya nasıl gittiğini hatırlayamadı. Uzun zaman bilinçsizce caddelerde, insanlı insansız ara sokaklarda gezindi ve sonunda, artık şehrin sona erdiği ve sararmış tarlaların uzandığı, ücra bir yere ulaştı; ölüm sessizliği onda yeni, daha önce bilmediği izlenimler uyandırdı kendine geldi. Kuru ve soğuk, Petersburg'un ekim ayında sık sık yaşanan bir gündü. Yakında bir izbelik vardı; yanında iki ot yığını, küçük, alımlı bir at başını eğmiş, dudağını sarkıtmış, iki atlı bir arabanın yanında, bir şeyler düşünürmüş gibi, koşumsuz duruyordu. Bekçi köpeği havlayarak kırık bir tekerleğin yanında bir kemikle oynuyordu ve üç yaşlarında, sadece gömlek giymiş bir çocuk, beyaz, gür saçlı başını kaşıyarak, tek başına gelen bu şehirliye şaşkın şaşkın bakıyordu. İzbeliğin arkasında tarlalar ve bostanlar uzanıyordu. Mavi göğün kıyısında orman kararıyor; karşı yönde bulanık kar bulutları, sanki önlerine sessizce, peş peşe, gökte süzülen bir göçmen kuş sürüsünü katmış gibi ilerliyordu. Her şey sessizlik ve görkemli bir hüznün içindeydi; bir tür donuk, sinik bir beklentiyle doluydu... Ordinov daha da uzaklara gitti; ama ıssızlık sadece boğuyordu onu. Geriye, birdenbire akşam ayinine çağırın çanların yoğun uğultusunun duyulduğu şehre doğru yöneldi; adımlarını hızlandırdı ve bir süre sonra tekrar, bir önceki günden beri tanıdığı tapınağa döndü.

Tanımadığı kadın artık oradaydı.

Hemen girişte, dua edenler kalabalığının arasında, dizlerinin üstünde duruyordu.

Ordinov kilise kapısında sadaka bekleyen, yoğun paçavralar içindeki dilenci, ihtiyar, hasta ve sakat kalabalığının arasından geçti ve tanımadığı kadının yanında dizlerinin üstüne çöktü. Giysisi onun giysisine değiyordu ve Ordinov, kadının alev alev bir dua fısıldayan dudaklarından çıkan kesik kesik soluğu duyuyordu. Kadının yüz hatları eskisine göre sınırsız bir sofuluk duygusuyla kaplanmıştı ve gözyaşları onun ateşli yanaklarına yine, sanki korkunç bir suçu temizler gibi, akıp kuruyordu. İkinin birlikte durdukları yer aşırı karanlık olmuştu ve sadece, ara sıra pencerenin azıcık aralanmış camından esen rüzgârla sallanan lambanın solgun alevi, kadının, her hattı delikanlının belleğine kazınan, görüşünü bulandıran ve kalbini sağır, dayanılmaz bir acıyla tırmalayan yüzünü titrek bir ışıltıyla aydınlatıyordu. Ama bu acının da kendi çılgın hayranlığı vardı. Sonunda kendini tutamadı; bütün göğsü titredi ve bir anda tatlı, belirsiz bir hevese kapıldı ve yanan başını kilisenin soğuk taşlarına yasladı. En tatlı işkencelerle donakalmış olan kalbindeki ağrı dışında hiçbir şey duymuyor, hissetmiyordu.

Bu aşırı duyarlılığı, duyguların çıplaklığını ve savunmasızlığını yalnızlık mı doğurmuştu; sonunda parçalanmaya ya da iç dökmeye başlamaya hazır olan kalbin bu yırtılışını, ruhun bilinçsiz eğilimleri ve sabırsız telaşları arasında geçen, uzun, uykusuz gecelerin, eziyetli, havasız ve çıkışsız sessizliği mi hazırlamıştı; yoksa bu olması gereken bir şey miydi, tıpkı yakıcı, boğucu sıcaklıktaki bir günde göğün birden kararması ve fırtınanın kavrulmuş toprağa yağmur ve alev yağdırması, zümrüt dalların üzerinde yağmur incilerinin asılı kalması, çimenin, tarlaların karman çorman olması, zarif çiçek yapraklarının toprağa devrilmesi ve sonra, güneşin ilk ışınlarıyla birlikte, hepsinin tekrar canlanıp dikleşip güneşi karşılamaya kalkması ve gösterişli bir şekilde, görkemli, mutlu kokularıyla göğü göndermesi, yenilenen hayatlarını mutluluk ve sevinçle karşılamaları gibi bir şey miydi?.. Ama Ordinov şimdi başına gelenleri düşünemezdi; kendini zar zor anlıyordu...

Ayının sona erdiğini az kalsın fark edemiyordu, tanımadığı kadını kapıda sıkışmış olan kalabalığın arasında takip ederken kendine geldi. Zaman zaman onun şaşkın ve aydınlık bakışlarıyla karşılaşılıyordu. Çıkanlarla birlikte bir an beklediği sırada, bir kez bile dönmedi Ordinov'a; şaşkınlığının gitgide arttığı açıkça görülüyordu ve birden tanyeri gibi kıpkırmızı oldu. O sırada kalabalığın arasından bir gün önceki ihtiyar tekrar belirdi ve kadının kolunu tuttu. Ordinov tekrar onun keskin ve ciddi bakışlarıyla karşılaştı ve birden kalbi tuhaf bir hınçla sıkıştı. Sonra, karanlıkta onları gözden kaybetti; o zaman, yapay bir çabayla, ileri atıldı ve kiliseden çıktı. Ama taze akşam havası onu ferahlatamadı; nefesi göğsünde dönüyor, sıkıştıyordu ve kalbi ağır ağır, sanki göğsünden çıkmak ister gibi sert sert atıyordu. Sonra, o tanımadığı kişileri gerçekten kaybettiğini gördü; ne caddedeydiler, ne ara sokakta, yoktular artık. Ama Ordinov'un aklında bir düşünce belirmişti, delice olsa da neredeyse her zaman bu tür durumlarda işe yarayan ve gerçekleştirilen o kesin, tuhaf planlardan biri oluşmuştu. Ertesi gün sabah saat sekizde eve ara sokak yönünden gitti; karman çorman, çamurlu ve pis arka avluya, evin lağım çukuru gibi olan yere girdi. Avluda bir şeylerle uğraşan kapıcı işini bıraktı, çenesini elindeki küreğe dayadı, Ordinov'u baştan aşağı süzdü ve ona ne istediğini sordu.

Kapıcı genç biriydi, yirmi beş yaşlarındaydı; oldukça yaşlı görünümlü, buruşuk, küçük, Tatar soyundan bir yüzü vardı.

"Bir oda arıyorum," diye yanıt verdi Ordinov sabırsızca.

“Nasıl bir oda?” diye sordu kapıcı sırtarak. Sanki bütün olup bitenleri biliyormuş gibi bakıyordu.

“Kiracı yanında olsun,” diye yanıt verdi Ordınov.

“Şu avluda yok,” diye yanıt verdi kapıcı bilmecemsi bir tavırla.

“Ya burada?”

“Burada da yok.” Bu sırada kapıcı küreği aldı eline.

“Belki verirler,” dedi Ordınov kapıcıya bir 10 kopek vererek.

Tatar, Ordınov’a baktı, onluğu aldı; sonra tekrar eline aldı küreği ve bir süre sustuktan sonra, “Hayır, yer yok,” diye bildirdi. Ama genç adam artık onu dinlemiyordu; su birikintisinin üstüne uzatılmış çürük, oynak tahtaların üzerinden, evin, su birikintisinde boğulmuş görünen, kara, kirli, çamurlu yan kapısından bu avluya açılan tek girişe doğru yürüdü. Alt katta yoksul bir tabutçu yaşıyordu. Onun latif atölyesini geçen Ordınov çatlak, kaygan, sarmal merdivenden üst kata çıktı; karanlıkta, el yordamıyla, hasır pılı pırtıyla kaplanmış iri, hantal bir kapıya rastgeldi; zili buldu, çaldı. Yanılmamıştı. Karşısında tanımadığı o ihtiyar duruyor ve dikkatle, büyük bir hayretle bakıyordu ona.

“Ne istedin?” diye sordu kesik kesik ve neredeyse fısıltıyla.

“Oda var mı?” diye sordu Ordınov, söylemek istediği her şeyi unutarak. İhtiyarın arkasında tanımadığı kadını görmüştü.

İhtiyar yanıt vermeyip Ordınov’u kapıyla itti, kapıyı kapatmaya çalıştı.

“Oda var,” diye genç kadının tatlı sesi duyuldu birden.

İhtiyar kapıyı serbest bıraktı.

“Bana bir köşe yeter,” dedi Ordınov telaşla odaya dalıp güzel kadına seslenerek.

Ama gelecekteki ev sahibesine bakınca, hayret içinde donup kaldı; gözlerinde garip, etkileyici bir sahne yaşanıyordu. İhtiyar ceset gibi bembeyaz olmuştu, sanki hissiz kalmıştı. Kadına kurşun gibi, sabit, delici bir bakışla bakıyordu. Kadının da önce yüzü solmuştu ama sonra yüzüne kan yürüdü ve gözleri tuhaf bir şekilde ışıldadı. Ordınov’u yandaki bir bölmeye götürdü.

Bütün ev oldukça geniş, iki bölmeyle üç kısma ayrılmış bir ortak odadan ibaretti; girişten doğruca dar, karanlık bir hole giriliyordu; karşıdaki bölmenin ardında, anlaşılın ev sahiplerinin yatak odasına açılan kapı vardı. Sağda, holden geçince, kiraya verilen odaya giriliyordu. Oda dar ve sıkışık, bölmeyle iki basık pencere arasındaydı. Her şey üst üste yığılmış ve herhangi bir eşyaya izin vermeyecek şekilde doldurulmuştu; yoksuldu, tikiş tikişti, ama olabildiğince temizdi. Mobilya basit beyaz bir masa, iki basit sandalye ve duvarın her iki yanındaki kerevetten ibaretti. Varaklı çerçevesi olan büyük, eski bir ikona köşedeki rafın üstünde duruyordu ve önünde bir kandil yanıyordu. Verilen odaya ve kısmen hole, dev, hantal bir Rus sobası yerleştirilmişti. Üç kişinin bu evde yaşayamayacağı besbelliydi.

Pazarlığa başladılar ama bunu birbirlerini pek anlamadan yapıyorlardı. Ordınov kadının iki adım ötesinden, kalbinin nasıl attığını duyuyordu; her yerinin heyecandan ve sanki korkudan titrediğini görüyordu. Sonunda bir şekilde anlaştilar. Genç adam hemen taşınacağını bildirdi ve ev sahibesine baktı. İhtiyar hâlâ bembeyaz bir halde kapıda duruyordu; ama dudaklarında sessiz, hatta düşünceli bir gülüş belirmişti. Ordınov’un bakışlarıyla karşılaşınca, tekrar kaşlarını çattı.

“Nüfusun var mı?” diye sordu birden gür, kesik kesik bir sesle, ona sahanlığa açılan kapıyı aralarken.

“Evet!” dedi Ordınov biraz sersemleyerek.

“Kimsin yani sen?”

“Vasiliy Ordınov, asilzade, memur değilim, serbest iş yapıyorum,” diye yanıt verdi ihtiyarın ses tonunu taklit ederek.

“Ben de öyle,” dedi ihtiyar. “Ben İlya Murin, tüccar, bu yeter mi sana? Haydi...”

Bir saat sonra Ordınov artık yeni dairesindeydi; uysal Tinhen de, yakaladıkları kiracının onları kandırdığından şüphelenmeye başlamış olan Alman da hayret içinde kalmıştı. Ordınov’un kendisi de bütün bunların nasıl olduğunu anlamıyordu, anlamak da istemiyordu...

9. (Fr.) Aylak, işsiz, boş gezen.

10. Kaftana benzer bir kadın elbisesi. (Ç.N.)

II

Kalbi öyle çarpıyordu ki gözleri bulanmıştı ve başı dönüyordu. Mekanik bir şekilde yeni dairesine yoksul eşyasını yerleştirmekle uğraştı, birtakım gerekli eşyalarla dolu bohçasını çözdü, kitap dolu sandığı açıp kitapları masaya dizmeye koyuldu; ama çok geçmeden bütün bu çalışmayı bir yana bıraktı. Karşısına gelince heyecan duyduğu ve bütün varlığını sarsan, kalbini dizginsiz, hummalı bir hayranlıkla dolduran kadının hayali geliyordu gözlerinin önüne; yoksul hayatına bir anda öyle bir mutluluk dolmuştu ki, düşünceleri kararıyor ve ruhu heyecan ve sıkıntıdan sıkışıyordu. Nüfus kâğıdını alıp onu bir kez görme umuduyla ev sahibesine götürdü. Ama Murin kapıyı azıcık araladı, elinden kâğıdı aldı; ona, "İyi, huzurla otur," dedi ve tekrar odasına çekildi. Ordınov tatsız bir duyguya kapıldı. Neden olduğunu bilemiyordu, ama bu ihtiyarı görmek ona sıkıntı veriyordu. Bakışında küçümseyici ve kötücül bir şey vardı. Ama bu tatsız izlenim kısa sürede dağıldı. Ordınov, üç gündür, hayatının eski dinginliğine kıyasla fırtınalı bir halde yaşıyordu; belli belirsiz bir şekilde, bütün hayatının ikiye bölündüğünü hissediyordu; tek bir eğilim, tek bir beklenti hâkim olmuştu ona ve başka bir şey düşünemiyordu.

Hayret içinde odasına döndü. Yemek pişirilen ocağın orada, küçük, iki büklüm ihtiyar bir kadın bir şeylerle uğraşıyordu; öyle kirli ve öyle tiksinti verici bir kılığı vardı ki, ona bakınca insanın içi acıyordu. Çok kötücül bir görünümü vardı ve ara sıra dudaklarını şapırdatarak, ağzının içinden bir şeyler homurdanıyordu. Bu ev sahibesinin hizmetçisiydi. Ordınov onunla konuşmaya çabalamıştı ama besbelli kötücül olan bir şeyler gevelemişti. Sonunda yemek saati geldi; ihtiyar kadın ocaktan lahana çorbasını, börekleri ve sığır etini çıkarıp ev sahiplerine götürdü. Ordınov'a da aynı şeyi verdi. Yemekten sonra daireye ölüm sessizliği çöktü.

Ordınov eline bir kitap aldı ve birkaç kez, tekrar tekrar okuduğu şeylerden bir anlam çıkarmaya çabalayarak uzun süre sayfaları çevirdi. Sonunda dayanamayıp kitabı bir kenara bıraktı ve tekrar eşyasını ayıklamaya koyuldu; sonra kasketini aldı, kaputunu giydi ve sokağa çıktı. Bir yol seçmeyip rastgele yürürken, herhalde, dağınık düşüncelerini toplayarak ruhunu düzeltmek ve biraz olsun içinde bulunduğu durumu tartmaya çabalıyordu. Ama bu çaba ona sadece acı ve azap verdi. Sırayla üzerine bir üşüme ve ateş geldi; kalbi zaman zaman öyle çarpıyordu ki duvara yaslanmak zorunda kalıyordu. "Hayır, ölmek daha iyi," diye düşündü, "ölmek daha iyi," diye fısıldadı alev alev, titreyen dudaklarla, ne söylediğini pek bilmeden. Çok uzun süre gezdi; sonunda, kemiklerine kadar sırlıklam olduğunu hissedip bardaktan boşanırcasına yağmur yağdığını ilk kez fark ederek eve döndü. Eve yaklaşırken kapıcıyı gördü. Tatar ona bir süre dikkat ve merakla bakmış ve onu gördüğünü anlayınca başını çevirmiş gibi geldi.

"Merhaba," dedi Ordınov yanına vararak. "Adın ne senin?"

"Kapıcı derler," diye yanıt verdi dişlerini göstererek.

"Burada kapıcılığa başlayalı uzun zaman oldu mu?"

"Uzun zaman oldu."

“Benim ev sahibi tüccar mı?”

“Öyle dediyse tüccardır.”

“Ne yapar?”

“Hasta; geçinip gidiyor, Tanrı’ya dua ediyor, o kadar.”

“Ya karısı?”

“Ne karısı?”

“Yanında yaşayan kim?”

“Karısıymış, öyle diyor. Hoşça kalın, bayım.”

Tatar, elini şapkasına götürdü ve kulübesine gitti.

Ordinov dairesine gitti. Ağzını şapırdatıp kendi kendine bir şeyler homurdanan ihtiyar kadın açtı ona kapıyı, tekrar mandalını taktı ve üzerinde ömrünü tükettiği ocağın üzerine uzandı. Artık hava kararmıştı. Ordinov ışık yakmak istedi ve ev sahiplerinin kapısında bir kilidin asılı durduğunu gördü. Dirseğinin üzerine doğrulmuş, sobanın üzerinden, ev sahiplerinin kapısında ne aradığını düşünür gibi ona dik dik bakan ihtiyar kadına seslendi; kadın sessizce bir paket kibrit getirdi ona. Ordinov odasına döndü ve tekrar, yüz bininci kez, eşya ve kitaplarını ayıklamaya koyuldu. Ama yavaş yavaş, başına ne geldiğini anlayamadan sedire çöktü ve uykuya dalıyormuş gibi geldi ona. Ara sıra kendine gelip uykunun uyku olmadığından, acılı, hastalıklı bir baygınlık olduğundan kuşkulandı. Kapının çarptığını, açıldığını duydu ve bunun akşam ayininden dönen ev sahipleri olduğunu anladı. Bu sırada bir sebeple onların yanına gitmesi gerektiği geçiyordu aklından. Yarı doğruldu ve onların yanına gittiğini sandı; ama tökezleyip ihtiyarın odanın ortasına getirdiği odun yığınının üzerine düştü. O zaman kesinlikle kendini kaybetti ve uzun süre sonra gözlerini açtığı zaman, aynı sedirin üzerinde, giysileriyle yattığını ve üzerine, aşırı güzel ve sanki sessiz, sevecen gözyaşlarıyla kaplanmış gibi görünen bir kadın yüzünün tatlı bir ilgiyle eğilmiş olduğunu gördü. Kadının başının altına bir yastık yerleştirdiğini ve üzerini sıcak bir şeyle örttüğünü, zarif bir elin alev alev yanan alınına dokunduğunu hissetti. Teşekkür etmek istedi; bu eli almak, kurumuş dudaklarına götürmek, onu gözyaşlarıyla ıslatmak ve öpmek, sonsuza dek öpmek istedi. Birçok şey söylemek istiyordu ama ne söyleyeceğini kendisi de bilmiyordu; o anda ölmek istiyordu. Ama elleri kurşun gibi olmuştu, kırırdamıyordu; uyuşmuş gibiydi, sadece damarlarındaki bütün kanın, onu yatağın üzerinde kaldırır gibi boşandığını hissediyordu. Birisi ona su verdi... Sonunda kendini kaybetti.

Sabahleyin saat sekizde uyandı. Güneş, odasının yeşil, küflü penceresinin arasından altın ışık huzmelerini gönderiyordu; bütün hasta organlarını sevinç dolu bir duygu kaplamıştı. Sakin ve dingindi, sonsuzca mutluydu. Yatağın başucunda az önce biri varmış gibi geliyordu ona. Gözlerini açtı, çevresinde bu görünmez varlığı aradı dikkatle; dostunu kucaklamak, hayatında ilk kez şunları söylemek istiyordu: “Merhaba, iyi günler sana, canım.”

“Ne kadar uzun uyudunuz!” dedi tatlı bir kadın sesi. Ordinov çevresine bakındı, güzel ev sahibesinin güneş gibi ıslık ıslık ve aydınlık bir şekilde gülümseyen yüzü üzerine eğildi.

“Ne kadar uzun zaman hasta kaldın!” dedi, “Yeter, kalk artık; niye mahkûm ediyorsun kendini? Kurt kardeş, ekmek daha tatlı, güneş daha güzel.”¹¹ Kalk güvercinim, kalk.”

Ordinov onun elini tutup güçlü bir şekilde sıktı. Hâlâ düş görüyormuş gibi geliyordu

ona.

"Bekle, sana çay yapayım; çay ister misin? İste iste, daha iyi olursun. Ben, kendim de hasta olmuştum, bilirim."

"Evet, içecek bir şey ver bana," dedi Ordınov zayıf bir sesle ve ayağa kalktı. Hâlâ çok güçsüzdü. Sırtında bir ürperti dolandı, bütün organları hastalanmış ve ezilmiş gibiydi. Ama kalbi ferahtı ve güneş ışınları, sanki, onu görkemli bir şekilde, mutlu bir ışıkla ısıtıyordu. Onun için yeni, güçlü, görülmemiş bir hayatın başladığını hissetti. Başı hafifçe dönüyordu.

"Senin adın Vasiliy, değil mi?" diye sordu kadın, "öyle duydum, sanki ev sahibi dün sana öyle seslendi."

"Evet, Vasiliy. Ya senin adın ne?" dedi Ordınov, ayaklarının üstünde zar zor durur bir halde kadına yaklaşarak. Sallanıyordu. Kadın elinden tuttu, destek oldu ve gülümsedi.

"Benimki Yekaterina," dedi, onun gözlerinin içine büyük, berrak, mavi gözleriyle bakarak. İki el ele tutuşmuşlardı.

"Bana bir şey söylemek mi istiyorsun?" dedi kadın sonunda.

"Bilmiyorum," diye yanıt verdi Ordınov. Gözleri karardı.

"Öyle görünüyor. Yeter güvercinim, yeter; yakıp tüketme kendini; otur şuraya, güneşe, masaya; sakın sakın otur, peşimden koşturma," diye ekledi genç adamın onu tutmak ister gibi bir hareket yaptığını görerek, "hemen geleceğim; bana bakarsın o zaman." Bir dakika sonra çayı getirdi, masaya koydu ve Ordınov'un karşısına oturdu.

"Hadi, içsene," dedi. "Ne o, başın mı ağrıyor?"

"Hayır, şimdi ağrımıyor," dedi Ordınov. "Bilmiyorum, belki ağrıyordur... istemiyorum... yeter yeter!.. Bilmiyorum neyim var," dedi nefesi kesilerek ve sonunda atılıp kadının elini tutarak, "burada dur, uzaklaşma benden; evet, elini ver bana yine... Gözlerim kararıyor; sana bakarken güneşe bakmış gibi oluyorum," dedi, sanki sözcükleri kalbinden sökercesine, konuşurken heyecandan ölür gibi oluyordu. Hıçkırıklarla tıkanıyordu boğazı.

"Vah zavallı! İyi kötü bir insanla yaşamadığın belli. Yapayalnızsın; akrabaların yok mu?"

"Kimsem yok; yalnızım... boşver, olsun! Şimdi daha iyi... şimdi daha iyi!" dedi Ordınov sanki delirmiş gibi. Oda sanki çevresinde dönüyordu.

"Ben kendim de çok kimse görmedim. Bana öyle bakıyorsun ki..." diye devam etti kadın biraz sustuktan sonra.

"Yani... nasıl?"

"Sanki gözlerim seni ısıtıyor gibi! Bilirsin, birini sevdiğin zaman... Seni daha ilk sözlerini duyar duymaz kalbime kabul ettim. Hastalanırsan, yine bakarım sana. Ama sen hasta olma, hayır. İyileş, iki kardeş gibi yaşayalım. İster misin? Tanrı doğuştan vermezse eğer, kız kardeş bulmak zordur."

"Kimsin sen? Nereden çıktın?" dedi Ordınov zayıf bir sesle.

"Buralı değilim... sana ne! Karanlık bir ormanda yaşayan on iki kardeş ve o ormanda kaybolan güzel bir kız hakkında bir hikâyeye anlatırlar, bilir misin? Kız onlara rastlamış, evlerini derleyip toplamış, bütün bunları da sevgiyle yapmış. Kardeşler gündüz bir kızın oraya gelip kaldığını anlamışlar. Kız ortaya çıkmış, yanlarına gitmiş. Onu kız kardeşleri saymış, serbest bırakmışlar ve aralarına karışmış. Bu masalı biliyor musun?"

"Bilmiyorum," diye fısıldadı Ordınov.

“Yaşamak güzel; sen dünyada yaşamayı seviyor musun?”

“Evet evet; asır boyu yaşamak, uzun zaman yaşamak,” diye yanıt verdi Ordınov.

“Bilmiyorum,” dedi dalgın bir şekilde Yekaterina, “ben ölmek isterdim. Yaşamayı sevmek, iyi insanları sevmek güzel, evet... Baksana, sen yine un gibi bembeyaz oldun!”

“Evet, başım dönüyor...”

“Dur, sana kendi şiltemle başka bir yastık getireyim; buraya sereceğim. Uyur, beni düşlersin; hastalığın geçer. Bizim ihtiyar da hasta...”

Daha konuşurken başlamıştı yatağı hazırlamaya, ara sıra omzunun üstünden gülerek Ordınov’a bakıyordu.

“Ne çok kitabın var!” dedi sandığı iterken.

Ordınov’a yaklaştı, sağ elini tuttu, yatağa götürdü, yatırdı ve üzerini örttü.

“Kitapların insanı bozduğunu söylüyorlar,” dedi dalgın dalgın başını sallayarak. “Kitap okumayı seviyor musun?”

“Evet,” dedi Ordınov uyuyup uyumadığını bilemeden ve kendini uyumadığına inandırmak için Yekaterina’nın elini daha sıkı tutarak.

“Ev sahibimde bir sürü kitap var; görmelisin! Kutsal kitaplar olduğunu söylüyor. Bana onlardan parçalar okuyor. Sonra sana gösteririm; sen de anlatır mısın bana onlardan ne okuduğunu?”

“Anlatırım,” diye fısıldadı Ordınov ısrarla ona bakarak.

“Dua etmeyi seviyor musun?” diye sordu biraz sustuktan sonra. “Biliyor musun? Ben hep korkuyorum, hep korkuyorum...”

Düşüncelere dalarak konuşmayı kesti. Ordınov sonunda elini alıp dudaklarına götürdü.

“Niye öpüyorsun elimi?” (Ve yanakları hafifçe kızardı.) “Peki, öp,” diye devam etti

gülüp iki elini birden uzatarak; sonra birini çekti ve onu Ordınov’un alev alev alnına yerleştirdi, sonra saçlarını tarayıp düzelitti. Gitgide kızarıyordu; sonunda, yatakta onun yanındaki yere uzandı ve yanak yanağa verdi; sıcak, ıslak nefesini yüzüne üflüyordu...

Birden Ordınov, kadının gözlerinden sıcak gözyaşı damlalarının aktığını ve ezik kurşunlar gibi onun yanağına düştüğünü hissetti. Daha da güçsüzleşti; artık kolunu bile

kıpırdatamayacak haldeydi. Bu sırada kapı vuruldu ve sürgü şakırdadı. Ordınov artık ihtiyarın, ev sahibinin bölmenin ardına geçtiğini duyabiliyordu. Sonra, Yekaterina’nın kalktığını, telaş edip çekinmeden kitaplarını topladığını duydu, giderken ona istavroz

çıkardığını duydu; gözlerini kapadı. Birden alev alev dudaklarını ateşli, uzun bir öpücük, sanki kalbini bıçakla yarmışlar gibi yaktı. Zar zor çığlık attı ve kendini kaybetti...

Sonra onun için tuhaf bir hayat başladı.

Ara sıra, bilinci bulandığı anlarda, aklına uzak, tamamlanmamış bir düşte, tuhaf, yararsız kaygılar, mücadele ve eziyetlerle dolu bir düşte yaşamaya yazgılı olduğu

düşüncesi geliyordu. Korkuyla onu boğan bu kara yazgıya karşı isyan etmeye çabalıyordu; savaşın en yoğun, umutsuz ânında öngöremediği bir güç onu tekrar ele geçiriyordu ve

tekrar belleğini kaybettiğini, önünde yeniden aşılması güç, dipsiz bir karanlığın açıldığını, bir sıkıntı ve çaresizlik feryadıyla içine yuvarlandığını açık bir şekilde hissediyor,

duyuyordu. Ara sıra da, bütün insani varlığında canlılık hummalı bir şekilde güçlendiği zaman dayanılmaz, yıkıcı mutluluk anları geliyor; olup bitenleri aydınlatıyor; o anki dünya

âni görkemle, neşeyle yankılanıyor ve gerçekte belirsiz olan geleceğin rüyasını görüyordu:

Engelsiz bir umut ruhuna hayat verici bir çiy damlası düşürdüğü zaman, heyecandan çığlık atmak istediği zaman; izlenimlerin bu ağırlığı karşısında bedeninin güçsüz kaldığını hissettiği, varlığın bütün ipliklerinin koptuğu ve bütün bunlarla birlikte bütün hayatını bir yenilenme ve dirilişle kutladığı zaman görüyordu bu rüyayı. Ara sıra tekrar kendinden geçiyor ve o zaman son günlerde başından geçen her şey yeniden ortaya çıkıp asi, isyankâr bir sürü halinde aklına üşüşüyordu; ama bu hayal ona tuhaf, bilmecemsi bir şekilde geliyordu. Ara sıra hasta, başına geleni unutuyor ve eski dairesinde olmamasına, eski ev sahibinin yanında bulunmamasına şaşırıyordu. Geç, havanın karardığı vakitlerde, ihtiyar kadının neden her zaman yaptığı gibi sönen ocağın, zaman zaman zayıf, sönük bir ateşle odanın bütün karanlık köşelerini ısıtan ocağın yanına gelmediğini ve neden ateşin sönmesini beklerken, her zamanki gibi kemikli, titrek ellerini sönen ateşin üzerinde, sürekli kendi kendine homurdanıp ağzını şapırdatarak ısıtmadığını ve hayretle ona, uzun zaman kitapların arasında oturduğu için deli saydığı bu garip kiracısına bakmadığını merak ediyordu. Bir başka seferinde, başka bir daireye taşınmış olduğunu hatırladı; ama bunun nasıl olduğunu, başına ne geldiğini ve neden taşınması gerektiğini bilmiyordu; oysa bütün ruhu kesintisiz, dizginsiz bir hevesle donup kalmıştı... Ama onu nereye, ne çağırmış ve işkence ediyordu; bütün kanını boğan, tutuşturan bu dayanılmaz alevi kim getirmişti? Bilmiyor ve hatırlamıyordu. Sık sık kollarıyla bir gölgeyi özlemle yakalıyor, sık sık yatağının yanında uzak, hafif ayak seslerinin hışırtısını, kibar, zarif birtakım konuşmaların müzik kadar tatlı fısıltısını duyuyordu; ıslak, keskin bir nefes geziyordu yüzünde ve bütün varlığı sevgiyle dolup taşıyordu; alev alev yanaklarında sıcak gözyaşları akıyor ve birden dudaklarına birinin uzun, zarif öpüşü konuyordu; o zaman hayatı bitmez bir işkenceye dönüşüyordu; sanki bütün varlığı yok olmuş, bütün dünya durmuştu; çevresinde bütün asırlar ölmüştü ve hepsinin üzerini uzun, binlerce yıllık bir gece örtmüştü...

Sanki çocukluğunun sevecen, kaygısız yılları, onların ışıklı mutluluğu, sönmez mutlulukları, yaşama yönelik ilk mutlu hayret hali, saatlerce dalgaların üst üste binmesini dinleyerek kıyısında oturduğu billur, engin gölün içinden ona gülümseyen akasyalarla çevrelenmiş küçük evin önündeki gür, yeşil çayırdaki oynadığı, kopardığı her çiçekten taze kokuların yayıldığı, çevresinde hışır hışır kanat seslerinin duyulduğu; küçük beşiğini aydınlık, güler yüzlü düşlerle, sevgiyle sallayan, uzun, sakın gecelerde üzerine eğilmiş olan annesinin istavroz çıkarttığı, onu öptüğü, ona sessiz ninniler söylediği zamanlar geri geliyordu. Ama bu sırada birden ona çocukça olmayan bir korku salan, hayatına acının ve gözyaşının ilk ağır zehrini döken varlık ortaya çıkıyordu; belli belirsiz de olsa bu bilinmez ihtiyarın, gelecekteki yıllarının gemini eline aldığı hissediordu ve gözlerini onunkilerden ayıramadan titriyordu. Hain ihtiyar dört bir yanda onu izliyordu. Ormandaki her fundalığın altından bakıyor ve haince başını sallıyor, gülüyor ve onunla alay ediyordu, bütün oyuncak kuklalar onun şeklini alıyordu, ellerinin arasında iğrenç, hain bir gnom şeklini alıp sırtıyor, kahkahalar atıyordu; insanlıktan uzak okul arkadaşlarının her birini ona karşı kıskırtıyor ya da okul sırasına küçük çocuklarla birlikte oturuyor, sırtarak, dilbilgisi kitabının her harfinin altından ona bakıyordu. Sonra, uyurken, hain ihtiyar başucuna dikiliyordu... Onun beşiğinin çevresinde altın ve safir kanatlarını hışırdatarak dolanan iyi ruhları kovuyor, zavallı annesini ondan hep uzaklaştırıyor ve gece boyunca onun çocuk kalbi için anlaşılabilir olmayan, onu korkuyla ve çocukça olmayan bir tutkuyla mahveden,

heyecanlandırır, uzun, vahşi bir masal fısıldıyordu. Hain ihtiyar hıçkırıklarına, yakarmalarına kulak asmıyor ve o uyuşup kendini kaybedinceye dek konuşmaya devam ediyordu. Sonra yavrucak birden adam olarak uyandı; bütün o yıllar üzerinden görünmez ve duyulmaz bir şekilde akıp geçmişti. Birden kendi gerçek konumunu kavradı; birden yalnız ve bütün dünyaya yabancı olduğunu; gizemli, kuşkulu insanlar arasında, karanlık odasının köşelerinde hep birden toplanıp fısıldaşan ve ateşin kıyısına oturmuş, pörsümüş, yaşlı ellerini ısıtıp onu işaret eden ihtiyar bir kadına başlarını sallayan düşmanlar arasında, yabancı bir köşede olduğunu anlamaya başladı. Telaşa, kaygıya kapıldı; bu insanların kim olduğunu, neden burada olduklarını, neden kendisinin bu odada olduğunu öğrenmek istiyordu ve böyle karanlık, haince bir batakhaneye düştüğünü, oraya güçlü bir şey tarafından, ama kiracıların kimler, nasıl kişiler olduğunu, ev sahibinin kim olduğunu bilmeden, görmeden getirildiğini tahmin ediyordu. Bir kuşku yiyip bitiriyordu onu ve birden gece karanlığının içinden tekrar fısıltılı, uzun masal başlamıştı ve bu masala sessiz, ama anlaşılır bir şekilde, ihtiyar kadının teki kendi kendine, ak, ağarmış başının sönen alevinin karşısında hüznle sallanarak başlamıştı. Ama yeniden bir korku düştü içine: Masal, karşısında yüzler ve bedenler şekillendiriyordu. Her zamanki gibi, çocukluktan başlayarak bütün bulanık rüyalarını, bütün düşünce ve hayallerini, hayatı boyunca yaşadığı her şeyi, kitaplarda okuduğu her şeyi, çoktan unutmuş olduğu her şeyi görüyordu, her şey canlanıyordu her şey yığılıyor, cisimleniyor, devasa biçim ve imgelerle karşısına dikiliyor, geziniyor, çevresinde kükrüyordu; karşısında büyü, görkemli bahçelerin açıldığını, gözlerinin önünde bütün şehirlerin kurulup yıkıldığını, bütün mezarların yeniden ayağa kalkmış ölülerini üzerine gönderdiğini, sayısız soy ve halkın dolandığını, doğduğunu ve kaybolduğunu, hasta yatağının çevresinde bütün düşüncelerinin, bütün boş rüyalarının neredeyse bir anda cisimlendiğini görüyordu; dahası, yararsız fikirlerle değil, bütün dünyalarla, bütün yaratıklarla düşündüğünü, bir toz tanesi gibi bütün bu sonsuz, tuhaf, çıkışsız, kötü dünyada uçtuğunu ve bütün bu hayatın, asi bağımsızlığıyla onu ezdiğini, boğduğunu ve ebedi, sonsuz bir ironinin peşine takıldığını görüyordu; sonsuza dek öldüğünü, toz ve kül haline geldiğini, dirilmediğini hissediyordu; kaçmak istiyordu, ama bütün evrende onu gizleyecek bir köşe yoktu. Sonunda, umutsuzluk kriziyle, kendini zorladı, haykırdı ve uyandı...

Baştan aşağı soğuk, buz gibi ter içinde uyandı. Çevresinde ölü bir sessizlik vardı; gecenin geç saatleriydi. Ama ona her şey, bir yerlerde vahşi masal sürüyormuş, hırıltılı bir ses gerçekten onun sözde biliyor olduğu uzun bir hikâyeyi sürdürüyormuş gibi geliyordu. Karanlık bir ormandan, birtakım yaman haydutlardan, cesur bir delikanlıdan, biraz Styonka Razin'in kendisinden değil de neşeli sarhoş cahillerden, güzel bir kızdan ve Volga Anacıktan bahsettiklerini duydu. Masal değil miydi bu? Gerçekten duyuyor muydu bunu? Gözlerini açıp, bir saat boyunca, acı verici bir uyuşma içindeki organlarını oynatmadan yattı. Sonunda usulca doğruldu ve neşeye, acımasız hastalığında tümünden kaybolmamış olan bir güç hissetti. Kâbus bitmiş, gerçek hayat başlamıştı. Hâlâ Yekaterina'yla konuştuğu sırada üzerinde olanları giydiğini ve ardından, kızın yanından uzaklaştığı o sabahtan bu yana çok zaman geçmemiş olduğunu fark etti. Bir kararlılık ateşi dolandı damarlarında. Mekanik bir şekilde, bir sebeple, yatağının yaslanmış olduğu bölmenin tepesine çakılmış bir çiviye uzandı, tutundu ve içinden odasına zar zor belli olan bir ışığın

sızabileceği bir yarık açmak için ona asıldı. Yarığa gözünü dayadı ve heyecandan nefesi tutulmuş bir halde bakmaya koyuldu.

Ev sahibinin hücrelerinde bir yatak vardı, yatağın önünde üzeri halıyla örtülü, ciltlenmiş, kutsal kitapları andıran, eski türden büyük kitaplarla kaplanmış bir masa vardı. Köşede, onun odasındaki gibi eski olan bir ikona duruyordu; ikonanın önünde bir kandil yanıyordu. Yatakta ihtiyar Murin yatıyordu. Hastaydı, azaptan yorgun düşmüştü ve tuval gibi bembeyazdı, üzeri kürk bir battaniyeyle örtülmüştü. Dizinin üstünde açık bir kitap vardı. Yatağın yanındaki sedirde Yekaterina yatıyordu, elini ihtiyarın göğsüne koymuş ve başını omzuna yaslamıştı. Ona dikkatle, çocukça bir hayret taşıyan gözlerle bakıyordu ve sanki, umutla donakalmış tükenmez bir merakla, Murin' in ona anlattıklarını dinliyordu. Ara sıra anlaticının sesi yükseliyor, soluk yüzünde bir canlanma belirliyordu; kaşlarını çattı, gözleri ışıldamaya başladı ve Yekaterina da sanki, korku ve heyecandan solgunlaştı. O zaman ihtiyarın yüzünde gülümsemeye benzer bir şey belirdi ve Yekaterina sessizce gülmeye başladı. Bir ara gözlerinde gözyaşları belirdi; o zaman ihtiyar özenle, çocuk gibi başını okşadı onun ve o da onun çıplak, kar gibi ışıldayan elini daha sıkı tuttu, göğsüne daha bir sevgiyle bastırdı.

Zaman zaman Ordınov bütün bunların rüya olduğunu düşündü, hatta buna inandı; ama kanı başına çekilmişti ve damarları gerilmiş, şakaklarında ağrıyla zonkluyordu. Çiviye bıraktı, yataktan kalktı ve sallana sallana, deli gibi, yaptığını kendisi de anlamadan, kanı tutuşmuş bir halde, ev sahiplerinin kapısına gitti ve kapıyı zorla itip açtı; paslı sürgü bir yana uçtu ve kendini birdenbire gürültü patırtıyla ev sahibinin yatak odasının ortasında buldu. Yekaterina'nın ürküp sıçradığını, ihtiyarın gözlerinin sımsıkı çatılmış kaşlarının altında nasıl haince yalımlandığını ve bir anda bütün yüzünün nasıl bir öfkeyle kaplandığını gördü. İhtiyarın, gözlerini ondan ayırmaksızın, titreyen eliyle hemen duvarda asılı duran silahı bulduğunu gördü; sonra yanlış, öfkeden sarsılan eliyle kendi göğsüne çevrilen silahın namlusunu doğruca göğsüne çevirdiğini gördü... Patlama duyuldu, sonra vahşi, neredeyse insanlık dışı bir haykırış duyuldu ve duman dağıldığı zaman, Ordınov korkunç bir manzarayla karşılaştı. Bütün gövdesi titrer bir halde, ihtiyarın üzerine eğildi. Murin yerde yatıyordu; kasılıp kıvranıyordu, yüzü acıdan çarpılmıştı ve çarpılmış dudaklarında köpük belirmişti. Ordınov zavallının ağır bir sara nöbeti geçirdiğini tahmin etti. Yekaterina'yla birlikte ona yardım etmeye çabaladı...

11. Bir halk şarkısından alınma ya da benzetme bir söz (Ç.N.)

III

Bütün gece kaygı içinde geçti. Ertesi gün Ordınov sabah erkenden, üzerindeki güçsüzlüğe ve hâlâ kurtulamadığı hummalı hale rağmen dışarı çıktı. Avluda yine kapıcıyla karşılaştı. Bu kez Tatar daha uzaktan kasketini çıkardı ve merakla izledi onu. Sonra, kendine gelmiş gibi, süpürgesini aldı, ağır ağır yaklaşan Ordınov'u yan gözle süzmeye başladı.

"Ne o? Gece hiçbir şey duymadın mı?" diye sordu Ordınov.

"Evet, duydum."

"Nedir bu adam? Kimdir?"

"Kiracı olan sensin, sen bilirsin; ben tanımam."

"Sen ne zaman konuşacaksın yahu!" diye bağırdı Ordınov hastalıklı bir asabiyet nöbetiyle kendini tutamayıp.

"Ben ne yaptım ki? Suçluysa sensin, sen ürküttün kiracıları. Alt katta tabutçu oturuyordu; sağır ama her şeyi duymuş, kocakarısı da sağırdır ama o da duymuş. Ötede olsa da, yan avludakiler bile duymuş, ya. Karakola gideceğim."

"Ben de oraya gidiyorum," diye yanıt verdi Ordınov ve kapıya yöneldi.

"Canın bilir; sen kiraladın... Efendi efendi, dur!"

Ordınov dönüp baktı; kapıcı terbiyeyle şapkasına götürdü elini.

"Ee!"

"Gidersen, ben de ev sahibine giderim."

"Niye ki?"

"İyisi mi, taşın sen."

"Aptal mısın sen," dedi Ordınov ve tekrar yürümeye devam etti.

"Efendi efendi, dur!" Kapıcı yine şapkasını tuttu ve dişlerini sergiledi.

"Dinle beyim, kalbine hâkim ol; yoksulu ne diye kovduracaksın? Yoksulu kovmak gûnahtır. Tanrı bunu emretmedi, bilmiyor musun?"

"Sen de beni dinle bakalım, al şunu. Söyle, kim bu böyle?"

"Kim mi?"

"Evet."

"Bunu para vermesen de söylerim."

Kapıcı süpürgeyi aldı, bir iki kere salladı, sonra durdu, Ordınov'a dikkatle ve özenle baktı.

"Sen iyi bir efendisiz. Ama iyi insanla oturmak istemiyorsan, sen bilirsin; benim söyleyeceğim bu kadar."

Bu sırada Tatar daha da dikkatle ve sanki öfkelenmiş gibi baktı, tekrar süpürgesini aldı eline. Sonra bir işi bitirmiş gibi bir tavır takınarak, gizemli bir şekilde Ordınov'a yaklaştı ve çok anlamlı bir el hareketiyle şöyle söyledi:

"Bak o şöyle!"

"Ne? Nasıl?"

“Akıldan yoksun.”

“Nasıl?”

“Uçup gitmiş. Evet! Uçup gitmiş!” diye tekrarlardı adam daha da gizemli bir sesle. “O hasta. Bir teknesi vardı, büyük bir tekne, bir tane daha, üçüncü bir tane daha vardı, Volga’da gezerlerdi, ben de Volga’danım; bir fabrikası da vardı, yanıp gitti ve o da kafayı yedi.”

“Tırlak mı yani?”

“Yok!.. Yok!” dedi Tatar duraksayarak. “Tırlatmış değil. Akıllı adamdır. Her şeyi bilir, çok kitap okumuş, okumuş, okumuş, hepsini okumuş ve hakikati de söylüyor. Biri mi geldi: 2 ruble, 3 ruble, 40 ruble, istemezsen istemezsin; kitaba bakıyor, görüyor ve bütün hakikati söylüyor. Ama parayı masaya bırakacaksın, hemen masaya bırakacaksın, parasız olmaz!”

Tatar, o sırada, Murin’in işlerine bütün kalbiyle dalmış gibiydi, hatta mutluluktan gülüyordu.

“Yani, büyücülük mü yapıyor, fal mı bakıyor?”

“Hmm...” dedi kapıcı, hızlı hızlı başını sallayarak, “Hakikati söylüyor. Tanrı’ya dua ediyor, çok dua ediyor. Böyle, geliyorlar ona.”

Tatar, tekrar o anlamlı el hareketini yaptı.

O sırada yan avludan biri seslendi kapıcıya, ardından ufak tefek, iki büklüm, ak saçlı, gocuk giymiş biri görüldü. İnleye inleye, sendeleyerek yürüyor, yere bakıp kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Yaşlılıktan aklını yitirdiği düşünülebilirdi.

“Mal sahibi, mal sahibi!” diye fısıldadı telaşla kapıcı, başıyla Ordınov’a hemen selam verdi ve şapkasını çıkarıp, yüzü Ordınov’a tanıdık gelen ihtiyara doğru koşturdu; Ordınov çok yakın bir zamanda bir yerde karşılaşmıştı sanki onunla. Fakat, bunda şaşıracak bir şey olmadığını düşünerek, avludan çıktı. Kapıcı ona tam bir dolandırıcı ve küstah gibi görünmüştü. “Serseri neredeyse pazarlık etti benle!” diye düşündü, “Tanrı bilir bir iş var bunda!”

Bunları söylediğinde artık caddedeydi.

Yavaş yavaş başka düşüncelere kapıldı. Ortam tatsızdı, gri renkli ve soğuk bir gündü, kar yağıyordu. Genç adam yeniden üşümeye başladığını hissetti; aynı zamanda, yerin ayaklarının altından kayar gibi olduğunu da hissetti. Birden tanıdık bir ses, tatsız bir şekilde, zayıf, titrek bir tenor sesle ona iyi sabahlar diledi.

“Yaroslav İlyiç!” dedi Ordınov.

Karşısında dinç, kırmızı yanaklı, otuz yaşlarında görünen, orta boylu, gri zeytin gözlü, güleç yüzlü, giyimli... her zamanki Yaroslav İlyiç duruyordu ve kibar bir şekilde ona elini uzatmıştı. Ordınov, Yaroslav İlyiç’le bir yıl kadar önce tümüyle şans eseri, neredeyse sokakta tanışmıştı. Bu kolay tanışmaya, rastlantının yanı sıra, Yaroslav İlyiç’in her yerde iyi, soylu insanları, özellikle de eğitilmiş ve hitaplarının güzelliği ve yetenekleriyle yüksek sosyeteye ait olabilecek kişileri aramak gibi alışılmadık eğilimi yardımcı olmuştu. Yaroslav İlyiç aşırı cılız bir ses tonuna sahip olsa da samimi dostlarıyla yaptığı konuşmalarda sesinin yapısı şaşılacak ölçüde aydınlık, güçlü ve hâkim bir hal, alışkanlıklarının izi sayılabilecek herhangi bir pürüz taşımayan bir hal alırdı.

“Nasıl olur?” diye haykırdı Yaroslav İlyiç içtenlikli, heyecanlı bir mutluluk ifadesiyle.

“Burada oturuyorum.”

“Uzun zamandır mı?” diye devam etti Yaroslav İlyiç, sesinin perdesini gitgide yükselterek. “Ben bunu hiç bilmiyordum! Ama sizinle komşuyuz! Ben de şimdi bu semtte yaşıyorum. Riyazan eyaletinden döneli bir ay oldu. Sizi yakalamış oldum, eski ve soylu dostum!” Ve Yaroslav İlyiç iyi yürekli bir şekilde güldü.

“Sergeyev!” diye bağırdı heyecanla, “Beni Tarasov’da bekle. Çuvallara ben yokken dokunmasınlar. Olsufyev’in kapıcısını da sepetle; hemen dükkâna gelmesini söyle. Bir saat içinde geliyorum...”

Birine aceleyle bu emri veren, zarif Yaroslav İlyiç, Ordınov’un koluna girdi ve yakındaki bir lokantaya doğru çekti onu.

“Bu kadar uzun ayrılıktan sonra iki çift söz etmeden bırakmam sizi. Eee... ne işle meşgulsünüz?” diye ekledi, neredeyse hürmet ölçüsünde sesini esrarlı bir şekilde alçaltarak. “Yine bilimle mi uğraşıyorsunuz?”

“Evet, eskisi gibi,” diye yanıtladı Ordınov, aklına parlak bir düşünce gelmişti.

“Harika, Vasiliy Mihayloviç, harika!” Burada Yaroslav İlyiç, Ordınov’un elini güçlü bir şekilde sıktı. “Toplumumuzun incisi olacaksınız. Tanrı size sahanızda mutlu bir yol bahşetsin... Tanrım! Sizinle karşılaştığıma nasıl memnun oldum! Kaç kere andım sizi, kaç kere kendime şöyle dedim: Nerede bizim iyi yürekli, yüce ruhlu, zeki Vasiliy Mihayloviç?”

Özel bir bölme tuttular lokantada. Yaroslav İlyiç çerez söyledi, votka vermelerini emretti ve Ordınov’a duygulu bir şekilde baktı.

“Siz yokken birçok şey okudum,” diye başladı ürkek, biraz yapmacık bir sesle. “Bütün Puşkinleri okudum...”

Ordınov ona dalgın dalgın bakıyordu.

“İnsani tutkuların muhteşem bir tasviri, efendim. Ama öncelikle izin verin size teşekkür edeyim. Siz adil bir düşünme tarzı telkin ederek bana büyük iyilik yaptınız...”

“Rica ederim!”

“Hayır, izin verin efendim. Ben adil davranmayı severim ve en azından bu duygunun içimde körelmemiş olmasıyla gurur duyuyorum.”

“Rica ederim, kendinize haksızlık ediyorsunuz, bense, doğrusu...”

“Hayır, kesinlikle haklıyım, efendim,” diye beklenmedik bir ateşlilikle karşı çıktı Yaroslav İlyiç. “Size kıyasla ben neyim ki efendim? Haksız mıyım?”

“Ah, yüce Tanrım!”

“Evet efendim...”

Bir sessizlik oldu.

“Sizin tavsiyenize uyarak kaba saba birçok tanıdığımın görüşmeyi kestim, kısmen kaba alışkanlıklarımı bıraktım,” diye başladı tekrar Yaroslav İlyiç biraz ürkek ve yapmacık bir sesle. “İşten kalan zamanlarımda büyük kısmında evde oturuyorum; akşamları birtakım yararlı kitaplar okuyorum, ve... tek bir arzum var, Vasiliy Mihayloviç, vatan yararına elimden ne gelirse yapmak...”

“Ben sizi hep soylu bir insan saydım, Yaroslav İlyiç.”

“Kibarlık ediyorsunuz... soylu bir gençsiniz.”

Yaroslav İlyiç, Ordınov’un elini ateşli bir şekilde sıktı.

“İçmiyor musunuz?” diye sordu, heyecanını biraz bastırdıktan sonra.

“İçemem; hastayım.”

“Hasta mı? Yaa, nasıl iş! Çok oldu mu, nasıl hastalanmaya bıraktınız kendinizi? Daha doğrusu şöyle söyleyeyim... Hangi doktor tedavi ediyor sizi? İsterseniz, hemen size özel doktorumu çağırayım. Bizzat, kendim koşarım ona. Çok bilgili bir insandır!”

Yaroslav İlyiç hemen şapkasına davrandı.

“Çok teşekkür ederim. Tedavi olmuyorum, ilaçlardan hoşlanmam...”

“Ne diyorsunuz? Olur mu böyle? Ama o çok bilgili, eğitilmiş bir insan,” diye devam etti Yaroslav İlyiç, yalvarırcasına, “bir süre önce, – ama izin verin size bunu anlatayım, sevgili Vasiliy Mihayloviç, – bir süre önce yoksul bir çilingir geldi: ‘Ben’, dedi, ‘çilingirlik aletimi elime batırdım; iyileştirin beni...’ Semyon Pafnutiç, zavallının kangren ateşi çektiğini görünce, yaralı organı keserek önlem aldı... yani öyle mükemmel bir şekilde yaptı ki bunu, itiraf edeyim, eğer acı çeken insana karşı merhamet duymasaydım, sırf meraktan, öylece tatlı tatlı seyredecektim efendim. Ama siz nerede, nasıl hastalandınız?”

“Daireye taşınırken... Yeni kalktım ayağa.”

“Ama siz daha yeterince sağlıklı değilsiniz, çıkmamanız gerekirdi. Demek artık orada, eskiden yaşadığınız yerde değilsiniz? Ama niye çıktınız ki oradan?”

“Ev sahibem Petersburg’dan taşındı.”

“Domna Savvişna mı? Gerçekten mi?.. İyi yürekli, gerçekten soylu bir ihtiyardı! Biliyor musunuz? Ona karşı neredeyse oğul gibi saygı duyardım. Onda, bu neredeyse yaşanıp bitmiş yaşamdan, atalardan gelen yüce bir şey ışıldardı sanki; ve ona bakarken, sanki karşımda bizim ak saçlı, görkemli ihtiyarlarımızın bir cisimlenmesini görür gibi olurdum... yani bu yüzden... burada, biliyor musunuz, şiirsel bir şeyler var!..” diye tamamladı sözlerini Yaroslav İlyiç, iyice çekingenleşmiş ve kulaklarına kadar kızarmış bir halde.

“Evet, iyi bir kadındı.”

“Ama izin verirseniz, şimdi nereye yerleştiğinizi öğrenebilir miyim?”

“Burada, yakın bir yere, Koşmarov’un evine.”

“Onu tanırım. Muhterem bir ihtiyardır! Ben onun, deyim yerindeyse, oldukça samimi dostuyum. Asil bir ihtiyar!”

Yaroslav İlyiç’in dudakları duygulu bir mutluluktan titriyordu neredeyse. Yeni bir kadeh votka ve tütün istedi.

“Müstakil mi kiraladınız?”

“Hayır, kiracının yanındayım.”

“Kimlerin? Belki, onları da tanıyorumdur.”

“Murin’in yanında, tüccarın; uzun boylu bir ihtiyar...”

“Murin, Murin... evet, affedersiniz efendim, bu arka avluda, tabutçunun üstündeki mi?”

“Evet evet, arka avluda.”

“Hmm... rahat mısınız orada efendim?”

“Evet, daha yeni taşındım.”

“Hmm... sadece söylemek istediğim, hmm... fakat, özel bir şey dikkatinizi çekmedi mi?”

“Doğrusu...”

“Yani, sizin onun yanında iyi yaşayacağınıza eminim, eğer kaldığınız yeri beğendiyseniz... Önceden haberiniz olsun diye söylemiyorum; ama sizin karakterinizi

bildiğimden... Siz nasıl buldunuz bu ihtiyar tüccarı?"

"O, sanırım, çok hasta bir adam."

"Evet, çok perişan... Ama siz hiçbir şey fark etmediniz demek? Onunla konuştunuz mu?"

"Çok az; insancıl olmayan, sert bir adam..."

"Hmm..." Yaroslav İlyiç düşünceye daldı.

"Mutsuz insan!" dedi o sessizliğinin ardından.

"O mu?"

"Evet, mutsuz ve dahası akıl almaz derecede tuhaf ve dikkat çekici bir insan. Fakat, eğer sizi rahatsız etmiyorsa... Bu konuya ilgi gösterdiğim için özür dilerim, ama meraklandım..."

"Doğrusu, benim de merakımı uyandırdınız... Onun kim olduğunu bilmeyi çok isterdim. Sonuçta onunla yaşıyorum..."

"Bakın efendim, bu adamın eskiden çok zengin olduğunu söylerler. Belki siz de duymuşsunuzdur, ticaretle uğraşmış. Çeşitli tatsız olaylar yaşamış; bir fırtınada yüklü birkaç teknesi parçalanmış. Sanırım, yakın ve sevdiği bir akrabasının idaresine teslim ettiği fabrika da mutsuz bir ortaklığa dönmüş ve yanmış, bu arada yangında akrabasını da kaybetmiş. Kabul edersiniz ki, korkunç bir kayıp! O zaman Murin, dediklerine göre, acınası bir kedere düşmüş; akli için kaygılanmaya başlamışlar ve gerçekten de Volga'da seyrüsefer yapan tekneleri olan başka bir tüccarla tartışırken, birden çok tuhaf ve beklenmedik bir bakış açısını benimsemiş; öyle ki olup bitenler onun ağır bir şekilde delirdiğinden başka şey düşündürmüyor, ben de buna inanmaya hazırım. Onun tuhafliklarına ilişkin bazı ayrıntılar da duydum; sonuçta, birden çok tuhaf bir şey oldu, deyim yerindeyse, kaderde yazılı olan oldu; yani başka türlü açıklamak mümkün değil, bu olup bitenlere öfkeli kaderin düşmanca işleri demekten başka yol yok."

"Nasıl yani?" diye sordu Ordınov.

"Hastalıklı bir delilik nöbeti sırasında, eskiden çok sevdiği genç bir tüccarın canına kıydığını söylüyorlar. Nöbetten sonra kendine gelince öyle üzülmüş ki kendi canına kıymak istemiş, en azından bana anlattıkları böyle. Galiba bundan sonra neler olduğunu bilmiyorum, ama birkaç yıldır kilisenin verdiği cezayı çektiğini söylüyorlar... Ama neyiniz var Vasiliy Mihayloviç, bu sıradan hikâyemle yormadım ya sizi?"

"Yo hayır, Tanrı aşkına... Kilisenin cezasını çektiğini söylüyorsunuz; ama o yalnız değil."

"Bilmiyorum efendim. Yalnız olduğunu söylüyorlar. En azından bu olaya karışmış başka kimse yok. Zaten, başka şey de duymadım; tek bildiğim...."

"Evet efendim."

"Tek bildiğim, yani aslında bu düşüncelere ekleyecek özel bir şeyim yok... Sadece şunu söylemek istiyorum; eğer onda alışılmadık bir şeyler görecekseniz, yani eşyanın tabiatına aykırı bir şeyler, bütün bunlar onun peş peşe yaşadığı felaketlerin bir sonucu olmalıdır..."

"Evet, çok dua düşkününü biri, büyük bir softa sanki."

"Sanmıyorum, Vasiliy Mihayloviç; çok acı çekmiş; kalbi temizdir."

"Ama artık deli değildir; sağlığı yerindedir herhalde."

"Ah hayır, hayır; bu konuda size kefalet edebilirim, yemin etmeye hazırım; zihinsel yeteneklerine tümüyle hâkim durumda. Sadece, sizin de haklı olarak belirttiğiniz gibi, aşırı garip ve dua düşkünü. Hatta çok akıllı biri. Kıvrak, cesur ve çok kurnaz bir şekilde konuşuyor, efendim. Yüzünde hâlâ o fırtınalı yaşamının izleri görülüyor. İlginç bir insan efendim ve çok okumuş biri."

"Sanırım, hep kutsal kitapları okuyor?"

"Evet efendim, mistik o."

"Ne?"

"Mistik. Ama bunu size sır olarak söylüyorum. Ayrıca size sır olarak şunu da söyleyeyim, bir ara onu sıkı sıkı gözetliyorlardı. Bu adamın ona gidip gelenler üzerinde korkunç bir etkisi vardır."

"Nasıl bir etki?"

"Ama siz inanmıyorsunuz; göreceksiniz efendim; o zamanlar bu dairesinde yaşamıyordu; saygın bir yurttaş, tanınmış ve büyük saygı gören bir adam olan Aleksandr İgnatiç, merak edip ona yanında bir teğmenle gelmiş. Ona geliyorlar; o içeri alıyor ve tuhaf adam onların suratlarına bakmaya başlıyor. Eğer yararlı olacağına inanırsa insanın yüzüne bakarmış; yoksa gelenleri geri çevirir, hatta dediklerine göre, çok terbiyesiz davranırmış. Onlara sormuş: 'Ne istersiniz, beyler?' Aleksandr İgnatiç tam olarak şöyle demiş: 'Bu sizin hüneriniz, biz söylemesek de söyleyebilirsiniz.' 'Lütfen, benimle şu odaya gelin,' demiş o da, tam da işe uygun kişiyi seçmiş. Aleksandr İgnatiç neler yaşadığını daha sonra anlatmadı ama oradan mendil gibi bembeyaz bir suratla çıktı. Yüksek sosyetedeki bir hanımın başına da aynı şeyler gelmiş; o da onun yanından mendil gibi bembeyaz çıkmış, onun kehanet ve belagatinden dolayı hayranlık ve gözyaşları içindeymiş."

"Tuhaf. Ama artık bu işlerle ilgilenmiyor olmalı?"

"Kesin olarak yasaklandı efendim. Tuhaf olaylar oldu efendim. Yüksek bir ailenin gözbebeği ve umudu olan bir süvari, ona bakarken gülmüş. 'Neye gülüyorsun?' demiş öfkelenen ihtiyar. 'Üç gün sonra bak böyle olacaksın!' diyerek ellerini göğsünde ölü gibi kavuşturmuş."

"Ee?"

"İnanmakta güçlük çekiyorum, ama söyledikleri olmuş diyorlar. Onun bir gücü var, Vasiliy Mihayloviç... Siz benim saf hikâyelerime gülebilirsiniz. Sizin eğitim alanında benden çok ilerde olduğunuzu biliyorum; ama ona inanıyorum, şarlatan değil o. Puşkin bile eserlerinde bu tip şeylerden bahsediyor."

"Hmm. Size karşı çıkmak istemiyorum. Siz, sanırım tek başına yaşadığını söylüyordunuz."

"Bilmiyorum... yanında sanırım kızı var."

"Kızı mı?"

"Evet efendim ya da belki karısıdır; yanında bir kadının oturduğunu biliyorum. Bir kere gördüm, pek dikkat de etmedim."

"Hmm. Tuhaf..."

Genç adam düşüncelere daldı, Yaroslav İlyiç de tatlı bir seyre. Hem eski dostunu görmüş olmaktan hem de başarılı bir şekilde ilginç bir olay anlatmış olmaktan dolayı hoşnuttu. Vasiliy Mihayloviç'ten bakışlarını ayırmadan ve piposunu tütürerek oturuyordu;

ama birden ayağa fırlayıp telaşla toparlandı.

“Bir saat geçmiş, dalıp gitmişim. Sevgili Vasiliy Mihayloviç, bir kez daha, bizi birleştiren kadere teşekkür ederim, ama geç kaldım. Sizi bilim yurdunuzda ziyaret etmeme izin verir misiniz?”

“Ne demek, çok memnun olurum. Vakit bulunca ben de size uğrayacağım.”

“Bu hoş habere inanayım mı? Şeref verirsiniz, tarifsiz şeref verirsiniz! Bende nasıl bir heyecan uyandırdığınızı bilemezsiniz!”

Lokantadan çıktılar. Sergejev karşıdan uçup geldi ve hızlı hızlı konuşarak Yaroslav İlyiç'e, Vilyam Emelyanoviç'in arabayla geleceğini haber verdi. Gerçekten de ufukta, arabaya koşulmuş, bir çift doru at görüldü. Yedekte gelen özellikle dikkat çekiciydi. Yaroslav İlyiç, en iyi dostlarından birinin elini, sanki mengeneye koymuş gibi sıktı, şapkasıyla selam verdi ve uçarak, gelen arabayı karşılamaya yöneldi. Yolda bir iki kez döndü ve başını veda anlamında salladı Ordınov'a.

Ordınov her yerinde öyle bir bitkinlik, öyle bir yorgunluk hissediyordu ki, ayaklarını zar zor kıpırdatıyordu. Eve kadar güçlkle sürüklendi. Kapıda onu yine, Yaroslav İlyiç'le vedalaşmalarını dikkatle gözlemiş olan kapıcı karşıladı ve daha uzaktan ona davetkâr bir işaret yapmıştı. Ama genç adam onun yanından geçti. Dairenin kapısında Murin'in yanından yere bakarak çıkan, küçük, ak saçlı biriyle çarpıştı.

“Tanrım, günahlarımı affet!” diye fısıldadı adam, bir mantar esnekliğiyle yana sıçrayarak.

“Bir yeriniz yaralanmadı ya?”

“Hayır efendim, ilginiz için teşekkür ederim... Ah, Tanrım, Tanrım!”

Sessiz adamcağız sızlanarak, uflayarak, ağzının içinde bir şeyler fısıldayarak, yavaşça merdivenlere yöneldi. Kapıcının ürktüğü mal sahibiydi bu. Tam o sırada Ordınov onu ilk kez burada, Murin'de, daireye taşınırken gördüğünü hatırladı.

Öfkelenip sarsıldığını hissetti; fantezi ve izlenimlerinin aşırı yoğunlaştığını anladı ve kendine güvenmemeye karar verdi. Yavaş yavaş bir donukluk içine giriyordu. Göğsünde ağır, ezici bir his baskı yapıyordu. Kalbi sızlıyordu, sanki her şey ortaya çıkmıştı ve ruhu sağır, tükenmez gözyaşlarıyla kaplıydı.

Yine kadının onun için hazırladığı yatağa düştü ve yine etrafı dinlemeye koyuldu. İki nefes duyuyordu: Biri ağır, hastalıklı bir şekilde kesik kesikti; diğeri hafifti, ama pürüzlü ve sanki heyecanlanmış gibi bir nefesti, sanki orada tek bir kalp, aynı eğilimle, aynı tutkuyla atıyordu. Ara ara kadının elbisesinin sesini, onun sessiz, hafif adımlarının hışırtısını duyuyordu ve hatta bu ayak hışırtısı onun kalbinde boğuk, ama acı verici ve mutlu bir ağrıya yol açıyordu. Sonunda kadının hıçkırdığını, iç çektiğini ve ardından, yeniden dua ettiğini duyar gibi oldu. İkonanın karşısında diz çökmüş olduğunu, ellerini dizginsiz bir umutsuzlukla açtığını biliyordu!.. Kim bu kadın? Kimin için yalvarıyor? Kalbini nasıl çıkışsız bir tutku boğuyor? Neden bu kalp öylesine acı çekiyor, bunalıyor ve böylesine ateşli ve çaresiz gözyaşları döküyor?

Kadının söylediklerini düşünmeye başladı. Ona söylediği her şey hâlâ, tıpkı bir müzik gibi kulaklarında yankılanıyordu ve her hatırladığında, onun her sözünü sofuca kendine tekrarladığında kalbi sevgiyle boğuk, ağır bir darbeye atıyordu... Bir an için aklından bütün bunları düşünde gördüğü düşüncesi geçti. Ama aynı anda bütün varlığı, onun ateşli

nefesi, sözleri, öpücüğü tekrar hayalinde canlanır canlanmaz donuk bir hüznle kaplandı. Gözlerini kapattı ve daldı. Bir yerde saatin sesi yankılandı; geç olmuştu; alacakaranlık çöküyordu.

Birden, kadının yine üzerine eğilmiş olduğunu; dingin, aydınlık bir mutlulukla ışıldayan gözyaşlarıyla nemlenmiş, öğle vaktindeki gökkubbe gibi firuze ve sonsuz, sessiz ve berrak olan, tuhaf bir parlaklığa sahip gözleriyle gözlerine baktığını fark etti. Kadının yüzünde öylesine görkemli bir sükûnet vardı, gülüşü öylesine sonsuz bir mutluluk vaadiyle yanıyordu ki, halsiz göğsünden bir mutluluk iniltisi koptu. Kadın ona bir şeyler söylemek istiyordu; tatlı tatlı bir şeyler tekrarladı ona. Tekrar, sanki kalbi saran bir müzikle doldu kulakları. Kadının yakınındaki nefesiyle dolmuş, elektriklenmiş havayı hırsıyla içine çekti. Özlemle açtı kollarını, iç çekti, gözlerini açtı... Kadın karşısında durmuş, korkudan bembeyaz olmuş görünen, gözyaşlarıyla kaplı, heyecandan titreyen yüzüyle ona doğru eğilmişti. Bir şeyler söylüyor, yarı çıplak kollarını büküp oynatarak bir şey için ona dua ediyordu. Ordınov onu kollarının arasına aldı, kadın göğsünde titriyordu...

İkinci bölüm

I

“Ne oldu? Neyin var?” dedi Ordınov iyice uyanır, kadını güçlü ve sıcak kolları arasında tutmaya devam ederken, “Neyin var, Yekaterina? Ne oldu, sevgilim?”

Kadın sessiz sessiz hıçkırıyordu, gözlerini kapamış ve alev alev yüzünü adamın göğsüne saklamıştı. Uzun zaman konuşmadı ve hep ürküntü içindeymiş gibi titredi.

“Bilmiyorum, bilmiyorum,” dedi sonunda fısıltıyla, nefesi tıkanmış ve sözcükleri zar zor telaffuz eder bir halde, “buraya nasıl geldiğimi hatırlayamıyorum...” Bu sırada adama daha sağlam, daha güçlü bir yakınlıkla sokuldu ve dizginsiz, hummalı bir duyguyla onun omzunu, kollarını, göğsünü öptü; sonunda, sanki umutsuzluğa kapılmış gibi, ellerini çekti, dizlerinin üzerine çöktü ve başını dizlerinin arasına gizledi. Ordınov, tarifsiz bir özlemle, sabırsızca ayağa kalkıp yanına oturduğu zaman, kadının yüzü utançtan kıpkırmızı olmuştu; gözleri bağışlanmak için ağlıyordu ve dudaklarında, bu yeni duyguların gücünü bastırmak için zorla bir gülüş belirliyordu. Şimdi sanki yeniden bir şeyden ürkmüş gibiydi, teredditle uzaklaştırıyordu onu eliyle, yüzüne güçlkle bakıyor ve onun peş peşe gelen sorularına başını sallayarak, korku ve fısıltıyla yanıt veriyordu.

“Sen, belki, korkunç bir düş görmüşsündür,” dedi Ordınov, “belki, bir şeyler görmüşsündür... ha? Belki, o ürkütmüştür seni... O kendini kaybetmiş, sayıklıyor... Belki, o senin duymaman gereken bir şeyler söyledi?.. Sen bir şey mi duydun? Ha?”

“Hayır, uyumuyordum,” dedi Yekaterina, heyecanını güçlkle bastırarak. “Uykum gelmedi. O da hep sustu ve sadece bir kez seslendi bana. Yanına gittim, seslendim, ona korkuyorum dedim; ne uyandı, ne de beni duydu. Ağır bir hastalığı var, Tanrı yardımcısı olsun! O zaman kalbime keder çöktü, yakıcı bir keder! Hep dua ettim, hep dua ettim ve işte bir şey oldu bana.”

“Yeter Yekaterina, yeter, hayatım benim, yeter! Sen dün korktun...”

“Hayır, dün akşam korkmadım!..”

“Bu başka zamanlarda da oluyor mu sana?”

“Evet, oluyor.” Ve baştan aşağı titreyerek ve yine korkuyla bir çocuk gibi sokuldu adama. “Görüyorsun ya,” dedi hıçkırıklarla kesilen bir sesle, “sana boş yere gelmedim, boş yere değil, tek başıma çok ağır oluyordu,” diye yineledi, adamın elini şükranla sıkarak. “Yeter, başka bir acı için gözyaşı döktüğün yeter! Onları kara güne sakla, bir tek senin için her şeyin zor olacağı ve yanında kimse olmayan bir güne!.. Dinle, senin bir sevdiğin var mıydı?”

“Hayır... senden önce kimseyi tanımadım...”

“Benden önce... beni, sevdiğin mi sayıyorsun?”

Kadın ona birden, sanki hayrete kapılmış, bir şeyler söylemek ister gibi baktı; ama sonra susup başını eğdi. Birden bütün yüzü yine yavaş yavaş kızarmaya başlamıştı; unutulmuş, kirpiklerinde daha fazla durmayan gözyaşlarıyla daha parlak bir şekilde parladı gözleri ve dudaklarında bir sorunun belirdiği görüldü. Utangaç bir kurnazlıkla bir iki kez baktı ona, sonra birden başını eğdi.

“Hayır, senin ilk sevdiğin olamam ben,” dedi, “hayır hayır,” diye tekrarladı başını

sallayarak, düşünceli bir halde. O sırada bir gülüş tekrar sessizce belirdi yüzünde, "Hayır," dedi sonunda gülerek, "ben senin sevdiğin olamam canım."

Ona bakıyordu; ama birden yüzünde öyle bir hüznün belirdi, bir anda bütün her yeri öyle çaresiz bir kederle kaplandı, içten içe öyle beklenmedik bir şekilde kaynıyordu ki onun kalbinden yükselen çaresizlik, anlaşılmaz, hastalıklı bir merhamet hissiyle belirsiz bir acı Ordınov'un ruhunu kapladı ve ifade edilmesi güç bir acıyla baktı kadına.

"Sana söyleyeceklerimi dinle," dedi o yürek burkan sesiyle, ellerini elleriyle tutup kendi hıçkırıklarını bastırmaya çabalayarak. "Beni iyi dinle, dinle, mutluluğum benim! Sen kalbini dizginle ve beni şimdi sevdiğin gibi sevme. Daha ferah olacaksın, kalbin daha ferah ve mutlu olacak ve seni yırtıcı düşmandan koruyacak, seven bir kardeş kazanacaksın. Ne zaman istersen sana gelecek, seni affedecek ve seninle tanıştığı için utanç yüklenmeyecek. İki gündür, sen hain bir illetle yatarken yanındaydı! Kardeşin say! Seninle kardeş olmamız boşuna değil, senin için Meryem Ana'ya gözyaşı döküp dua etmem boşuna değil! Böyle bir başkasını bulamazsın! Dünyayı dolaşsan, dört bir yanı görsen, kalbin bir sevdicek isteyecek olsa, kendine böyle bir sevdicek bulamazsın. Seni ateşli bir şekilde seveceğim, hep şimdiki gibi, seveceğim ve senin ruhun temiz, aydınlık, saydam olduğu için seveceğim; seni ilk gördüğüm anda, hemen o anda senin benim evimde bir misafir, istenen bir misafir olduğunu ve bize hayır getireceğini anladığım için seveceğim; baktığım zaman gözlerin sevgi saçtığı ve kalbindekileri, senin içinde ne var yok söylediği için seveceğim ve hayatımı senin sevgine adamak istiyorum, iyi yürekli küçük kurdum benim, ondan sonra mutlulukla senin kalbinin kölesi olacağım... Evet, hayatım benim hayatım değil, başkasının hayatı, ihtiyara bağlı! Kardeş say beni, bana kardeş ol ve kabul et beni kalbine, yine kedere, çaresizliğe kapıldığımda; tek istediğim sana gelmenin bana utanç getirmemesi ve seninle şimdiki gibi uzun gece boyunca oturabilmek. Duydun mu beni? Kalbini açtın mı bana? Kalbinin sana söylediklerini, aklın kabul etti mi?.." Bir şeyler daha söylemek istiyordu, ona baktı, elini omzuna koydu ve sonunda güçsüz bir halde göğsüne kapandı. Sesi hummalı, tutkulu hıçkırıklar arasında boğuldu, göğsü inip inip kalkıyordu ve yüzü akşam güneşi gibi alev alevdi.

"Hayatım!" diye fısıldadı gözleri kararmış ve ruhu tutuşmuş olan Ordınov. "Mutluluğum!" dedi ne söylediğini anlamadan, hatırlamadan, kendini anlamadan, titreyerek, tek bir esintiyle başına gelen bu şeylerin, çok geçmeden bir gerçek değil de hayal sayacağı bu şeylerin büyüsunü bozmamak için; her şeyi yıkmamak için: Her şey karşısında dumanlanıyordu! "Bilmiyorum, seni anlamıyorum, bana söylediklerini anlamıyorum, aklım karışıyor, kalbim göğsümde şarkılar söylüyor, tanrıçam benim!.."

Bu sırada sesi tekrar heyecandan kesildi. Kadın daha güçlü, daha sıcak, ateşli biçimde sokulmuştu ona. Yerinden kalktı ve kendini daha fazla tutamayıp heyecana yenilerek, güçten düşerek dizlerinin üzerine çöktü. Sonra, göğsünden hummalı bir hıçkırık büyük bir sancıyla koptu ve doğruca kalpten gelen bir ses, bu beklenmedik heyecan ve mutluluğun tamlığından dolayı bir tel gibi titreşti.

"Kimsin sen, kimsin sen, canım benim? Nereden çıktın güvercinim?" dedi hıçkırıklarını bastırmaya çabalayarak. "Göğün neresinden uçup geldin benim göğüme? Sanki bir düş içindeyim; sana inanamıyorum. Yüzüme vurma... izin ver bana, izin ver sana her şeyi, her şeyi söyleyeyim!.. Uzun zaman konuşmak istedim... Kimsin sen, kimsin sen, benim

mutluluğum? Kalbimi nasıl buldun? Anlat bana, uzun zamandır mı kardeşimdin? Aç bana kalbini, neredeydin bu vakte dek, anlat, yaşadığın yer neresiydi, önceden neyi severdin sen, neden mutlu olurdun, neden üzüntüye kapılırdın? Orada hava sıcak mıydı, tertemiz miydi gök orada? Kim senin için iyiydi, kimi sevdin benden önce, ilk kez kime ruhun el verdi? Öz annen var mıydı ve özenle mi baktı o sana, yoksa, benim gibi, yalnız bir hayat mı geçirdin? Söyle bana, hep böyle miydin? Ne düşler gördün, neler umdun önceden, neler oldu, neler olmadı istediklerinden, hepsini anlat... Kalbinde ilk kez kim yer etti ve kalbini ilk kime verdin? Söyle bana, sevdiceğim, ışığım benim, kardeşim benim, söyle bana, nasıl kazanmak mümkün kalbini?"

Bu sırada sesi kısıldı ve başını eğdi. Ama gözlerini kaldırdığı zaman, bir anda dilsiz bir korkuya kapıldı ve saçları diken diken oldu.

Yekaterina tuval gibi bembeyaz bir halde oturuyordu. Kıpırdamadan havaya bakıyordu, dudakları ölü gibi morarmıştı ve gözleri dilsiz, azap verici bir işkenceyle irileşmişti. Ağır ağır ayağa kalktı, iki adım attı ve yürek paralayıcı bir feryatla ikonanın önünde yere düştü... Kesik kesik, birbiriyle bağlantısız sözcükler boşandı göğsünden. Kendini kaybetmişti. Korkuya kapılan Ordınov onu kaldırdı ve yatağına kadar taşıdı; ne yaptığını bilmeden onun üzerinde dikildi. Bir dakika sonra kadın gözlerini açtı, yatakta yarı doğruldu, çevresine bakındı ve adamın elini tuttu. Onu kendine çekip hâlâ bembeyaz olan dudaklarıyla bir şeyler fısıldamaya çabaladı ama sesi yine çıkmadı. Sonra çılgın gibi ağlamaya başladı; sıcak damlalar Ordınov'un soğumuş elini yakıyordu.

"Kötüyüm, kötüyüm artık, son saatim geldi!" dedi sonunda, tarifsiz bir acıyla.

Bir şeyler daha söylemek istedi ama uyuşmuş olan dilinden tek bir sözcük bile çıkmadı. Onu anlamayan Ordınov'a umutsuzca bakıyordu. Ordınov ona iyice sokulup duymaya çalıştı... Sonunda fısıldadığı şeyi açık bir şekilde duydu:

"Mahvoldum ben, beni mahvettiler, sakatladılar beni!"

Ordınov başını kaldırıp ona vahşi bir hayretle baktı. Aklından çirkin bir düşünce geçti. Yekaterina onun yüzünün hummalı, hastalıklı bir şekilde kasıldığını gördü.

"Evet! Sakatladılar," diye devam etti, "beni hain bir adam sakatladi, o benim katilim!.. Ruhumu ona sattım... Neden, neden özümü hatırlattın? Neden işkence ettin bana? Tanrı senin, Tanrı senin layığını versin!.."

Bir dakika sessizce ağladı; Ordınov'un kalbi ölümcül bir kederle çarpıp sızlıyordu.

"O diyor ki," diye fısıldadı kadın kendine hâkim, gizemli bir sesle, "öldüğü zaman, benim günahkâr ruhumu almaya gelecekmiş... Ben onun oldum, ona ruhumu sattım... Bana eziyet etti, bana kitaplar okudu... Bak, bak onun kitabına! İşte kitabı. Ölümcül bir günah işlediğimi söylüyor... Bak bak..."

Ve ona kitabı gösterdi; Ordınov kitabı nereden aldığını görememişti. Mekanik bir şekilde kitabı aldı, daha önceden görebilmiş olduğu eski Raskolnikilerin¹² kitabı gibi el yazması bir kitaptı. Ama şimdi buna bakıp ilgisini başka bir şey üzerinde toplayabilecek durumda değildi. Kitap elinden düştü. Sessizce Yekaterina'yı kucaklayarak, onu kendine getirmeye çalıştı.

"Yeter yeter!" dedi, "ürkütmüşler seni; ben yanındayım; dinlen benimle, canım, sevgilim, ışığım benim!"

"Sen hiçbir şey bilmiyorsun, hiçbir şey!" dedi kadın ellerini güçlü bir şekilde sıkarak.

"Ben hep böyleyim!.. Ben her şeyden korkuyorum... Yeter, yeter bana işkence ettiğin!.."

"Yanına gittiğim zaman," diye söze başladı bir dakika sonra, iç geçirerek, "bazen benimle sadece konuşuyor, bazen de kitabı, en büyük kitabı getiriyor ve bana oradan bir şeyler okuyor. Hep korkunç, ürpertici şeyler okuyor! Her sözcüğü bilmiyorum, anlamıyorum da; ama içimi bir korku kaplıyor ve onun sesine kulak verdiğim zaman, sanki o değil de, başka, kötü yürekli biri, hiçbir şeye acımayan, hiçbir şeyi bağışlamayan biri konuşuyor gibi geliyor ve ağır ağır bütün bunlar kalbimi eziyor, yakıyor... Ağırlaştıkça bir kasvet kaplıyor içimi!"

"Gitme ona! Neden ona gidecekmisin?" dedi Ordınov ne söylediğini pek bilmeden.

"Neden sana geldim? Sorsan, bilmiyorum... O da bana şöyle diyor: Dua et, dua et! Bazen gecenin karanlığında kalkıp uzun uzun, saatlerce dua ediyorum; çoğunca uyukum geliyor ama korku kaplıyor, her yerimi kaplıyor ve o zaman çevremde fırtınalar kopacak, başıma kötü bir şeyler gelecek, kötülükler beni mahvedip parçalayacak, evliyalar bana acımayacak ve beni cehennem ateşinden kurtarmayacak sanıyorum. Bütün ruhum paramparça oluyor, sanki bütün gövdem gözyaşlarına karışıp gidecek gibi... Tekrar dua etmeye kalkıyorum, dua ediyorum; Meryem Ana, ikonadan bana sevecen bakmayı bırakıncaya dek dua ediyorum. O zaman kalkıp ölü gibi bir halde uyumaya gidiyorum; bazen de yerde, ikonanın önünde dizlerimin üstüne çökmüş bir halde uyuyakalıyorum. Onun uyanıp beni yanına çağırdığı, sevecen davrandığı, başımı okşayıp sakinleştirdiği zamanlar da, içim rahatlıyor, ondan bir kötülük geleceğinden korkmuyorum. O kudretli biri! Sözleri yüce sözler!"

"Ama nasıl bir kötülük, nasıl bir kötülük yaşadın sen?.." Ve Ordınov umutsuzca ellerini açtı.

Yekaterina'nın yüzü korkunç biçimde bembeyaz oldu. Ona ölmeye mahkûm edilmiş, af beklentisi olmayan biri gibi baktı.

"Ben mi? Ben lanetli bir kızım, idamlığım ben; annem lanetledi beni! Öz annemi öldürdüm ben!.."

Ordınov sesini çıkarmadan kucakladı onu. Kadın titreyerek sarıldı ona. Ordınov kadının bütün gövdesini hummalı bir ürpertinin kapladığını ve sanki, ruhunun gövdesinden ayrılmış gibi olduğunu hissetti.

"Onu kara toprağa gömdüm," dedi kadın hatırladığı şeyler yüzünden, geri dönüşsüz biçimde görüp geçirdiği şeyler yüzünden ürpererek, "uzun zamandır konuşmak istiyordum, o hep beni ibadetle, tehditle, kısacası öfkeyle susturuyor, bazen de sanki düşmanım gibi özellikle üzerime üzerime geliyor. Ama her şey, şimdi bu gece olduğu gibi, her şey aklımda dolanıp duruyor... Dinle, dinle! Çok uzun zaman oldu, çok uzun zaman, ne zaman oldu hatırlamıyorum ama sanki dün gece olmuş, sanki dün gördüğüm bir düşmüş, bütün gece kalbimi yiyip bitirmiş gibi geliyor. Keder zamanla artıyor. Otur, buraya yanıma otur da sana bütün acımı anlatayım; çarpsın beni annemin laneti, bedduası... Sana hayatımı teslim ediyorum..."

Ordınov onu durdurmak istedi ama o kollarını kavuşturdu, ilgilenmesi için aşkı adına dua etti ve sonra yeniden, çok daha büyük endişeyle anlatmaya başladı. Hikâyesi karman çormandı, sözcüklerde bir ruh fırtınası duyuluyordu ama Ordınov her şeyi anladı; çünkü kadının hayatı onun da hayatı, kadının acısı onun da acısı olmuştu; çünkü düşmanı artık

gerçekte karşısında duruyordu, kadının her sözüyle cisimlenip karşısına dikiliyor ve tükenmez bir güçle kalbini ezip hıncına hakaret ediyordu. Kanı heyecan doluyor, kalbi dolup taşıyor ve düşünceleri karışıyordu. Düşündeki hain ihtiyar (Ordinov buna inanıyordu) karşısında canlanmıştı.

“İşte yine böyle bir geceydi,” diye başladı Yekaterina anlatmaya, “ama daha korkunçtu ve bizim ormanın üzerinde, daha önce hiç duymadığım bir rüzgâr vardı... ya da ancak o gece başladı benim mahvoluşum! Penceremizin yanındaki meşe devrildi, bize gelen yaşlı, ak saçlı bir ihtiyar dilenci de bu meşeyi çocukluğundan beni hatırladığını ve kendisinin de rüzgâr meşeyi devirirken nasılsa öyle olduğunu söyledi... O gece –artık her şeyi hatırlıyorum!– babamın nehirdeki teknelerini fırtına parçaladı ve o, hastalık onu tükettiği halde, bizim fabrikaya balıkçılar gelip haber verince oraya gitti. Annemle ben tekbaşımıza kalmıştık, ben uyukluyordum, o da bir şeylere üzülmüş ağlıyordu... Evet, neye üzüldüğünü biliyordum! Daha yeni hastalanmıştı, bembeyazdı ve bana hep onun kefenini hazırladığını söylüyordu... Birden gece yarısı kapıda bir gümbürtü duyuldu; yerimden sıçradım, kalbim küt küt atmaya başladı; annem çığlık attı... Ona bakamıyordum, korkmuştum, feneri aldım, kapıyı açmaya gittim... O gelmişti! Korku içindeydim, çünkü o her geldiğinde hep korku içinde olurdu ve çocukluktan beri, ilk hatırladığımdan beri böyleydi! O zamanlar daha saçları ağarmamıştı; sakalı katran kadar karaydı, gözleri kor gibi alev alevdi ve o vakte kadar bana bir kez olsun tatlı bir şekilde bakmamıştı. ‘Annen evde mi?’ diye sordu. Kapıyı kapatırken ‘Babam evde yok’ dedim. ‘Biliyorum’ dedi ve birden bana baktı, öylece baktı... bana ilk kez öyle bakmıştı. Dönüp içeri yürüdüm ama o orada duruyordu. ‘Girmiyor musun?’ – ‘Bir şey düşünüyorum.’ Odaya geldik. ‘Neden sana annen evde mi diye sorduğumda, bana babam evde yok diye yanıt verdin?’ Sustum... Annem bir an dondu, ona doğru atıldı... O şöyle bir baktı, ben her şeyi gördüm. Baştan aşağı sıırılsıklamdı, titriyordu; fırtına onu yirmi verst kovalamıştı, nereden geliyordu, neredeydi ne ben ne de annem biliyorduk; onu on haftadır görmüyorduk... Şapkasını çıkardı, eldivenlerini çıkardı ikonalara istavroz çıkarmadı, ev sahiplerine selam vermedi, ateşin yanına oturdu...”

Yekaterina, bir şey onu boğuyor, sıkıyormuş gibi elini yüzünde gezdirdi ama bir an sonra tekrar başını kaldırıp devam etti:

“Annemle Tatarca konuşmaya başladı. Annem biliyordu, ben tek kelime bile anlamıyordum. Başka bir sefer geldiğinde, beni dışarı göndermişlerdi; şimdiyse öz annem çocuğuna bir şey söylemeye çekiniyordu. Karman çorman şeyler kaynaşıyordu ruhumda ve ben kendi kendime övünerek bakıyordum anneme. Bana baktıklarını, benim hakkımda konuştuklarını görüyordum; annem ağlamaya başladı; onun bir bıçak çıkardığını görüyordum, bir kez de değil, bir süreden beri annemle konuşurken bıçak çıkarıyordu. Kalkıp onun beline yapıştım, pis bıçağı elinden almak istiyordum. Dişlerini gıcırdattı, bağırdı ve beni dövmeğe istedi, itmeyip göğsüme vurdu. Hemen oracıkta öleceğimi sandım, gözlerim karardı, yere düştüm ama çığlık atmadım. Gücümü toplayabildiğimde kemerini çıkardığını, bana vurduğu elini sıvadiğini, bıçağı çıkarıp bana uzattığını gördüm: ‘Kes haydi, keyfini çıkar, madem seni incittim, gururumu bir yana bırakıp ayaklarına kapanırım.’ Bıçağı attım... Öfkeden soluksuz kalmıştım, ona bakmıyordum, dudaklarımı aralamadan güldüğümü hatırlıyorum, dosdoğru anneciğimin hüznünlü gözlerine bakıyordum, öfkeyle bakıyordum, dudaklarımdaki gülüşün arsızlığıysa gitmiyordu; annem solgun, ölü bir halde

oturuyordu...”

Ordinov yoğun bir dikkatle bu darmadağın hikâyeyi dinliyordu ama kadının telaşı ilk atılımdan sonra yavaş yavaş sakinleşiyordu; konuşması daha dingin bir hal almıştı; zavallı kadına hatıralar hücum ediyor ve kendi kıyasız denizindeki sıkıntıyı dağıtıyordu.

“Selamlamadan şapkasını aldı. Onu geçirmek üzere annem yerine yine ben aldım feneri, annem peşinden gitmek istiyordu ama hasta olduğu için kalkamamıştı. Birlikte eşiğe kadar gittik; susuyordum, kapıyı açtım ona, bir köpek havlıyordu. Baktım şapkasını çıkarmış karşımda eğiliyor. Elini cebine soktuğunu, sahtiyan, kırmızı bir kutu çıkardığını, kilidini açtığını gördüm; baktım, bir burma inci tanesi; bana uzatıyor. ‘Şehir dışında tanıdığım bir dilber vardı,’ diyor, ‘ona götürüyordum, nasip değilmiş; al, güzel kız, layık görmezsen ayağınla çiğnersin, al.’ Aldım ama ayağımla çiğnemek istemedim, sinsi bir şekilde aldım, tek kelime de söylemedim. Gittim, masaya, annemin önüne koydum; bunu yapmak için almıştım. Anacığım bir an sustu, mendil gibi bembeyaz oldu, benimle konuşmaya korkuyordu sanki. ‘Ne bu, Katya?’ dedi. Ben de yanıt verdim: ‘Anacığım, tüccar sana getirmiş, ben karışmam.’ Gözlerine yaşlar dolduğunu, yüzünün allak bullak olduğunu gördüm. ‘Bana değil Katya; bana değil hain kız, bana değil.’ Acı dolu, acı dolu bir şekilde konuştuğunu, sanki bütün ruhu ağlıyormuş gibi konuştuğunu hatırlıyorum. Gözlerimi yere indirdim, ayaklarına kapanmak istedim, ama birden Şeytan gibi şöyle dedim: ‘Ya... sana değil herhalde, babama; gelince ona veririz; söylerim ben; tüccar buradaydı, bir eşyasını unuttu...’ O zaman anacığım ağlamaya başladı... ‘Tüccarların niye gelip ne bıraktıklarını ben kendim söylerim... Ayrıca ona, senin kızın, terbiyesizin teki de derim! Sen artık kızım değilsin benim, sen bana zehir saçtın! Lanet olsun senin gibi kıza!’ Sustum, tek damla gözyaşı dökmedim... Ah! sanki içimde her şey ölmüş gibiydi... Odama çekildim ve bütün gece fırtınaya kulak verip durdum.

“Bu arada beş gün geçti. Beş gün sonra bir akşam babam, suratı asık ve öfkeli bir halde geldi, yolda güçsüz düşmüştü. Baktım, eli sarılmış; yolda bir düşmanına rast geldiğini anladım; ama düşman onu yormuş ve güçsüz düşürmüştü. Bu düşmanın kim olduğunu da biliyordum, her şeyi biliyordum. Anneciğimle tek kelime konuşmadı, beni sormadı, adamlarını çağırdı, fabrikayı kapatmalarını, eve göz kulak olmalarını emretti. Hemen o anda, evde kötü bir şeyler olup bittiğini hissettim kalbimde. İşte bekledik, bir gece geçti, yine fırtınalı, tipili bir gece ve ruhuma bir kaygı düştü. Pencereyi açtım, yüzüm alev alevdi, gözlerimden yaşlar boşanıyordu, kalbim tutuşmuştu; her yerim alev almış gibiydi: hemen odamdan çıkmak, uzaklara, dünyanın başka bir köşesine, şimşek ve fırtınaların doğduğu yere gitmek istiyordum. Genç kız göğsüm inip kalkıyordu... Birden, geç bir vakitte, –artık ya uyuyakalmıştım ya da ruhuma bir duman çökmüş, aklım bulanmıştı,– pencerede tıkırtı duydum: ‘Aç!’ Baktım, pencerede ipe tırmanmış bir adam var. Hemen o anda misafirin kim olduğunu anladım, pencereyi açıp onu tek başına olduğum odaya aldım. Oydu! Şapkasını çıkarmadı, sedire oturdu, soluklandı, zar zor nefes alıyordu, sanki birinden kaçmıştı. Bir köşede duruyordum ve yüzümün bembeyaz olduğunu hissediyordum. ‘Baban evde mi?’ – ‘Evde.’ – ‘Ya annen?’ – ‘Annem de evde.’ – ‘Sen sesini çıkarma şimdi; duyuyor musun!’ – ‘Duyuyorum.’ – ‘Neyi?’ – ‘Pencerenin altında ısıklık sesi var!’ – ‘Peki, şimdi güzel kız, düşmanının kafasını kopartmak istiyorsan, öz babacığına seslen, canımı alsın? Senin iradenden çıkmayacağım; işte ip, al, incindiğin için kalbin öç

almak istiyorsa eğer.' Susuyordum. 'Ne o? Sustun, canım?' – 'Sen ne istiyorsun?' – 'Benim düşmandan kaçmam, eski sevgiliyle iyisiyle kötüsüyle vedalaşmam, yeni, senin gibi genç olan güzel kıızı da içtenlikle selamlamam lazım...' Güldüm; onun rezil konuşmasının kalbimde nasıl yer ettiğini kendim de bilmiyorum. 'Bırak beni güzel kız, aşağı ineyim, kalbimden geçeni söyleyeyim, ev sahiplerine selam vereyim.' Baştan aşağı titriyordum, dişlerim birbirine çarpıyordu, kalbimse sanki demir gibi ağırlaşmıştı. Gittim, ona kapıyı açtım, evin içine soktum onu; ama eşikte zar zor şöyle mırıldandım: 'Haydi! Al incini ve bana bir daha bir şey getirme,' ve arkasından kutuyu fırlattım."

Burada Yekaterina durup soluklandı; hem yaprak gibi titriyordu ve hem de kanı başına hücum etmiş, beyazlığı geçmişti; şimdi, durduğu zaman da, yanakları alev alev oldu, gözleri gözyaşları arasından parıldıyordu ve ağır, kesik kesik nefesi göğsünü sıkıştırıyordu. Ama birden tekrar yüzü sarardı ve sesi kaygı ve hüznle titreyip azaldı.

"Sonra tek başına kaldım ve sanki bir fırtına sarıp sarmaladı çevremi. Birden bir çığlık duydum, avluda fabrikaya koşan insanlar gördüm, 'fabrika yanıyor' dediklerini duydum. Bir köşeye sindim, evden herkes kaçmıştı; anneciğimle ben kalmıştık. Onun hayata veda ettiğini, üç gündür ölüm döşeğinde yattığını biliyordum, ben, şeytan kız!.. Birden odamın altından bir çığlık duydum, zayıf, sanki uykusunda ürkmüş bir çocuk çığlığı gibi bir çığlık, sonra her şey sessizleşti. Mumu söndürdüm, buz kestim, bakmaya korkarak yüzümü ellerimle örttüm. Sonra aşağıdan bir çığlık sesi geldi, fabrikadan koşup gelen insanları duydum. Pencereye gittim, ölü babacığımı taşıdıklarını gördüm, aralarında konuştuğunu duydum: 'Tökezledi, merdivenden kızgın kazanın içine düştü; yani, rezilin teki itti onu oraya.' Yatağa çöküverdim; kendimi kaybetmiş bir halde ve neyi, kimi beklediğimi bilmeden bekledim; ama o an her şey üzerime çökmüş gibiydi. Ne kadar süre beklediğimi anımsamıyorum; birden çevremde her şeyin dönmeye başladığını, başımın ağırlaştığını, gözlerimin dumanlandığını hatırlıyorum; ölümüm yaklaştığı için mutluydum! Aniden, arkamda birinin nefes aldığını işittim. Görebildiğim kadarıyla baktım: Her yeri yanmıştı ve tutuşmuş olan kaftanı tütüyordu.

"Senin için geldim, güzel kız; soktuğun bu beladan çıkar beni; ruhumu senin için mahvettim. Bu lanetli gecede benden aman dileme! Belki ikimiz birlikte aman dileriz! Güldü o hain adam! 'Kimseye görünmeden nasıl gidileceğini göster bana!' dedi. Onu, elinden tutup götürdüm. Koridordan geçtik –yanımda anahtarlar vardı– ambarın kapısını açtım ve ona pencereyi gösterdim. Penceremiz bahçeye açılıyordu. Güçlü kollarının arasına aldı beni, kucakladı ve benimle birlikte pencereden çıktı. Birlikte el ele uzun süre koştuk. Koyu, karanlık bir orman gördük. Ortalığı dinledi: 'Bizi takip ediyorlar, Katya! Bizi takip ediyorlar, güzel kız, ama can verme vaktimiz gelmedi! Öp beni güzel kız, aşk ve ebedi mutluluk için öp!' 'Neden ellerinde kan var?' 'Ellerimde kan mı var, canım benim? Köpeklerinizi boğazladım; son ziyaretçinin ardından fazla havlıyorlardı. Gidelim!' Tekrar koşmaya başladık; patikada babacığımın atı çıktı karşımıza, dizginlerini koparıp ahırdan kaçmıştı; yanmak istememişti! 'Yanıma bin Katya! Tanrı yardım ediyor bize!' Sustum. 'İstemiyor musun? Ama dinsiz, rezil biri değilim ben; eğer istersen bak haç çıkarayım,' ve haç çıkardı. Bindim, ona yaslandım ve göğsünde kendimden geçtim, sanki uyku bastırıldı üzerime, kendime geldiğimde geniş, çok geniş bir nehrin kıyısında olduğumuzu gördüm. İndi, beni de attan indirdi ve sazlığa doğru ilerledi: Oraya bir kayık saklamıştı. Kayığa

yerleştik. 'Hoşça kal, güzel at, yeni bir sahip bul, eski sahiplerin seni terk ediyor!' Babacığımın atına sokuldum ve ayrılırken güçlü bir şekilde sarıldım ona. Sonra oturduk, o kürekleri aldı ve kıyı bir anda gözden kayboldu. Kıyı görünmez olunca, kürekleri bıraktığını ve suyun dört bir yanına baktığını gördüm.

"Merhaba," diye dua etti, 'anacığım, hırçın nehir, insanları besleyen Tanrı, benim sütanam! Söylesene, ben yokken mülkümü korudun mu, bütün mallarımı korudun mu!' Sustum, gözlerimi yere çevirdim; yüzüm utançtan nar gibi kıpkırmızı oldu. Ama o devam etti: 'Artık her şeyi al, hırçın, ağgözlü nehir; ama bana söz ver, paha biçilmez incimi koruyacağına! Hiç olmazsa, sen de bir şey söyle güzel kız, fırtınayla güneşi çağır, ışıkla kov karanlık geceyi!' Böyle diyerek gülüyordu; kalbi benim için yanıyordu, gülüşü de utançtandı, beni ürkütmek istemiyordu; bir şey söylemek istedim ama korktum, sustum. 'Peki, öyle olsun!' dedi benim ürkek sessizliğime karşı, sanki acıyla, sanki kendisi de acı çekiyormuşçasına söyledi bunları. 'Zaten, zorla bir şey elde edilmez. Tanrı seninle olsun güvercinim, güzel kız! Anlaşılan, senin bana karşı nefretin güçlü ya da senin aydınlık gözlerine sevgili görünmüyorum.' Bunları dinledim ve beni bir kötülük kapladı, sevgiden kötülük kapladı; kalbimi bastırıp şöyle dedim: 'Bende sevgi uyandırıyor musun uyandırmıyor musun, bilemem; ama herhalde gece karanlığında kızlık odasını, akılsızca, utanmazca rezil edecek bir başkası, ruhunun ölümcül günahı için kalbini akılsızca sunacak bir başkası yoktur; gözyaşlarıma, başkasının felaketine hırsız gibi gülen, genç kız kalbiyle alay eden sen değilsin herhalde!' Bunu söyledim, kendimi tutamayıp ağladım... Susmuş bana, bir yaprak gibi titreyen bana bakıyordu. 'Dinle,' dedi bana, 'güzel kız,' gözleri tuhaf bir şekilde yanıyordu, 'boş sözler söylemeyeceğim, sana söz vereceğim: Bana mutluluk verdiğin sürece, ben de senin efendin olacağım ama beni sevmediğin zaman –hiç konuşmadan, tek söz etmeden, hiç çabalamadan, samur kaşlarını oynat, kara gözlerini çevir, serçeparmağını kıpırdat yeter– sana sevgini altın hürriyetinle birlikte geri veririm; ama o an benim hayatımın da sonu olur, kibirli, tahammülsüz güzel!' Ve bu sırada bütün gövdem onun sözleriyle şenlendi."

Yekaterina'nın hikâyesi derin bir heyecanla kesildi; nefes aldı, yeni bir düşünceyle gülümsedi ve devam etmek istedi ama birden ıslık ıslık bakışları Ordınov'un ona çevirdiği alev alev, sabit bakışlarla karşılaştı. İrkildi, bir şeyler söylemek istedi ama kanı yüzüne hücum etti... Sanki kendinden geçmiş gibi yüzünü elleriyle örtüp yastığa gömdü. Ordınov tümüyle sarsılmıştı! Yekaterina'nın hikâyesinin her sözcüğüyle damarlarında zehir gibi, acı verici bir his, hesapsız bir perişanlık, dile gelmez bir şey yayılmıştı; çaresiz bir eğilim, hırslı ve hesapsız bir tutku kaplamıştı düşüncesini, bütün duygularını alt üst etmişti. Ama aynı zamanda ağır, sonsuz bir keder gitgide sıkıyordu kalbini. Zaman zaman Yekaterina'ya sussun diye bağırarak istiyor, ayaklarına kapanmak ve gözyaşlarıyla yalvarmak, ona eski aşk azabını, eski hesapsız, temiz hevesini geri versin diye yalvarmak istiyordu ve döktüğü gözyaşları için pişmanlık içindeydi. Kalbi sızlıyordu, hastalıklı bir şekilde kanıyordu ve yaralanmış ruhunun gözyaşları kurumuştu. Yekaterina'nın ona söylediklerini anlamamıştı ve sevgisi zavallı kadını heyecanlandıran hislerden tedirgin olmuştu. O anda tutkusuna lanet etti: Bu tutku onu boğuyor, eziyordu ve damarlarında kan yerine erimiş kurşun aktığını hissediyordu.

"Ah, benim acımın kaynağı," dedi Yekaterina, birden başını kaldırarak, "sana şimdi

anlattıklarım değil; acımın kaynağı bu değil," diye devam etti, bastırıldığı, gizlediği gözyaşlarıyla bütün ruhu parçalanırken, yeni, beklenmedik bir hisle bakır gibi çınlayan bir sesle, "acımın kaynağı o değil, o işkencede, kaygıda değil! Beni doğurana, bütün yeryüzünde bir başka öz anne bulamayacak olmam da değil! Beni o zorlu, son saatinde lanetlemiş olması da değil! Eski altın hayatım, sıcak odam, genç kız hürriyetim de değil! Rezile kendimi verdim, ruhumu mahvoluşa sürükledim, mutluluk için ebedi günah aldım! Ah, mahvoluşum korkunç olsa bile, acımın kaynağı bu değil! Kalbim acıyla perişan, çünkü onun lekeli esiri oldum; yüz karası ve utanç bana ait, sevgim arsız, çünkü ağgözlü bir kalple sevdim ve acımı bir mutluluk ve keyif gibi andım; acımın kaynağı beni incittiği için ona karşı kin duymamak, karşı koymamak!.."

Zavallı kadının göğsü tıkanı ve sözlerini hummalı, isterik bir hıçkırık böldü. Ateşli, keskin bir soluk dudaklarını yakıyor, göğsü derin derin inip kalkıyordu ve gözlerinde anlaşılmaz bir öfke parlıyordu. Ama o sırada yüzü öyle bir büyüleyici ifadeyle, öyle tutkulu bir duygu seliyle aydınlanmış; yüzünün her çizgisi, her kası öyle dayanılmaz, benzersiz bir güzellikle kaplanmıştı ki Ordınov'un göğsündeki kara bulutlar bir anda dağıldı ve tertemiz bir hüznün çöktü. Kalbini, kadının kalbine yaslamak ve orada delice bir heyecanla tutkulu bir şekilde her şeyi unutmak, onun göğsünde aynı fırtınalı, aynı belirsiz çarpıntıyla tek yürek olmak ve onunla birlikte ölmek arzusu uyandı içinde. Yekaterina Ordınov'un bulanık bakışına karşılık verdi ve kalbinin iki kat bir coşkuyla alevlenmesine yol açtı. Kendini iyice kaybetmişti.

"Acı bana, bağışla beni!" diye fısıldadı ona titrek sesine hâkim olup ona doğru eğilir, elini omzuna koyarken ve öyle yakındılar ki kadının gözlerinin içine bakarken nefesleri birbirine karışmıştı. "Beni mahvettin! Ben senin acını bilmiyorum, ruhum karman çorman oldu... Senin kalbin neye ağlıyor bilmiyorum! Söyle bana ne istediğini... yapayım. Benimle gel, gidelim, bırakma beni, öldürme beni!.."

Yekaterina ona, kıpırdamadan bakıyor; alev alev yanaklarında gözyaşları kuruyordu. Sözüünü kesmek istedi, elini tuttu, kendisi bir şeyler söylemek istiyor ama söyleyecek söz bulamıyordu sanki. Dudaklarında ağır ağır tuhaf bir gülümseme belirdi, sanki bu gülümsemenin arasından bir gülüş kopup gelecekti.

"Sana her şeyi anlatmadım ama," dedi sonunda kesik kesik bir sesle. "Anlatacağım ama dinleyecek misin, dinleyecek misin beni ateşli kalp? Dinle şu kardeşini! Yani, sen onun derin acısını daha anlamadın! Onunla bir yıl nasıl yaşadığımı anlatmak istiyordum ama yapmayacağım... Bir yıl geçmişti, o arkadaşlarıyla nehre inmişti, ben de analığımın yanında iskelede bekliyordum. Onu bir ay, bir ay daha bekledim ve civarda genç bir tüccarla tanıştım, ona baktım ve eski altın yılları hatırladım hemen. 'Canım kardeşim!' dedi benle bir-iki kelime konuştuğundan sonra. "Ben Alyoşa'yım, senin sözlün, biz çocukken ihtiyarlar sözleşmiş; unuttun mu beni, hatırlasana, sizin oradanım ben... 'Sizin oralarda benim için ne diyorlar?' 'İnsanlar senin onurunu kaybettiğini, kızlık edebini unuttuğunu, bir haydutla, bir idamlıkla birlikte olduğunu söylüyorlar.' 'Ya sen benim için ne diyordun?' 'Çok şey söylemek istedim ki buraya geldim, –kalbi sıkışmıştı– çok şey söylemek istiyordum ama şimdi elim ayağım karıştı seni görünce; mahvettin beni!' dedi. 'Benim ruhumu da satın al, al onu, istersen gül benim kalbime, aşkıma, güzel kız. Yetimim artık, kendi başınayım, ruhum da senindir, başkasının değil; başka kimseye vermedim çünkü aklımdan

hiç çıkmadın, kalbimse satılık değil, hediye olsun, ya, anlasana, kazançlı bir iş!’ Güldüm; o da bunu defalarca tekrarlardı; ay boyunca çiftlikte yaşadı, malları bıraktı, yanındakileri serbest bıraktı, yalnız kaldı. Onun yetim gözyaşlarına acıdım. Bir sabah ona şöyle dedim: ‘Bekle beni Alyoşa, gece çöksün, iskelenin yanına gel; seninle senin oralara gidelim! Bana da yetti bu acılı hayat!’ İşte gece oldu, ben bohçamı topladım, ruhum sızlıyordu, dalgalıydı içim de. Birden sahibimin, habersizce çıkıp geldiğini gördüm. ‘Merhaba, gidelim; nehirde fırtına olacak, vakit kaybetmeyelim.’ Peşinden gittim; nehre vardık, onunki uzağa yüzmüştü; baktık bir kayıkla içinde o tanıdık kürekçi oturuyor, sanki birini bekliyor. ‘Merhaba Alyoşa, Tanrı yardımcın olsun! Ne? Geç kaldın da, seninkileri mi bekliyorsun? Dostum, benimle hanımı da götürsen ya bizim eve; sandalımı gönderdim, gidip getiremiyorum da.’ ‘Buyrun,’ dedi Alyoşa, ve sesini duyduğum zaman benim ruhumu bir sızı kapladı. ‘Hanımınla gel otur; rüzgâr hepimizin, benim sandalda size de yer var.’ Oturduk; karanlık bir geceydi, yıldızlar yanıp sönüyordu, rüzgâr uluyordu, dalga vardı, kıyıda epeyce açılmıştık. Üçümüz de susuyorduk.

‘‘Fırtına!’ dedi sahibim. ‘Bu fırtına iyi değil! Böyle fırtınayı bu nehirde hiç görmemiştim, nehir nasıl da oynuyor şimdi! Sandal ağır oldu! Üçümüzü taşımaz!’ – ‘Evet, taşımaz,’ dedi Alyoşa, ‘içimizden biri, yani, lüzumsuz olan gidecek’; böyle derken sesi yay gibi titriyordu. ‘Ne diyorsun, Alyoşa? Seni çocukluğundan beri bilirim, öz babacığınla kardeş gibiydik, ekmekle tuzu paylaştık, söylesene Alyoşa, kıyıya kadar sandalsız gider misin yoksa bir hiç için ruhunu teslim etmek mi istersin?’ ‘Gidemem!’ ‘Peki sen, iyi yürekli insan, bir damla su yutman gerekirse, gider misin gitmez misin?’ ‘Gitmem; bu da benim sonum olur canım, fırtınalı nehre atma beni!’ ‘Dinle şimdi, Yekaterinacığım, paha biçilmez incim benim! Böyle bir geceyi hatırlıyorum, o zaman dalgalar yoktu, yıldızlar ışıldıyordu ve ay parlıyordu... Sana sormak istiyorum, unuttun mu bunu?’ ‘Hatırlıyorum’ dedim... ‘Onu unutmadıysan, sözleşmeyi de unutmamışsındır, hani gencin teki güzel bir kıza hürriyetini geri almak isterse ne olacağını söylemişti, ha?’ ‘Hayır, onu da unutmadım,’ dedim ama yarı ölü gibiydim. ‘Demek unutmadın! Bak şimdi sandalımız ağır oldu. Vakti gelmedi mi? Söylesene, canım, söylesene, güvercinim, bize güvercin gibi tatlı sözlerini söyle...’’

‘‘O zaman bir şey söylemedim!’ diye fısıldadı Yekaterina bembeyaz bir halde... Devam etmedi.

‘‘Yekaterina!’ diye boğuk, çatlak bir ses duyulmuştu tepelerinde.

Ordinov irkildi. Kapıda Murin duruyordu. Kürk bir battaniyeyle biraz örtünmüştü, ölü gibi bembeyazdı ve onlara delice bir bakışla bakıyordu. Yekaterina’nın yüzü kireç gibi oldu ve o da kıpırdamadan, sanki büyülenmiş gibi bakmaya başladı.

‘‘Yanıma gel, Yekaterina!’ diye fısıldadı zar zor duyulur bir sesle adam ve odadan çıktı. Yekaterina kıpırdamadan havaya bakmayı sürdürüyordu, sanki ihtiyar karşısında duruyormuş gibi. Ama birden beyaz yanaklarına kan doldu ve ağır ağır yataktan kalktı. Ordinov ilk karşılaşmalarını hatırladı.

‘‘Yarın görüşürüz, gözyaşım benim!’ dedi tuhaf bir şekilde gülerek. ‘‘Yarına! Kaldığım yeri unutma: ‘İkisinden birini seç; kim sevdiğin kim değil, güzel kız!’ Hatırlarsın, bir gece beklersin değil mi?’ diye tekrarlardı elini omzuna koyarak ve usulca ona bakarak.

‘‘Yekaterina, gitme, mahvetme kendini! O deli!’ diye fısıldadı Ordinov, peşinden sarsılarak.

“Yekaterina!” diye ses duyuldu bölmenin ardından.

“Niye ki? Ya boğazlarsa mı?” dedi gülerek Yekaterina. “İyi geceler sana, nazlı kalbim benim, güvercinim, öz kardeşim!” dedi, başını tatlı tatlı önüne eğdi, o zaman birden gözyaşları ıslattı yüzünü. “Bunlar son gözyaşları. Acını dindir canım, yarın mutluluğa uyanacaksın.” Ve tuhaf bir şekilde öptü onu.

“Yekaterina! Yekaterina!” diye fısıldadı Ordınov, önünde dizlerinin üstüne çöküp onu durdurmaya çabalayarak. “Yekaterina!”

Kadın döndü, gülümsedi, başını okşadı ve odadan çıktı. Ordınov, Murin’in yanına girdiğini duydu; nefesini tuttu ve ortalığı dinledi; ama başka bir ses duyulmadı. İhtiyar susmuştu belki de, tekrar kendinden geçmişti... Oraya, yanına gitmek istedi, ama bacakları tutmadı... Güçsüz düşüp yatağa çöktü.

12. Kilise'nin resmî inancından ayrılanlar; 1667 yılında dinî kitapların çevirilerinin yanlış olduğuna ilişkin bir tartışmadan sonra başlayan ayrılma, yasadışı birçok çileci cemaatin oluşmasına yol açtı. (Ç.N.)

II

Uyandığı zaman uzun süre saati anlayamadı. Ya gün ağarıyordu ya da akşam oluyordu: Odanın her yeri kararmıştı. Ne kadar süre uyuduğunu tam olarak anlayamadı, ama uykusunun hastalıklı bir uyku olduğunu hissetti. Kendine gelince elini yüzünde, sanki üzerinden uykuyu ve gece hayallerini atmak istermiş gibi gezdirdi. Ama yere basmak istediği zaman, bütün gövdesinin parçalanmış gibi olduğunu ve yorgun organlarının ona itaat etmediğini hissetti. Başı ağrıyor ve dönüyordu, bütün gövdesinde hem tatlı bir titreme, hem de alevler geziniyordu. Bilinci yerine gelince belleği de yerine geldi ve bir önceki gecenin hatıraları, bir anda aklından geçince kalbi titredi. Düşüncelerine karşılık kalbi hızlı hızlı atmaya başladı, çünkü hisleri daha tazeydi; sanki geceleyin, saatler önce değil de, bir saniye önce görmüştü Yekaterina'yı giderken. Gözlerindeki yaşların daha kurumadığını hissetti ya da yeni, taze gözyaşları alevli ruhunun içinden pınar gibi fişkırmış mıydı? Ne tuhaf şey! Daha fazla böyle bir zorlamaya katlanamayacağını bütün varlığıyla hissetmesine rağmen, acısında tatlı bir yan da vardı. Neredeyse ölümü hisseder gibi olduğu, onu hoş bir misafir gibi karşılamaya hazır olduğu anlar oluyordu. Böyle geriyordu onu izlenimler, tutkuları yeniden uyanıp güçlü bir hamleyle kaynamaya başlıyordu, böylesine bir heyecan kaplamıştı ruhunu, olayların yoğunluğuyla hızlanan yaşamı, sanki, bir anda alt üst etmeye, yakıp yıkmaya ve sonsuza dek sönmeye hazırdı. Tam da o sırada, sanki onun sıkıntısına yanıt olur gibi, titreyen kalbine yanıt olur gibi Yekaterina'nın tanıdık, insanın hayatta olmaktan mutluluk duyduğu vakitte, dingin mutluluk vaktinde ruhunda beliren o iç müzik gibi tanıdık olan, o yoğun, gümüş sesi duyuldu. Yakınlarda, yanında, neredeyse başucunda bir şarkı başladı, önce sessizce ve hazin bir şekilde... Ses bir yükseliyor, bir alçalıyordu, hummalı bir şekilde ölüyor, sanki içinde doymak bilmez, kısık bir arzunun, bungen kalpte çaresizce gizlenmiş bir arzunun insanı isyan ettiren acısını taşıyordu; yeniden bir bülbül şakıması yayılıyordu ve baştan aşağı titreşerek, dizginlenemez bir tutkuyu alevleyerek, büyük bir ürpertiler denizinde, aşkın ilk mutluluk ânındaki gibi güçlü, sınırsız sesler denizinde yayılıyordu. Ordınov sözleri de ayırt etti: sade, içten, karmaşıktılar, açık, sakin, temiz ve apaçık duygu yüklüydüler. Ama sözleri unuttu, sadece sesleri duyuyordu. Şarkının sade, naif yapısının içinde başka sözler, göğsünü dolduran, mahrem, kendinin bile bilmediği, bastırđı tutkularına yankı veren, ona açık, anlam yüklü, onunla ilgili sözler ışıldıyordu. Ve hem kalbin tutkusunda çaresizce ölen son bir feryat duyuluyordu, hem zincirini koparan ve serbest aşkın engin denizine aydınlık ve özgürce açılan bir irade ve ruh mutluluğu; hem bir kadının yüzdeki ilk kızarıklığın ardından, dualarla, gözyaşlarıyla, gizemli, ürkek bir fısıltıyla, hoş kokulu bir utançla ettiği ilk yemin duyuluyordu; hem kibirli ve şen gücüyle, örtüsüz, gizemsiz, ışıllı bir gülüşle dört bir yana sarhoş gözlerini çeviren Bacchus kızlarının arzusu duyuluyordu...

Ordınov şarkının sonuna sabredemedi ve yataktan kalktı. Şarkı hemen kesildi.

"İyi günle birlikte iyi sabahlar geçti, canım!" diye çınladı Yekaterina'nın sesi, "iyi akşamlar sana! Kalk, bize gel, aydınlık mutluluklara açıl; benle ev sahibi seni bekliyoruz,

iyi insanlarız, emrine amade; eğer kalbini incitecek bir şey olduysa, kıskançlığı sevgiyle bastır. Tatlı şeyler söyle!..”

Ordinov daha onun ilk ünlemini duyar duymaz çıkmıştı odadan ve ev sahiplerine nasıl gittiğini bilemedi. Kapı karşısında açıldı ve mucizevi ev sahibesinin altın gülüşü ona bir güneş kadar berrak parladı. O anda ondan başka şeyi ne görüyor, ne duyuyordu. Bir an için bütün yaşamı, bütün mutluluğu bir tek onun kalbinde, Yekaterinası'nın aydınlık suretinde toplandı.

“İki şafak geçti,” dedi ona elini uzatarak, “seninle vedalaştığımızdan bu yana; ikincisi şimdi sönüyor, baksana pencereye. Sanki güzel bir kızın ruhunun iki yarısı,” dedi gülerek Yekaterina, “biri, yalnız bir genç kız kalbinin ilk kez konuştuğu zaman, yüzün ilk kez utançla kızarması gibi; diğeryse güzel kızın ilk utancını unuttuktan sonra, sanki genç kız göğsünü ezen ve yüzünde pembe bir kan gibi yanan alev gibi... Gir, gir evimize, iyi yürekli genç! Niye eşikte duruyorsun? Ev sahibinden sevgi ve saygılar olsun sana!”

Müzik gibi çınıltılı bir gülüşle Ordinov'un elini tutup onu odaya soktu. Ordinov'un kalbini çekingenlik kaplamıştı. Göğsünde tutuşmuş olan bütün alevler, bütün yangın sanki anbean yanıp bitmiş, sönmüştü; utançla gözlerini yere çevirdi ve ona bakmaktan korktu. Mucizevi bir şekilde güzel olduğunu, kalbini bakışlarının yakıcılığına seremeyeceğini hissetti. Yekaterinası'nı hiç böyle görmemişti. Gülüş ve neşe ilk kez yüzünde parıldıyordu ve kara kirpiklerindeki hüznün gözyaşları kurumuştu. Eli elinin içinde titriyordu. Ve eğer gözlerini kaldırsaydı, Yekaterina'nın görkemli bir gülümsemeyle aydınlık gözlerini ona, utanç ve tutkuyla dumanlanmış yüzüne çevirdiğini görecekti.

“Kalksana, ihtiyar!” dedi kadın sonunda, sanki kendine yeni gelmiş gibi, “misafirine merhaba de. Misafir öz kardeşin! Kalksana, yenilmez, kibirli ihtiyar, kalk, selam ver, misafiri tut ak ellerinden, masaya oturt!”

Ordinov gözlerini kaldırdı ve ancak o zaman kendine geldi. İhtiyarın sanki ölüm öncesi bir kederle kaplanmış olan gözleri, dosdoğru ona bakıyordu; ve ruhunda bir ağrı duyarak, ona en son kara, tıpkı şimdiki gibi çatılmış, keder ve öfke dolu kaşların altından yalım yalım bakmış olan bu bakışı hatırladı. Başı hafif hafif dönüyordu. Çevresine bakındı ve ancak şimdi her şeyi açık seçik bir şekilde algıladı. Murin yine yatakta yatıyordu ama neredeyse giyinmiş sayılırdı ve sanki o sabah kalkıp dışarı çıkmış gibiydi. Boynu eskisi gibi kırmızı bir mendille sarılmıştı, ayaklarında terlikler vardı. Anlaşılan, hastalığı geçmişti, sadece yüzü hâlâ aşırı derecede solgun ve sarıydı. Yekaterina yatağın yanında durmuş elini masaya dayamış, ikisine dikkatle bakıyordu. Ama davetkâr gülümseme yüzünden silinmemişti. Sanki, her şeyi mekanik bir şekilde yapıyordu.

“Evet! Sensin!” dedi Murin doğrulup yatağa oturarak. “Benim kiracım. Sana karşı suçluyum, bayım, bir günah işledim ve seni bilmeden istemeden incittim, tüfekte yaramazlık ettim. Senin de saralı olduğunu nerden bilirdim? Benim de başıma gelir,” diye çatlak, hastalıklı bir sesle kaşlarını çatarak ve kendini tutamayıp Ordinov'dan gözlerini kaçırarak ekledi: “Bela dediğin gelir; kapıyı çalmaz, hırsız gibi sinsice gelir! Onun göğsüne az kalsın bıçağı saplıyordum...” diye ekledi, başıyla Yekaterina'yı gösterdi. “Hastayım, kriz geliyor, neyse, yeter! Otur, misafirim ol!”

Ordinov gözlerini dikmiş ona bakıyordu.

“Otur işte, otur!” diye bağırdı ihtiyar sabırsızca, “otur, onun istediği bu madem! Demek

göbek bağınız bir kesilmiş, kardeşsiniz! Âşıklar gibi sevişiyormuşsunuz!”

Ordinov oturdu.

“Baksana, ne kız kardeş,” diye devam etti ihtiyar gülüp iki sıra beyaz, sapasağlam dişlerini sergileyerek. “Bağışlayın, çocuklar! Senin kız kardeş iyi değil mi, bey? Söylesene, yanıt ver! Baksana, yanakları nasıl kızarmış. Baksana, güzele saygı göstereceğine! İçin onun için fıkır fıkır değil mi!”

Ordinov kaşlarını çatıp ihtiyara kötü kötü baktı. İhtiyar bu bakış karşısında sarsıldı. Ordinov’un göğsünde kör bir öfke kaynamaya başlamıştı. Hayvanca bir içgüdüyle can düşmanının yanında olduğunu hissediyordu. Ona karşı ne yapmak gerektiğine karar veremiyordu, akli ona hizmet etmeyi reddediyordu.

“Bakmasana!” diye bir ses duyuldu arkasından. Ordinov döndü.

“Bakmasana; bakma diyorum, Şeytan fısıldıyor sanki, sevdiğine acı,” diyordu gülerek Yekaterina ve birden eliyle gözlerinin üzerini örttü; sonra hemen çekti ellerini ve kendi gözlerini kapadı. Ama yüzünün kızarıklığı parmaklarının arasından görünüyordu. Ellerini çekti ve onların gülüşlerini ve meraklı bakışlarını kıpkırmızı bir halde, sakın ve aydınlık bir yüzle karşılamaya çalıştı. Ama ikisi sessizce bakıyordu kadına: Ordinov belli bir aşk hayretiyle, sanki kalbini ilk kez böylesine korkunç bir güzellik sarmış gibi; ihtiyarsa dikkatle, soğuk bir biçimde. Solgun yüzünde hiçbir ifade yoktu; sadece dudakları morarmıştı ve hafifçe titriyordu.

Yekaterina masaya yaklaştı, artık gülmüyordu. Kitapları, kâğıtları, mürekkebi, masada ne varsa, her şeyi toplamaya başladı, hepsini pencerenin kenarına yerleştirdi. Hızlı hızlı, kesik kesik soluyordu ve ara sıra sanki kalbi sıkışmış gibi iç geçiriyordu. Ağır ağır, sanki sahile vuran bir dalga gibi kabarıyor ve sonra yeniden iniyordu göğsü. Gözlerini yere çevirmişti ve kara, sivri iğneler gibi duran kirpikleri aydınlık yanaklarında ışıldıyordu...

“Çar hanım!” dedi ihtiyar.

“Tanrıçam!” diye fısıldadı Ordinov her yeri titreyerek. Bir anda bakışı hissetti – açgözlü, hain, soğuk ve küçümseyen. Ordinov yerinden kalkacak oldu, ama sanki ayaklarına görünmeyen bir güç hâkim olmuştu. Tekrar oturdu. Ara sıra, sanki olup bitenlere inanamıyor gibi, kendi elini sıkıyordu. Sanki bir kâbus onu boğuyor ve gözlerinin önündeki her şey acı verici, hastalıklı bir düşmüş gibi geliyordu. Ama tuhaf şey! Uyanmak da istemiyordu...

Yekaterina masadan eski kilimi kaldırdı, sonra sandığı açtı, içinden parlak ipek ve altınla kaplı, değerli bir örtü çıkardı, masaya serdi; sonra raftan eski, atalardan kalma, her yeri gümüş bir kadehlik aldı, masanın ortasına koydu ve içinden ev sahibi, misafir ve kendisine üç gümüş kadeh aldı; sonra ciddi, neredeyse düşünceli bir bakışla ihtiyara ve misafire baktı.

“İçimizden kim kimi seviyor ya da sevmiyor?” dedi. “Kim kimi sevmiyorsa, demek beni seviyor ve benimle birlikte şerefe kadeh kaldıracak. Ben ikinizin de sevdiği, ikinizin de kardeşiyim; sevgi ve anlaşmaya içelim!”

“İçip kara düşünceleri şarapla dağıtalım!” dedi ihtiyar değişmiş bir sesle. “Doldur, Yekaterina!”

“Sen de doldurmamı ister misin?” diye sordu Yekaterina Ordinov’a bakarak. Ordinov sessizce uzattı kadehini.

“Dur! Kimin ne derdi, isteği varsa, arzusu olsun!” dedi ihtiyar kadehini kaldırarak. Hep beraber kadeh tokuşturup içtiler.

“Haydi şimdi seninle içelim, ihtiyar!” dedi Yekaterina ev sahibine dönerek. “Kalbin bana merhametliyse, içelim! Mutlu yaşamaya içelim, geçen yıllara içelim, mutluluk ve sevgiye kadeh kaldıralım! Kalbin bana karşı ateşliyse doldurayım!”

“Şarabın sert güvercinim; ama sen sadece dudaklarını ıslatıyorsun!” dedi ihtiyar gülüp kadehini tekrar uzatarak.

“Peki, ben bir yudum alırım, sen dibine dek içersin!.. İçinde böyle ağır düşüncelerle yaşanır mı ihtiyarcık; ama kalp sadece ağır düşünceler şakıyor! Düşünce dert getiriyor, düşünce dert çağırıyor, düşünmedin mi mutluluk geliyor! İç, ihtiyar! Bırak düşünmeyi!”

“İçinde bir sürü dert olmalı senin ki böyle yakınıyorsun! Bir seferde kurtulmak istiyorsun demek, benim ak güvercinim. Şerefine, Katya! Senin de derdin var mı, bayım, sormak ayıp olmazsa?”

“Ne varsa, kendine var,” diye fısıldadı Ordınov gözlerini Yekaterina’dan ayırmadan.

“Duydun mu ihtiyarcık! Ben de uzun zaman bilmiyordum, anlamıyordum, bir sürü zaman geçti, her şeyi tanıyıp anladım; olup biten her şeyi ağgözlü ruhumla yaşadım tekrar.”

“Evet, bir tek geçmiş kaldıysa elde acı bir durum,” dedi ihtiyar düşünceli bir halde. “Geçen geçmiş, şarap içilmiş! Geçmişte ne mutluluk var? Kaftan yıprandıysa, at gitsin...”

“Yenisi lazım!” diye araya girdi Yekaterina, zar zor gülererek, tam o sırada ıslı ıslı kirpiklerinin üzerinde, inci tanesi gibi iki iri gözyaşı damlası belirdi. “Demek, bir anlık çağ yaşanmıyor; ama genç kız kalbi canlı bir şey, çok uzağa kaçırmaya gelmez! Anladın mı ihtiyar? Bak, kadehine gözyaşımlı döküyorum!”

“Acınla çok mutluluk satın aldın mı peki?” dedi Ordınov ve sesi heyecandan titredi.

“Demek, seninki çokça satılmış bayım!” dedi ihtiyar, “öyle olmalı ki davetsiz dalıyorsun.” Ve hain ve belli belirsiz bir şekilde, Ordınov’a küstahça bakarak kıkırdadı.

“Tabii sattığıma karşılık, almışımıdır,” dedi Yekaterina biraz hoşnutsuz, gücenmiş bir sesle. “Birine çok görünür, başkasına az. Biri hep satmak, hiçbir şey almamak ister; bir başkası hiçbir şey vaat etmez, ama sağır olmuş kalp onun peşinden gider! İnsanı ayıplama,” diye ekledi Ordınov’a hüzünle bakarak, “biri adamdır, diğeri değildir, insanın canı kimi çeker bilinmez! Şerefine içiyorum ihtiyar! Sevgili kızının mutluluğuna iç sen de, senin, seninle tanıştığından beri ilk günkü gibi sessiz, uysal kölen olmuş olanın mutluluğuna. Kaldır kadehini!”

“Öyle olsun! Sen de kaldır!” dedi ihtiyar kadehi eline alarak.

“Dur, ihtiyar! İçmeden önce bekle, önce birkaç şey söyleyeyim!..”

Yekaterina masaya kollarını dayadı ve ihtiyarın gözlerinin içine alev alev, tutkulu gözleriyle dimdik baktı. Gözlerinde tuhaf bir kararlılık belirmişti. Ama bütün hareketleri huzursuzdu, kesik kesik, sabırsızca, hızlı hareket ediyordu. Baştan aşağı alev almıştı sanki ve bu tuhaf bir şekilde oluyordu. Ama heyecanı, canlanmasıyla birlikte güzelliği de artmış gibiydi. Bir gülümsemeyle aralanmış dudaklarının arasından, iki sıra inci gibi beyaz, düzgün dişler görünmüştü; kesik kesik soluklanıyor, burun delikleri hafif hafif kabarıyordu. Göğsü inip inip kalkıyordu; ensesinde üç kat olan saç örgüsü, özensizce sol kulağına yatmış ve alev alev yanaklarının bir kısmını örtmüştü. Hafif bir ter belirmişti şakaklarında.

"Fal bak, ihtiyar! Falıma bak, canım, içip aklın karışmadan önce fal bak; işte ak elim! İnsanlar bize boş yere büyücü demedi. Sen kitaplardan bütün kara bilgileri öğrendin! Baksana ihtiyar, anlat bana bahtsız kaderimi; ama bak, yalan söyleme! Ne biliyorsan söyle; kızın mutlu olacak mı, yoksa onu affetmeyecek ve yoluna sinsi bir keder mi yığacaksın? Söyle, yaşadığım köşe sıcak mı olacak, yoksa göçmen bir kuş gibi, iyi insanlar arasında yerini arayan bir öksüz mü olacağım? Söyle, kim benim dostum, kim bana aşk besliyor, kim benim için kötülük düşünüyor? Söyle, benim kalbim, genç, ateşli kalbim bir asır yalnız mı yaşayacak ve bir asır boyunca boğulacak mı, yoksa kendine uygun birini bulup onunla mutluluğa mı kavuşacak... yeni bir acıya dek! Bir kez daha fal bak ihtiyar, hangi mavi gökte, hangi denizlerin ormanların ardında yaşıyor benim şahinim, nerede ve beni şahin gibi gözlüyor mu, sevgiyle mi bekliyor, güçlü bir şekilde mi seviyor, yakında mı sevecek, kandırarak mı yoksa kandırmayacak mı beni? Son olarak, söyle bana ihtiyar, biz seninle uzun süre birlikte olacak mıyız, karanlık köşemizde oturup kara kitaplar okuyacak mıyız ve ben ne zaman, ihtiyar, alçakgönüllülükle sana selam vereceğim, iyisiyle kötüsüyle vedalaşacağım senle, birlikte yediğimiz ekmeğe tuza, yiyip içtiğimize, anlattığımız hikâyelere şükredeceğim?.. Ama bak, gerçeği söyle, yalan söyleme; vakti geldi, göster kendini!"

Heyecanı son sözlere doğru gitgide artmıştı, birden kalbini bir kasırga yakalamış gibi heyecandan kesildi sesi. Gözleri ışıltıyor ve üstdudağı hafifçe titriyordu. Söylediği her sözde sinsi bir alay saklıydı; ama gülüşünde bir feryat da vardı sanki. Masanın üzerinden ihtiyara uzanmıştı ve dimdik, ağgözlü bir dikkatle onun bulanık gözlerine bakıyordu. Ordınov, sözlerini bitirdiği zaman kalbinin nasıl çarptığını duydu; ona baktığı zaman heyecandan çığlık attı ve oturduğu yerde ayağa kalktı. Ama ihtiyarın çevik, ani bakışı onu tekrar yerine oturttu. Tuhaf bir tiksinti, alay, sabırsızlık, hoşnutsuzluk, huzursuzluk karışımı ve aynı zamanda hain, sinsi bir merak bir araya gelmişti bu çevik, ani bakışta ve her baktığında Ordınov irkiliyordu, her seferinde kalbini demirden, bezdirici ve çaresiz bir hınçla dolduruyordu.

Düşünceli ve bir parça hüzünlü bir merakla bakıyordu ihtiyar Yekaterinasına. Kalbi yaralanmıştı, söz söylenmişti. Ama yüzünde tek bir kirpik bile kıpırdamıyordu! Kadın sözlerini bitirdiğinde o sadece gülümsüyordu.

"Bir anda çok şey öğrenmek istiyorsun benim serbest kalmış yavrucağım, silkinen kuşum! Bana hemen dolu dolu bir kadeh ver; önce senin hür iradene içelim; ne bir kara göz ne de kem bir istek benim arzumu kirletsin. Şeytan güçlü! Günah uzak olsun!"

Kadehini kaldırıp içti. Şaraptan içtikçe rengi soluyordu. Gözleri kor gibi kıpkırmızı olmuştu. Hummalı ışıltıları ve yüzünün ansızın, ölümcül mavileşmesinin yakında gelecek bir hastalık krizini haber verdiği görülüyordu. Şarap sertti, kadehten bir yudum alınca Ordınov'un gözleri bulanmaya başlamıştı. Hummalı bir şekilde alevlenen kanını daha fazla dizginleyemiyordu; kan kalbini doldurmuş, aklına eziyet ediyordu. Huzursuzluğu gitgide artıyordu. Doldurup ne yaptığını kendisi de bilmeden, heyecanını nasıl bastıracağını bilemeden yudumlamaya devam etti ve kanı damarlarında gitgide daha hızlı akıyordu. Hezeyan halinde gibiydi ve bütün dikkatini verdiği halde, tuhaf ev sahiplerinin arasında olup bitenleri zar zor izleyebiliyordu. İhtiyar gümüş kadehi masaya vurup çınlattı.

"Doldur, Yekaterina!" diye haykırdı. "Bir daha doldur, hain kız, ağzına kadar doldur!"

İhtiyarı huzura kavuştur ve işini bitir! İşte öyle, doldur daha, doldur bana güzelim! İçelim seninle! Sen niye az içiyorsun? Görmedim mi sanıyorsun...”

Yekaterina ona bir şeyler söyledi ama Ordınov duyamadı, dahası, ihtiyar onun bitirmesine izin vermedi; sanki içinde birikenleri daha fazla tutamaz gibi onu kolundan yakaladı. Yüzü bembeyazdı, gözleri bulanmıştı, apaçık bir alevle yanıyordu; beyazlaşan dudakları titriyordu ve ara ara tuhaf bir heyecanla ışıldayan kesik kesik, perişan bir sesle ona şöyle dedi:

“Ver elini güzelim! Falına bakayım, bütün gerçeği söyleyeyim. Gerçekten büyücüyüm ben; yani, yanılmadın Yekaterina! Yani, senin altın kalbin bir tek benim büyücü olduğumu söylerken doğruyu söyledi ve ondan saf, temiz olanı gizlemediğim de doğru! Ama bir tek şeyde yanıldın sen: Sana akıl vermek bana, büyücüye düşmez! Akıl genç kıza uygun bir şey değil ve kadın bütün hakikati duysa da sanki bilmiyor, duymuyor gibi davranır! Kalbi gözyaşları dökse bile, kafasında sinsi bir yılan dolandır! Yolunu bulur, belaların arasından sürünür, sinsi iradesini korur! Nerede akıl almalı, nerede akıl almamalı, afet ortalığı bulandırır, kara gözleriyle akıllı sarhoş eder, güzelliğin gücüyle saldırır; demirden bir kalbi bile ikiye ayırır! Hüzün ve keder yaşayacak mısınız? İnsan hüznü ağırdır! Tabii, yufka yürekte dert olmaz! Dert sert kalpleri tanır, usulcacık kanlı gözyaşını döker ve tatlı ayıplar için iyi insanlara yalvarmaz. Senin acın, kızım, kumdaki iz gibi, yağmurla yıkanır, güneşle kurur, fırtınanın rüzgârıyla dağılır, gider! Şunu da söyleyeyim: Seni seveni sen esir edeceksin, özgürlüğünü elinden alacak, rehin tutacaksın, geri de vermeyeceksin; vakti gelince sevemeyeceksin; tohum ekeceksin ama senin yıkıcı yanın bütün başağı söküp koparacak! Tatlı yavrum benim, altın güvercinim, kadehime inci gözyaşını düşürdün ama onunla sanki yüz tanesini düşürdün, bir de güvercin acınla övünüyorsun! Tanrı'nın eseri bu gözyaşına da dövünemeyecek, üzülemezsiniz! Senin inci gözyaşın, uzun bir gece boyunca, ateşli bir gece boyunca, acı bir keder, kirli bir düşünce içini kemirmeye başlayınca –o zaman ateşli kalbinde, bütün bu gözyaşlarının ardından, başka bir gözyaşı, kanlı bir gözyaşı, sıcak değil, sanki erimiş kurşun gibi bir gözyaşı– akacak; yatakta dönüp duracaksın ve sabaha kadar, hüznü, canı sikkın, yağmurlu günlerde olduğu gibi, yatağında dönüp duracaksın, yararı sabaha kadar iyileştiremeyeceksin! Yekaterina, doldur güvercinim, bilge öğüdümün ardından doldur yine; yani, daha başka, söyleyecek söz kalmadı...”

Sesi zayıflamıştı, titriyordu; sanki göğsünden bir hıçkırık kopacak gibiydi... Şarabı içti ve yeni kadehi de susuz kalmış gibi içti; sonra kadehini tekrar vurdu masaya. Bulanık bakışları bir kez daha alevle tutuştu.

“Ah! Yaşa, bildiğin gibi!” diye haykırdı. “Olan olmuş, unut gitsin! Doldur bana, daha doldur, ağır bir kadeh olsun ki, bu asi kafa omzundan kopsun gitsin, ruh bedenden ayrılıversin! Uzun bir geceye, sabahsız bir geceye yatsın da, her şey aklından uçup gitsin. İçtin mi, yaşadın demek! Zaten tüccarın malı bitti mi, satamadı mı, hediye olarak eliyle verir! Bu tüccar bir zamanlar bedelinden bir kuruş aşağı satmazdı malını, düşman kanı da dökerdi, masum kanı da, üstelik kendi mahvolmuş ruhunu da ortaya koyardı! Doldur, daha da doldur bana, Yekaterina!..”

Ama kadehi tutan eli, birden dondu ve kıpırdamadı; ağır ağır ve güçlkle soluyordu, dik tutamadığı başı öne düştü. Ordınov'a son bir donuk bakış fırlattı; ama bu bakış da

söndü sonunda ve sanki kurşuna dönmüş gibi, gözkapakları kapandı. Ölüm solgunluğu kaplamıştı yüzünü... Birkaç dakika daha dudakları, sanki bir şeyler söylemeye çalışır gibi kıpırdayıp titredi ve birden ateşli, iri gözyaşları kirpiklerinden taşıtı, koptu, ağır ağır solgun yanaklarından aşağı indi... Ordınov daha fazla kendini tutamadı. Ayağa kalktı ve sarsıla sarsıla birkaç adım attı, Yekaterina'ya yaklaştı ve onun elinden tuttu ama kadın ona bakmıyordu, sanki onu fark etmemiş, sanki onu tanımamıştı...

Bilincini kaybetmiş gibiydi, sanki bütün varlığını tek bir düşünce, tek bir sabit düşünce kaplamıştı. Uyuyan ihtiyarın göğsüne kapandı, ak eliyle onun yanaklarını ovdu ve sanki ona zincirlenmiş gibi, ona alevli, tutuşmuş bir bakışla baktı. Ordınov'un elinden tuttuğunu hissetmiyordu sanki. Sonunda başını ona çevirdi ve uzun, içe işleyen bir bakışla baktı. Sanki sonunda onu anlamıştı ve ağır, hayret verici bir gülüş, sıkıntıyla, sanki ağırlı bir şekilde dudaklarında belirdi...

"Git, git buradan," diye fısıldadı, "sarhoşsun sen, hainsin! Misafirim değilsin benim!.." Bu sırada yine ihtiyara dönmüş ve yine gözlerini ona dikmişti.

Sanki onun her nefes alıp verişini takip ediyor ve bakışlarıyla onun uykusunu gözetiyor gibiydi. Sanki can vermekten korkuyor gibiydi, alevli kalbini dizginliyordu. Ve kadının kalbinde öyle çılgın bir sevgi vardı ki, bir anda umutsuzluk, delilik ve dizginsiz bir kötülük kapladı Ordınov'un ruhunu...

"Yekaterina! Yekaterina!" diye bağırdı kadının kolunu mengene gibi sıkarak.

Kadının yüzünde bir acı hissi belirdi; başını yeniden kaldırdı ve Ordınov'a öyle alaycı, öyle tiksintili ve küstahça baktı ki, Ordınov neredeyse olduğu yere yığılacak gibi oldu. Sonra ona uyuyan ihtiyarı işaret etti ve –düşmanının bütün alayları onun bakışlarına geçmiş gibiydi– yırtıcı, buz gibi bir bakışla tekrar baktı Ordınov'a.

"Ne? Bıçak mı?" dedi Ordınov çılgınlıktan kendini kaybetmiş bir halde.

O anda anladığı şeyi sanki bir cin fısıldıyordu kulağına... Ve bütün kalbi Yekaterina'nın sakın düşüncesiyle alay etti...

"Seni satın alacağım, güzelim, tüccarından alacağım, yeter ki sen ruhuma hitap et! Kesmeyeceğim onu!.."

Ordınov'un bütün varlığını donduran sabit gülüş, Yekaterina'nın yüzünden silinmedi. Acı alay kalbini paramparça etmişti. Farkında olmadan, ne yaptığını bilmez bir halde, elini duvara uzattı ve ihtiyarın değerli, eski bıçağını yerinden aldı. Yekaterina'nın yüzünde bir hayret belirir gibi oldu; ama aynı zamanda gözlerinde kötülük ve hor görü ilk kez çok güçlü bir şekilde birleşti. Ordınov ona bakarken deliye döndü... Birinin elini tutup deliliğe doğru kaldırdığını, sürüklediğini hissetti; bıçağı çıkardı... Yekaterina kıpırdamadan, nefesini tutmuş gibi onu izliyordu...

İhtiyara baktı...

O anda, ihtiyarın tek gözü ağır ağır açılmış ve alay ederek ona bakıyormuş gibi geldi. Gözleri buluştu. Birkaç dakika Ordınov ona kıpırdamadan baktı... Birden ona, ihtiyarın bütün yüzü gülmeye başlamış ve sonunda odada şeytani, öldürücü, buz gibi bir kahkaha duyulmaya başlamış gibi geldi. Yılan gibi çirkin, kara bir düşünce saplandı aklına. Titredi; bıçak elinden düştü ve yerde çınladı. Yekaterina, sanki bir dalgınlıktan, bir kâbustan, ağır, derin bir hayalden uyanmış gibi bir çılgılık attı... Bembeyaz olan ihtiyar, ağır ağır yataktan doğruldu ve bıçağı ayağıyla odanın köşesine itti. Yekaterina solan, ölü gibi bir halde

kıpırdamadan duruyordu; gözlerini kapatmıştı; yüzünde derin, tarifsiz bir keder hummalı bir şekilde belirdi; yüzünü elleriyle örttü ve yürek parçalayan bir çığlıkla, neredeyse cansız bir halde ihtiyarın ayaklarının dibine kapandı...

"Alyoşa! Alyoşa!" diye bir ses koptu sıkışmış göğsünden.

İhtiyar güçlü kollarıyla kucakladı onu, neredeyse eziyordu göğsünde. Ama kadın başını onun kalbine dayadığında, ihtiyarın yüzünün her kıvrımında öyle apaçık, utanmaz bir gülüş belirdi ki Ordınov'un bütün varlığı korkuyla kaplandı. Zavallı, yıpranmış bir kalp üzerinde yalan, hesap, soğuk, kıskanç bir zalimlik ve korku; işte artık gizlenmeye gerek duyulmayan bu gülüşte bunların hepsini birden gördü...

III

Ordinov ertesi gün, sabahın saat yedisinde, solgun, tedirgin, akşamki telaştan hâlâ kendine gelememiş bir halde, Yaroslav İlyiç'in kapısını çaldı; fakat oraya niye gittiğini bilmiyordu ama odada Murin'i görünce hayretten irkildi ve eşikte çivilenmiş gibi kaldı. İhtiyar Ordinov' dan daha solgundu ve hastalıktan ayakta güçlülükle duruyormuş gibi görünüyordu; fakat, Yaroslav İlyiç'in mutlulukla karşılmasına rağmen oturmak istememişti. Yaroslav İlyiç, Ordinov'u görünce de haykırdı ama bir dakika geçmeden hoşnut hali geçti ve birden, masadan hemen yanındaki sandalyeye ilerlerken tam bir şaşkınlık geldi üzerine. Ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilmediği besbelliydi ve görgüsüzlüğünün tümüyle farkındaydı – böyle üzüntülü bir anda çubuk tüttürmek, misafirini, sanki tanımadığı biriymiş gibi öyle bir kenarda bırakmak, bu arada (o kadar çok utanmıştı) yine de çubuğu var gücüyle ve hatta biraz heyecanla tüttürmek görgüsüzlüktü. Ordinov sonunda odaya girdi. Murin'e kaçamak bir bakış attı. Akşamki hain gülüşe benzeyen, Ordinov'u şimdi bile titreten bir şeyler belirir gibi oldu ihtiyarın yüzünde. Fakat, düşmanca tutumu bir anda kaybordu ve yumuşadı, yüz ifadesi çok kapalı ve anlaşılmaz bir hal aldı. Kiracısına eğilerek selam verdi... Bütün bu sahne, sonunda Ordinov'u kendine getirdi. Yaroslav İlyiç'e ne olup bittiğini anlamak isteğiyle dimdik baktı. Yaroslav İlyiç yerinde kıpırdanıp yutkundu.

"Buyrun, buyrun," dedi sonunda, "buyrun, sevgili Vasiliy Mihayloviç, varlığınızla şereflendirin ve bir iz bırakın... bütün bu sıradan eşyalara..." diye devam etti Yaroslav İlyiç, eliyle odanın bir köşesini gösterip, sadberk gülü gibi kızararak; en tumturaklı cümlelerinden birine başlayıp ustalıkla tamamlayamadığı için rahatsız oldu ve sandalyeyi odanın tam ortasına gürültüyle sürükledi.

"Sizi rahatsız etmeyeyim Yaroslav İlyiç, bir iki dakika... istemiştım."

"Rica ederim! Beni rahatsız etmeniz mümkün mü efendim... Vasiliy Mihayloviç! Ama çay buyrun efendim! Hey! Uşak!.. Eminim, siz de bir bardak çayı geri çevirmezsiniz!"

Murin başını salladı, geri çevirmeyeceğini belli etti.

Yaroslav İlyiç gelen uşağa seslendi ve sert bir şekilde üç bardak daha emretti, sonra Ordinov'un yanına oturdu. Bir süre, alçıdan bir yavru kedi biblosu gibi, başını bir sağa, bir sola; bir Murin'den Ordinov'a, bir Ordinov'dan Murin'e çevirip durdu. Çok tatsız bir durumdaydı. Anlaşılan, bir şey söylemek istiyordu ama fikirleri, en azından bir taraf için çok nazikti. Fakat bütün çabalarına rağmen kesinlikle tek bir söz edemedi... Ordinov da sanki bir hayret içindeydi. İkisinin de birden bir anda konuşmaya hazırlandığı anlar oluyordu... Onları merakla gözleyen sessiz Murin, ağır ağır ağzını araladı ve hepsi sapasağlam olan dişlerini gösterdi...

"Size şunu bildirmek için gelmişim," diye birden söze başladı Ordinov, "çok tatsız bir nedenle daireden ayrılmak zorundayım ve..."

"Baksanıza şuna, ne tuhaf bir rastlantı!" diye birden araya girdi Yaroslav İlyiç. "İtiraf edeyim ki, bu saygıdeğer ihtiyar bana bu sabah sizin kararınızı açıkladığı zaman hayretler

içinde kaldım. Ama...”

“Size mi açıkladı?” diye sordu hayretle Ordınov, Murin’e bakarak.

Murin sakalını sıvazladı ve koluyla ağzını örterek güldü.

“Evet, efendim,” diye atıldı Yaroslav İlyiç, “fakat, yanılıyor olabilirim. Ama, izin verin şunu söyleyeyim, size yönelik olarak, şerefim adına size temin ederim ki, size yönelik olarak bu saygın ihtiyarın sözlerinde hakaret içeren hiçbir şey yoktu!..”

Bu sırada Yaroslav İlyiç kızarmıştı ve heyecanını zar zor bastırıyordu. Artık evin sahibi ile misafirin sıkıntısından yeterince eğlenmiş görünen Murin, bir adım öne çıktı.

“Ben şunu diyordum, beyefendi,” diye başladı söze, Ordınov’un önünde saygıyla eğilerek, “beyefendiden sizin adınıza küçük bir ricada bulundum... Yani, bayım, sizin iyileşmenizden –biliyorsunuz– ben de ev sahibesi de, yani bütün içtenliğimizle mutluluk duyduk ve bir şikâyetimiz olmadı... Ama evimin halini, kendiniz de biliyor, görüyorsunuz, bayım! Doğrusu, canımızı Tanrı koruduğundan, ona şükür duası ediyoruz; siz de görüyorsunuz ya, bayım, benim haykırmam uygun olur mu?” Bu sırada Murin eliyle sakalını tekrar sıvazladı.

Ordınov kötü bir şey yapmamak için kendini zor tutuyordu.

“Evet evet, ben de size bundan bahsetmiştim: Hasta, yani malheur... yani Fransızca söylemek istedim ama affedersiniz, Fransızcam o kadar iyi değil, yani...”

“Evet efendim...”

“Evet efendim, yani...”

Ordınov ve Yaroslav İlyiç, oturdukları yerden ve biraz yandan birbirlerine baş selamı verdiler ve şaşkınlıktan kendilerini tutamayıp güldüler. İşgüzar Yaroslav İlyiç hemen toparlandı.

“Fakat, ben, bu şerefli insandan ayrıntılı bir şekilde soruşturdum,” diye başladı, “bana bu kadının hastalığının...”

Bu sırada kibar Yaroslav İlyiç, herhalde, yüzünde tekrar beliren hafif şaşkınlığını gizlemek isteğiyle, hızla, soru dolu bir bakışla Murin’e döndü.

“Evet, bizim ev sahibemiz...”

Zarif Yaroslav İlyiç ısrar etmedi.

“Ev sahibesinin, yani sizin eski ev sahibenizin, ben biraz, doğrusu... yani, evet! Görüyorsunuz ya, hasta bir kadın. Sizi engellediğini söylüyor... sizin işinizi, kendi işlerini de... siz çok önemli bir olayı benden sakladınız, Vasiliy Mihayloviç!”

“Nedir o?”

“Silah konusu efendim,” dedi neredeyse fısıldar gibi çok alçak bir sesle Yaroslav İlyiç, dostça sesine gizlenmiş küçük bir kınama tonuyla. “Ama,” diye ekledi hemen, “her şeyi biliyorum, bana anlattı ve siz onun kendini bilmeden işlediği günahı bağışlayarak çok soylu davranmışsınız. Yemin ederim, gözlerinde yaşlar vardı!”

Yaroslav İlyiç tekrar kızardı; gözleri ışıldadı ve duygulu bir şekilde sandalyesinde kıpırdandı.

“Yani, bayım, biz, beyefendi, yani ben, demek istediğim, ev sahibem de sizin için Tanrı’ya dua ediyoruz,” diye başladı Murin, Ordınov’a dönerek, bu arada Yaroslav İlyiç her zamanki heyecanını sergiledi ve ısrarla onun yüzüne bakarak konuştu, “yani, siz de bilirsiniz, bayım, bu hasta, aptal bir karı; beni de ayaklarım zar zor taşıyor...”

“Tamam, hazırım,” dedi sabırsızca Ordınov, “yeter, lütfen; hemen şimdi yapabilirim!..”

“Hayır, yani, bayım, sizin iyiliğinizden çok hoşnutuz (Murin yerlere kadar eğildi).

Bayım, ben, sizden bunu istemiyorum; ben işte şunu söylemek istemiştım, yani bu kadın, bayım, biz akraba sayılırız, yani uzaktan akrabayız, deyim yerindeyse, yedi göbekten, yani sizi sözlerimle utandırmayayım, bayım, biz cahil insanlarız; böyle çirkin şeyler işte!

Kadının kafası hasta, üşütük, ormanda büyüdü, mujiklerle büyüdü, bir sürü balıkçı ve köylünün arasında; sonra onların evini yaktılar; bayım, annesi yanıp gitmiş; babası da ruhunu teslim etmiş; tabii, o size bambaşka bir hikâye anlatmıştır... Ben pek karışmıyorum, çünkü Moskova’da onu bir ce-cerr-rah heyeti gördü... yani, bayım, iyice tırlattı, işte böyle! Yanında bir ben kaldım, benimle yaşıyor. Yaşıyoruz, Tanrı’ya dua ediyoruz, her şeye kadir olana güveniyoruz; artık ben de huyuna gidiyorum iyice...”

Ordınov’un yüzü değişmişti. Yaroslav İlyiç bir ona, bir diğerine bakıyordu.

“Tabii demek istediğim o değil, bayım... hayır!” diye düzeltti Murin, saygıyla başını sallayarak. “Demek istediğim, yani o, öyle havai, öyle fırtınalı, öyle sevdalı, azgındır ki hep sevgili ister, dost ister, eğer şunu söylememe izin verirseniz, kalbini bir âşığa vermek istiyor, bunun için deli oluyor. Ben artık onu masallarla avutuyorum, yani avutabildiğim kadar. Ama, bayım, onun, benim kaba sözlerimi hoşgörün, bayım,” diye sürdürdü Murin, eğilip sakalını sıvazlayarak, “örneğin, sizinle yakınlaştığını da gördüm; siz, yani, efendim, deyim yerindeyse, sırf ona tutulduğunuz için eve yerleşmek istediniz...”

Yaroslav İlyiç kızardı ve Murin’e kınayarak baktı, Ordınov sandalyesinde oturmakta güçlük çekiyordu.

“Hayır... yani ben, bayım, onu demek istemedim... bayım, ben, basit biriyim, mujiğim, hizmetinizdeyim... kuşkusuz, biz cahil insanlarız, biz, bayım, sizin hizmetkârınızız,” diye devam etti Murin yerlere kadar eğilerek, “karımla birlikte sizin iyiliğiniz için dua edeceğiz!.. Bize ne! Tok olalım, sağlıklı olalım, diyecek şey yok; yani ne yapayım ben, bayım, ne yapayım, ilmiği mi takayım? Siz de bilirsiniz, bayım, sıradan bir olay, acıyın bize, o gidip de bir âşik bulursa, ne olacak!.. Bayım, kaba sözlerimi affedin... ben bir mujiğim, bayım, sizse, bir beyefendisiniz... siz, bayım, majesteleri, genç, ateşli, gururlu birisiniz ama o bayım, siz de biliyorsunuz, küçücük, akılsız bir çocuk; günahattan azade! Bu karı dinç, taze, sevimli, bense ihtiyarım, güçten düşmüşüm. Ne olacak? Yani, siz de Şeytan’a uydunuz! Onu yine masallarla uyuturum, doğru, uyuturum. Artık karımla birlikte sizin iyiliğiniz için Tanrı’ya dua edeceğiz! Çok dua edeceğiz! Hem siz, majesteleri, onu ne yapacaksınız, tatlı bile olsa, sonuçta mujik karısının teki, yıkanmayan bir kocakarı, aptal bir kahpe, benim gibi bir mujiğe layık! Size değil, bayım, köylü karısının sizinle işi olmamalı efendim! Ama onunla, sizin iyiliğiniz için Tanrı’ya dua edeceğiz, çok edeceğiz!..”

Sonra Murin yerleri süpürürcesine eğildi ve uzun zaman doğrulmadı, eliyle sakalını sıvazlayıp durdu. Yaroslav İlyiç nerede duracağını bilemez haldeydi.

“Evet, efendim, bu iyi bir insan,” diye belirtti dili dolaşarak, “bana aranızda yaşanan bazı karışıklıklardan bahsetti; inanmaya cesaret edemiyorum, Vasiliy Mihayloviç... Sizin hâlâ hasta olduğunuzu duydum efendim,” diye heyecandan dolu dolu olmuş gözlerle ekledi, Ordınov’a bastıramadığı bir merakla bakarken.

“Evet efendim... Size borcum nedir?” diye sordu hızla Ordınov, Murin’e.

“Ne demek beyefendi? Yapmayın! Biz İsa’yı satanlardan falan değiliz. Neden bizi

gücendiriyorsunuz, bayım! Utanın bayım; eşimle ben sizi nasıl gücendirdik? Acıyın efendim!”

“Ama, fakat, bu tuhaf olur, dostum; sizde bir yer kiralamışlar; bunu geri çevirerek kendisini inciteceğinizi fark etmiyor musunuz?” diye araya girdi Yaroslav İlyiç, Murin’e davranışının tuhaflığını ve yersizliğini göstermeyi bir görev saymıştı.

“Ama acıyın, efendim! Ne demek, bayım, efendim? Acıyın efendim! Sizin şerefinize leke süreceksiniz ne yaptık? Çabalayıp durduk, hayat kurtardık, acıyın efendim! Yeter bayım; yeter, beyefendi, İsa esirgesin sizi! Neyiz biz, kâfir mi, ne? Keşke yaşasaydın, mujik çorbamızı içseydin afiyetle, keşke kalsaydın, hiçbir şey demezdik, ve... çıtımız çıkmazdı; ama Şeytan karıştı bir kez, hasta insanım ben, ev sahibem de hasta, ne yaparsın! Hizmet edecek kimse yok, olsaydı, her şeyiyle senin olurdu. Ama biz karımla sizin iyiliğinize dua edeceğiz, çok dua edeceğiz!”

Murin yerlere kadar eğildi. Yaroslav İlyiç’in coşkulu gözlerinden gözyaşları akıyordu. Coşkuyla bakıyordu Ordınov’a.

“Söylesenize, nasıl soylu bir hal değil mi efendim! Bu Rus halkında nasıl kutsal bir misafirperverlik var!”

Ordınov, Yaroslav İlyiç’e öfkeyle baktı. Neredeyse dehşete kapılmıştı... ve onu baştan aşağı süzdü.

“Doğru, bayım, gerçekten misafirperverliğe saygımız sonsuz, yani biz böyle gördük, bayım!” dedi Murin, sakalını koluyla örterek. “Doğru, şimdi şöyle düşünüyorum: Siz bizde misafir olarak kalsanız, bayım, Tanrı aşkına kalsanız,” diye devam etti Ordınov’a doğru ilerleyerek, “bayım, ben de, bir şey demezdim; bir gün daha bir şey olmazdı, gerçekten bir şey demezdim. Ama hastalık geldi çattı, benim ev sahibesi hastalandı! Ah, ne ev sahibesi! Yani tek başıma olsaydım keşke: o zaman sizi ağırlardım, sizi rahat ettirirdim, çok rahat ettirirdim! Kimiz biz, sizin gibi saygıdeğer birini şereflelendirmeyeceksek? Sizi iyileştirirdim de, gerçekten iyileştirirdim, ben ilacını da biliyorum... Gerçekten, kalsaydınız, bayım, Tanrı aşkına, işte ant veriyorum, bizde kalmış olsaydınız!..”

“Gerçekten, bunun bir çaresi yok mu?” diye araya girdi Yaroslav İlyiç... ve devam etmedi.

Ordınov biraz önce Yaroslav İlyiç’i baştan aşağı öfkeyle süzerek bir hata yapmıştı. Kuşkusuz, namuslu ve soylu bir adamdı o, ama artık her şeyi anlıyordu ve çok güç bir durum içinde olduğunu kabul ediyordu! Bir kahkaha patlatmak için yanıp tutuşuyordu! Ordınov’la birlikte baş başa –iki arkadaş gibi– olsalardı, elbette, Yaroslav İlyiç kendini tutar ve neşesini koyuverirdi. Her koşulda bunu çok soylu bir şekilde yapar, güldükten sonra içtenlikle Ordınov’un elini sıkar, samimiyetli ve adil bir şekilde ona karşı iki kat saygı duyduğunu ve her koşulda hoşgördüğünü söylerdi... ve, sonuçta, gençliğine de aldırılmazdı. Ama şimdi, nazik bir durumda olması nedeniyle, çok güç bir konumda bulunuyordu ve kendini nereye saklayacağını neredeyse bilmiyordu...

“Çare, yani bir ilaç!” dedi, yüzünün bütün kıvrımları Yaroslav İlyiç’in beceriksiz müdahalesiyle oynayan Murin. “Ben, yani, bayım, mujikçe aptallığım yüzünden, size şunu söylerim,” diye devam etti bir adım öne çıkarak, “Bayım, siz pek çok kitap okumuşsunuz; demek istediğim, pek akıllı olmuşsunuz; yani, biz Rusların, mujik diliyle dediği gibi, okuya okuya kafayı üşütmüşsünüz...”

“Yeter!” diye sertçe araya girdi Yaroslav İlyiç...

“Ben gidiyorum,” dedi Ordınov, “teşekkür ederim size, Yaroslav İlyiç; yakında yine geleceğim size,” dedi onu daha fazla tutmayı başaramayan Yaroslav İlyiç’in aşırı kibarlığına karşı. “Hoşça kalın, hoşça kalın...”

“Hoşça kalın, beyefendi; hoşça kalın, bayım; bizi de unutmayın, biz günahkârlara da buyurun.”

Ordınov daha fazla dinlemedi; yarı akıllı gibi fırladı dışarı.

Daha fazla dayanamayacaktı; vurulmuş gibiydi; bilinci uyuşmuştu. Hastalandığını derin bir şekilde hissediyordu, ama ruhunu soğuk bir umutsuzluk kaplamıştı ve tek duyduğu göğsünü sıkan, ezen, zorlayan derin bir acıydı. O anda ölmek istiyordu. Ayakları birbirine dolandı ve gelip geçen insanlara aldırmandan, çevresinde toplanmaya başlayan kalabalığa aldırmandan, çevresindeki meraklıların bağrış ve sorularına aldırmandan bir duvarın dibine çöktü. Ama birden bir sürü sesin arasından Murin’in sesi ulaştı ona. Ordınov başını kaldırdı. İhtiyar gerçekten de karşısında duruyordu; solgun yüzü saygılı ve düşünceli duruyordu. Bu artık başka biriydi, Yaroslav İlyiç’in yanında onu kabaca alaya alan kişi değildi. Ordınov ayağa kalktı; Murin koluna girdi ve kalabalığın arasından çıkardı...

“Artık eşyalarını toplaman gerekiyor,” dedi Ordınov’a yan gözle bakarak. “Sıkma canını, beyim!” diye bağırdı Murin. “Gençsin, ne dertleniyorsun!”

Ordınov yanıt vermedi.

“Gücendin mi, beyim? Demek, ağır öfkeye kapıldın... Boşver; herkes özenir, herkes kendi malını korur.”

“Sizi tanımıyorum,” dedi Ordınov, “sizin sırrınızı bilmek istemiyorum. Ama o! O!..” dedi ve gözyaşı sel gibi boşandı gözlerinden. Rüzgâr onları bir bir yanaklarından sürükledi... Ordınov onları eliyle sildi. El hareketi, bakışı, morarmış titreyen dudaklarının istemsiz hareketleri... Bütün bunlar üzerine bir delilik halinin geldiğini haber veriyordu.

“Sana dediğim gibi,” dedi Murin kaşlarını çatarak, “o yarım akıllı! Neden, nasıl olmuş... sana ne? Ama o benim için böyle de – canım! Ben onu hayatımdan çok sevdim ve kimselere vermem. Anlasana artık!”

Bir anda Ordınov’un gözleri alev alev oldu.

“Ama neden ben... neden ben sanki hayatımı kaybetmiş gibiyim? Neden kalbim ağrıyor? Neden karşılaştım Yekaterina’yla?”

“Neden mi?” Murin gülümsedi ve düşünceye daldı. “Neden olduğunu ben de bilmiyorum, neden,” diyerek sustu sonra. “Kadın karakteri deniz gibi derin değildir, tanıyacaksın onu, ama kurnazdır, yedi canlıdır! İnatçının tekidir! Tabii, bayım, benden ayrılmak istediği doğru,” diye devam etti dalgın bir şekilde. “İhtiyardan tiksiniyordu, onunla işi bitmişti, daha ne diye yaşasın onunla! Siz de tabii, onun acısını dindirmek istediniz başta! Ya böyle, ya da başka bir şey... Ben zaten ondan bir şey esirgememiştim; kuşsütü ister, kuşsütü getiririm; böyle bir kuş yoksa, o kuşu kendim var ederim! Pohpoha düşkündür o! Hürriyetin peşinde koşturur, ama ne istediğini kendi de bilmez. Şimdi eskisinin iyi olduğunu anladı! Ah, beyefendi! Sen çok gençsin! Kalbin ateşli, eliyle gözyaşlarını silen, terk edilmiş bir kız gibisin! Şunu bil, beyim: Zayıf insan tek başına duramaz! Ona her şeyi ver, kendi başına yapamaz, her şeyi geri verir, ona yeryüzü krallığını ver, bir dene – ne olacak sanırsın? Hemen pabucuna gizlenir, o kadar küçülür.

Ona hürriyetini ver, zayıf insan kendi başına yaşayamaz, hürriyetini geri verir. Aptal bir kalple hürriyet bir arada olmaz! Böyle bir karakterle yaşanmaz! Bütün bunları sana pek gençsin diye söylüyorum! Yoksa bana ne? Geldin, gidiyorsun – ha sen ha başkası, fark etmez. Ben daha en baştan bunun olacağını biliyordum. Ama karşı durulmaz! Mutluluğunu korumak istersen herkesin huyuna gideceksin. Zaten, biliyorsun, beyim,” diye felsefe yapmaya devam etti Murin, “bütün bunlar laf: neler olmuyor? Öfkelenince bıçağı kapıyorlar, çıplak elleriyle, koyun gibi düşmanın gırtlığını koparmaya davranıyorlar. Ama bıçağı eline ver, düşmanın karşısında göğsünü ger, hemen geri çekilirler!”

Avluya varmışlardı. Tatar, uzaktan Murin’i görmüş, karşısında şapkasını çıkarmıştı ve sinsice, dimdik bakıyordu Ordınov’a.

“Anan nerde? Evde mi?” diye bağırdı ona Murin.

“Evde.”

“Söyle, bunun eşyalarını taşımaya yardım etsin! Koş, haydi!”

Merdivenlerden çıktılar. Murin’e hizmet eden ve gerçekten de kapıcının annesi gibi görünen ihtiyar kadın, eski kiracının eşyalarını topluyor ve onları büyük bir bohça haline getiriyordu.

“Bekle; ben sana ait bir şey daha getireceğim, orada kalmış...”

Murin odasına girdi. Biraz sonra döndü ve Ordınov’a ipek ve yün işlemeli, gösterişli bir yastık getirdi, hastalandığı zaman Yekaterina’nın ona verdiği yastıktı bu.

“Bunu sana gönderdi,” dedi Murin. “Şimdi iyisiyle kötüsüyle yola koyul, oyalanma,” diye ekledi alçak bir sesle, babacan bir tavırla, “daha kötü olmasın.”

Kiracıyı gücendirmek istemediği belliydi. Ama Ordınov yüzüne son kez baktığı zaman, ister istemez, bastıramadığı hincin yüzünde nasıl kaydığını gördü. Ordınov’un ardından kapıyı neredeyse nefretle kapadı.

İki saat sonra Ordınov, Alman Şpis’in yanına taşınmıştı. Tinhen onu görünce ahlayıp vahladı. Hemen sağlığını sordu ve olup bitenleri öğrenince, hemen tedaviye başladı. Yaşlı Alman kendinden memnun bir halde, kiracısına, az önce kapıya gidip tekrar bir ilan asmak üzere olduğunu, çünkü verdiği kaparonun tam da o gün son kuruşuna kadar dolduğunu anlattı. Böylece ihtiyar Alman dakikliğini ve dürüstlüğü uzun uzun övme fırsatını kaçırmadı. O gün Ordınov yatağa düştü ve ancak üç ay sonra yataktan kalkabildi.

Yavaş yavaş iyileşti ve gezinmeye başladı. Alman’ın yanındaki yaşam tekdüzeydi, sakindi. Alman’ın karakterinin özel bir yanı yoktu; iyi yürekli Tinhen de yanında çok rahattı, ama Ordınov için yaşam sanki bütün rengini kaybetmiş gibiydi! Düşünceli, asabi bir hal aldı; alınganlığı hastalıklı bir şekle büründü ve kötü, derin bir hipokondriyaya kapıldı. Bazen bütün bir hafta boyunca kitap kapağı açmıyordu. Gelecek onun için kapanmıştı, parası tükeniyordu ve o daha şimdiden teslim olmuştu; hatta geleceği düşünmüyordu bile. Bazen bilime yönelik eski hırsı, eski ateşliliği, ona ait eski tasarılar, geçmişten gelip karşısına dikiliyordu; ama tek yaptıkları onun enerjisini ezmek, boğmak oluyordu. Düşünceleri eyleme dönüşmüyordu. Bilinci durmuştu. Bütün bu fikirler kasıtlı olarak hayallerinde devlere dönüşüyor, onun çaresizliğiyle, yaratıcılarıyla alay ediyordu. Hüzünlendikçe, kendisini ister istemez, o ünlü büyücü çırağıyla, öğretmeninin sözlerini çalarak, süpürgeye su taşımalarını emreden ve nasıl “dur” diyeceğini bilmediği için o suyun içinde boğulan çırakla karşılaştırıyordu. Belki de onda bütünlüklü, orijinal, kendine özgü

bir fikir oluşmuştu. Belki de, bir sanatçı olmak vardı yazgısında. En azından eskiden buna kendisi de inanıyordu. İçtenlikli inanç, geleceğin güvencesidir. Ama şimdi kendisi de zaman zaman kendi kör inançlarına gülüyordu ve bir adım atmıyordu.

Bundan yarım yıl önce zarif bir eser eskizi düşünmüş, tasarlamış ve kâğıda geçirmişti, bu eskizde (gençliğinden dolayı) pek de yaratıcı olmayan zamanlarda en somut umutları yer almıştı. Eser kilisenin tarihini anlatıyordu ve kaleminden en sıcak, en ateşli inançlar çıkıyordu. Şimdi bu planı yeniden okudu, yeniden düzenledi, üzerine düşündü, okudu, değiştirdi ve sonunda yıkıntılardan bir şey inşa edemeyerek fikrini reddetti. Ama mistisizm, kadercilik ve gizemcilik yerleşmeye başladı ruhuna. Zavallı ıstırabını hissediyor ve Tanrı'dan şifa diliyordu. Alman'ın hizmetçisi olan Rus, sofu bir ihtiyardı, uysal kiracının nasıl dua ettiğini ve saatlerce nasıl, neredeyse hiç nefes almadan, kilisenin zemininde yattığını anlatıyordu zevkle...

Başına gelenler hakkında kimseye tek kelime anlatmamıştı. Ama bazen, özellikle de alacakaranlıkta, çanların uğultusunun ona, o ilk kez titrediği, bütün göğsünün o zamana dek bilmediği bir hisle kaplandığı, Tanrı'nın tapınağında kadının yanında dizlerinin üzerine çöktüğü, her şeyi unuttuğu ve sadece onun ürkek kalbinin atışını duyup dinlediği, heyecan ve mutluluk gözyaşlarının ona yeni, aydınlık bir umut verdiği zaman, işte o zaman, sonsuza dek yaralı ruhunda bir fırtına patlak veriyordu. O zaman ruhu ürperiyordu ve aşk acısı yakıcı bir alevle tekrar göğsünü kaplıyordu. O zaman kalbi hüznün ve tutkuyla doluyordu ve sanki, sevgisi hüznüyle birlikte yeniden canlanıyordu. Sık sık saatlerce, kendini ve yaralı hayatını unutup, yeryüzündeki her şeyi unutup, bir yerde tek başına, yapayalnız oturuyor, umutsuzluk içinde başını sallıyor ve sessiz gözyaşları dökerek kendi kendine fısıldıyordu: "Yekaterina! Nazlı güvercinim! Biricik kardeşim benim!.."

Çirkin bir düşünce ruhuna gitgide daha çok acı vermeye başlamıştı. Bu düşünce gitgide daha güçlü bir şekilde takip ediyordu onu ve her gün karşısında bir olasılık, bir gerçeklik olarak cisimleşiyordu. Ona öyle geliyordu ki –ve sonunda buna kendi kendisi de inanmaya başlamıştı– Yekaterina'nın akı yerindeydi, ama Murin ona yufka yürek demekte kendince haklıydı. Ona öyle geliyordu ki, onu ihtiyarla bağlayan bir sır vardı; ama Yekaterina, suçunu bilmediğinden, saf bir güvercin gibi onun hâkimiyetine girmişti. Kimdi onlar? Bunu bilmiyordu. Ama zavallı, masum yaratıklar üzerindeki yoğun, çıkışsız tiranlık onu durmaksızın bunaltıyordu; ve kalbi göğsünde sıkışıyor, çaresiz bir hoşnutsuzlukla çırpınıyordu. Ona öyle geliyordu ki birden uyanan ruhun, ürkek gözlerinin önünde sinsice onun düşüşü sergilenmiş, sinsice zavallı, yufka yüreğe işkence edilmişti; ona gerçek çarpık bir şekilde söylenmiş, kasıtlı olarak görmemesi sağlanmış; şiddetli, heyecanlı kalbinin tecrübesiz eğilimlerine kurnazca yalan söylenmiş ve serbest, özgür ruhun kanatları yavaş yavaş kesilmişti, sonunda ne isyan edecek, ne de gerçek hayata özgürce atılacak hali kalmıştı...

Ordinov yavaş yavaş eskisinden daha yabani bir hale bürünüyordu, doğrusunu söylemek gerekirse, Almanlar da ona hiç karışmıyorlardı. Sokaklarda sık sık, amaçsızca gezinmeyi seviyordu. Özellikle alacakaranlık vaktini yeğliyordu, gezdiği yerlerse ıssız, uzak, insanların pek yerleşmediği yerlerdi. Mutsuz, sağlıksız bir bahar akşamı, bu gezilerden birinde Yaroslav İlyiç'le karşılaştı.

Yaroslav İlyiç görünür bir şekilde zayıflamıştı, güzel gözleri rengini kaybetmişti ve

kendisi de sanki bir hayal kırıklığı içindeydi. İnsanda iz bırakmayan birtakım kaygıların peşindeydi, ıslanmış, çamurlanmıştı ve bir yağmur damlası, fantastik bir şekilde, bütün akşam boyunca çok saygın, ama artık morarmış burnundan düşmemişti. Bir de favori sakal bırakmıştı. Bu favori sakallar ve Yaroslav İlyiç'in sanki eski tanıdığından kaçmak ister bir hal içinde olması, Ordınov'u şaşırttı. Tuhaf şey!.. Hatta o vakte dek kimsenin duygudaşlığına ihtiyaç duymadığı halde, kalbini bir parça incitti, yaraladı. Dahası, sade, samimi, naif –sonunda açıkça söyleyecek olursak– biraz aptal, ama şikâyet etmeden hayal kırıklığına uğrayıp düşünen o eski adam daha hoş geliyordu ona. Daha önce sevdiğimiz aptal insanların, belki de sırf aptallıkları yüzünden, birdenbire akıllanması kesinlikle tatsız bir şey olur. Fakat, Ordınov'a bakarken sergilediği güvensizlik, hemen yumuşadı. Bütün hayal kırıklığına rağmen, eski huyunu, insanın bilindiği gibi, mezara kadar götürdüğü eski huyunu bırakmamıştı ve zevkle, eskisi gibi, Ordınov'un dost ruhunun içine daldı. Öncelikle bir sürü işinin olduğunu belirtti, sonra uzun zaman görüşmediklerini; ama birden konuşma tekrar tuhaf bir yön aldı. Yaroslav İlyiç genel olarak insanların yalancılığından, bu dünyanın çürümüşlüğünden, şundan bundan bahsetmişti; hatta kayıtsızca, Puşkin'in adını da andı, belli bir siniklikle iyi ahbablarından ve lafı bitirirken sosyete de dost geçinenlerin yalancılığı ve şeytanlıkları üzerinde durdu, yeryüzünde gerçek dostluğun, yakınlığın olmadığına da değindi. Kısacası, Yaroslav İlyiç akıllanmıştı. Ordınov bunlara karşı çıkmadı, ama dile gelmez, acı verici bir hüzne kapıldı: Sanki en iyi dostunu toprağa vermişti!

"Ah! Durun, durun, size söylemeyi unuttuyordum az kalsın," dedi birden Yaroslav İlyiç, sanki çok ilginç bir şey hatırlamış gibi, "neler oldu neler! Söylemem lazım! Oturduğunuz şu evi hatırlıyor musunuz?"

Ordınov irkildi ve sarardı.

"İnanır mısınız, bir süre önce o evde bir hırsız çetesi ortaya çıkardılar, yani, bayım, bir batakmış, batakhaneymiş; bir sürü kaçakçı, dolandırıcı, aklınıza ne gelirse! Bazısını yakalamışlar, diğerlerinin de hâlâ peşindeler; tutuklama emri çıkarılmış. Bir düşünsenize; binanın sofu, saygıdeğer, soylu görünen sahibini hatırlar mısınız?.."

"Evet!"

"Bunu duyduktan sonra gelin de insanlığa güvenin! O da bütün o çetenin şefiymiş meğer, yani, liderleriymiş! Ne kepezelik değil mi efendim?"

Yaroslav İlyiç heyecanla konuşuyor ve bir insan yüzünden bütün insanlığı yargılıyordu, çünkü Yaroslav İlyiç başka türlü yapamazdı; karakteriydi bu onun.

"Ya diğerleri? Ya Murin?" dedi Ordınov fısıltıyla.

"Ah, Murin, Murin! Hayır, saygın, soylu bir ihtiyardır o. Ama, durun biraz, siz şimdi yeni bir ışık tuttunuz olaya..."

"Nasıl? O da mı çetedeymiş?"

Ordınov'un kalbi heyecandan göğsünden fırlayacak gibiydi...

"Fakat, dediğiniz gibi..." diye ekledi Yaroslav İlyiç, kalay rengi gözlerini, düşünmekte olduğunu belli eder şekilde, Ordınov'un gözlerine dikerek: "Murin onlardan biri olamaz. Üç hafta kadar önce karısıyla birlikte memleketine gitmişti... Kapıcıdan öğrendim... Hatırlıyor musunuz, şu Tatar'ı?"

İlk kez 1847 yılının Ekim-Aralık ayları arasında Oteçestvenniye Zapiski'de yayımlanmıştır.

YUFKA YÜREK

Bir çatının altında, dördüncü katın birindeki bir dairede, iki genç meslektaş, Arkadiy İvanoviç Nefedeviç ile Vasya Şumkov yaşıyordu... Yazar, elbette, okura neden bir kahramanın adının tam olarak, diğerininse Vasya diye, küçük ismiyle anıldığını; en azından bu tür bir ifadenin edepsizce ve biraz da laubali sayılmaması için, açıklamayı gerekli görüyor. Ama bunun için öncelikle hem rütbe, hem yıl, hem unvan, hem meslek, ve dahası, oyuncuların karakterlerini de açıklamak ve tasvir etmek gerekiyor; ama öykülerine böyle başlayan bir sürü yazar olduğu için, bu hikâyenin yazarı, sırf bu yüzden, yani onlara benzememek için (bazılarının dediği gibi, belki de sınırsız kendini beğenmişliğinden) doğruca olayla başlamaya karar verdi. Bu girizgâhı bitirip başlıyor.

Yılbaşının arifesi, akşamleyin saat altıda, Şumkov eve döndü. Yatakta yatan Arkadiy İvanoviç uyandı ve gözlerini aralayıp misafirini izlemeye başladı. Gelenin tertemiz bir yeleklik giymiş olan, çok sevgili arkadaşı olduğunu gördü. Bu, elbette şaşırttı onu. "Bu şekilde nereye gitmiş Vasya? Zaten evde de yemek yemedi!" Şumkov bu arada mumu yakmıştı ve Arkadiy İvanoviç hemen, onun kendisini farkında olmadan yapmış gibi uyandırmaya hazırlandığını anladı. Gerçekten de, Vasya iki kez öksürdü, iki kez odada dolandı ve sonunda, kesinlikle tesadüfen, sobanın yanında, bir köşede doldurduğu piposunu elinden düşürdü. Arkadiy İvanoviç kendi kendine gülmeye başladı.

"Vasya, yeter kurnazlık ettiğin!" dedi.

"Arkaşa, uyumuyor musun?"

"Doğrusu, söylemem zor herhalde; sanki uyumuyorum gibi geliyor."

"Ah, Arkaşa! Merhaba, güvercinim! Haydi, kardeş! Haydi, kardeş!.. Sana neler anlatacağım, bilemezsin!"

"Kesinlikle bilmiyorum; gelsene buraya."

Vasya, sanki bunu bekliyormuş gibi, Arkadiy İvanoviç'in bir hainlik yapacağını akıl etmeden, hemen yaklaştı. Diğer kırar gibi onun kolunu yakaladı, büktü ve kurbanını deyim yerindeyse, "boğmaya" başladı ki bu neşeli Arkadiy İvanoviç'e büyük bir mutluluk veriyor gibiydi.

"Yakalandın!" diye haykırdı, "yakalandın!"

"Arkaşa Arkaşa, ne yapıyorsun? Bırak, Tanrı aşkına, bırak, frakım kirleniyor!.."

"Boşver; frak neye gerek? Neden sen böyle kolay kanıyorsun, kolunu kaptırıyorsun? Söyle bakalım, nereye gittin, nerede yemek yedin?"

"Arkaşa, Tanrı aşkına, yeter!"

"Nerede yemek yedin?"

"Ben de sana bunu anlatmak istiyordum."

"Anlat öyleyse."

"Bırak önce."

"Olmaz öyle, bırakmam, yoksa anlatmazsın!"

"Arkaşa Arkaşa! Anlasana, olmaz zaten, kesinlikle olmaz!" diye haykırdı güçsüz Vasya, hasmının güçlü pençesinden kurtulmaya çalışarak, "yani birtakım konular var!.."

"Ne gibi konular?"

"Böyle bir durumda anlatmaya kalkıştığında kıymetini kaybeden konular, olmaz böyle,

gölünç kaçar; ama bu iş hiç gülünç değil, önemli bir iş."

"Bak sen, önemliymiş! Uyduruyorsun! Sen bana beni güldürecek bir şeyler anlat, öyle anlat; önemli bir şey istemem; sen nasıl arkadaşısın böyle? Söyle bakalım bana, sen ne zaman arkadaş olacaksın? Ha?"

"Arkaşa, Tanrı aşkına, olmaz!"

"Ben de dinlemem öyleyse..."

"Ama Arkaşa!" diye başladı Vasya, yatağın yanına yatıp sözlerine olabildiğince çok önemliymiş havası vermeye çalışarak. "Arkaşa! Ben, lütfen, anlatacağım; sadece..."

"Ee!.."

"Ee'si, ben nişanlandım!"

Arkadiy İvanoviç daha başka bir şey söylemeyip kalktı, sessizce, hiç de kısa biri olmayan, hatta güçsüz ama çok uzun boylu biri olan Vasya'yı bebek gibi kollarının arasına aldı ve onu odanın içinde bir köşeden diğerine, sanki uyutmaya çalışıyormuş gibi sallayarak gezdirmeye başladı.

"Bak sen şu işe, bizim kundaklı kalkmış nişanlanmış," dedi. Ama Vasya'nın kollarında öylece yattığını, tek kelime etmediğini görünce düşünceye daldı ve şakasının fazla ileri gittiğini anladı; onu odanın ortasına bıraktı ve en içten, dostane tavırla yanağından öptü.

"Vasya, kızmadın ya?"

"Arkaşa, dinle..."

"Yani, yılbaşı diye."

"Tamam, önemli değil; ama niye böyle delice, kaçıkça davranıyorsun? Sana kaç kere söyledim: Arkaşa, Tanrı aşkına, canımı yakma, kesinlikle canımı yakma!"

"Gücenmedin değil mi?"

"Tamam, önemli değil; ben hiç gücenir miyim! Ama canımı sıktın, anlıyor musun!"

"Canını mı sıktım? Nasıl?"

"Sana bir dostumsun diye, samimiyetle geldim, sana kalbimi açmak, mutluluğumu anlatmak için..."

"Ne mutluluğu? Neden bahsediyorsun sen?"

"Ya, evleniyorum işte!" diye yanıt verdi Vasya sıkıntıyla, çünkü gerçekten biraz kızmıştı.

"Sen! Sen evleniyorsun! Doğru mu bu?" diye haykırdı iyilikle Arkaşa. "Hayır hayır... bu da ne? Hem böyle diyorsun, hem gözyaşı döküyorsun! Vasya, Vasyacığım, yavrum benim, yeter! Gerçekten, ne oluyor?" ve Arkadiy İvanoviç onu tekrar kucakladı.

"Peki, anlıyor musun, şimdi nereden geldim?" dedi Vasya. "Sen zaten iyi yüreklisin, dostsun, bunu biliyorum. Sana öyle mutlu, ruhum heyecan dolu geliyorum, birden kalbimin bütün mutluluğunu, bütün bu heyecanımı açmam lazım, ama yatakta debelenince bunların kıymeti kalmıyor... Anlıyor musun Arkaşa," diye devam etti Vasya gülmeye çalışarak, "zaten her şey komik bir şekilde oldu, şu anda hiçbir şekilde kendimde değilim. Bu konuyu küçük düşüremezdim... Şimdi sen bana soracaksın: Adı ne? Bak yemin ediyorum, şimdi öldürsen bile beni, sana yanıt vermezdim."

"Peki Vasya, niye sustun! Bana daha önceden söyleseydin, ben de yaramazlık etmeye kalkışmazdım," diye bağırdı Arkadiy İvanoviç tam bir umutsuzluk içinde.

"İyi, yeter yeter! Zaten bunun... Zaten bütün bunların sebebi, benim iyi kalpli olmam.

Ama yazık, sana istediğim gibi anlatamıyorum, sevindiremiyorum; güzel bir şekilde anlatıp, seni haberdar edip mutluluk getiremiyorum... Gerçekten, Arkaşa, seni öyle seviyorum ki... Sen olmasaydın, ben, sanırım, evlenemezdim de, hatta yeryüzünde yaşamazdım bile!”

Alışılmadık bir şekilde duygulanan Arkadiy İvanoviç, Vasya’yı dinlerken bir yandan gülüyor, bir yandan ağlıyordu. Vasya da öyle. İkisi yeniden kucaklaştılar ve geçmişi unuttular.

“Nedir bu, nedir bu böyle? Anlat bana her şeyi Vasya! Ben, kardeşimim, affet beni, ben şaşkınım, tümünden şaşkınım; şimşek gibi çarptı beni, Tanrı aşkına! Yani hayır, kardeşim, hayır, sen uyduruyorsun, Tanrı aşkına, uyduruyorsun, yalan söyledin!” diye bağırdı Arkadiy İvanoviç ve içten bir kuşkuyla baktı Vasya’nın yüzüne; ama bu yüzde olabildiğince çabuk evlenme arzusunun ışıltılı bir onaylamasını görünce, yatağa atladı ve taklalar atmaya başladı, öyle ki duvarlar sarsılıyordu.

“Vasya, otur bakalım şuraya!” diye bağırdı, sonunda yatağın üzerine oturarak.

“Yani ben, kardeşim, nasıl, nereden başlayacağımı bilemiyorum!”

İkisi birden, mutluluk heyecanı ile birbirlerine bakıyorlardı.

“Kim bu kız, Vasya?”

“Artemyevler!..” dedi Vasya mutluluktan yumuşamış bir sesle.

“Olamaz?”

“Niye, sana onlar hakkında bir sürü şey anlatıp durmuştum, sonra anlatmaz oldum, ama sen bir şey fark etmedin. Ah, Arkaşa, senden bunu saklamak benim için çok zordu; ama korkuyordum, konuşmaya korkuyordum! Her şey bozulur diye düşünüyordum, ama çoktan âşıktım Arkaşa! Tanrım Tanrım! Görüyorsun ya, işte hikâye bu,” diye başladı söze ikide bir heyecandan sözüne ara vererek, “Bir nişanlısı vardı, bir yıl önce, onu bir yerlere göndermişlerdi; ben de tanırdım onu – doğrusu, o, Tanrı onunla olsun! İşte, hiç yazmaz oldu. Beklediler, beklediler; ne olduğunu anlamaya çalıştılar? Birden, dört ay önce, evlenmiş olarak döndü herif ve onlara uğramadı bile. Kaba! Rezil! Onların yanını tutan kimse olmadı. Zavallı kız ağladı, ağladı, ben de onu seviyordum... Çoktandır, hep seviyordum onu! İşte teselli etmeye başladım, gittim geldim... yani, ben de doğrusu, bilmiyorum, bütün bunlar nasıl olup bitti, ama o da beni sevmiş; geçen hafta kendimi tutamadım, ağladım, hıçkırdım ve ona her şeyi anlattım – ya! Onu sevdiğimi – kısacası, her şeyi!.. ‘Ben de sizi sevmeye hazırım, Vasiliy Petroviç, ama ben zavallı bir kızım, benimle alay etmeyin; ben de kimseyi sevmeye cesaret edemiyorum.’ Yani, kardeşim, anlıyor musun! Anlıyor musun? Onunla sözlendik ve nişanlandık; ben düşündüm de düşündüm, düşündüm de düşündüm, şöyle dedim: Anneciğe nasıl söyleyeceğiz? O da dedi ki: Bu zor olacak, bekleyin biraz, korkuyor; şimdi, ne yazık ki beni size vermez; o da ağlıyordu. Ben, ona söylemeden, bugün ihtiyar kadına açıldım. Lizanka onun dizlerinin dibindeydi, ben de öyle... O da hayır duasını verdi. Arkaşa, Arkaşa! Güvercinim! Birlikte yaşayalım. Hayır! Ben senden hiçbir şekilde ayrılmam.”

“Vasya, sana bakıyorum, ama inanamıyorum; Tanrı aşkına, inanamıyorum, yemin ederim. Doğrusu, bana bütün bunlar tuhaf geliyor... Baksana, sen nasıl evlenirsin? Ben nasıl bilmem bunu? Doğrusu, Vasya, ben, artık itiraf edeyim, ben evlenmeyi düşünmüştüm kardeşim; ama artık sen evlendiğine göre, fark etmez! Yani, mutlu ol,

mutlu ol!..”

“Kardeşim, artık kalbim öyle tatlı, ruhum öyle hafif ki...” dedi Vasya ayağa kalkıp heyecan içinde odada dolanarak. “Doğru değil mi, doğru değil mi? Sen de öyle hissetmiyor musun? Yoksul yaşayacağız, kuşkusuz, ama mutlu olacağız; yani bu bir boş hayal değil, mutluluğumuz bir kitaptan okuma bir şey değil; yani gerçekten mutlu olacağız!..”

“Vasya Vasya, dinle!”

“Ne var?” dedi Vasya, Arkadiy İvanoviç’in önünde durarak.

“Benim aklıma şöyle bir düşünce geldi; doğrusu, sana söylemeye de korkuyorum!.. Sen affet beni, kuşkularımı yok et. Nasıl geçineceksin? Ben, biliyorsun, evleneceğin için heyecan içindeyim, elbette, heyecan içindeyim ve kendime hâkim olamıyorum; ama nasıl geçineceksin? Ha?”

“Ah, Tanrım Tanrım! Ne diyorsun, Arkaşa!” dedi Vasya, Nefedeviç’e derin bir hayretle bakarak. “Bu da ne demek şimdi? İhtiyar kadın bile iki dakika düşünmedi, ben ona her şeyi açıkça anlattığımda. Onların nasıl geçindiğini mi sordun? Üçüne yılda 500 ruble geliyor: Babanın ölümünden sonra verilen emekli maaşı bu kadar. O, ihtiyar kadın, bir de küçük kardeş var; onun okul masrafını da o paradan ödüyorlar – işte böyle yaşıyorlar! Yani bir tek senle ben kapitalistiz! Bana da bazı yıllar, iyi giderse, yedi yüz geçiyor elime.”

“Dinle, Vasya, affedersin; ben, Tanrı aşkına, ben sadece, ben sadece bunun bozulmaması için düşünüyorum, – yedi yüz nereden çıktı? Sadece üç yüz...”

“Üç yüz mü!.. Ya Yulian Mastakoviç? Unuttun mu?”

“Yulian Mastakoviç! Yani bu iş, pek güvenilir iş değil kardeşim; bu 300 ruble, her rublesi sadık dost olan, güvenilir bir maaş değil. Yulian Mastakoviç, elbette, yüce bir insan, ona saygı duyuyorum, onu anlıyorum, yüksek bir değer veriyorum ve Tanrı aşkına, seviyorum da onu, çünkü o seni seviyor ve işinden dolayı sana armağan veriyor, seni memur olarak görevlendiriyor; ama sen de kabul edersin, Vasya... Dinle; saçma bir şey söylemiyorum; bütün Petersburg’da senin el yazın gibi iyi bir el yazısı bulmanın mümkün olmadığını kabul ediyorum, bunu teslim ederim,” dedi heyecanlı bir şekilde Nefedeviç, “ama ya birden, Tanrı korusun! Beğenilmezsen, birden ona yaranamaz olursan, birden onun işi kesilirse, birden bir başkasını alırsa; yani, sonuçta, daha neler neler olabilir! Yani Yulian Mastakoviç de elden giderse, Vasya...”

“Yapma, Arkaşa, yani böyle düşünürsek, üzerimize şimdi tavan bile çökebilir...”

“Tabii, elbette elbette... ben sadece...”

“Hayır, dinle beni, sen dinle! Neler diyorsun, beni nasıl olur da işten çıkarır?.. Hayır, sen sadece dinle, dinle. Her şeyi gayretle yerine getiriyorum; zaten Yulian Mastakoviç öyle iyi ki, Arkaşa, bana bugün 500 gümüş ruble verdi!”

“Gerçekten mi, Vasya? Yani ikramiye olarak mı?”

“Ne ikramiyesi! Kendi cebinden. Şöyle dedi: Kardeş, sen beş aydır para almadın; istersen al şunu; teşekkür ederim sana, dedi, teşekkür ederim, hoşnudum... Tanrı aşkına! Bana bedavaya çalışmıyorsun, dedi – gerçekten! Böyle dedi. Gözlerimden yaş aktı, Arkaşa. Yüce Tanrım!”

“Dinle, Vasya, o evrakları yazdın mı?”

“Hayır... daha yazmadım.”

“Vasyacığım! Meleğim! Ne yaptın?”

“Dinle, Arkadiy, önemli değil, iki gün daha süresi var, yaparım...”

“Bunu nasıl olur da yazmazsın?..”

“Ne var, yani ne var! Sen bana öyle mahvolmuş gibi bakma, içimi sıkıyorsun, kalbimi sızlatıyorsun! Ne var yani? Sen hep böyle bezdiriyorsun beni! Bağırıp duruyorsun: aaa!!! Durup bir düşünsene; ne ki bu böyle? Bitireceğim, Tanrı aşkına, bitireceğim...”

“Ya bitiremezsen?” diye bağırdı Arkadiy sıçrayarak. “Daha bugün sana ödül vermiş! Bu arada evleniyorsun... Of, off, of!”

“Boşver boşver,” diye bağırdı Şumkov, “hemen oturacağım, hemen şimdi oturacağım; boşver!”

“Bunu nasıl ihmal ettin, Vasyacık?”

“Ah, Arkaşa! Oturmam mümkün müydü böyleyken? Ofiste de zar zor oturabildim; kalbimi taşımakta güçlük çekiyorum... Ah! Ah! Bu gece oturacağım, yarın gece de oturacağım, bir sonraki gece de oturup bitirmiş olacağım!..”

“Çok kaldı mı?”

“Karışma, Tanrı aşkına, karışma, yeter...”

Arkadiy İvanoviç usul usul yatağa yanaştı ve oturdu, sonra birden kalkmak istedi; ama karışmaması gerektiğini hatırlayınca, tekrar oturmak zorunda kaldı. Fakat heyecandan yerinde oturmakta zorlanıyordu; haberden dolayı tamamen alt üst olduğu ve ilk heyecanını bastırmayı başaramadığı görülüyordu. Şumkov’a baktı, o da ona baktı, gülümsedi, eliyle onu tehdit etti ve sonra, kaşlarını korkunç bir şekilde çatarak (sanki bütün gücü ve çalışmasının bütün başarısı buna bağlıymış gibi) gözlerini evraklara dikti. O da heyecanını bastıramamış gibiydi; divitleri değiştiriyor, sandalyesinde kıpırdanıyor, duruyor, tekrar yazmaya davranıyordu, ama eli titriyordu ve hareket etmeyi reddediyordu.

“Arkaşa! Onlara senden de bahsettim,” diye haykırdı birden, sanki yeni hatırlamış gibi.

“Ya?..” diye bağırdı Arkadiy, “ben de sormak istiyordum; eh!”

“Eh! Tamam, sana sonra hepsini anlatacağım! İşte, Tanrı aşkına, hata ettim, aklım karıştı, dört sayfa yazmadan hiçbir şey söylemek istemiyordum; ama hem seni hem onları hatırlayıverdim. Kardeşim, ben, bir şey yazamıyorum: hep siz geliyorsunuz aklıma...”

Vasya gülümsedi.

Bir sessizlik oldu.

“Vay! Ne kötü divit!” diye bağırdı Şumkov, elindekini masaya atarken. Bir başkasını aldı eline.

“Vasya! Dinle! Tek bir söz...”

“Peki! Hemen ve son kez.”

“Çok kaldı mı?”

“Ah, kardeş!..” Vasya yüzünü öyle buruşturdu ki, sanki yeryüzünde bu sorudan daha korkunç ve ölümcül bir şey olamazdı. “Çok, dehşet verecek kadar çok!”

“Yani, aklıma bir fikir geldi...”

“Ne?”

“Olmaz, şimdi olmaz, yaz sen.”

“Ama, ne? Ne?”

“Saat artık yedi oldu, Vasyacığım!”

Bu sırada Nefedeviç gülümsedi ve Vasya'ya kurnazca göz kırptı; ama bunu biraz ürkekçe, neyin işareti olduğunu bilemeden yaptı.

"Söyle ama, neymiş?" dedi Vasya, yazmayı tümünden bırakıp doğruca onun gözlerinin içine bakıp hatta meraktan sararmış bir halde.

"Biliyor musun, ne diyeceğim?"

"Tanrı aşkına, ne?"

"Biliyor musun, ne diyeceğim? Sen heyecan içindesin, pek çalışamıyorsun da... Dur dur dur dur – görüyorum, görüyorum – dinle!" dedi Nefedeviç, yataktan heyecanla fırlayıp konuşmaya başlayan Vasya'nın sözünü kesip itirazına engel olarak. "Öncelikle, sakın olmak lazım, kendini toplaman lazım, değil mi?"

"Arkaşa, Arkaşa!" diye haykırdı Vasya sandalyesinden kalkarak. "Bütün gece oturacağım, Tanrı aşkına, oturacağım!"

"Peki, tamam tamam! Ama sabaha doğru uyumalısın..."

"Uyumayacağım, ne olursa olsun uyumayacağım..."

"Hayır, olmaz, olmaz; elbette, uyuyacaksın, beş saat uyursun. Saat sekizde seni uyandırırım. Yarın tatil; oturur bütün gün yazarsın... Sonra gece de – çok kaldı mı peki?.."

"Yani işte, işte!.."

Heyecan ve meraktan titreye titreye defteri uzatıyordu Vasya.

"İşte!.."

"Ama kardeşim, bu çok az..."

"Canım, orada da var," dedi Vasya, Nefedeviç'e ürkek ürkek, sanki gitmek ya da gitmemek kararı buna bağlıymış gibi gösterirken.

"Ne kadar?"

"İki sayfacık..."

"Ne yani? Dinle! Bitirmeyi başaracağız, Tanrı aşkına, başaracağız!"

"Arkaşa!"

"Vasya! Dinle! Şimdi yılbaşından önce bütün aileler toplanıyor, bizse senle evsiz barksız, öksüz gibi kaldık... aah! Vasyacığım!.."

Nefedeviç Vasya'yı tutup aslan gibi kucakladı...

"Arkadiy, karar ver!"

"Vasyacak, ben sadece şunu demek istemiştim. Baksana, beceriksizim benim! Dinle! Dinle! Yani..."

Arkadiy ağzı açık bir halde durdu, çünkü heyecandan konuşamıyordu. Vasya omzundan tutmuş, bütün dikkatiyle ona bakıyordu ve dudaklarını sanki onun yerine kendisi konuşmak istiyormuş gibi kıpırdatıyordu.

"Ee?" dedi sonunda.

"Onlarla bugün tanıştır beni!"

"Arkadiy! Oraya çaya gidelim! Bak ne diyeceğim? Bak ne diyeceğim? Hatta yılbaşına kadar beklemeyelim, daha önce gidelim," diye haykırdı Vasya heyecandan kendini kaybetmiş bir halde.

"Yani iki saat, ne eksik ne fazla!.."

"Ve sonra iş bitinceye dek ayrılık!.."

"Vasyacığım!.."

“Arkadiy!”

Üç dakika içinde Arkadiy tören için hazırды. Vasya sadece temizlendi, zaten üzerini değiştirmemişti: Şevkle işin başına oturmuştu hemen.

Telaşla caddeye çıktılar, ikisi de birbirinden mutluydu.

Gidecekleri yer Petersburg’un Kolomna tarafındaydı. Arkadiy İvanoviç dinç ve enerjik adımlar atıyordu, gitgide daha da mutlu olan Vasya’nın saadetinden duyduğu mutluluk yürüyüşünden belli oluyordu. Vasya daha küçük adımlar atıyor, ama havasından bir şey kaybetmiyordu. Tersine, Arkadiy İvanoviç onu daha önce hiç kendisine bu kadar uygun bir hava içinde görmemişti. O anda, daha da saygı duydu ona ve Vasya’nın, okurun şu vakte dek haberdar edilmemiş olduğu, Arkadiy İvanoviç’in iyi kalbinde derin, sevgi dolu bir merhamet duygusu uyandıran o bedensel kusuru (Vasya biraz aksaktı), şimdi dostunun ona karşı beslediği ve Vasya’nın, artık tahmin edileceği üzere, her açıdan layık olduğu derin yakınlığı daha da artırıyordu. Öyle ki Arkadiy İvanoviç mutluluktan ağlamak istiyordu; ama kendini tuttu.

“Nereye nereye, Vasya? Bu yol daha yakın!” diye bağırdı, Vasya’nın Voznesenski’ye doğru yöneldiğini görünce.

“Sus, Arkaşa, sus...”

“Gerçekten, daha yakın, Vasya.”

“Arkaşa! Bak ne diyeceğim?” diye başladı Vasya gizemli, mutluluktan donakalmış bir sesle. “Bak ne diyeceğim? Lizacığa bir küçük hediye götürmek istiyorum...”

“Ne peki?”

“Kardeşim, burada, köşede Madam Lero’nun harika bir mağazası var!”

“Ah, peki!”

“İskoç beresi, canım, bir İskoç beresi... Bugün çok şirin bir bere gördüm, sordum: Modelin adının Manon Lescaut olduğunu söylediler – enfesti! Vişne rengi kurdeleler, pahalı da değilse... Arkaşa, varsın pahalı olsun!..”

“Sen, kanımca, bütün şairlerden üstünsün Vasya! Gidelim!..”

Koşturdular ve iki dakika sonra dükkâna ulaştılar. Onları kara gözlü, saçları lüle lüle ve müşterilerine bakar bakmaz onlar kadar neşeli ve mutlu bir hale bürünen, hatta, izin verirsiniz, daha da mutlu bir hale bürünen bir Fransız kadını karşıladı. Vasya heyecandan Madam Lero’yu öpmeye hazırды...

“Arkaşa!” dedi sesini alçaltarak, dükkânın devasa masasının üstünde ahşap çubukların üzerinde duran, muhteşem ve görkemli her şeye bir göz attıktan sonra. “Enfesler! Bu da ne böyle? Ya bu? Şuna baksana, bonbonlu, görüyor musun?” diye fısıldadı Vasya, sevimli bir bereyi göstererek; ama gösterdiği almak istediği değildi, çünkü daha uzaktan bakmış ve gözleri parlak, koyu renkli, karşı köşede duran bir tanesine ilişmişti. Ona öyle bakıyordu ki, sanki biri onu alıp çalacak ya da berenin kendisi, Vasya erişemesin diye, havalanıp uçacakmış sanılabilirdi.

“İşte,” dedi Arkadiy İvanoviç bir tanesini işaret ederek, “işte, bana göre en iyisi bu.”

“Arkaşa! Seni tebrik ederim; doğrusu, seni zevkinden dolayı kutlamak istiyorum,” dedi Vasya, duyduğu heyecanı Arkaşa’nın karşısında kurnazca gizleyerek, “senin bere çok çekici, ama şuraya bir gel.”

“Nerede, kardeşim, daha iyisi?”

“Baksana şuraya!”

“Bu mu?” dedi Arkadiy kuşkuyla.

Ama Vasya, kendini tutamayıp şapkayı sopasından çıkarınca şapka birden öyle istekle, sanki uzun zaman bekledikten sonra böyle iyi bir alıcının eline düştüğü için sevinmiş havasıyla havalandı ki, kurdeleleri, dantelleri ve fistoları dalgalandığı zaman, Arkadiy İvanoviç’in güçlü göğsünden bir heyecan çığı koptu. Hatta seçim yapılırken olup bitenleri zevk konusundaki bütün o kuşku götürmez üstünlüğü ve yeteneğiyle izlemiş, sadece kibarlığından susmuş olan Madam Lero bile, Vasya’yı öyle takdir dolu bir gülümsemeye karşıladı ki, onun bakışı, duruşu ve bu gülüş, bir anda her şeyi söyledi: Evet! siz bildiniz ve sizi bekleyen mutluluğa hak kazandınız.

“Cilve yapıyor, cilveler yapıyor köşesinde!” diye bağırdı Vasya, şirin bereye bütün aşkını sergileyerek. “Kasten saklanıyor, düzenbazım, güvercinim benim!” Ve bereyi, yani onu çevreleyen havayı öptü, çünkü değerini düşürmekten korkuyordu.

“Gerçek sadakat ve erdem de işte böyle saklanır,” diye ekledi Arkadiy heyecanla, şaka olsun diye sabahleyin bir mizah gazetesinde okuduğu bir deyişi kullanmıştı. “Vasya, ne yapacağız?”

“Yaşa, Arkaşa! Bugün pek esprilisin, dedikleri gibi kadınlar arasında büyük sükse yapacaksın; söylemiştin dersin. Madam Lero, Madam Lero!”

“Buyurun?”

“Canım Madam Lero!”

Madam, Arkadiy İvanoviç’e baktı ve hoşgörüsüyle gülümsedi.

“Size nasıl tapıyorum şu anda, bilemezsiniz... İzin verin sizi öpeyim...” Ve Vasya dükkân sahibesini öpüverdi.

O anda böyle bir çapkınla küçük düşmemek için insanın bütün hünerini göstermesi gerekiyordu kesinlikle. Ama Madam Lero’nun, Vasya’nın heyecanı karşısında gösterdiği o doğuştan gelen gerçek nezaket ve zarafete de sahip olmak gerektiğine inanıyorum. Ona izin verdi ve bu durumu nasıl zekice, nasıl zarifçe idare etti! Gerçekten Vasya’ya öfkelenmek mümkün müydü?

“Madam Lero, fiyatı ne kadar?”

“Bu 5 gümüş rubledir,” diye yanıt verdi üstüne başına çekidüzen verip yeniden gülümseyen kadın.

“Peki şu, Madam Lero,” diye sordu Arkadiy İvanoviç kendi seçimini göstererek.

“O 8 gümüş ruble.”

“Ama affedersiniz! Ama affedersiniz! Ama, söylesenize Madam Lero, hangisi daha iyi, daha zarif, daha şirin, hangisi daha uygun sizce?”

“Şu daha zengin görünüyor, ama sizin seçtiğiniz; c’est plus coquet.”¹³

“Öyleyse onu alıyoruz!”

Madam Lero incecik bir kâğıt aldı, iğnelerle tutturdu ve sanki kâğıtla sarılan bere eskisinden de hafif, içinde bere yokmuş gibi oldu. Vasya paketi nefes bile almadan, özenle tuttu; Madam Lero’ya eğilerek selam verdi, ona çok sevimli bir şeyler söyledi ve dükkândan dışarı çıktı.

“Ben çapkınım, Arkaşa, çapkın olmaya doğmuşum ben!” diye haykırdı Vasya, belli belirsiz, küçük, sinirli bir gülüşle kahkaha atıp sürekli onun değerli beresini ezmeye

teşebbüs eden gelip geçenlerden kaçınırken!

"Dinle, Arkadiy, dinle!" diye başladı bir dakika sonra, ve görkemli bir şey, aşırı sevgi dolu bir şey çınladı sesinin tınısında. "Arkadiy, öyle mutlu, öyle mutluyum ki!.."

"Vasyacığım! Ben de çok mutluyum, güvercinim!"

"Hayır, Arkaşa, hayır, senin bana duyduğun sevgi sınırsız, biliyorum; ama sen şu anda hissettiğimin yüzde birini bile duyamazsın. Kalbim öyle dolu, öyle dolu! Arkaşa! Bu mutluluğa layık değilim ben! Bunu hissediyorum, duyuyorum. Neden ben," dedi boğuk hıçkırıklarla dolu bir sesle, "ne yaptım ben, söyle bana! Baksana, ne kadar insan, ne kadar gözyaşı, ne kadar acı, ne kadar günlük yaşam var bayramsız! Ya ben! Beni böyle bir kız seviyor, beni... ama sen de göreceksin şimdi, kendin de takdir edeceksin bu soylu kalbi. Ben alt tabakada doğdum, şimdi bir rütbem ve özgür bir gelirim, bir maaşım var. Bedensel kusur sahibi olarak doğdum, biraz aksağım. Baksana, beni olduğum gibi sevdi. Bugün Yulian Mastakoviç öyle tatlı, öyle özenli, öyle nazikti ki; benimle nadiren konuşur; geldi: 'Ne o, Vasya (Tanrı aşkına, aynen böyle Vasya dedi), bayramda sefahat etmeye gidiyorsun değil mi?' (Gülüyordu.)

"Şöyle şöyle, dedim, majesteleri, bir konu var, cesaretlendim ve şöyle dedim: 'Eğleniriz, belki de, majesteleri,' Tanrı aşkına, böyle dedim. O da bana para verdi, sonra bana bir iki şey daha söyledi. Kardeşim, ben ağladım, Tanrı aşkına, gözlerimden yaşlar boşandı, o da, sanırım, duygulandı, beni omzumdan tutup şöyle dedi: 'Duygulan, Vasya, hep şimdi duygulandığın gibi duygulu ol...'"

Vasya bir an için sustu. Arkadiy İvanoviç arkasını döndü ve o da gözyaşını eliyle sildi.

"Ve dahası, dahası..." diye devam etti Vasya, "ben hiç sana bundan bahsetmedim, Arkadiy... Arkadiy! Dostluğunla beni ne kadar mutlu ettin, ben sensiz yeryüzünde yaşayamazdım, – hayır hayır, bir şey söyleme, Arkaşa! Ver bana elini, ver te...şek...kür... e...derim!.." diye sözünü tamamladı.

Arkadiy İvanoviç doğruca Vasya'nın boynuna atılmak istedi, ama caddeyi geçiyorlardı ve tam kulaklarının dibinde keskin bir "çüş-çüş-çüş!" sesi duyuldu; ikisi birden, ürkmüş ve telaşlanmış bir halde, kaldırıma koşturdular. Arkadiy İvanoviç bundan bile mutluydu. Belki de sırf o ânın sıradışılığı için Vasya'ya müteşekkir olduğundan... Canı sıkılmıştı. Bu vakte dek Vasya için çok az şey yaptığını hissediyordu! Hatta Vasya bu kadar az şey için bile teşekkür etmeye kalkışınca, utanmıştı! Ama koca bir yaşam hâlâ önlerindeydi, o yüzden Arkadiy İvanoviç rahat bir nefes aldı...

Onları beklemekten kesinlikle vazgeçmişlerdi! Bunun kanıtı da çaya oturmuş olmalarıydı! Doğrusu, genellikle yaşlı insanlar gençlerden daha büyük öngörüye sahip olur! Lizanka ciddi ciddi onun gelmeyeceğine inanıyordu: "Gelmeyecek anneciğim; bütün kalbimle hissediyorum, gelmeyecek"; ama annesi her seferinde, tam tersine, kendi kalbinin de onun kesinlikle geleceğini, uzun süre oturup çalışmayacağını, koşup geleceğini, şimdi yılbaşı olduğu için resmî bir işinin de olmayacağını söylüyordu! Lizanka, kapıyı açarken bile onu beklemiyordu; gözlerine inanamadı ve onları soluk soluğa kalmış bir halde, ökseye yakalanmış bir küçük kuş gibi atan kalbiyle, vişne gibi kıpkırmızı olmuş bir halde karşıladı. Tanrım, ne sürpriz! Ne mutlu bir "ah!" uçup çıktı dudaklarından! "Yalancı! Güvercinim benim!" diye çığlık attı, Vasya'nın boynuna atılırken... Ama hayretini, bir anda bastıran utancını bir düşünün: Vasya'nın hemen ardında, sanki arkasına

saklanmak ister gibi eli ayağı birbirine karışmış bir halde Arkadiy İvanoviç duruyordu. İtiraf etmek gerekir ki, o kadınlara karşı biraz tecrübesizdi, hatta çok tecrübesizdi, hatta bir keresinde şu gelmişti başına... Ama bu başka zaman. Yine de kendinizi onun yerine koyun: Burada gülünç bir şey yok; kapı önünde, galoşlarını, kaputunu giymiş, telaşla çekip çıkardığı kulaklıkları bir şapka takmış, sarı, örgü, çirkin bir atkıyı boynuna sıkıca dolamış, bir de arkadan düğümlemiş bir halde durmaktadır. Bütün bunları hemen söküp çıkarmak, daha uygun bir şekilde ortaya çıkmak gerekir; çünkü kendini daha uygun bir halde göstermek istemeyen kimse yoktur. Ama bu sırada çekilmez, can sıkıcı ama elbette yine de sevimli olan Vasya, iyi yürekli Vasya; ama dahası katlanılmaz, acımasız olan Vasya, "İşte," diye bağırılmaktadır, "Lizanka, işte sana benim Arkadiy! Nasıl? İşte benim sevgili dostum, kucakla onu, öp onu, Lizanka, önce öp, sonra daha iyi tanıyınca, kendin öpersin..." Peki ne yapsın? Peki ne yapsın, diye soruyorum, Arkadiy İvanoviç? Atkısının yarısını ancak çıkarabilmişti! Doğrusu, ben bile bazen Vasya'nın aşırı heyecanından utanıyorum; elbette, iyi yürekli, ama... beceriksiz, münasebetsiz!

Sonunda ikisi de girdi içeri. İhtiyar kadın Arkadiy İvanoviç'le tanışmaktan çok mutlu olmuştu; hakkında çok şey duymuştu, o... Ama sözü yarım kaldı. O konuşurken, odada mutlu bir "ah!" sesi güçlü bir şekilde çınladı. Tanrım! Lizanka beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan berenin önünde durmuş, mutlulukla kollarını kavuşturmuş ve gülüyordu, öyle gülüyordu ki... Tanrım, Madam Lero'da neden daha da iyi bir bere yoktu!

Ah, Tanrım, daha iyi bir bereyi nereden bulacaksınız? Bu en iyisi! Daha iyisini nereden bulacaksınız? Cidden söylüyorum! Dahası, bu durum karşısında biraz hoşnutsuzluk bile duyuyorum, hatta sevenlerin bu nankörlüğüne karşı öfkeleniyorum. Yani, baksanıza, baylar bayanlar, baksanıza, bu sevda beresinden daha iyisi mümkün mü! Bakınız... Ama hayır, hayır, bu şarkılarım boşuna; hepsi benim sözüme geldi artık; bu anlık bir yanılma, bulanıklık, ateşli duygu ânıydı; onları affetmeye hazırım doğrusu... Ama yine de bakınız... bu bereyle ilgili söylediklerimi mazur göreceksiniz, baylar bayanlar: tül den hafif, geniş, kiraz rengi bir kurdele, dantellerle kaplı, tülle fistonun arasından ve arkasından geniş, uzun iki kurdele daha uzanıyor; enseye, boyna düşecekler biraz... Bereyi biraz enseye doğru yatırıp takmalı; baksanıza; neyse, bunu sizden daha sonra rica edeceğim!.. Görüyorum bakmadığınızı!.. Anlaşılan, size göre fark etmez! Başka bir yana bakıyorsunuz... İki iri iri, inci gibi gözyaşı tanesinin bir anda kömür gibi gözlerde belirmediğini, uzun kirpiklere yuvarlandığını ve sonra Madam Lero'nun tül den yapılmış sanat eserinin üzerine hızla düştüğünü gördünüz... Ve benim canım sıkıldı yine: Bere için bu iki gözyaşı damlası olmamalıydı!.. Hayır! Bence, böyle bir şeyi soğukkanlı bir şekilde karşılamak gerekir. Ancak o zaman gerçekten değer biçilebilir ona! İtiraf edeyim ki baylar bayanlar, ben bereden yanayım!

Oturdular. Vasya, Lizanka'nın yanına; ihtiyar kadınsa Arkadiy İvanoviç'in... Sohbet başladı ve Arkadiy İvanoviç kendine hâkim oldu. Mutlulukla hak veriyorum ona. Hatta bunu ondan beklemek güçtü. Vasya hakkında bir-iki söz ettikten sonra fevkalade bir şekilde Yulian Mastakoviç'ten, onun hayırseverliğinden bahsetmeyi başardı. Öyle akıllı, öyle akıllı konuşuyordu ki, konuşma doğrusu bir saat boyunca hiç kesilmedi. Arkadiy İvanoviç'in nasıl bir beceri ve nasıl bir taktikle Yulian Mastakoviç'in, Vasya'yla doğrudan ya da dolaylı ilgisi olan bazı özelliklerine değinmeyi başardığını görmek lazımdı. İhtiyar kadın

bundan da büyüledi, gerçekten büyüledi: Bunu kendisi de kabul etti, Vasya'yı bir kenara çekti ve orada ona dostunun mükemmel, çok sevimli ve en önemlisi de çok ciddi, güvenilir bir delikanlı olduğunu söyledi. Vasya mutluluktan neredeyse kahkaha atacaktı. Bu ciddi Arkasha'nın, çeyrek saat boyunca onu yatakta döndürüp durduğunu hatırlamıştı! Sonra ihtiyar kadın Vasya'ya işaret etti ve peşinden belli etmeden, dikkatle yan odaya gelmesini söyledi. Lizanka'ya karşı biraz kötü davrandığını kabul etmek gerekiyor, kuşkusuz kendini tutamadığından, onu kandırıyor ve Lizanka'nın yılbaşı için Vasya'ya hazırladığı hediyeği gizlice göstermeyi düşünüyordu. Bu hediye boncuk işlemeli, altın renkli ve üzerinde çok güzel bir resim olan bir cüzdandı: Bir yanına bir geyik resmedilmişti, aslına sadık, çok güzel, hızlı hızlı koşan bir geyik; diğer yanında ünlü bir generalin, mükemmel ve aslına sadık bir şekilde yapılmış portresi vardı. Vasya'nın nasıl heyecanlandığını anlatmayacağım. Bu arada salonda da vakit boş geçmiyordu. Lizanka hemen Arkadiy İvanoviç'e yaklaştı. Ellerini tuttu, bir şey için teşekkür etti ona ve Arkadiy İvanoviç sonunda, bahsi geçen şeyin aziz Vasya olduğunu tahmin etti. Hatta Lizanka aşırı duygulanmıştı: Arkadiy İvanoviç'in, nişanlısının gerçek bir dostu olduğunu, onu çok sevdiğini, onu gözettiğini, öğütleriyle onun attığı her adıma destek olduğunu duymuştu; doğrusu, o, Lizanka, ona teşekkür etmeden duramaz, teşekkür etmekten kaçınmazdı, dahası Arkadiy İvanoviç'in kendisini de Vasya'yı sevdiği gibi seveceğini umuyordu. Sonra Vasya'nın sağlığına dikkat edip etmediğini sordu, ateşli karakteri nedeniyle, insanların ve günlük yaşamın güdük yanları nedeniyle duyduğu bazı kaygıları dile getirdi, zaman içinde onu dinî bir şekilde gözeteceğini, kaderinin iyi olmasına dikkat edeceğini, özen göstereceğini ve dahası, Arkadiy İvanoviç'in onları terk etmeyip, birlikte yaşamayı sürdüreceğini umduğunu söyledi.

"Üçümüz tek insan gibi olacağız!" diye haykırdı çok saf bir heyecanla.

Ama gitmek gerekiyordu. Doğal olarak, karşı çıktılar; ama Vasya kesin bir şekilde kalamayacaklarını bildirdi. Arkadiy İvanoviç de aynı görüşü yineledi. Tahmin edileceği gibi, Yulian Mastakoviç'in Vasya'ya verdiği, acil, zorunlu, önemli ve bir sonraki sabah teslim edilmesi gereken; ama daha bitmemiş, hatta biraz bölük pörçük olmuş bir işti asıl neden. Anne bu ve duyunca ah çekti, Lizanka'ysa sadece telaşlandı, kaygılandı ve hatta Vasya'yı kovdu. Son öpücük de bundan kurtulamadı; kısa, telaşlı, ama daha ateşli ve güçlü oldu. Sonunda veda edildi ve iki arkadaş evin yolunu tuttu.

Sokağa çıkar çıkmaz, hemen birbirlerine izlenimlerini anlatmaya başladılar. Böyle de olmalıydı: Arkadiy İvanoviç âşık olmuştu, Lizanka'ya ölümüne âşık olmuştu! Bunu da en şanslı kişi olan Vasya'dan başka kime açabilirdi? Böyle de yaptı: İnsaf etmeyip hemen her şeyi Vasya'ya itiraf etti. Vasya dehşetle güldü ve aşırı mutlu oldu, hatta bunun hiç de boşuna olmadığını ve artık daha da dost olacaklarını belirtti. "Beni anladın Vasya," dedi Arkadiy İvanoviç, "Evet! Onu aynen senin gibi seviyorum; o tıpkı senin gibi benim de meleşim olacak, bu yüzden sizin mutluluğunuz bana da taşacak, beni de koruyacak. Benim de ev sahibem olacak, Vasya; benim mutluluğum onun ellerinde olacak; sana olduğu kadar, bana da ev sahipliği yapacak. Evet, sana olan dostluğum, ona karşı dostluğum olacak; artık bende ikinizin yeri aynı; ama bende senin gibi, bir arada iki varlık olacak..."

Arkadiy bu heyecan selinin ardından sustu; ama Vasya bu sözlerle ruhunun derinliklerine dek sarsılmıştı. Aslında, Arkadiy'den hiçbir zaman böyle sözler beklemiyordu.

Arkadiy İvanoviç genellikle konuşamazdı, hayal kurmayı da hiç sevmezdi; şimdiyse bir anda en neşeli, en aydınlık, en renkli hayallere dalmıştı! "İkinizi birden nasıl koruyacağım, nasıl özenle bakacağım," diye devam etti. "Birincisi, ben, Vasya, bütün çocuklarınıza, her birine vaftiz babası olacağım; ikincisi, Vasya, gelecek için çabalamak lazım. Mobilya almak lazım, daire tutmak lazım, hem ona, hem sana, hem bana ayrı bölmeler lazım. Biliyor musun, Vasya, yarın kapılardaki ilanlara bakmaya koşacağım. Üç... hayır, iki oda, bize daha fazlası gerekmez. Hatta, Vasya, bugün saçma konuştum bence, para yeter; ne demek! Onun o küçük gözlerine bakar bakmaz yeteceğini anladım. Her şey onun için! Ah, nasıl da çalışacağız! Şimdi, Vasya, bir daire için 25 rubleyi riske atıp ödeyebiliriz. Daire, kardeşim, en önemlisi! İyi odalar... içinde insanın neşelenip renkli hayaller kuracağı daireler! İkincisi, Lizanka bizim kasamız olacak: son kopeğine kadar! Artık lokantaya gider miyim! Sen beni ne sandın? Hiç olmaz! Zam da ikramiyeler de gelecek, çünkü biz çok çalışacağız! Toprağı süren öküzler gibi çalışacağız!.. Bir düşünsene," ve Arkadiy İvanoviç'in sesi mutlulukla hafifledi, "birden kişi başına 30 ya da 25 ruble ikramiye alıyoruz!.. Ödül olarak da bereler, atkılar, francalalar! Bana hemen bir atkı örmeli; baksana, üzerimdeki ne berbat: Sarı, kirli bana bugün büyük zarar verdi! Sen de pek hoşsun, Vasya: Bir düşünsene, ben öyle paket gibi duruyorum... neyse olay o değil! Ama işte, bak, bütün gümüşleri ben cebimden karşılayacağım! Bir hediye vermem gerekiyor size – bu bir şeref, bu benim onurum!.. Tabii benim ikramiyelerim kaçmıyor: Skorohodov'u, uzaklaştırmışlar mıydı? Sanki onun cebine bir balıkçıl yerleştirmişler. Kardeşim, ben, gümüş kaşıklar, iyi bıçaklar alacağım – gümüş bıçak değil, seçkin bıçaklar ve yelek, yani kendim için bir yelek; sonuçta sağdıç olacağım! Ama sen artık durdur beni, durdur, kardeşim, ben artık senin tepende, bugün, yarın, bütün gece sopayla duracağım, seni çalışmaya zorlayacağım: bitir! Bitir, kardeşim, daha çabuk! Ve sonra akşamleyin, sonra ikimiz de mutlu olacağız; tombala oynayacağız!.. Akşamleyin oturacağız, harika! Aman Allahım! Sana yardım edemiyor olmam ne üzücü. Alır senin yerine yazardım... Neden el yazımız aynı değil ki?"

"Evet!" diye yanıt verdi Vasya. "Evet! Acele etmek lazım. Sanırım, şimdi saat on bir olmalı; acele etmek lazım... İş başına!" Ve bütün bu zaman boyunca gülümseyen Vasya, bunu söyledikten sonra dostça duygular dökmeyi bıraktı ve kısacası, çok canlı bir hal aldı, birden sessizleşti, sustu ve caddede koşarak ilerlemeye başladı. Sanki, birdenbire ağır bir fikir onun alev alev yanan başını buza çevirmişti; sanki bütün kalbi sıkışmıştı.

Arkadiy İvanoviç telaşlanmıştı, peş peşe gelen sorularına Vasya'dan neredeyse hiçbir yanıt alamamıştı, başka sözlerle, genellikle de konuyla en ufak ilgisi olmayan ünlemlerle karşılık veriyordu. "Neyin var Vasya?" diye haykırdı sonunda, ona zar zor yetişerek. "Neden böyle endişelisin?" "Ah, kardeşim, yeter saçmaladığın!" dedi Vasya sıkıntıyla. "Cesaretini yitirme, Vasya, tamam" diye atıldı Arkadiy, "ben senin çok daha kısa sürede yazıp bitirdiğini görmüştüm... boşver! Senin yeteneğin var! En kötü durumda kalemi hızlandırırın: zaten taşbasmaları yapmayacaklar. Yetiştirirsin!.. Sen şimdi heyecanlandın, ağır bir iş bekliyor diye telaşlandın..." Vasya yanıt vermedi ya da ağzının içinde bir şeyler geveledi ve ikisi kesin bir telaşla eve koşturdular.

Vasya hemen kâğıtların başına oturdu. Arkadiy İvanoviç sessiz sedasız bir halde, çıtını çıkarmadan soyundu, yatağa uzandı, gözlerini Vasya'ya dikti... Bir korku çökmüştü

üzerine... "Neyi var?" dedi kendi kendine, Vasya'nın sapsarı yüzüne, alev alev gözlerine, her hareketinde dile gelen o huzursuzluğuna bakarak. "Eli de titriyor... baksana, gerçekten! Ona iki saat uyumayı önerse miydin; belki heyecanı uykuda geçirdi." Vasya o sırada sayfayı bitirdi, gözlerini kaldırdı, dalgın bir şekilde Arkadiy'e baktı ve bakışlarını hemen kaçırpıp, tekrar kalemi aldı eline.

"Baksana Vasya," dedi birden Arkadiy İvanoviç, "biraz uyusan iyi olmaz mıydı? Baksana, ateş içindesin..."

Vasya hoşnutsuzca, hatta öfkeyle baktı Arkadiy'e ve yanıt vermedi.

"Baksana Vasya, sen ne üzerinde çalışıyorsun?"

Vasya hemen kendini topladı.

"Çay içmez misin, Arkaşa?" dedi.

"Nasıl? Niye?"

"Güç verir. Uyumak istemiyorum, artık uyumayacağım! Hepsini yazacağım. Ama şimdi çay içip dinlenirim, üzerimdeki ağırlık da geçer."

"Peki, Vasya kardeş, mükemmel! Zaten ben de bir şey önermek istiyordum. Benim aklıma niye gelmedi ona şaşıyorum. Ama biliyor musun? Mavra kalkmaz, imkânı yok uyanmaz..."

"Evet..."

"Saçmalık bu, boşver!" diye haykırdı Arkadiy İvanoviç, yataktan sıçrayıp kalkarak. "Ben hazırlarım semaveri. Ne var ki?"

Arkadiy İvanoviç mutfağa koşup semaverle uğraşmaya başladı; bu arada Vasya yazıyordu. Arkadiy İvanoviç giyindi ve Vasya geceleyin karnını iyice doyurabilsin diye fırına koşturdu. Çeyrek saat sonra semaver masaya konmuştu. İçmeye başladılar, ama bir sohbet ortamı oluşmadı. Vasya daha da kaygılanmıştı.

"Baksana," dedi sonunda sanki aklına bir şey gelmiş gibi, "yarın sabah tebrik etmeye gitmek lazım..."

"Senin gitmen gerekmez."

"Hayır kardeşim, olmaz," dedi Vasya.

"Ben hepsine senin yerine imza atarım... boşver! Sen yarın çalış. Bugün, dediğim gibi, saat beşe kadar oturursun, ben de uyurum. Yarın nasıl olsun? Seni saat sekize doğru uyandırırım..."

"Benim yerime senin imza atman iyi olur mu?" dedi Vasya, yarı tereddütlü bir halde.

"Ne olacak ki? Herkes böyle yapıyor!.."

"Doğrusu, korkuyorum..."

"Neden ki, neden?"

"Yani, başkası değil ki bu, Yulian Mastakoviç – Arkaşa, o, benim hamim; başkasının elinden çıktığını fark ederse..."

"Fark ederse! Ama, ne diyorsun, Vasyacığım! Nasıl fark edebilir? Zaten ben, biliyorsun, senin imzanı tıpkı senin gibi atıyorum ve kıvrımları bile senin gibi yapıyorum, Tanrı aşkına. Yeter; ne diyorsun! Kim fark edecek?.."

Vasya yanıt vermedi ve çayını hemen içip bitirdi... Sonra kuşkuyla salladı başını.

"Vasya, güvercinim! Ah, bir başardık mı! Vasya, neyin var senin? Beni ürkütüyorsun! Yani, Vasya, artık uyumayacağım. Göstersene, çok kaldı mı?"

Vasya ona öyle bir baktı ki Arkadiy İvanoviç altüst oldu ve dili tutuldu.

“Vasya! Neyin var senin? Ne oldu? Neden öyle bakıyorsun?”

“Arkadiy, ben, aslında, yarın Yulian Mastakoviç’i tebrik etmeye gideceğim.”

“Ee, devam et, lütfen!” diyerek sıkıntılı bir bekleyişle ona dikti Arkadiy gözlerini.

“Dinle, Vasya, sen kalemini hızlandır; sana kötü bir şey önermiyorum, Tanrı aşkına! Yulian Mastakoviç’in kendisi de birçok kez senin yazının açık seçik, okunaklı olmasını beğendiğini söylemişti! Fakat Skoroplohin de kâtip gibi okunaklı ve güzel yazıları sırf evdeki çocuklara üzerine karalayacakları kâğıt götürebiliyor diye beğenir: Düdük, bir kâtip alamaz kendine! Yulian Mastakoviç’in tek dediği, tek istediği de: okunaklı, okunaklı, okunaklı! Fakat! Gerçekten! Vasya, artık seninle nasıl konuşacağımı bilemiyorum... Korkuyorum hatta... Sen beni bu hüznünle öldürüyorsun.”

“Bir şey yok, bir şey yok!” dedi Vasya ve yorgun argın çöktü sandalyeye. Arkadiy kaygılandı.

“Su ister misin? Vasya! Vasya!”

“Tamam tamam,” dedi Vasya elini sıkarak. “Bir şeyim yok; sadece biraz hüznlendim, Arkadiy. Ben bile niye olduğunu bilmiyorum. Baksana, bana şu diğer konuyu daha doğru dürüst anlatsana; hatırlatma bana...”

“Sakin ol, Tanrı aşkına, sakın ol, Vasya. Bitireceksin, Tanrım, bitireceksin! Yetiştiremezsen de... ne olmuş ki? Sanki bir suç mu bu!”

“Arkadiy,” dedi Vasya, dostunu kesinlikle ürkütecek kadar dikkatle baktı ona, Arkadiy hiç böyle korkunç bir şekilde telaşlanmamıştı. “Eğer eskisi gibi yalnız olsaydım... Hayır! Böyle söylemeyeceğim. Sana her şeyi söylemek, açmak istiyorum, bir dost olarak... Fakat, sen neden üzüyorsun kendini?.. Baksana, Arkadiy, bazısına çok şey verilir, bazısı da benim gibi küçük işler yapar. Eğer senden bir hayır, bir minnet bekleseler, sen bunu yapmaz mısın?..”

“Vasya! Seni kesinlikle anlamıyorum!”

“Ben hiç nankörlük etmedim,” diye devam etti Vasya sessizce, sanki kendi kendine düşünür gibi. “Ama eğer hissettiğim her şeyi söyleyemeyecek bir durumda olmasam, bu sanki... Arkadiy, bu, sanki aslında ben nankörmüşüm gibi oluyor, bu da beni öldürüyor.”

“Bu da ne, bu da ne böyle! Vaktinde yazamazsan nankörlük bunun neresinde? Ağzından çıkanı kulağın duysun, Vasya! Acaba nankörlük böyle mi ifade oluyor?”

Vasya birden sustu ve dikkatle Arkadiy’e, sanki beklenmedik bir şekilde söyledikleri onun kuşkularını dağıtmış gibi baktı. Hatta gülümsedi, ama hemen ardından tekrar eski düşünceli ifade geldi yüzüne. Bu gülümsemeyi bütün korkuların sonu, tekrar ortaya çıkan kaygıyı da daha iyi bir şeye yönelik kararlılık belirtisi sayan Arkadiy, çok sevindi.

“Peki, Arkaşa kardeş, uyu sen,” dedi Vasya, “bana bir bak, düzensiz uyursam, kötü olacak; şimdi çalışmaya oturayım... Arkaşa?”

“Söyle?”

“Hayır, ben sadece, hiç... demek istemiştim.”

Vasya susup oturdu, Arkadiy yattı. İkisi de Kolomnalılar hakkında bir şey söylemedi. Belki de, zamansız bir eğlenceyle hata yaptıklarını düşünüyordu. Çok geçmeden Arkadiy İvanoviç, Vasya için üzgün bir halde uyudu. Sabah saat tam sekizde uyandı ve buna kendisi de şaşırıldı. Vasya masanın başında, elinde kalem, sapsarı ve yorgun bir halde

uyuyordu; mum yanıyordu hâlâ. Mutfakta Mavra semaverle uğraşıyordu.

"Vasya Vasya!" diye bağırdı Arkadiy telaşla... "Ne zaman uyudun?"

Vasya gözlerini açıp ayağa fırladı...

"Ah!" dedi. "Uyuyakalmışım!.."

Hemen kâğıtlara baktı – bir şey olmamıştı: Hepsi sağlamdı; ne karalama ne de mumdan düşen bir damla vardı üzerlerinde.

"Sanırım, saat altıda uyuyakaldım," dedi Vasya. "Gece ne kadar soğuktu! Çay içelim, ben de tekrar..."

"Kendine geldin mi?"

"Evet evet, bir şeyim yok, şimdi bir şeyim yok!.."

"İyi yıllar, Vasya kardeş."

"Sağ ol, kardeşim, sağ ol; sana da iyi yıllar, canım."

Kucaklaştılar. Vasya'nın çenesi titriyordu ve gözleri ıslanmıştı. Arkadiy İvanoviç susuyordu, üzülmüştü; birlikte hızlı hızlı çay içtiler...

"Arkadiy! Yulian Mastakoviç'e kendim gitmeye karar verdim..."

"Ama fark etmeyecektir..."

"Kardeşim, vicdan azabı çekiyorum."

"Ama sen zaten onun için oturuyorsun, onun için perişan ediyorsun kendini... yeter! Ben de, bak ne yapacağım, kardeşim, oraya gideceğim..."

"Nereye?" diye sordu Vasya.

"Artemyevlere, hem benim, hem senin tebriğini götüreceğim."

"Güvercinim, canım benim! Peki! Burada kalacağım; evet, senin daha iyi düşünmüş olduğunu görüyorum; zaten ben bu sırada çalışacağım, boşa vakit geçirmeyeceğim! Dur bir dakika, bir mektup yazayım."

"Yaz, kardeşim, yaz, acele et; ben de yıkanıp tıraş olayım, frakımı temizleyeyim. Vasya kardeş, biz mutlu mesut olacağız! Kucakla beni, Vasya!"

"Ah, keşke, kardeş!.."

"Memur Şumkov burada mı oturuyor?" diye bir çocuk sesi duyuldu merdivenlerde...

"Burada, delikanlı, burada," dedi Mavra misafiri içeri alırken.

"Ne var? Nedir, nedir?" diye bağırdı Vasya sandalyesinden fırlayıp hole doğru koşarken. "Petenka, sen misin?.."

"Günaydın, size iyi yıllar dilerim, Vasiliy Petroviç," dedi güzel, kara kıvrıkcık saçlı, on yaşlarındaki çocuk, "kız kardeşim size selam söyledi ve annem de öyle, kız kardeşim onu benim için öp dedi..."

Vasya haberciyi tutup havaya kaldırdı ve Lizanka'nınkilere çok benzeyen dudaklarına tatlı, uzun, heyecanlı bir öpücük kondurdu.

"Öpsene, Arkadiy!" dedi ona Petya'yı uzatarak ve Petya yere inmeden, bir anda Arkadiy İvanoviç'in güçlü ve kelimenin tam anlamıyla ağgözlü kucağına geçti.

"Güvercinim, çay içmek ister misin?"

"Çok teşekkür ederim efendim. Biz şimdi içtik! Bugün erken kalktık. Bizimkiler ayine gitti. Kız kardeşim iki saat saçlarımı taradı, pomatladı, yıkadı, pantolonumu dikti, çünkü dün Saşka yırtmıştı pantolonumu; kartopu oynuyorduk..."

"Vay vay vay vay!"

"Ya, beni size gelmem için giydirdi; sonra pomatladı, sonra öpüp şöyle dedi: 'Vasya'ya git, tebrik et ve sor bakalım, hoşnut olmuşlar mı, rahat uyumuşlar mı, falan... Bir de şeyi sormamı istedi – evet! bir de dün bahsettiğiniz iş bitti mi diye... işte şeyi... işte, bende yazılı hepsi," dedi çocuk cebinden çıkardığı kâğıttan okurken, "Evet! merak etmişler."

"Bitecek! Bitecek! Öyle söyle, bitecek, hemen bitireceğim, şeref sözü veriyorum!"

"Bir de... ah! Unutuyordum; kız kardeşim bir notla hediye gönderdi, ben de unuttum!.."

"Tanrım!.. Ah sen, güvercinim! Nerede... nerede? İşte?! Baksana, kardeşim, bana ne yazmış. Gü-ver-cinim, canım! Biliyor musun, dün bana hazırladığı bir cüzdan görmüştüm; daha bitmemiş, işte, sana saçımdan bir tutam gönderiyorum diyor, yanınızdan ayrılmasın. Baksana, kardeş, baksana!"

Ve heyecandan sarsılmış bir halde Vasya koyu, kara renkli saç tutamını gösterdi Arkadiy İvanoviç'e; sonra saçları ateşli bir şekilde öptü ve yan cebine, kalbine yakın bir yere yerleştirdi.

"Vasya! Sana bu saçları koymak için bir madalyon ısmarlayacağım!" dedi sonunda kararlı bir şekilde Arkadiy İvanoviç.

"Bizde kızarmış dana eti olacak, yarın da beyin var; annem bisküvi hazırlamak istiyor... ama darı lapası olmayacak," dedi çocuk, uydurduklarını nasıl sona erdireceğini düşünerek.

"Yahu, ne güzel çocuk!" diye haykırdı Arkadiy İvanoviç. "Vasya, sen yeryüzünün en mutlu adamısın!"

Çocuk çayı bitirdi, mektubu aldı, binlerce kez öpüldü ve eskisi gibi mutlu ve afacan bir şekilde gitti.

"Peki, kardeş," dedi mutluluk içindeki Arkadiy İvanoviç, "görüyorsun ya, her şey ne güzel, görüyorsun ya! Her şey daha iyi olacak, canını sıkma, korkma! İleri! Bitir, Vasya, bitir! İki saat içinde eve dönerim; onlara gideceğim, sonra da Yulian Mastakoviç'e..."

"Peki, güle güle, kardeşim, güle güle... Ah, keşke!.. Peki, iyi, git haydi, iyi," dedi Vasya, "kardeşim, Yulian Mastakoviç'e kesinlikle gitmeyeceğim."

"Hoşça kal!"

"Dur, kardeşim, dur; onlara de ki... neyse, ne uygunsa söylersin; onu öp... ama anlatacaksın, kardeşim, sonra her şeyi anlatacaksın..."

"Peki, peki – ne olduğu belli! Bu mutluluk seni altüst etti! Beklenmedik bir şey bu; dünden beri kendinde değilsin. Dün geceki izlenimlerinden kurtulup dinlenemedin hâlâ. Ama, yeter! Topla kendini, canım Vasya! Hoşça kal, hoşça kal!"

Sonunda dostlar ayrıldı. Bütün sabah boyunca Arkadiy İvanoviç dalgındı ve sadece Vasya'yı düşünüyordu. Onun zayıf, öfkeli karakterini biliyordu. "Evet, bu mutluluk onu alt üst etti, yanılmıyorum!" dedi kendi kendine. "Tanrım! Bana sıkıntı veriyor. Bir de her şeyden bir trajedi çıkarabiliyor! Nasıl bir coşku böyle! Ah, onu kurtarmak gerek! Kurtarmak gerek!" dedi Arkadiy, görünüşte küçük ev içi tatsızlıklar, aslında önemsiz olan şeyleri içinde dert ettiği farkına varmadan. Yulian Mastakoviç'in kapıcı dairesine, kapıcı tarafından bir kâğıda doldurulmuş ve karalanmış saygıdeğer şahısların uzun listesine kendi mütevazı adını eklemek üzere ancak saat on birde varabildi. Ama karşısında Vasya Şumkov'un bizzat kendisinin imzasını görünce hayretten hayrete düştü. Şaşırıldı. "Ne yapıyor?" diye düşündü. Biraz önce umutla titreyen Arkadiy İvanoviç, kaygıya kapıldı. Gerçekten de bir bela şekilleniyordu; ama nerede? Nasıl?

Kolomna'ya karanlık düşüncelerle gitti, önce dalgındı; ama Lizanka'yla konuştuğundan sonra, gözlerinde yaşlarla çıktı, çünkü Vasya için çok endişelenmişti. Eve doğru koşmaya başladı ve Neva kıyısında Şumkov'la burun buruna geldi. O da koşuyordu.

"Nereye?" diye haykırdı Arkadiy İvanoviç.

Vasya suçüstü yakalanmış gibi durdu.

"Kardeşim, öyle işte; gezmek istedim."

"Sabredemeyip Kolomna'ya mı gidiyordun? Ah, Vasya Vasya! Peki, Yulian Mastakoviç'e niye gittin?"

Vasya yanıt verecek gibi oldu, ama sonra elini sallayıp şöyle dedi:

"Arkadiy! Bana ne olduğunu bilmiyorum! Ben..."

"Yeter, Vasya, yeter! Bunun ne olduğunu biliyorum zaten. Sakin ol! Dün gecedan beri heyecanlı ve şaşkın bir haldesin! Bir düşünsene, böyle olmaz! Herkes seni seviyor, herkes çevrende dört dönüyor, çalışman ilerliyor, sen onu bitireceksin, muhakkak bitireceksin, biliyorum: Bir şeyler düşünmüşsün, korkuya kapılmışsın..."

"Hayır, hiç değil, hiç değil..."

"Hatırlasana, Vasya, hatırlasana, bu daha önce de olmuştu; hatırlasana, unvanını aldığın zaman, mutluluktan ve minnetten gayretini iki katına çıkardın ve bir haftada işi berbat ettin. Şimdi de aynı şey oluyor..."

"Evet evet, Arkadiy; ama şimdi başka, şimdi öyle değil."

"Tabii öyle değil, canım! Belki iş de acil değil, ama sen kendini mahvediyorsun..."

"Bir şey yok, bir şey yok, ben böyleyim işte. Haydi, gidelim!"

"Onlara değil de eve mi gitmek istiyorsun?"

"Hayır, kardeşim, onlara hangi yüzle giderim?.. Düşündüm. Sadece tek başıma oturamadım; şimdi sen de benimle olduğuna göre, yazmaya otururum. Gidelim!"

Yürümeye başladılar ve bir süre sustular. Vasya acele ediyordu.

"Bana niye onları sormuyorsun?" dedi Arkadiy İvanoviç.

"Ah, tabii! Peki, Arkaşacığım, ne demiştin?"

"Vasya, sen kendinde değilsin!"

"Yok, bir şey yok, bir şey yok. Bana her şeyi anlat, Arkaşa!" dedi Vasya yalvarır bir sesle, sanki daha fazla açıklamak istemezmiş gibi. Arkadiy İvanoviç iç çekti. Vasya'ya bakarken kesin bir şekilde kaygılanıyordu.

Kolomnalılarla ilgili anlatılanlar onu canlandırdı. Hatta konuşmaya başladı. Öğle yemeği yediler.

İhtiyar kadın, Arkadiy İvanoviç'in cebini bisküvilerle doldurmuştu ve iki arkadaş, onları tadarken neşelendiler. Yemekten sonra Vasya, bütün gece oturmak üzere biraz uyumaya söz verdi. Gerçekten de yattı. Sabahleyin birisi, geri çevirmenin mümkün olmadığı biri, Arkadiy İvanoviç'i çaya çağırmıştı. Arkadaşlar vedalaştılar. Arkadiy olabildiğince erken, hatta mümkünse saat sekizde gelmeyi düşünüyordu. Üç saatlik ayrılık onun için üç yıl gibi geçti. Sonunda Vasya'ya döndü. Odaya girerken, her yerin karanlık olduğunu gördü. Vasya evde değildi. Mavra'ya onu sordu. Mavra her şeyi yazıp hiç uyumadığını, sonra odasında gezindiğini, sonra da bir saat kadar önce, yarım saat içinde geleceğini söyleyerek dışarı fırladığını anlattı; "Arkadiy İvanoviç gelince dedi, gezmeye gittiğimi söylersin," diye bitirdi sözlerini Mavra, "bunu da üç dört kez emretti."

"Artemyevlere gitmiş o!" diye düşündü Arkadiy İvanoviç ve başını salladı.

Bir dakika sonra, tazelenmiş bir umutla yerinden sıçradı. "O bitirdi, başardı; işte hepsi bu; sabredemeyip oraya koşturdu. Fakat, hayır! Beni beklerdi... Bakayım neler yapmış!" Mumu yakıp Vasya'nın yazı masasına yöneldi: Çalışma ilerlemişti ama daha sona ermekten uzak görünüyordu. Arkadiy İvanoviç daha da inceleyecekti, ama birden Vasya girdi içeri...

"A, sen burada mısın?" diye haykırdı irkilerek. Arkadiy İvanoviç sustu. Vasya'ya soru sormaktan korkuyordu. Diğeri gözlerini yere indirdi ve susarak kâğıtları toplamaya başladı. Sonunda bakışları karşılaştı. Vasya'nın bakışı öyle yalvarır, rica eder, ölgün bir haldeydi ki Arkadiy bu bakışlarla karşılaşınca irkildi. Kalbi sarsılıp titredi...

"Vasya, kardeşim, neyin var? Ne oldu?" diye haykırdı ona doğru atılıp onu kucaklayarak. "Anlat bana; seni ve sıkıntını anlamıyorum; neyin var, cefakeşim benim? Ne oldu? Hiç gizlemeden anlat bana. Bunun olması mümkün değil..."

Vasya güçlü bir şekilde yaslandı ona ve bir şey söyleyemedi. Eli ayağı tutmuyor gibiydi.

"Yeter, Vasya, yeter! Bitirmemişsen, ne olmuş? Seni anlamıyorum; çektiğin acıyı anlatsana bana. Görüyorsun ya, seni düşünüyorum... Ah, Tanrım, Tanrım!" dedi odada yürür ve Vasya için ilaç olabilecek bir şey arar gibi elinin altına gelen her şeyi tutup bırakırken. "Yarın, ben senin yerine Yulian Mastakoviç'e gideceğim, rica edeceğim, bir gün daha vermesi için yalvaracağım ona. Ona her şeyi anlatacağım, eğer sana acı veren şey buysa..."

"Tanrı seni korusun!" diye bağırdı Vasya ve duvar gibi bembeyaz oldu. Ayakta zar zor duruyordu.

"Vasya Vasya!.."

Vasya kendine geldi. Dudakları titriyordu; bir şey söylemek istiyor ve sadece, sessizce Arkadiy'in elini sıkıyordu... Eli soğuktu. Arkadiy önünde hüzünlü ve acı verici bir beklentiyle duruyordu. Vasya tekrar ona çevirdi gözlerini.

"Vasya! Tanrı seninle olsun, Vasya! Kalbimi paramparça ediyorsun, dostum, canım benim."

Gözyaşları dolu dolu boşanıyordu Vasya'nın gözlerinden; Arkadiy'in göğsüne kapandı.

"Seni kandırdım, Arkadiy!" dedi. "Seni kandırdım; affet beni, affet! Dostluğuna ihanet ettim..."

"Ne oldu, ne oldu Vasya? Ne bu böyle?" diye sordu Arkadiy korkuya kapılmış bir halde.

"İşte!"

Ve Vasya umutsuz bir hareketle masadaki çekmecedен, yazdığına benzer şişkin, altı defter çıkardı.

"Ne bu?"

"İşte benim bir sonraki gün için hazırlamam gereken şey bu. Dörtte birini bile yapmadım! Sorma sorma... bunu nasıl yaptım!" diye devam etti Vasya, bunun nasıl içini acıttığını anlatarak. "Arkadiy, dostum benim! Ben de anlamıyorum bana ne olduğunu! Sanki bir uykuda gibiyim. Üç haftayı boş yere geçirdim. Ben hep... ben... peşinde dolandım... Kalbim ağrıyordu, acı çekiyordum... bilinmezlikten... yazamıyordum. Bunu düşünmedim bile. Ancak şimdi, mutluluk gelip beni bulunca kendime geldim."

“Vasya!” diye başladı Arkadiy İvanoviç kararlı bir şekilde. “Vasya! Seni kurtaracağım. Bütün bunları anlıyorum. Bu olay şaka değil. Seni kurtaracağım! Dinle, dinle beni; yarın Yulian Mastakoviç’e gideceğim... Başını sallama, hayır, dinle! Ona her şeyi anlatacağım, olduğu gibi; izin ver böyle yapayım... Ona açıklayacağım... Her şeyi hallederim! Ona senin nasıl ölgün olduğunu, nasıl acı çektiğini anlatacağım.

“Biliyor musun, şimdi beni mahvediyorsun?” dedi Vasya, korkudan buz kesilmiş bir halde.

Arkadiy İvanoviç sararmıştı, ama biraz düşünüp hemen cerasetini topladı.

“Bu mu? Hepsi bu mu?” dedi. “Affedersin, Vasya, affedersin! Ayıp değil mi? Peki, dinle! Seni sıktığımı görüyorum. Yani, seni anlıyorum; içinde neler olup bittiğini biliyorum. Beş yıldır birlikte yaşıyoruz, Tanrı aşkına! Sen iyisin, çok kibarsın; ama zayıfsın, affedilmez bir şekilde zayıfsın. Zaten Lizaveta Mihaylovna da fark etmiş bunu. Dahası, sen hayalperestsin, bu da hoş değil; aklını kaçırabilirsin, kardeşim! Dinle, senin ne istediğini biliyorum! Sen, sözgelimi, Yulian Mastakoviç kendini kaybetsin ve hatta, sen evleniyorsun diye mutluluktan balo bile versin istiyorsun... Tamam tamam! Yüzünü buruşturuyorsun. Baksana, benim Yulian Mastakoviç’le ilgili sözlerim bile incitiyor seni! Kesiyorum. Zaten ben de ona senin kadar saygı duyuyorum! Ama bana karşı çıkmıyorsun ve sen yeryüzünde evlenirken hatta yeryüzünde tek bir mutsuz bile kalmasın diye istediğini düşünmemi reddetmiyorsun... Evet, kardeşim, kabul edersin ki, sen şimdi sözgelimi bende, en iyi dostunda, birden yüz binlik bir sermaye olmasını da istersin; yeryüzünde var olan bütün düşmanların, birden, barışmasını, hepsinin caddelerde mutlulukla kucaklaşmasını ve sonra buraya, bu eve misafirliğe gelmelerini istersin. Dostum! Canım benim! Gülmüyorum, bu böyle; seni artık her halinle gördüm ben. Çünkü sen mutluyun, herkesi bir anda mutlu kılmak istiyorsun. Tek başına mutlu olmak sana göre hastalıklı, ağır bir şey! Çünkü sen var gücünle bu mutluluğa layık olmak istiyorsun ve vicdanını temizlemek için her fedakârlığı yaparsın! Becerini göstermek gerektiğini düşünerek kendine işkence etmeni de anlıyorum... Ama, lütfen, senin dediğin gibi, birden minneti ihmal ediyorsun! Yulian Mastakoviç’in, sana karşı beslediği umutları boşa çıkardığını görünce yüzünü asabileceğini, hatta öfkelenebileceğini düşünerek acı çekiyorsun. Hamin saydığın kişiden, hem de böyle bir anda, azar duyabileceğini düşünmek hasta ediyor seni! Tam da kalbin mutlulukla dolmuş ve minnettarlığını kime saçacağını bilmezken... Değil mi, doğru değil mi? Böyle değil mi?”

Bitirirken sesi titreyen Arkadiy İvanoviç sustu ve bir nefes aldı.

Vasya dostuna sevgiyle bakıyordu. Dudaklarında bir gülümseme belirmişti.

Hatta yüzü bir umutla canlanmıştı sanki.

“Peki, dinle,” diye başladı tekrar Arkadiy, daha da umutla dolmuş bir halde, “Yulian Mastakoviç’in sana yönelik iyi duygularını değiştirmesine gerek yok. Değil mi, güvercinim? Sorun bu değil mi? Buysa o zaman ben,” dedi Arkadiy yerinden sıçrayıp, “kendimi senin için feda edeceğim. Yarın Yulian Mastakoviç’e gideceğim... Bana karşı çıkma! Vasya, sen, hatanı suç haline getirme. O, Yulian Mastakoviç de yüce gönüllü ve iyi kalpli biridir, senin gibi birine öyle davranmaz! Vasya kardeş, o seninle bizi dinler ve beladan kurtarır. Ee?.. Sakinleştin mi?”

Vasya gözyaşları içinde Arkadiy’in elini tuttu.

"Yeter, Arkadiy, yeter," dedi, "konu halloldu. Bitirmedim, iyi mi; bitiremediysem bitiremedim. Senin de gitmen gerekmez; ben kendim gidip her şeyi anlatacağım. Artık sakinleştim, çok sakinleştim; ama sen gitme... Beni dinle."

"Vasya, canım benim!" diye bağırdı mutluluktan Arkadiy İvanoviç. "Sen öyle söyledin diye konuştum; düşünüp doğrusunu bulmana memnun oldum. Ama başına ne gelirse, ne olursa, yanındayım, bunu unutma! Yulian Mastakoviç'le hiç konuşmamış olmam sana azap veriyor, görüyorum, söylemeyeceğim, hiçbir şey söylemeyeceğim, sen söylersin. Baksana... sen yarın gidersin... ya da hayır, gitmezsin. Burada yazarsın, tamam mı? Ben de bu iş ne durumda, acil mi değil mi, vaktinde lazım mı değil mi, onu öğrenirim, eğer yetişmezse nasıl bir çıkış yolu bulacağımızı öğrenirim? Sonra da sana gelir haber veririm... Gördün mü, gördün mü! Umut var; varsay ki bu iş acele değil – çözüm bulunabilir. Yulian Mastakoviç hatırlamayabilir ve o zaman her şey hallolur."

Vasya kuşkuyla salladı başını. Ama minnet dolu bakışlarını dostunun yüzünden ayırmadı.

"Yeter yeter! Öylesine güçsüzüm, öyle yoruldu ki," dedi tıkanarak, "ben de bunu düşünmek istemiyorum. Başka bir şey konuşalım! Görüyorsun ya, lütfen, şimdi yazmayacağım, sadece, sadece iki sayfa daha yapacağım, belli bir noktaya kadar gelmiş olayım diye. Dinle... uzun zamandır sana şunu sormak istiyordum: Sen nasıl oluyor da beni böyle iyi tanıyorsun?"

Arkadiy'in elinin üzerine Vasya'nın gözyaşları damlıyordu.

"Seni ne çok sevdiğimi bir bilseydin Vasya, bunu hiç sormazdın, – evet!"

"Evet evet, Arkadiy, bunu bilmiyorum, çünkü... çünkü beni niye bu kadar çok sevdiğini bilmiyorum! Evet, Arkadiy, senin sevginin bile beni mahvettiğini biliyor musun? Biliyor musun kaç kez özellikle uyumaya yattım ve seni düşündüm (çünkü uyuduğum zaman bile hep seni düşünüyorum), gözyaşlarına boğuldum ve kalbim şey yüzünden, şey yüzünden titredi... yani, sen beni sevdiğin için, benimse kalbimi iyileştirecek bir yol, seni mutlu edecek bir yol bulamadığım için..."

"Görüyor musun, Vasya, görüyor musun, nasıl davrandığını!.. Baksana, nasıl üzüldün yine," dedi Arkadiy, ruhu o anda bunalmıştı ve bir gece önce, sokakta yaşanan sahneyi hatırlamıştı.

"Yeter; sen benim sakinleşmemi istiyorsun, ama ben hiç bu kadar sakin ve mutlu olmamıştım! Biliyor musun? Dinle sana her şeyi anlatmak istiyordum, ama senin öfkeleneneğinden korkmuştum... Sen benim her şeyime kızıp bağıryorsun; ben de ürküyorum... Baksana, nasıl titriyorum şimdi, neden olduğunu da bilmiyorum. Görüyorsun ya, bana bir şey söylemek istiyor. Sanırım, daha önceden kendimi de tanıımıyordum, – evet! Evet ve diğer şeyleri de ancak dün öğrenebildim. Kardeşim, ben hissetmiyordum, hiç değer vermiyordum. Kalbim... taş yürekliydim ben... Dinle bak, bu nasıl oldu, kimseye, yeryüzünde kimseye iyilik yapmadım ben; çünkü yapamazdım, – hatta görünüşüm bile sevimsiz... Ama herkes bana iyilik yapıyordu! Öncelikle sen: Görmüyor muyum sanki. Sadece susuyordum, susuyordum sadece!"

"Vasya, yeter."

"Niye ki, Arkaşa! Niye ki!.. Ben zaten..." diye atıldı Vasya, gözyaşlarından zar zor konuşarak. "Seninle dün Yulian Mastakoviç hakkında konuşmuştum. Kendin de biliyorsun,

o katı, aksi biri; hatta birkaç kez seni bile azarlamıştı, dün benimle şakalaşmayı düşündü, herkesin önünde sağduyulu bir şekilde gizlediği iyi yürekli kalbini bana açmayı düşündü..."

"E, ne var, Vasya? Bu sadece senin mutluluğu hak ettiğini gösteriyor."

"Ah, Arkaşa! Bütün bu işi bitirmeyi öyle isterdim ki!.. Hayır, kendi mutluluğumu mahvediyorum! İçimde bir sezgi var! Hayır, bunun yüzünden değil," diye sözünü kesti Vasya, çünkü Arkadiy masanın üzerinde duran, acil işe çevirmişti bakışlarını, "bu bir şey değil, yazı kâğıtları... saçmalık! Bu iş halloldu... ben... Arkaşa, bugün ben orada, onlardaydım... içeri girmedim. Çok zor geldi, acı geldi! Sadece kapıda durdum. Fortepiano çalıyorlardı, dinledim. Görüyor musun, Arkadiy," dedi sesini alçaltarak, "içeri girmeye cesaret edemedim..."

"Dinlesene, Vasya, neyin var? Bana niye öyle bakıyorsun?"

"Ha? Hiç? Biraz sersem gibiyim, ayaklarım titriyor; gece boyunca oturduğumdan olmalı. Evet! Gözlerim sapsarı oldu. Şuram şuram..."

Kalbini gösteriyordu. Ardından bayıldı.

Kendine geldiği zaman, Arkadiy zorla önlem almak istedi. Onu zorla yatağa yatırmak istiyordu. Vasya hiçbir şeyi kabul etmedi. Ağladı, kollarını kavuşturdu, yazmak istedi, ısrarla iki sayfayı bitirmek istiyordu. Onu heyecanlandırmamak için, Arkadiy kâğıtları almasına izin verdi.

"Görüyorsun ya," dedi Vasya yerine oturarak, "aklıma bir fikir geldi, bir umut."

Arkadiy'e gülümsedi ve solgun yüzü gerçekten de bir umut ışığıyla aydınlanmış gibiydi.

"Bak şimdi; öbür gün ona hepsini göndermeyeceğim. Geri kalan için de yalan söyleyeceğim, yandı diyeceğim, ıslandı, kayboldu diyeceğim... ya da olmadı, bitiremedim, yalan söyleyemem. Kendim açıklarım – biliyor musun? Ona her şeyi açıklayacağım; söyleyeceğim: Şöyle şöyle, yapamadım... Ona aşkımdan bahsedeceğim; o da daha yeni evlenmişti, beni anlayacaktır! Bütün bunları, tabii saygılı, sessiz bir şekilde yapacağım; gözyaşlarımı göreceksin, etkilenecek onlardan."

"Evet, tabii, git, git ona, açıkla... Gözyaşına da gerek yok! Niye ki? Doğrusu, Vasya, sen beni iyice ürkütüyorsun."

"Evet, gideceğim, gideceğim. Ama şimdi bırak yazayım, bırak yazayım, Arkaşa. Kimseyi duygulandırmayacağım, bırak yazayım!"

Arkadiy yatağa doğru yöneldi. Vasya'ya inanmıyordu, kesinlikle inanmıyordu. Vasya her şeyi yapabiliyordu. Ama af dilemek, ne için, nasıl? Olay bu değildi. Olay Vasya'nın sorumluluğunu yerine getirmemesinde, Vasya'nın kendini kendine karşı suçlu hissetmesinde, kendini kadere karşı nankör hissetmesinde, Vasya'nın mutluluk karşısında ezilmiş, sarsılmış olmasında ve kendini buna yetersiz saymasında, dahası sadece kendini bunun için suçlamaya bahane aramasında, bir önceki günden beri yaşadığı sürprize alışmamış olmasındaydı. "Bak şu işe!" diye düşündü Arkadiy İvanoviç. "Onu kurtarmak lazım. Onu kendi kendisiyle barışık hale getirmek lazım. Kendi kendini mahvediyor." Düşündü, düşündü ve Yulian Mastakoviç'e gitmeye, yarın gidip ona her şeyi anlatmaya karar verdi.

Vasya oturmuş yazıyordu. Bitkin Arkadiy İvanoviç konuyu tekrar düşünmek üzere uzandı ve tan ağarırken uyandı.

"Ay, kahretsin! Hâlâ mı!" diye haykırdı Vasya'ya bakarak; o oturmuş yazıyordu.

Arkadiy ona doğru atıldı, onu kucaklayıp zorla yatağa taşıdı. Vasya gülüyordu; gözleri yorgunluktan kapanıyordu. Güçlkle konuşuyordu.

"Ben de yatmak istemiştim," dedi. "Baksana, Arkadiy, bir fikrim var; bitireceğim. Hızlı yazıyorum! Daha fazla oturamadım, beni saat sekizde uyandır."

Konuşması kesildi ve ölü gibi uyuyakaldı.

"Mavra!" dedi fısıltıyla Arkadiy İvanoviç çay getiren Mavra'ya, "bir saat sonra uyandırılmak istiyor. Ama kesinlikle hayır! Bırak saat ona kadar uyusun, anladın mı?"

"Anladım, efendim."

"Yemek hazırlama, odun taşıma, gürültü yapma, yoksa fena olur! Eğer beni sorarsa, işe gittiğimi söylersin, anladın mı?"

"Anladım efendim, öyle istiyorsanız bana ne! Ben efendinin uyumasından memnunum; efendi için de iyi olur. Dün de fincan kırıldı ve başıma kaktılar, ama ben değildim, kedi Maşka kırmıştı, görmemiştim ben; kışt, dedim, Tanrı belanı versin!"

"Şşş, sus, sus!"

Arkadiy İvanoviç, Mavra'yı mutfağa kovdu; anahtarı istedi ve onunla kapıyı kilitledi. Sonra işe gitti. Yolda Yulian Mastakoviç'in yanına nasıl çıkacağını, bunun akıllıca bir şey mi, yoksa küstahlık mı olduğunu düşünüyordu? İşe tedirgin bir ruh haliyle vardı ve ürkekçe majestelerinin orada olup olmadığını sordu; orada olmadığını ve gelmeyeceğini söylediler. Arkadiy İvanoviç bir an için onun evine gitmeyi düşündü; ama hemen, eğer Yulian Mastakoviç işe gelmediyse, evde de meşgul olmalı diye düşündü. Gitmedi. Saatler ona sonsuz gibi geliyordu. Belli etmeden Şumkov'a verilmiş olan işi soruşturdu. Ama kimse bir şey bilmiyordu. Sadece Yulian Mastakoviç'in ona özel birtakım görevler verdiğini biliyorlardı, ne olduğunu kimse bilmiyordu. Sonunda saat üç oldu ve Arkadiy İvanoviç eve gitmek üzere çıktı. Holde bir kâtip onu durdurup Vasiliy Petroviç Şumkov'un, yaklaşık saat bir gibi geldiğini söyledi ve, "Sizinle Yulian Mastakoviç'in gelip gelmediğini sordu," diye tamamladı sözlerini. Bunu duyan Arkadiy İvanoviç, bir araba çağırdı ve telaştan kendini kaybetmiş bir halde eve yollandı.

Şumkov evdeydi. Aşırı heyecanlı bir halde odanın içinde dolanıyordu. Arkadiy İvanoviç'i görünce hemen üzerini düzeltti, kendini topladı ve heyecanını bastırmaya çalıştı. Sessizce evrakların başına oturdu. Sanki dostunun sorularından kaçıyor, sorular yüzünden üzülmüyordu, kendi kendine bir şeyler düşünüyor ve kararını açmamaya karar veriyor, dostluğa daha fazla güvenemiyordu. Bu Arkadiy'i etkiledi ve kalbi ağır, keskin bir sızıyla doldu. Yatağın üzerine oturdu ve gözlerini zavallı Vasya'dan ayırmadan, sahip olduğu tek kitabın sayfalarını çevirmeye başladı. Ama Vasya ısrarla susuyor, yazıyor ve başını hiç kaldırmıyordu. Böyle birkaç saat geçti ve Arkadiy'in azabı son raddeye vardı. Sonunda, saat on birde, Vasya başını kaldırdı ve boş, sabit bir bakışla Arkadiy'e baktı. İki üç dakika geçti; Vasya susuyordu. "Vasya!" diye haykırdı Arkadiy. Vasya yanıt vermedi. "Vasya!" diye tekrarladı o, yataktan fırlayarak. "Vasya, neyin var? Ne oldu?" diye bağırdı ona doğru koşarak. Vasya başını kaldırıp ona tekrar o aynı boş, sabit bakışla baktı. "Hummaya yakalanmış!" diye düşündü Arkadiy, kaygıdan titreyerek. Su dolu sürahiyi kaptı, Vasya'yı kaldırdı, başını ıslattı, şakaklarını ovdu, ellerini ellerinin içine aldı, – ve Vasya kendine geldi. "Vasya Vasya!" diye haykırdı Arkadiy gözyaşlarını daha fazla tutamayarak. "Vasya, mahvetme kendini, kendine gel! Kendine gel!.." Konuşmaya devam edemeyip onu ateşli

bir şekilde kucakladı. Vasya'nın yüzünden ağır bir duygunun gölgesi gelip geçti; alnını tuttu ve başını, sanki kopacağından korkuyormuş gibi yakaladı.

"Bana ne oluyor, bilmiyorum!" dedi sonunda, "sanki, paramparça gibiyim. Tamam, iyiyim, iyiyim! Yeter Arkadiy, üzülme, yeter!" diye tekrarlardı, ona hüzünlü, bitkin bir bakışla bakarak, "neden telaşlanıyorsun? Yeter!"

"Sen mi, sen mi beni sakinleştiriyorsun," diye haykırdı kalbi paramparça olmuş olan Arkadiy. "Vasya," dedi sonunda, "yat, uyu biraz, olur mu? Boş yere işkence etme kendine! Sonra tekrar çalışmaya otursan daha iyi!"

"Evet evet!" diye yineledi Vasya. "Buyur! Yatıyorum; iyi; evet! görüyorsun ya, bitirmek istedim, ama şimdi düşününce, evet..."

Ve Arkadiy onu yatağa yatırdı.

"Dinle Vasya," dedi kararlı bir şekilde, "bu konuyu kesin olarak çözmek gerekiyor! Söylesene, ne düşünüyordun?"

"Ah!" dedi Vasya güçsüzleşen elini sallayıp başını öte yana çevirerek.

"Yeter, Vasya, yeter! Bir karar ver! Senin katilin olmak istemiyorum, daha fazla sessiz kalamam. Karar veremeyince uyumuyorsun, biliyorum."

"Nasıl istersen, nasıl istersen," diye tekrar etti anlaşılmaz bir şekilde Vasya.

"Teslim oluyor!" diye düşündü Arkadiy İvanoviç.

"Bana bak, Vasya," dedi, "ne söylediğimi hatırla, yarın seni kurtaracağım; yarın senin kaderine karar vereceğim! Ne diyorum ben, kader mi! Beni öyle ürküttün ki Vasya, ne söylediğimi bile bilemez oldum. Ne kaderi! Sırf saçmalık, boş laf! Sen mevkini ya da diyelim, Yulian Mastakoviç'in sevgisini kaybetmek istemiyorsun, evet! ve kaybetmeyeceksin de, göreceksin... Ben..."

Arkadiy İvanoviç daha uzun süre konuşacaktı, ama Vasya onu durdurdu. Yatakta doğruldu, sessizce iki kolunu Arkadiy İvanoviç'in boynuna doladı ve onu öptü.

"Tamam!" dedi zayıf bir sesle, "Tamam! Bütün bunlar yeter!"

Ve tekrar yüzünü duvara döndü.

"Tanrım!" diye düşündü Arkadiy, "Tanrım! Neyi var? Kendini iyice kaybetmiş; neye karar verdi böyle? Kendini mahvedecek."

Arkadiy umutsuzca ona baktı.

"Eğer hastalandıysa," diye düşündü Arkadiy, "belki de böylesi daha iyi. Hastalıkla geçerdi bu kaygısı, konu da en iyi şekilde çözülmüş olurdu. Ama ne saçmalıyorum! Ah, yüce Tanrım!.."

Bu arada Vasya uyuklar gibi oldu. Arkadiy İvanoviç sevindi. "İyiye işaret!" diye düşündü. Bütün gece başında oturmaya karar verdi. Ama Vasya huzursuzlanıyordu. İkide bir titriyor, yatakta dönüyor ve bir anda gözlerini açıyordu. Sonunda yorgunluk galip geldi; ölü gibi uyudu. Sabahın saat ikisi olmuştu. Arkadiy İvanoviç, dirseklerini masaya dayayıp sandalyede uyuklamaya başladı.

Gördüğü düş kaygılı ve tuhaftı. Ona, sanki o uyumuyormuş ve Vasya eskisi gibi yatakta yatıyormuş gibi geliyordu. Ama tuhaf şey! Ona Vasya yalan söylüyor, hatta onu kandırıyor ve onu gizlice gözleyerek sessiz sessiz kalkıyor ve yazı masasının başına oturuyor gibi geliyordu. Yakıcı bir sancı saplandı Arkadiy'in kalbine; ona güvenmeyen, ondan gizlenen ve yalan söyleyen Vasya'yı görmek onu hem üzüyor, hem hüzne boğuyor, hem de ona

ağır geliyordu. Onu yakalamak, ona bağırmak, onu yatağa götürmek istiyordu... O zaman Vasya kollarının arasında çığlıklar atıyordu ve o yatağa ruhsuz bir ceset yatırıyordu. Soğuk terler beliriyordu Arkadiy'in alnında, kalbi korkunç bir Şekilde arpıyordu. Gözlerini açtı ve uyandı. Vasya karşısında masaya oturmuş, yazıyordu.

Gördüklerine inanamayan Arkadiy, yatağa baktı: Vasya orada değildi. Arkadiy, hâlâ düşte gördüklerinin etkisinden kurtulmamıŐ bir halde, kaygıyla ayağa fırladı. Vasya kımıldamadı. Sürekli yazıyordu. Birden Arkadiy korkuyla, Vasya'nın mrekkepsiz kalemi kâğıdın üzerinde gezdirdiğini, tümüyle bembeyaz sayfaları birbiri ardına çevirdiğini ve kâğıdı, sanki önemli ve acil bir iş yapıyormuŐ gibi doldurmak için acele ettiğini fark etti! "Ama bu humma değil!" diye düşündü Arkadiy İvanoviç ve baştan aşağı titredi. "Vasya Vasya! Ses ver bana!" diye bağırdı onu omzundan sarsarak. Ama Vasya susuyor ve eskisi gibi mrekkepsiz kalemle kâğıdın üzerini karalamayı sürdürüyordu.

"Sonunda hızlı yazabiliyorum," dedi Arkadiy İvanoviç'e bakmadan.

Arkadiy onun elini yakalayıp kalemi aldı.

Vasya'nın göğsünden bir inilti ko-ptu. Elini indirdi ve gözlerini Arkadiy'e çevirdi, sonra sıkıntılı ve kasvetli bir hisle, sanki bütün varlığının üzerine çökmüş ağır, kurşun gibi bir yükü silmek istercesine elini alnına götürdü ve sessizce, sanki düşünceye dalmış gibi, başını göğsüne indirdi.

"Vasya, Vasya!" diye haykırdı Arkadiy İvanoviç umutsuzluk içinde. "Vasya!"

Biraz sonra Vasya bakışlarını ona çevirdi. Büyük, mavi gözlerinde gözyaşları toplanmıŐtı ve solgun, tatlı yüzü sonsuz bir acıyı yansıtıyordu... Bir Şeyler fısıldadı.

"Ne ne?" diye haykırdı Arkadiy ona doğru eğilerek.

"Neden, neden ben?" diye fısıldadı Vasya. "Neden? Ben ne yaptım?"

"Vasya! Ne diyorsun? Neden korkuyorsun Vasya? Neden?" diye haykırdı Arkadiy, umutsuzca kollarını kaldırarak.

"Neden beni askerlere veriyorlar?" dedi Vasya dostunun gözlerinin içine bakarak.

"Neden? Ben ne yaptım?"

Arkadiy'in saçları dimdik oldu; inanmak istemiyordu. l gibi duruyordu yle.

Biraz sonra kendine geldi. "Bu öylesine, bu geçici bir Şey!" dedi kendi kendine, sapsarı bir halde, titreyen, morarmış dudaklarla giyinmeye başladı. Doğruca doktora koşmak istiyordu. Birden Vasya ona seslendi; Arkadiy ona doğru koştu ve onu, öz çocuğu zorla elinden alınan bir anne gibi kucakladı...

"Arkadiy Arkadiy, kimseye söyleme! Dinle; benim derdim! Bırak bir tek ben ekeylim..."

"Ne diyorsun? Ne diyorsun? Kendine gel. Vasya, kendine gel!"

Vasya i çekti ve yanaklarında sessiz gözyaşları belirdi.

"O kızı neden öldürecekler? Neden o, onun ne suçu var!.." diye homurdandı acı veren, i parçalayan bir sesle. "Benim günahım, benim günahım!.."

Bir an sustu.

"Elveda, sevgilim! Elveda, sevgilim!" diye fısıldadı zavallı başını sallayarak. Arkadiy irkildi, kendine geldi ve doktora gitmeye davrandı. "Gidelim! Hemen!" diye bağırdı Arkadiy'in son hareketlerinden coŐkuya kapılan Vasya. "Gidelim, kardeşim, gidelim; hazırım! Sen götür beni!" Sustu ve Arkadiy'e lgn, güvensiz bir bakışla baktı.

"Vasya, peşimden gelme, Tanrı aşkına! Beni burada bekle. Ben hemen, hemen

döneceğim sana," dedi Arkadiy İvanoviç, kendisi de aklını kaybetmiş bir halde ve doktora koşmak üzere kasketini aldı. Vasya hemen oturdu; sessiz ve sakindi, sadece gözlerinde umutsuz bir kararlılık yanıp sönüyordu. Arkadiy döndü, masadan çakıyı aldı, zavallıya son kez baktı ve daireden dışarı fırladı.

Saat sekizdi. Işık çoktan odanın alacakaranlığını dağıtmıştı.

Kimseyi bulamamıştı. Bir saattir koşturuyordu. Bütün doktorlar, adreslerini kapıcılardan öğrendiği bütün doktorlar, ya o adreste yaşamıyorlardı ya bir yerden çağrılmış ya da kendi işleri için gitmişlerdi. Hasta kabul eden sadece bir tane vardı. O da Nefedeviç'in geldiğini bildiren hizmetçiyi uzun uzun sorguya çekti: Kimden geliyor, kimmiş, nasılmış, mesleği neymiş, bu erken ziyaretçinin nişanları var mıymış? Ve sonunda gelemeyeceğini, çok işinin olduğunu, bu tür hastalıklar için hastaların hastaneye gitmeleri gerektiğini söyledi.

O zaman, hiç böyle bir sonuç beklemeyen bitkin, perişan Arkadiy, yeryüzündeki bütün doktorlara ağzına gelen her şeyi söyledi ve Vasya için aşırı kaygılanmış bir halde, eve yöneldi. Daireye koştu. Mavra, hiçbir şey olmamış gibi yeri süpürmüş, odun kırmıştı ve sobayı yakmaya hazırlanıyordu. Odaya daldı, Vasya'dan eser yoktu, avludan çıkıp gitmişti.

"Nereye? Nerede? Bu mutsuz nereye gider?" diye düşündü Arkadiy, korkudan buz kesmiş bir halde. Mavra'yı sorgulamaya başladı. O hiçbir şey bilmiyordu, Tanrı aşkına çıkıp gittiğinin bile farkında değildi, duymamıştı bile! Nefedeviç Kolomnalılara koştu.

Tanrı bilir niye, orada olduğu düşüncesine kapılmıştı.

Oraya vardığında saat on olmuştu. Onu beklemiyor, hiçbir şey bilmiyorlardı. Karşılarında telaşlı, kaygılı bir halde durdu ve "Nerede Vasya?" diye sordu. Yaşlı kadının dizlerinin bağı çözüldü; kanepenin üzerine yıkıldı. Lizanka, kaygıdan tir tir titreyerek neler olup bittiğini sormaya başladı. Ne söylenebilirdi? Arkadiy İvanoviç hemen kendine geldi, bir masal uydurdu; ama tabii buna inanmadılar ve herkesi perişan, tedirgin bir halde bırakıp çıkıp gitti. En azından geç kalmamak ve acilen önlem almaları için bilgi vermek üzere bakanlığına koşturdu. Yolda, Vasya'nın Yulian Mastakoviç'te olabileceği geldi. Bu en muhtemel şeydi: Arkadiy öncelikle, Kolomna'dan önce bunu düşünmüştü. Majestelerinin evinin yanından geçerken, durmak istemiş, ama hemen yola devam etmeye karar vermişti. Öğrenmeye çabalamaya karar verdi: Bakanlıkta yoksa, orada onu bulamazsa, majestelerine en azından ona Vasyahakkında rapor vermek üzere gelecekti. Birine rapor vermek lazımdı!

Daha bekleme odasında çevresini, büyük kısmı onunla aynı rütbede olan genç arkadaşları sardı ve hepsi bir ağızdan "Vasya'ya ne oldu?" diye sormaya başladı. Hepsi bir ağızdan Vasya'nın aklını kaybettiğini ve askerlerin onu görevin arızalı bir şekilde yerine getirilmesi yüzünden alıp götürüleceğini söylediğini anlatıyorlardı. Arkadiy İvanoviç dört bir yana yanıtlar verdi ya da daha doğrusu, kimseye yanıt vermeden iç kısma yöneldi. Kapıda Vasya'nın Yulian Mastakoviç'in odasında olduğunu, herkesin oraya gittiğini ve Esper İvanoviç'in de oraya gittiğini öğrendi. Onu durdurdular. İhtiyarlardan biri ona nereye gittiğini, ne işinin olduğunu sordu. Kim olduğunu anlayamadan Vasya'yla ilgili bir şeyler söyledi ve doğruca çalışma odasına daldı. Oradan Yulian Mastakoviç'in sesi duyuluyordu. "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu ona kapının yanındaki biri. Arkadiy İvanoviç neredeyse kendini kaybetmiş gibiydi; artık dönmek istiyordu, ama aralık kapıdan zavallı Vasya'sını gördü. Kapıyı açtı ve odaya daldı. Orada tam bir kargaşa ve şaşkınlık hâkimdi, bu yüzden,

anlaşılan Yulian Mastakoviç çok üzgündü. Yanında önemli kimseler durmuş, yorum yapıyor ve neredeyse hiçbir sonuca varamıyorlardı. Biraz uzakta Vasya duruyordu. Ona baktığı zaman Arkadiy'in içi parçalandı. Vasya sapsarı bir halde, başını kaldırmış, yay gibi dikelmış ve kollarını iki yanına yapıştırmıştı. Doğruca Yulian Mastakoviç'in gözlerinin içine bakıyordu. Birden Nefedeviç'i fark ettiler ve onların birlikte oturduğunu bilen biri, bunu majestelerine bildirdi. Arkadiy'i çağırdılar. Sorulan sorulara yanıt vermek istedi, Yulian Mastakoviç'e baktı ve onun yüzünde gerçek bir acımanın belirmiş olduğunu görünce, kendini koyuverip bir çocuk gibi ağladı. Hatta daha da fazlasını yaptı: Öne atılıp müdürün elini yakaladı ve gözlerine dek götürüp gözyaşlarıyla ıslattı, öyle ki Yulian Mastakoviç onu hemen çekmek, havada sallamak ve şöyle demek zorunda kaldı: "Ama, yeter, kardeşim, yeter; iyi yürekli olduğunuzu görüyorum." Arkadiy hıçkırdı ve herkese yalvaran bakışlarla baktı. Ona sanki herkes onun zavallı Vasyasıyla kardeşmiş, herkes onun için üzülmüş ağlıyormuş gibi gelmişti. "Bu nasıl olur, onun başına ne gelmiş?" dedi Yulian Mastakoviç. "Neden aklını yitirmiş?"

"Mi-mi-min-netten!" diyebildi Arkadiy İvanoviç sadece.

Herkes onu verdiği yanıtı hayret içinde dinledi ve bu hepsine tuhaf ve inanılmaz geldi: İnsan minnetten nasıl yitirebilirdi ki aklını? Arkadiy elinden geldiğince açıkladı.

"Tanrım, yazık!" dedi sonunda Yulian Mastakoviç. "Ona verilen görev de önemli, acil bir şey değildi. Demek öyle, adam boş yere mahvolmuş! Neyse, götürün onu!" Bu sırada Yulian Mastakoviç tekrar Arkadiy İvanoviç'e döndü ve tekrar onu sorgulamaya başladı. "Bu olanları," dedi Vasya'yı göstererek, "bir kıza anlatmamamızı söyledi; neydi, nişanlısı mıydı onun?"

Arkadiy açıklamaya koyuldu. Bu sırada Vasya sanki bir şey düşünür gibi, sanki tam da o âna uygun önemli, acil bir işi hatırlamış gibiydi. Zaman zaman ıstırapla gözlerini, birinin ona unuttuğu şeyi hatırlatmasını ister, umut eder gibi çeviriyordu. Bakışlarını Arkadiy'e yöneltti. Sonunda, birden, sanki gözlerinde bir umut parlamış gibi, sol ayağını yerinden oynattı; üç adım attı ve hatta onları çağıran subaylarının karşısında askerlerin yaptığı gibi, sağ ayağını da sol ayağına çarptı. Herkes olacak olanları bekledi.

"Benim bedensel kusurum var, majesteleri, güçsüz ve sakatım, hizmete uygun değilim," dedi kesik kesik.

O zaman odada bulunan herkes, biri sanki kalplerini sıkıyormuş gibi bir duyguya kapıldı ve hatta sert bir karaktere sahip olan Yulian Mastakoviç'in bile, gözünde yaşlar belirdi. "Götürün onu," dedi elini sallayarak.

"Başım!" dedi Vasya kısık sesle, sola bir daire çizerek döndü ve odadan çıktı. Onun kaderiyle ilgilenen herkes peşinden gitti. Arkadiy diğerlerinin arasına sıkıştı. Vasya bekleme odasında, hastaneye götürmek üzere, yazılı emir ve araba bekleyerek oturuyordu. Sessizce oturuyordu ve sanki yoğun kaygılar içinde gibiydi. Kimi tanıyorsa ona, sanki vedalaşır gibi başını sallıyordu. İki kade bir kapıya bakıyordu ve "haydi" dedikleri zaman hazırlandı. Çevresinde bir insan çemberi oluşmuştu, hepsi başını sallıyor, hepsi sızlanıyordu. Birçoğu bir anda öğrendikleri hikâyesinden etkilenmişti; Vasya'yı bazısı suçluyor, bazısı acıyıp övüyor, çok mütevazı, sessiz bir genç olduğunu, çok şeyler vaat ettiğini söylüyorlardı; eğitimi için çok sıkıntı çektiğini, meraklı olduğunu, kendini yetiştirdiğini anlatıyorlardı. "En düşük seviyeden başlayıp kendi çabalarıyla yükseldi!" diye

belirtti birisi. Majestelerine olan sadakatinden hayretle bahsettiler. Bazıları aslında Vasya'nın başına ne geldiğini ve neden işi bitirmediği için onu askerlere vereceklerini düşünerek çıldırdığını açıklamaya koyuldu. Zavallının bir süre öncesine kadar düşük rütbeden olduğunu ve sırf onda yetenek, itaat ve nadir bulunur bir alçakgönüllülük gören Yulian Mastakoviç'in kayırması sayesinde ilk derecesini aldığını söylediler. Kısacası, çok değişik yorum ve görüşler vardı. Sarsılmış olanlar arasında, özellikle biri, ufak tefek, Vasya Şumkov'un bir meslektaşı dikkat çekiyordu. Çok genç bir adam değildi, otuz yaşlarında olmalıydı. Keten gibi bembeyazdı, bütün gövdesi titriyordu ve tuhaf bir şekilde gülüyordu – belki de skandal niteliğindeki olayların ya da korkunç sahnelerin tarafsız seyircileri hem ürkütmesi hem de aynı zamanda bir parça mutlu etmesi nedeniyle.

İkide bir Şumkov'un çevresini saran çemberin çevresinde koşturuyordu ve ufak tefek olduğundan ayaklarının ucunda yükseliyor, karşısındakilerin ve çaprazındakilerin düğmelerine tutunuyor, yani tutmaya hakkı olanlarınkilere tutunuyor ve sürekli bütün bunların neden olduğunu bildiğini, bunun basit bir şey olmadığını, oldukça önemli bir konu olduğunu, böyle bırakmamak gerektiğini söylüyordu; sonra tekrar ayak ucunda yükseliyor, dinleyenlerin kulağına fısıldıyor, tekrar başını iki kez sallıyor ve yeniden başka yerlere koşturuyordu. Sonunda her şey sona erdi: Hastaneden gelen bekçi ile sağlık memuru görüldü, Vasya'ya yaklaşip ona gitme vakti geldiğini söylediler. O da ayağa kalktı, çevresine baka baka peşlerine takıldı. Gözleriyle birini arıyordu! "Vasya! Vasya!" diye haykırdı Arkadiy İvanoviç hıçkırma hıçkırma. Vasya durdu ve Arkadiy ona doğru yol açtı. Son kez birbirlerinin kucaklarına atıldılar ve birbirlerine sıkıca sarıldılar... Onları öyle görmek hüznü bir şeydi. Ne kadar derin bir mutsuzluktur ki, gözlerinden yaşlar boşandırıyordu? Ne için ağlıyorlardı? Neydi bu felaket? Neden birbirlerini anlıyorlardı?..

"A-a-al! Sakla bunu," dedi Şumkov, Arkadiy'in eline bir kâğıt tutuşturarak. "Beni götürüyorlar. Bana sonra getir, getir; sakla..." Vasya konuşmaya devam edemedi, ona sesleniyorlardı. Telaşla merdivenlerden aşağı, herkese başıyla selam vererek, herkesle vedalaşarak koştu. Yüzünde umutsuzluk vardı. Sonunda onu arabaya bindirip götürdüler. Arkadiy telaşla kâğıdı açtı: Bu, Şumkov'un vedalaşmadığı Liza'nın kara saç tutamıydı. Arkadiy'in gözlerinden ateşli gözyaşları döküldü. "Ah, zavallı Liza!"

İş saatinin bitiminde Kolomnalılara gitti. Orada neler olduğunu söylemeye imkân yok! Petya, küçük Petya bile, iyi Vasya'nın başına ne geldiğini anlamasa da, bir köşeye gitti, ellerini yüzüne kapadı ve çocuk kalbinin var gücüyle ağladı. Arkadiy eve dönerken ortalık kapkaraydı. Neva üzerinde yürürken, bir an için durdu ve nehrin ötesine, ufukta bir an yanıp sönen kanlı günbatımının son erguvanıyla kızaran dumanlı, soğuk ve bulanık uzaklara delici bir bakış attı. Şehrin üzerine gece çökmüştü ve Neva'nın donan kardan şişen bütün engin alanına, güneşin son ışıltısıyla birlikte, dikenli kırağın sonsuz sayıda kıvılcımı döküldü. Yirmi derecede don vardı. Ölümüne koşan atlardan, koşturan insanlardan donmuş buhar yükseliyordu. En küçük sestem basınçlı hava titriyordu ve sanki devler gibi, iki kıyının bütün çatılarından soğuk göğe doğru duman sütunları kalkıyor ve yükseliyordu, sütunlar yolda örgü örgü oluyor ve çözülüyordu, öyle ki, sanki eskilerin üzerinde yeni binalar yükseliyordu, havada yeni bir şehir inşa ediliyordu... Dahası, sanki bütün bu dünya, bütün yaşayanlarıyla, güçlü ve güçsüz bütün yaşayanlarıyla, dilenci barınakları ya da altın saraylarıyla – güçlü olmanın rahatıyla, bu alacakaranlık saatinde

fantastik, büyölü bir hayale, kendisi de bir anda kaybolan ve lacivert gööe duman üfleyen bir düşe dalıyordu. Zavallı Vasya'nın öksüz yoldaşına tuhaf bir düşünce çöktü. İrkildi ve kalbine o anda birden güçlü, o âna dek tanımadığı bir duygunun yükselmesiyle kaynayan, ateşli bir kan pınarı boşanmış gibi oldu. Sanki bütün bu telaşı ve zavallı, mutluluğuna ulaşamamış Vasya'nın neden aklını kaçırdığını artık anlıyordu. Dudakları titredi, gözleri parladı, sarardı ve sanki o anda yeni bir şeyle gözü açıldı...

Sıkıntılı ve asık suratlı oldu ve bütün neşesini kaybetti. Eski dairesinden nefret etti; bir başkasına geçti. Kolomna'dakilere gitmek istemiyordu, zaten gidemezdi. İki yıl sonra Lizanka'yla kilisede karşılaştı. Artık evlenmişti; arkasından emzikli bir çocuk ile annesi geliyordu. Selamlaştılar ve uzunca bir süre eskiden bahsetmekten kaçındılar. Liza, Tanrı'ya şükürler olsun, mutlu olduğunu, yoksul olmadığını, kocasının iyi biri olduğunu, onu sevdiğini söyledi... Ama birden, söz arasında, gözleri yaşlarla doldu, sesi güçsüzleşti, arkasını döndü ve acısını insanlardan gizlemek için kilise kürsüsüne doğru eğildi...

İlk kez 1848 yılının Şubat ayında
Oteçestvenniye Zapiski'de yayımlanmıştır.

13. (Fr.) Bu daha güzel.

BAŞKASININ KARISI VE YATAĞIN ALTINDAKİ KOCA

SIRADIŞI BİR OLAY

I

“Bana bir iyilik yapın, sevgili beyefendi, bir şey sormama izin verin...”

Yoldan geçen irkildi ve gecenin sekizinde, caddenin ortasında yanına teklifsizce yaklaşan, rakun¹⁴ giymiş adama biraz ürkerek baktı. Bilindiği üzere, eğer Petersburglu bir beyefendi caddede hiç tanımadığı biriyle konuşmaya kalkarsa o kişi kesinlikle ürker.

İşte, yoldan geçen de irkilmiş ve biraz korkmuştu.

“Sizi tedirgin ettiğim için kusura bakmayın,” dedi rakun giymiş adam, “ama ben... ben, doğrusu, bilemiyorum... siz, herhalde, affedersiniz; görüyorsunuz, biraz karışmış durumda ruhum...”

Bu sırada bekeş¹⁵ giymiş genç adam, rakun giymiş adamın karman çorman bir halde olduğunu fark etti. Kırıksık yüzü bembeyazdı, sesi titriyordu; düşünceleri belli ki karışmıştı, sözcükler ağzından zar zor çıkıyordu ve kibar bir ricada bulunmak için büyük bir çaba harcamıştı; belki de, bulunduğu mevki ya da unvanı açısından, birine ricada bulunma ihtiyacı ona çok düşük bir şey gibi geliyordu. Dahası, bu rica her koşulda, böylesine ciddi bir kürk giymiş, böylesine saygın, enfes bir koyu yeşil renkte frak giymiş ve bu fraka birçok değerli süsler takmış biri için tuhaf, yakışsız, ciddiyetsiz görünüyordu. Bütün bunların rakun giymiş adamı utandırdığı besbelliydi, o yüzden sonunda, bu şaşkın ruh haliyle adam kendini tutamadı; heyecanını bastırmaya ve terbiyeli bir şekilde, kendisinin yarattığı bu tatsız sahneye engel olmaya karar verdi.

“Affedersiniz, kendimde değilim; ama siz, doğru, beni tanımıyorsunuz... Affedersiniz, sizi huzursuz ettim; boşverin.”

Görgülü bir şekilde şapkasını kaldırdı ve koşarak uzaklaştı.

“Kusura bakmayın, lütfen.”

Ufak tefek adam karanlığa gizlendi, bekeş giymiş adamı donakalmış bir halde bıraktı.

“Bu enayi de ne böyle!” diye düşündü bekeş giymiş adam. Sonra, şaşkınlığı geçip donakalmış halinden kurtulunca, kendine geldi ve gözlerini sonsuz katlı bir binanın girişine dikerek bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Sis çökmeye başlamıştı ve genç adam biraz sevindi buna, çünkü sisin içinde gezinmesi dikkat çekmeyecekti; ama yine de umutsuzca bütün gün olduğu gibi müşteri bekleyen bir arabacı da onu fark edebilirdi.

“Affedersiniz!”

Yoldan geçen tekrar irkildi: rakun giymiş adam yine karşısına dikilmişti.

“Affedersiniz, yine ben...” dedi, “ama siz, siz sanırım, soylu bir insansınız! Yüzüme bakarak, dış görünüşümden bir fikre kapılmayın; yani, şaşkın bir haldeyim; ama insanca anlatmaya çalışayım... bayım, karşınızda, kibarca bir ricası olan bir adam duruyor...”

“Eğer yapabilirsem... ne istiyordunuz?”

“Siz, belki de, sizden para isteyeceğimi sandınız!” dedi gizemli adam, ağzını çarpıtıp isterik bir şekilde gülüp sarararak.

“Rica ederim efendim...”

“Hayır, size sıkıntı verdiğimin farkındayım! Affedersiniz, kendime hâkim olamıyorum; beni karşınızda karman çorman bir ruh haliyle, neredeyse deli gibi gördüğünüzü düşünün ve bir şey gelmesin aklınıza...”

“Ama konuyu söyleyin, konuyu söyleyin!” dedi genç adam, cesaretlendirerek ve sabırsızca başını sallayarak.

“Ah! Demek öyle! Siz, böyle genç biri olarak, haylaz bir çocukmuşum gibi beni azarlıyorsunuz! Kesinlikle aklımı kaçırdım! Size bu küçülmüş halimle nasıl görünüyorum, açıkça söyleyin?”

Genç adam şaşırıp ve sesini çıkarmadı.

“İzin verin size açıkça sorayım: Bir hanım gördünüz mü siz? Benim tek ricam bu işte!” dedi sonunda kesin bir şekilde, rakun giymiş adam.

“Hanım mı?”

“Evet efendim, bir hanım.”

“Gördüm... ama kabul edersiniz ki, bir sürü hanım geçti...”

“Tabii efendim,” diye yanıt verdi gizemli adam ateşli bir gülümsemeye. “Hata ediyorum, şunu sormak istemiştım, affedin beni: Tilki kürkü giymiş, kara bir peçesi olan koyu renkli kadife şapka takmış bir hanımefendi gördünüz mü acaba?”

“Hayır, öyle birini görmedim... hayır, sanırım, fark etmedim.”

“Ah! Bu durumda affedersiniz efendim!”

Genç adam bir şeyler sormak istedi, ama rakunlu adam tekrar kayboldu, sabırlı dinleyicisini donakalmış bir halde bıraktı yine. “Ah, Şeytan götürsün onu!” diye düşündü bekeş’li genç adam, açıkça rahatsız olmuştu.

Sıkıntıyla kunduz yakasını örttü ve tekrar aşağı yukarı dolanmaya, sonsuz katlı evin kıyısında ihtiyatla gözlemeye koyuldu. Öfkelenmişti.

“Neden çıkmıyor bu kadın?” diye düşündü. “Saat sekiz oldu!” Kulede saat sekizi vurdu.

“Ah! Şeytan alasıca, sonunda!”

“Affedersiniz, efendim!..”

“Size öyle davrandığım için beni affedin... Ama siz beni iyice ürkütünce elim ayağıma dolandı,” dedi yürüyen adam yüzünü buruşturup özür dileyerek.

“Ben yine size geldim efendim. Kuşkusuz, size huzursuz ve tuhaf görünüyor olmalıyım.”

“Bir iyilik yapın, saçmalamadan, hemen açıklayın, artık; ne istediğinizi anlayamıyorum?..”

“Aceleniz mi var? Görüyorsunuz ya efendim. Size açık bir şekilde, lafı uzatmadan anlatacağım. Ne yapalım! Olaylar bazen insanları çok çeşitli karakterlere sokuyor... Ama, sizin sabırsız, genç bir adam olduğunuzu görüyorum... İşte öyle efendim... fakat, nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum: Bir hanımı arıyorum efendim (artık her şeyi söylemeye karar verdim). Bu hanım nereye gitti öğrenmem gerekiyor. Kim olduğunu – sizin onun adını öğrenmenize gerek olmadığına inanıyorum, genç adam.”

“Peki efendim, peki efendim, başka bir şey var mı?”

“Başka bir şey mi! Ama benimle bu tonda konuşmanız! Affedersiniz, belki de, ben size genç adam diyerek sizi gücendirdim, ama bir maksadım yoktu... Kısacası, eğer sizin için

bana büyük bir yardımda bulunmak uygunsa, işte efendim, bir hanımdan, yani benim tanıdığım, yüksek bir aileden gelen, namuslu bir hanımdan bahsetmek istiyorum... beni görevlendirdiler... ben, görüyorsunuz ya, benim bir ailem yok..."

"Peki efendim."

"Durumumu takdir edin, genç adam – Ah, yine! Affedersiniz bayım; ben size hep genç adam diyorum. Geçen her dakika değerli... Bir düşünün, bu hanım... ama siz bana şu evde kimin yaşadığını söyleyemezsiniz, değil mi?"

"Evet... bir sürü insan yaşıyor."

"Evet, yani kesinlikle haklısınız," diye yanıt verdi rakunlu adam terbiyesini bozmamak için hafifçe gülerken, "biraz tutarsız olduğumu hissediyorum... ama bu ses tonunuz neden? Görüyorsunuz, tutarsız olduğumu temiz yüreklilikle kabul ediyorum ve siz de kibirli biriyseniz eğer, benim mahvolmuş halimi yeterince gördünüz... Diyorum ki, soylu bir eğitim almış bir hanım, yani basit içerikli, –affedersiniz, sanki edebi bir mevzudan bahsediyormuşum gibi şaşkınlığım; işte– Paul de Cocque'un basit içeriği geliyor akla, bütün felaket de Paul de Cocque' tan efendim... işte!.."

Genç adam, rakunlu adama acıyarak baktı; adam sanki kesin olarak şaşkına dönmüş, susmuş, ona bakıyor, anlamsızca gülümsüyordu ve titreyen elleriyle, sebepsiz yere, bekeş'linin yakasına yapıştı.

"Burada kimin yaşadığını mı soruyorsunuz?" diye sordu genç adam biraz geri çekilerek.

"Evet, bir sürü insan yaşıyor dediniz."

"Burada... burada Sofya Ostafyevna'nın yaşadığını da biliyorum," dedi genç adam fısıltıyla, hatta biraz üzülerek.

"Bakın, gördünüz mü, gördünüz mü! Siz bir şeyler biliyorsunuz, genç adam?"

"Sizi temin ederim, hayır, hiçbir şey bilmiyorum... Sizin üzgün görünümünüzden çıkardım."

"Ben hemen aşçıdan onun buraya geldiğini öğrendim; ama siz ona rastlamamışsınız, yani Sofya Ostafyevna'ya... sizi tanıyorum..."

"Hayır? Peki, affedersiniz efendim..."

"Anlaşılan bu sizi ilgilendirmiyor, genç adam," dedi tuhaf adam tatsız bir alayla.

"Dinleyin," dedi genç adam duraksayarak, "aslında sizin bu halinizin nedenini de bilmiyorum, ama siz, herhalde, ihanete uğradınız, işin aslı bu değil mi?"

Genç adam anlayışla gülümsüyordu.

"Biz en azından birbirimizi bulduk," diye ekledi ve bütün bedeni yüce gönüllülükle hafif bir selam verme arzusunu belli etti.

"Beni mahvettiniz! Ama, açıkça itiraf edeyim size, tam da böyle... Fakat kimin başına gelmiyor ki!.. Sizin desteğiniz çok derinden duygulandırdı. Kabul edin, genç insanlar arasında... Ben tabii genç değilim, ama, bilirsiniz, alışkanlıktan, bekâr hayatından, bekârlar arasında, bilinir..."

"Öyle, bilinir bilinir! Ama size nasıl yardımcı olabilirim?"

"Yani işte efendim, kabul edersiniz ki Sofya Ostafyevna'yı ziyaret etmek... Fakat, bu hanımın nereye gittiğini bilmiyorum galiba; sadece bu evde yaşadığını biliyorum; ama, sizi gezinirken görünce –ben de bu tarafta dolaşıyordum– düşündüm... işte, görüyorsunuz ya, bu hanımı bekliyorum... burada olduğunu biliyorum, onunla görüşmenin ne kadar

yakışksız ve alçakça olduğunu... ama siz beni anlamıyorsunuz...”

“Hımm! Eh!”

“Bunu kendim için yapmıyorum; böyle sanmayın – bu başkasının karısı! Kocasını orada, Voznesenski Köprüsü’nde duruyor; yakalamak istedi, ama karar veremedi – her koca gibi o da hâlâ inanmıyor... (bu sırada rakunlu adam gülmeye çalıştı), ben onun arkadaşıyım; kabul edersiniz ki ben de belli saygınlığı olan bir insanım, – beni sandığınız kişi olmam mümkün değil.”

“Elbette efendim; tabii efendim, tabii!..”

“İşte öyle, onu yakalayacağım; beni görevlendirdi efendim (mutsuz koca!); ama bunun kurnaz bir genç hanım olduğunu biliyorum (Paul de Cocque hep yastığın altında); kendini belli etmeden sıvışacağına inanıyorum... İtiraf edeyim, bana buraya geleceğini aşçı söyledi; haberi alır almaz deli gibi koştum; yakalamak istiyorum; uzundur şüpheleniyordum ve bu yüzden size sormak istedim, siz burada geziniyorsunuz... siz... siz... ben bilmiyorum...”

“Peki, evet, sonuçta, ne istiyorsunuz?”

“Evet efendim... Sizi tanıma şerefine sahip olamadım; kim, nasıl – bunu bilmeye cesaret edemiyorum... Her koşulda, izin verin tanışalım; hoş bir tesadüf!..”

Titreyen adam, genç adamın elini ateşli bir şekilde sıktı.

“Bunu en başta yapmam gerekirdi,” diye ekledi, “ama bütün görgü kurallarını unutmuş haldeyim!”

Konuşurken, rakunlu adam yerinde duramıyor, huzursuzca çevresine bakınıyor, yer değiştiriyor ve ikide bir, sanki boğuluyormuş gibi, genç adamın eline sarılıyordu.

“Görüyorsunuz ya efendim,” diye devam etti, “size dostça seslenmek istedim... rahatlığımı hoşgörün... sizden şu tarafa, yan sokağa, şu üzerinde P yazan kara geçide doğru gidip gidemeyeceğinizi soracaktım. Ben de, ana girişe gideceğim, böylece onu kaçırmayız; ben bir tek kaçırmaktan korkuyorum; kaçırmak istemiyorum. Siz de onu görür görmez durdurup bana seslenin... Ama deli miyim ben! Ancak şimdi görüyorum kaba, görgüsüz bir teklifte bulunduğumu!”

“Hayır, niye ki! Bağışlayın beni!..”

“Beni bağışlamayın; ruhum karman çorman, hiçbir zaman olmadığım kadar şaşkınım! Sanki beni mahkemeye vermişler! Hatta size şunu itiraf edeyim – asil davranıp size karşı açık olacağım, genç adam: Hatta sizi bir âşık sanmıştım.”

“Yani, sadece, siz burada ne yaptığımı mı öğrenmek istiyorsunuz?”

“Soylu insan, sayın beyefendi, sizin o olduğunuz fikrinden çok uzaktayım; sizi bu fikirle lekeleyemem, ama... ama bana şeref sözü verin, siz bir âşık değilsiniz, değil mi?”

“Yani, tabii, buyrun, şeref sözü, bir âşığım ama karınızın âşığı değil; yoksa sokakta olmazdım, şimdi onunla birlikte olurum!”

“Karım? Karımdan kim bahsetti size genç adam? Ben bekârım, ben, yani, âşık olan benim...”

“Bir koca var demiştiniz... Voznesenski Köprüsü’nde...”

“Elbette elbette, saçmalıyorum; ama başka bağlar da var! Kabul edin, genç adam, birtakım karakter zayıflıkları, yani...”

“Ya ya! Peki peki!”

“Yani ben koca falan değilim...”

“İnanıyorum efendim. Ama size açık söyleyeyim, şimdi söylediğimi düzeltirken, kendimi de sakinleştirmek istiyorum ve bu yüzden de size karşı açığım; siz beni üzüyor ve alıkoymuyorsunuz. Size haber vereceğime söz veriyorum. Ama rica ederim, bana biraz huzur verin ve uzaklaşın. Ben de bekliyorum.”

“Buyurun, buyurun efendim, uzaklaşıyorum, kalbinizdeki tutkulu sabırsızlığa saygı duyuyorum. Bunu anlıyorum genç adam. Ah, sizi nasıl da anlıyorum!”

“İyi iyi...”

“Hoşça kalın!.. Fakat, affedersiniz, genç adam, ben size tekrar... Nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum... Âşık olmadığınızda dair bir kez daha şeref ve namus sözü verin bana!”

“Ah, yüce Tanrım!”

“Son bir soru daha: Sizin şeyin kocasının soyadını biliyor musunuz... yani, konumuz olan kişinin kocasının?”

“Tabii ki, biliyorum; sizin soyadınız değil ve yeter bu kadar!”

“Ama siz nereden biliyorsunuz benim soyadımı?”

“Söylediklerinizi kulağınız işitiyor mu; vakit kaybediyorsunuz; bin kez çıkıp gitmiştir artık... Yani, neyiniz var? Yani, sizinkinin tilki kürkü ve başlığı mı var; demiştim, benimkinin de damalı bir elbisesi ve mavi kadife bir şapkası var... Daha ne duruyorsunuz? Başka ne lazım?”

“Mavi kadife şapka mı! Üzerinde damalı elbise ve mavi şapka var,” diye haykırdı ısrarcı adam, giderken bir anda geri dönerek.

“Ah, kahretsin! Yani, bundan doğal ne var... Evet, fakat, bana ne! Benimki oraya gitmiyor!”

“Peki nerede o – sizinki?”

“Bunu mu öğrenmek istiyorsunuz; size ne?”

“İtiraf edeyim ki, ben sadece...”

“Üff, Tanrım! Yani sizde hiç utanma yok! Yani, benimki burada, ahbablarında, üçüncü katta, caddeye bakan tarafta. Yani, size ne diye insanların adını söyleyeyim, ne diye?”

“Tanrım! Benimki de üçüncü kattaki ahbablarında ve penceresi caddeye bakıyor. General...”

“General?!”

“General. Size, haydi, hangi general olduğunu da söyleyeyim: General Polovitsin.”

“Ne diyorsun! Hayır, bu o değil! Ah, kahretsin! Kahretsin!”

“O değil mi?”

“O değil.”

İkisi de susmuş ve hayretle birbirine bakmaya başlamıştı.

“E, ne için siz bana öyle bakıyorsunuz?” diye bağırdı genç adam, üzerindeki donukluk ve dalgınlık halini öfkeyle atarak.

Adam telaşlandı.

“Ben, ben itiraf edeyim ki...”

“Hayır, buyurun buyurun, şimdi daha akıllı uslu konuşalım. Konu ortak. Açıklayın bana... Orada olan kim?”

“Yani ahbablar mı?”

“Evet, ahbaplar...”

“İşte görüyor musunuz, görüyor musunuz! Sizin gözlerinizde sezdiğim şeyleri görüyorum!”

“Kahretsin! Yani hayır, kahretsin! Kör müsünüz nesiniz? Karşınızda durmuşum, onunla birlikte de değilim; neyse! Neyse! Evet, fakat, benim için fark etmez; ister konuşun, ister konuşmayın!”

Genç adam hiddetle iki kez topuklarının üstünde döndü ve elini salladı.

“Ama ben bir şey demedim, soylu bir insan gibi insaf edin, size her şeyi anlatacağım: Önce karım buraya tek başına gelir giderdi, ailesinin yanına, ben kuşkulandım; dün majesteleriyle karşılaştım, üç hafta önce buradan başka bir yere taşındıklarını söyledi... yani karım değil, başkasının karısı –Voznesenski Köprüsü’ndekinin karısı– üç gün önce onlara, yani bu daireye gittiğini söylemiş... Ama aşçı bana majestelerinin dairesini Bobinitsin adlı genç bir adamın tuttuğunu söyledi...”

“Ah, kahretsin kahretsin!..”

“Sayın bayım, korku içindeyim, dehşet içindeyim!”

“E, kahretsin! Bana ne sizin korku içinde, dehşet içinde olmanızdan? Ah! İşte işte görüldü, işte...”

“Nerede? Nerede? Siz sadece bağırın: İvan Andreyeviç deyin, ben koşup gelirim...”

“İyi iyi. Ah, kahretsin kahretsin! İvan Andreyeviç!!”

“Buradayım,” diye bağırdı soluk soluğa geri dönen İvan Andreyeviç. “Ne oldu? Ne oldu? Nerede?”

“Hayır, ben sadece... bu hanımın adını öğrenmek istemiştiniz?”

“Glaf...”

“Glafira?”

“Hayır, Glafira değil kesinlikle... Affedersiniz, size adını söyleyemem.” Bunu söylerken saygıdeğer adam mendil gibi bembeyaz olmuştu.

“Evet, elbette, Glafira değil, ben de biliyorum Glafira olmadığını, o da Glafira değil; fakat kiminle birlikte?”

“Nerede?”

“Orada! Ah, kahretsin, kahretsin!” (Genç adam öfkeden yerinde duramıyordu.)

“A, baksanıza! Nereden bildiniz onun adının Glafira olmadığını?”

“Yani, kahretsin, sonunda! Hâlâ ısrar ediyor! Yani siz söylemediniz mi – sizinkinin adı Glafira değil diye!..”

“Sayın bayım, bu nasıl bir ton!”

“Ya, kahretsin, bırakın şimdi tonu monu! Neyiniz oluyor, karınız mı bu sizin?”

“Hayır, yani ben evli değilim... Ama mutsuzluk içindeki bu saygıdeğer insana hakaret etmeyi bırakmayı öğütlerim – her türlü saygıyı hak ettiğini söylemiyorum, ama en azından eğitilmiş bir insana, ikide bir lanet okumak yakışmıyor. Siz sürekli aynı şeyi söylüyorsunuz: Kahretsin! Kahretsin!”

“Tabii, kahretsin! İşte sizeydi bu da, anladınız mı?”

“Siz kinden kör olmuşsunuz, ben susuyorum. Tanrım, bu da kim?”

“Nerede?”

Bir gürlütü ve kahkaha duyuldu; iki alımlı kız çıktı kapıdan; birlikte onlara doğru

yaklaştılar.

“Ah ne oluyor! Ne istiyorsunuz?”

“Nereye koşturuyorsunuz?”

“O değil!”

“Ne sataşıyorsunuz! Arabacı!”

“Nereye, mamzel?”

“Pakrova’ya; otur, Anuşka, seni gütüreyim.”

“Peki, ama ben diğer tarafa geçeyim; haydi! Arabacı, uç haydi...”

Araba gitti.

“Neredendi bu?”

“Tanrım, yüce Tanrım! Oraya girmemeli mi?”

“Nereye?”

“Bobinitsin’e.”

“Hayır efendim, olmaz...”

“Neden?”

“Tabii, ben giderdim; ama o başka şeyler söyler; o... lafi çevirir, onu tanıyorum!

Kasten gittiğini, beni biriyle yakalamak için gittiğini söyler, suçu bana yıkar!”

“Demek, belki de, o orada! Ama siz – niye olduğunu anlamıyorum – peki, siz generale gidin...”

“Ama o zaten taşındı!”

“Ne fark eder, anlasanıza? O zaten gitmiş; e, siz de gidin – anlamadınız mı? Şöyle yapın, generalin taşındığını bilmiyormuş gibi, karınızın peşinden ona gelmişsiniz gibi yapın, olan olsun.”

“Sonra?”

“E, sonra Bobinitsin’de kimi gerekiyorsa yakalarsınız; üf, sen, kahr... ne karış...”

“Benim ne yakaladığımdan size ne? Bakınız bakınız!”

“Ne ne, babalık? Ne? Yani aynı şey mi? Ah, sen, Tanrım Tanrım! Siz rezilsiniz, gülünç adam, anlayışsız bir adamsınız!”

“Peki, neden sizi ilgilendiriyor bu? Öğrenmeyi siz istediniz...”

“Neyi öğrenmek? Neyi? Neyse, evet, kahretsin, sizden bana ne şimdi! Ben yalnız gidiyorum; çekilin, kaybolun ortalıktan; koşun oraya, haydi!”

“Sayın bayım, siz artık kendinizi kaybediyorsunuz!” diye bağırdı rakunlu adam umutsuzca.

“E, ne olmuş? Neymiş, ne ileri gitmişim?” dedi genç adam dişlerini sıkıp, öfkeyle rakunlu adamın üzerine yürüyerek, “Ne olmuş? Kimin önünde ileri gitmişim?!” diye kükredi yumruklarını sıkarak.

“Ama, sayın bayım, izin verin...”

“E, kimsiniz siz, kimin önünde ileri gitmişim; soyadınız ne sizin?”

“Bilemiyorum, bu da ne, genç adam; soyadımın ne önemi var? Ben bunu söyleyemem... İyisi mi sizinle geleyim. Gidelim, durmayacağım, her şeye hazırım... Ama, inanın, çok daha nazik ifadelere layığım ben! İnsan kendini bırakmamalı ve eğer bir şeye üzüldüyseniz –bundan şüpheyim doğrusu– en azından oyalanmanın alemi yok... Siz hâlâ çok, çok gençsiniz!..”

"Sizin yaşlı olmanızdan bana ne? Olacak şey değil! Çekilin yana; neden kaçıyorsunuz?.."

"Neden yaşlıymışım ben? Nerem yaşlı? Kuşkusuz, mevkiye göre belki, ama kaçmıyorum..."

"Belli oluyor. Şöyle yana çekilin..."

"Hayır, artık ben de sizinleyim; bana engel olamazsınız; ben de varım; sizinleyim..."

"Peki, ama sessiz, sessiz, susun!.."

Birlikte girişten içeri girdiler ve merdivenlerden üçüncü kata tırmandılar; zifirî karanlıktı.

"Durun! Kibritiniz var mı?"

"Kibrit mi? Ne kibriti?"

"Puro içmiyor musunuz?"

"A, evet! Var var; burada burada; işte, alın..." Rakunlu adam telaşlandı.

"Üf, ne kargaşa... kahretsin! Sanırım, şu kapı..."

"Bu-bu-bu-bu-bu..."

"Bu-bu-bu... niye bağıriyorsunuz? Sessiz olun!.."

"Sayın bayım, kendimi tutamadım... Siz küstah bir insansınız!.."

Alev parladı.

"E, işte, işte bakır tabela! İşte Bobinitsin, görüyor musunuz: Bobinitsin?"

"Görüyorum görüyorum!"

"Şş... şşşş! A, söndü?"

"Söndü."

"Kapıyı çalmak lazım mı?"

"Evet, lazım!" diye yanıt verdi rakunlu adam.

"Çalın!"

"Hayır, niye ben? Siz önce, siz çalın..."

"Korkak!"

"Sizsiniz korkak!"

"Çe-ki-lin kenara!"

"Size sırrımı verdiğime pişmanım neredeyse; siz..."

"Ben mi? Neymişim ben?"

"Siz benim şaşkınlığımdan yararlandınız! Benim bozuk ruh halimi gördünüz..."

"Boşversene! Beni güldürdü – hepsi bu!"

"Niye buradasınız siz?"

"Ya siz niye?.."

"Enfes bir ahlak!" diye belirtti hoşnutsuzca rakunlu adam...

"Ya, siz ne anlarsınız ahlaktan? Size ne?"

"İşte ahlaksızlık!"

"Ne?!!"

"Evet, size göre, gücendirilmiş her koca aptal!"

"Yani koca sizsiniz? Hani koca Voznesenski Köprüsü'ndeydi? Size ne oldu? Siz nerden girdiniz işe?"

"Bana öyle geliyor ki, âşık da sizsiniz!.."

"Bana bakın, eğer böyle devam edecekseniz, sizin bir aptal olduğunuzu itiraf etmek zorunda kalacağım! Yani biliyor musunuz kime?"

"Yani siz, o kocanın ben olduğunu söylemek istiyorsunuz!" dedi rakunlu adam, sanki üzerine kaynar su dökülmüş gibi geri çekilerek.

"Şşş! Susun! Dinleyin.."

"Bu o."

"Hayır!"

"Üf, amma karanlık!"

Ortalık sessizleşti; Bobinitsin'in dairesinden bir gürültü duyuldu.

"Ne diye tartışıyoruz sayın bayım?" diye fısıldadı rakunlu adam.

"Yani siz, kahretsin, kendi kendinize gücendiniz!"

"Ama siz de beni sinirden deliye çevirdiniz."

"Susun!"

"Kabul edin ki, siz daha genç birisiniz..."

"Su-sun!"

"Elbette, düşüncelerinizi kabul ediyorum, böyle bir duruma düşen koca soytarıdır."

"Ya susamaz mısınız siz? Of!.."

"Ama mutsuz bir kocaya yönelik böylesine garez neden?"

"Bu o!"

Tam bu sırada gürültü kesildi.

"O! O! O! Ama siz, siz niye vırvır ediyorsunuz! Bu sizin derdiniz değil zaten!"

"Sayın bayım, sayın bayım!" diye mırıldandı rakunlu bay, sararıp hıçkırarak. "Ben, tabii, aklım karışık... siz benim yıkımımı yeterince gördünüz; ama şimdi gece, tabii, ama yarın... fakat, biz, herhalde, yarın karşılaşmayız, sizinle karşılaşmaktan korkmuyor olsam da, – ve bu, fakat, benim değil, Voznesenski Köprüsü'ndeki ahbabımın işi; doğru, onun! Bu onun karısı, bu başkasının karısı! Mutsuz adam! Size temin ederim. Onu iyi tanırım; izin verin, size her şeyi anlatacağım. Sizin de gördüğünüz gibi dostuyum onun, yoksa onun için bu kadar üzülmezdim, siz de görüyorsunuz; ona birkaç kez söyledim: Neden evleniyorsun, sevgili dostum? Mevkin var, mülkün var, saygın birisin, neden bütün bunları bir koketin kaprislerine değişiyorsun! Kabul et! Hayır, evleneceğim, dedi: aile saadeti... İşte aile saadeti! Önce kocasını kandırdı, şimdi de çay içiyor... Beni affedin, ama bu açıklama zorunluydu! O mutsuz bir adam ve çay içiyor – işte!.." Bu sırada rakunlu adam, şaka sanılamayacak bir şekilde hıçkırmaya başlamıştı.

"Ya Şeytan alsın hepsini! Aptalın sonu yok! Peki siz kimsiniz?"

Genç adam öfkeden dişlerini gıcırdatıyordu.

"Yani, bu olanların ardından, kabul edersiniz... ben size karşı asil ve samimi davrandım... bu ses tonu!"

"Hayır, lütfen, beni affedin... soyadınız nedir?"

"Hayır, soyadımın ne önemi var?"

"A!!"

"Soyadımı söylemeyeceğim..."

"Şabrin'i tanır mısınız?" dedi hızla genç adam.

"Şabrin!!!"

"Evet, Şabrin! A!!!" (Bu sırada bekeş giymiş adam rakunlu adamla biraz alay ediyordu.) "Kapiş?"

"Hayır efendim, Şabrin de ne!" diye yanıt verdi rakunlu şaşakalmış adam, "hiç de Şabrin olamaz asla; o saygıdeğer bir insandır! Nezaketsizliğinizi kıskançlığın verdiği ıstırap olarak hoşgörüyorum."

"O bir düzenbaz, satılmışın teki, rüşvetçi, hilekâr, soyguncunun teki! Onu hemen mahkemeye götürmek lazım!"

"Affedersiniz," dedi rakunlu adam sarararak, "siz onu tanımıyorsunuz; görüyorum ki siz onu kesinlikle tanımıyorsunuz."

"Evet, şahsen tanımıyorum, ama ona çok yakın başka kaynaklardan biliyorum."

"Sayın bayım, hangi kaynaklardan? Aklım karıştı, görüyorsunuz..."

"Budala! Kıskanç! Karısına sahip çıkamıyor! İşte böyle biriymiş, belki bilmek hoşunuza gider!"

"Affedersiniz, siz çok ciddi bir şekilde yanılıyorsunuz, genç adam..."

"Ah!"

"Ah!"

Bobinitsin'in dairesinde bir gürültü duyuldu. Kapı aralandı. Sesler duyuldu.

"Ah, bu o değil, o değil! Onun sesini tanıyorum; şimdi her şeyi anladım, bu o değil!" dedi rakunlu adam mendil gibi bembeyaz olarak.

"Sus!"

Genç adam duvara yaslandı.

"Sayın bayım, ben kaçıyorum: Bu o değil, çok mutlu oldum."

"Peki peki! Gidin gidin!"

"Siz niye kalıyorsunuz?"

"Ya siz niye?"

Kapı açıldı ve rakunlu adam kendini tutamayıp merdivenlerden inmeye davrandı.

Genç adamın yanından bir kadınla erkek geçti ve adamın kalbi bir an durdu... Tanıdık bir kadın sesi duyuldu ve sonra güçlü bir erkek sesi, ama kesinlikle yabancı bir ses.

"Boş verin, ben kızakları çağırırım," dedi güçlü ses.

"Ah! Peki peki, tamam; e, çağırın..."

"Buradalar zaten, hemen."

Kadın tek başına kaldı.

"Glafıra! Nerede senin yeminlerin?" diye haykırdı bekeş giymiş genç adam, kadının elinden yakalayarak.

"Ay, bu da kim? Sen misin Tvorogov? Tanrım! Ne yapıyorsunuz?"

"Burada kiminleydiniz?"

"Ama bu kocam benim, gidin gidin, şimdi gelecek... Polovitsinlerden; gidin, Tanrı aşkına, gidin."

"Polovitsinler üç hafta önce taşınmış! Her şeyi biliyorum!"

"Ay!" Kadın sokak kapısına doğru atıldı. Genç adam onu yakaladı.

"Size kim söyledi?" diye sordu kadın.

"Kocanız, hanımefendi, İvan Andreyeviç; o da burada, peşinizde, hanımefendi..."

İvan Andreyeviç gerçekten de sokak kapısında duruyordu.

"Ay, siz misiniz?" diye bağırdı rakun kürklü adam.

"A! C'est vous?"¹⁶ diye çığlık attı Glafira Petrovna, gerçek bir mutlulukla ona doğru atılarak, "Tanrım! Başıma neler geldi! Polovitsinlerdeydim; bir düşün... Biliyorsun artık İzmaylovski Köprüsü'nün oradaymışlar; sana söylemiştim, hatırlıyor musun? Oradan bir kızak tuttum. Atlar taşkınlık yaptı, kızağı sürükleyip, parçaladılar ve oradan yüz adım öteye düştüm; arabacılar yakaladı; kendimi kaybetmişim. Neyse ki, Mösyö Tvorogov..."

"Nasıl?"

Mösyö Tvorogov, Mösyö Tvorogov'dan çok bir fosile benziyordu.

"Mösyö Tvorogov beni burada görüp geçirmeye geldi; ama şimdi sen buradasın, size sadece derin minnettarlığımı ifade edebileceğim, İvan İlyiç..."

Kadın donakalmış İvan İlyiç'e elini uzattı ve elini sıkmadı da, sanki çimdikledi.

"Mösyö Tvorogov! Ahbabım; Skorpovların balosunda tanışma mutluluğuna erişmiştik; sanırım, söylemiştim sana? Gerçekten hatırlamıyor musun, koko?"

"Ah, elbette elbette! Ah, hatırlıyorum!" dedi, koko diye adlandırılan, rakun kürklü adam. "Çok memnun oldum, çok memnun oldum."

Bay Tvorogov'un elini hararetle sıktı.

"Kim bunlar? Ne demek oluyor bu? Bekliyorum..." diye güçlü bir ses duyuldu.

Grubun önünde upuzun bir adam duruyordu; lornet'ini çıkarmış rakun kürklü adama dikkatle bakıyordu.

"Ah, Mösyö Bobinitsin!" diye cıvıladı kadın. "Nereden geliyorsunuz? Ne tesadüf! İnanır mısınız, biraz önce atlar düşürdü beni... ama işte kocam! Jean! Mösyö Bobinitsin, Karpovların balosunda..."

"Ah, çok, çok, çok memnun oldum! Ama artık araba çağırayım, canım."

"Çağır Jean, çağır! Korku içindeyim; titriyorum; hâlâ kötüyüm... Bugün maskeli baloya," diye fısıldadı Tvorogov'a... "Hoşça kalın, hoşça kalın, Bay Bobinitsin! Herhalde, yarın Karpovlardaki baloda karşılaşırız..."

"Hayır, üzgünüm, yarın gelemeyeceğim; şimdi böyleyse, yarın yokum..." Bay Bobinitsin ağzının içinde bir şeyler homurdandı, çizmelerini çarptı, kızağına oturdu ve gitti.

Araba geldi; kadın da ona bindi. Rakun kürklü adam durdu; sanki, bir şey yapmaya gücü kalmamış gibiydi ve bekeş giymiş adama anlamsızca baktı. Bekeş giymiş adam oldukça bön bir şekilde gülümsüyordu.

"Bilmiyorum..."

"Affedersiniz, tanıştığımıza çok memnun oldum," dedi genç adam, merak ve biraz da ürkmüş bir halde.

"Çok, çok memnun..."

"Sizin, sanırım, galoşunuz düşmüş..."

"Benim mi? Ah evet! Sağ olun, sağ olun; lastiklisini almak istiyorum..."

"Lastikliler ayağı terletiyormuş efendim," dedi genç adam, sınırsız bir ilgi sergileyerek.

"Jean! Geliyor musun?"

"Terletiyor gerçekten. Hemen, hemen, bir tanem, ilginç bir konuşma yapıyoruz da! Gerçekten, sizin de belirttiğiniz gibi, ayağı terletiyor... Fakat, affedersiniz, benim..."

"Rica ederim efendim."

"Tanıştığımıza çok, çok memnun oldum..."

Rakunlu adam arabaya bindi; araba yola çıktı; genç adam hâlâ olduğu yerde duruyordu, şaşkınlık içinde gözleriyle uğurladı.

14. Rakun adlı hayvanın kürkünden yapılmış palto ya da ceket. (Ç.N.)
15. Kısa, kürklü bir ceket. (Ç.N.)
16. (Fr.) Ay, siz misiniz? (Ç.N.)

II

Ertesi akşam İtalyan Operası'nda bir temsil sahneleniyordu. İvan Andreyeviç salona bomba gibi düştü. Daha önce hiç onda müziğe karşı böyle bir furore, böyle bir tutku görülmemiştir. En azından, İvan Andreyeviç'in İtalyan Operası'nda bir çeyrek saatlik horlamaktan çok hoşlandığı bilinirdi; hatta birkaç kez bunun hem hoş, hem de tatlı bir şey olduğunu belirtmişti. "Ama primadonna da," demişti dostlarına, "küçük bir kedi gibi, bir beşik ninnisi miyavlıyor." Ama bunu daha bir önceki sezonda söylemişti; şimdiyse, heyhat! İvan Andreyeviç geceleri evde bile uyumuyordu. Fakat yine de tıka basa dolu salona bomba gibi düştü. Hatta biletçi ona biraz kuşkuyla baktı ve bu sırada onun yan cebine, elinde saklı bir hançer görmek umuduyla dikti gözlerini. Bu sırada iki tarafın oluştuğunu ve her birinin kendi primadonnasını desteklediğini de belirtmek gerekiyor. Bir tarafa ****ciler, diğer tarafa ****istler adı verilmişti. Her iki taraf da müziği öyle seviyordu ki, sonunda biletçiler iki primadonnada bir araya gelen muhteşem ve yüce olan her şeye yönelik herhangi bir sevgi ifadesinden kesin olarak kaygı duymaya başlamıştı. İşte bu yüzden, saçları tümüyle olmasa da ağarmış, elli yaşlarında, dazlak sayılabilir ve genel olarak ciddi bir insan görünümünde olan bu ihtiyarın tiyatro salonuna böylesine delikanlıca dalışına bakarak, biletçi ister istemez, Danimarka prensi Hamlet'in yüksek sözlerini hatırladı: "Yaşlılık böyle korkunç bir şekilde çökerse, gençlik ne yapsın?" Ve yukarıda da söylendiği gibi, bir hançer görme umuduyla yan cebine çevirdi gözlerini. Ama orada sadece bir cüzdan vardı, başka bir şey yoktu.

Tiyatroya uçan İvan Andreyeviç bakışlarını ikinci katın localarına uçurdu, ve – ah korkunç! Kalbi buz kesti: O buradaydı! Locada oturuyordu! Orada eşi ve baldızıyla birlikte General Polovitsin de vardı; orada generalin yaveri de vardı – aşırı açığız bir genç adam; orada bir mevki sahibi daha vardı... İvan Andreyeviç bütün dikkatini, bütün görüş gücünü topladı, ama – ah, korkunç! Mevki sahibi adam haince yaverin arkasına gizlendi ve bilinmezlerle karıştı.

O buradaydı, ama burada olmayacağını söylemişti! İşte bir süredir Glafira Petrovna'nın her adımında görülen bu ikiyüzlülük öldürüyordu İvan Andreyeviç'i. İşte bu mevki sahibi genç de, sonunda, onu tam bir umutsuzluğa düşürmüştü. Koltuğa tümüyle yenilmiş bir halde çöktü. Neden böyle oldu? Olay çok basit...

İvan Andreyeviç'in koltuğu parterin tam altına denk geliyordu ve üstelik ikinci katın hain locası onun koltuğunun tam üzerindeydi, öyle ki, büyük bir tatsızlık eseri, kafasının üzerinde olup biten hiçbir şeyi kesinlikle göremiyordu. Bu yüzden öfkelenip bir semaver gibi kızarıyordu. Birinci perdeyi fark etmedi bile, yani tek bir nota bile duyamadı. Müziğin her türlü duygulanımın üzerinde müzikal izlenimler inşa edebilmesi güzel bir şeydir, derler. Mutlu olan insan seslerde mutluluk bulur, hüznü olan insan hüznü; İvan Andreyeviç'in kulaklarında tam bir fırtına uluyordu. Sıkıntısını doruk noktasına ulaştıracak şekilde, arkadan, önden, yandan öyle korkunç sesler haykırıyordu ki İvan Andreyeviç'in kalbi parçalanıyordu. Sonunda perde sona erdi. Ama perde indiği anda, kahramanımızın

başına hiçbir kalemin yazamayacağı bir olay geldi. Bazen locanın üst katlarından afiş düşer. Piyes sıkıcı olduğu ve seyirciler esnediği zaman, onlar için bu önemli bir olay olur.

Bu oldukça hafif kâğıdın en üst kattan koltuklara dek inerken zikzaklar çizerek yaptığı yolculuğu özel bir merakla izlerler ve bu olaya hiç hazır olmayan bir başa konmasını takip etmekte bir hoşluk bulurlar. Gerçekten de, bu başın nasıl şaşkınlığa düştüğünü seyretmek çok meraklı bir şeydir (çünkü bu baş kesinlikle şaşkınlığa düşer). Ben de locanın kıyısına yaslanan hanım dürbünlerini gördüğüm zaman dehşete kapılıyorum: Bana hepsi birden, bu olaya hiç hazırlanmamış başa doğru üşüşecekmiş gibi gelir. Ama böyle trajik bir nota yer vermenin yersiz olduğunu görüyor ve bu yüzden onu yalanlardan, vicdansızlıklardan, eğer evde varsa, hamamböceklerinden koruyan o gazetelerin köşe yazarlarına gönderiyor, sadece Rus değil, hatta yabancı, Prusyalı ve diğer bütün hamamböceklerinin de korkunç düşmanı ve hasmı olan ünlü Bay Prinçip'i de özellikle tavsiye ediyorum.

Ama İvan Andreyeviç'in başına bugüne dek hiçbir yerde yazılmamış bir olay gelmişti. Başına, –söylendiği gibi, oldukça dazlak olan başına– bir afiş uçup gelmedi. İtiraf edeyim ki, başına uçan şeyin ne olduğunu ben bile söylemeye çekiniyorum, çünkü gerçekten de vicdanlı bir şekilde söylersek, kıskanç ve akli karışık olan İvan Andreyeviç'in saygın ve çıplak, yani kısmen saçtan yoksun başına, sözgelimi aşk mektubu gibi ahlaksız bir şey uçup kondu. En azından İvan Andreyeviç, kesinlikle böyle öngörülmez ve çirkin bir olaya hazırlıksız olan İvan Andreyeviç öyle bir irkildi ki, sanki başına bir fare ya da başka herhangi bir yabancı hayvan düşmüş sanırdınız.

Kâğıdın bir aşk mektubu olduğuna şüphe yoktu. Kokulu bir kâğıda yazılmıştı, tıpkı romanlardaki gibi bir kâğıda ve haince küçültülmüş, bir kadın mendilinin altına rahatça saklanabilecek şekilde katlanmıştı. Herhalde, şans eseri, elden ele geçerken düşmüştü: Sözgelimi, birisi afişi rica etmiş olmalıydı ve bu afişin içine mektup gizlenmiş, malum ellere uzatılmış olmalıydı, ama bir anda, belki de, beceriksizliği için çok kibar bir şekilde özür dileyen yaverin kolu çarpmış – ve mektup heyecandan titreyen ufacık elden kaymış, elini sabırsızca uzatan mevki sahibi gençse, birden mektup yerine, ne yapacağını kesinlikle bilmediği bir afişi almıştı. Tatsız, tuhaf bir olay! Kesinlikle doğru; ama, kabul edersiniz ki, İvan Andreyeviç için bu daha da tatsızdı.

"Predestine," diye fısıldadı soğuk terler dökerek ve elinde mektubu sıkarak, "predestine! Mermi suçluyu bulur!" diye geçti aklından. "Hayır, hiç değil! Benim suçum ne? Başka bir atasözü de var: Vur abalıya falan."

Böylesine ani bir olayla serseme dönen kafadan neler geçmez! İvan Andreyeviç koltuğunda uyuşmuş bir halde, deyim yerindeyse, yarı ölü yarı canlı bir halde oturuyordu. Tam da bu sırada, bütün salonda alkış ve şarkıcılara çağrılar duyulmaya başlandığı halde, dört bir yandan fark edildiğine inanıyordu. Sanki başına beklenmedik bir tatsızlık, seçkin bir kalabalık topluluk içinde bir tatsızlık gelmiş gibi, şaşkın, kıpkırmızı ve bakışlarını yerden kaldırmaya cesaret edemez bir halde oturuyordu. Sonunda gözlerini yukarı kaldırmaya karar verdi.

"Harika söylediler efendim!" dedi sol tarafında oturan bir züppeye.

Coşkudan kendini kaybetmiş ve ellerini çırpan, ama daha da çok ayaklarıyla tepinen züppe, İvan Andreyeviç'e göz ucuyla ve kayıtsızca baktı ve kendini duyurmak için elleriyle ağzının çevresini kapatarak şarkıcının adını haykırdı. Daha önce hiç böyle bir gırtlak

duymamış olan İvan Andreyeviç telaşlanmıştı. "Kimse fark etmedi!" diye düşündü ve arkasına döndü. Ama arkasında oturan şişman beyefendi, o sırada arkasına dönmüş locaları gözlüyordu. "Bu da iyi!" diye düşündü İvan Andreyeviç. Ön tarafta da herhalde kimse görmemişti. Ürkekçe ve bir umutla koltuğunun yanındaki locaya çevirdi bakışlarını ve çok tatsız bir duyguyla irkildi. Orada mendilini ağzına kapamış ve koltuğun arkasına yaslanmış, güzel bir hanım çılgın gibi gülüyordu.

"Ah bu kadınlar!" diye fısıldadı İvan Andreyeviç ve seyircilerin ayaklarına basa basa çıkışa doğru yöneldi.

Şimdi karar vermeyi okurlara bırakıyorum, onlardan beni ve İvan Andreyeviç'i kendilerinin değerlendirmelerini rica ediyorum. Gerçekten o sırada haklı mıydı? Bolşoy Tiyatrosu, bilindiği üzere, dört kat loca ve beş kat galeri içerir. Neden hemen bu mektubun tek bir locadan, yani sözgelimi yine hanımların bulunduğu beşinci locadan düşmüş olabileceğini düşünmemişti? Ama tutku sıradışı bir şey, kıskançlıksa yeryüzündeki en sıradışı şey.

İvan Andreyeviç fuayeye atıldı, lambaların kıyısına yaklaştı, mührü koparıp okudu: "Bugün, hemen gösteriden sonra, G'de, *** Sokağı' nın köşesinde, K***'nın evinde, üçüncü katta, merdivenlerin sağında. Yapının yanında. Orada olun, sans faute¹⁷, Tanrı aşkına."

El yazısını tanıyamadı İvan Andreyeviç, ama kuşku yoktu: Görüşme ayarlanmıştı. "Yakalamak, kötülüğü tutup daha en baştan kesmek" olmuştu İvan Andreyeviç'in ilk fikri. Aklına şimdi, hemen orada bunu açığa vurmak geldi; ama bunu nasıl yapmalı? İvan Andreyeviç hatta ikinci kata koşturdu, ama sağduyulu davranıp geri döndü. Kesinlikle bilmiyordu nereye koşturacağını. Ne yapacağını bilemediğinden öbür tarafa koşup karşıdaki yabancı locanın açık kapısından içeri baktı. Tabii tabii! Diklemesine uzanan beş katın hepsinde genç hanımlar ve genç beyler oturuyordu. Mektup beş katın hepsinden birden düşmüş olabilirdi; çünkü İvan Andreyeviç kesinlikle bütün katların kendisine karşı komplo içinde olduğundan şüpheleniyordu. Ama onu doğrulayacak hiçbir şey, hiçbir kanıt yoktu. İkinci sahne boyunca koridorlarda koşturdu ve hiçbir yerde ruhunu sakinleştiremedi. Tiyatro gişesine, kasiylerden dört katın hepsinde loca kiralamış kişilerin ismini öğrenme umuduyla yanaştı, ama gişe kapalıydı artık. Sonunda dizginsiz çığlıklar ve alkışlar duyuldu. Temsil sona erdi. Bağırışlar başladı ve iki ses, iki grubun elebaşlarının sesleri en yüksek tonda gürlüyordu. Ama İvan Andreyeviç'in onlarla işi yoktu. Artık bundan sonra ne yapacağı gelmişti aklına. Bekeş'ini giydi ve G'ye doğru yola çıktı, orada genel olarak bir önceki günden biraz daha enerjik bir şekilde davranacak ve bulacak, tutacak, açığa çıkaracaktı. Çok geçmeden evi buldu ve tam girişe doğru adım atmıştı ki, birden, sanki kolunun altından biter gibi, palto giymiş şık bir figür önüne geçti ve merdivenlerden üçüncü kata yollandı. İvan Andreyeviç bunun aynı züppe olduğunu tahmin etti, ama bu züppenin yüzünü ayırt edemedi. Kalbi sıkıştı. Züppe iki merdiven önündeydi. Sonunda, üçüncü kattaki kapının, sanki geleni bekliyorlarmış gibi, zil çalmadan önce açıldığını duydu. Genç adam daireye daldı. İvan Andreyeviç üçüncü kata, kapı daha kapanmadan önce vardı. Kapının önünde durmak, atacağı adımı sağduyulu bir şekilde düşünmek, biraz ürkekliğini atmak ve sonra çok kesin bir şeye karar vermek istiyordu; ama tam da bu sırada eşikte bir araba durdu, kapıları gürültüyle açıldı ve ağır adımların gıcırıtı ve

öksürüklerle üst katlara doğru ilerleyişini duyurdu. İvan Andreyeviç durmadı, kapıyı açtı ve daireye hakaret edilmiş bir kocanın bütün görkemiyle daldı. Oda hizmetçisi karşıdan üzerine heyecanla atıldı, ardından bir adam belirdi; ama İvan Andreyeviç'i durdurmanın hiçbir olanağı yoktu. Bomba gibi dairenin içine uçtu ve iki karanlık odayı geçtikten sonra, birden yatak odasında kendini korkudan baştan aşağı titreyen ve ona onun çevresinde ne yaptığını anlamaksızın tam bir dehşetle bakan genç, güzel bir hanımın karşısında buldu. Bu sırada komşu odadan, doğruca yatak odasına geçen ağır ayak sesleri duyuldu: Merdivenleri çıkan ağır adımlardı bunlar.

"Tanrım! Bu kocam!" diye çığlık attı ellerini çırpan, beyaz sabahlığından da beyaz olan kadın.

İvan Andreyeviç oraya gelmemesi gerektiğini, bir aptallık, çocukça bir zirzopluk yaptığını, atacağı adımı iyi düşünmediğini, merdivende yeterince beklemediğini hissetti. Ama yapacak bir şey yoktu. Artık kapı açılmıştı, ağır ayak seslerinden bile ağır olduğu belli olan koca, odaya girmek üzereydi... İvan Andreyeviç'in o anda kendini ne yerine koyduğunu bilemiyorum! Doğruca kocanın karşısına dikilip, rezil olduğunu ilan etmesine, en yakışsız şekilde bilinçsizce davrandığını kabul etmesine, özür dileyip ortadan kaybolmasına neyin engel olduğunu bilmiyorum, – kuşkusuz, büyük bir onur olmazdı; kuşkusuz, şanlı bir şey olmazdı; ama en azından soylu, samimi bir şekilde gitmiş olurdu. Ama hayır, İvan Andreyeviç yine bir çocuk gibi davrandı, sanki kendini Don Juan ya da Lovelace sanıyordu! Önce yatağın yanındaki perdelerle örtünmeye çalıştı, sonra kendini tam bir cesaretsizlik içinde hissederek, yere yattı ve anlamsızca yatağın altına süründü. Kaygı sağduyusuna galip geldi ve İvan Andreyeviç, kendisi hakarete uğramış bir koca olduğu halde, ya da en azından kendini öyle saydığı halde, başka bir kocayla karşılaşmayı göze alamadı – belki de varlığıyla onu incitmekten korkmuştu. Öyle ya da böyle, yatağın altına girmişti, bunu nasıl yaptığını da kesinlikle anlamıyordu. Ama, daha da hayret verici olan şey, kadının buna hiçbir şekilde karşı koymamasıydı. Aşırı tuhaf, yaşlı bir adamın onun yatak odasında sığınak aradığını görünce bağırmasıydı. Kesinlikle, öyle ürkmüştü ki, büyük olasılıkla dili tutulmuştu.

Koca oflayıp puflayarak içeri girdi, karısıyla en stratejik şekilde selamlaştı ve koltuğa ağır yük taşımış biri gibi oturdu. Derin ve uzun süreli bir öksürüğe yakalandı. Kızgın bir kaplandan kuzuya dönmüş olan İvan Andreyeviç, tedirgin olup kedi karşısındaki fare gibi sessizleşmişti, korkudan nefes bile almaya cesaret edemiyordu, oysa hakarete uğrayan bütün kocaların saldırmadığını kendinden de biliyordu. Ama bu ya imgelem yetersizliğinden ya da başka bir kusurdan dolayı aklına gelmedi. Elinin altında, şaşkınlık içinde kıpırdayan ve elini tutan bir şey hissettiği zamansa çok şaşırı! Yatağın altında başka biri daha vardı...

"Kim o?" diye fısıldadı İvan Andreyeviç.

"Tabii, size kim olduğumu söylemenin tam yeri!" diye fısıldadı tuhaf yabancı. "Susup yatın, yoksa tatsız bir durum olacak!"

"Fakat..."

"Sus!"

Ve fazlalık adam (çünkü yatağın altı sadece bir kişiye yeterdi), fazlalık adam İvan Andreyeviç'in elini avucunda öyle bir sıktı ki neredeyse acıdan bağıracaktı.

"Sayın bayım..."

"Şşş!"

"Beni öyle sıkmayın, yoksa bağıracağım."

"Hadi ya, bağırın! Deneyin hele!"

İvan Andreyeviç utançtan kızardı. Yabancı sert ve kızgındı. Belki de, bu kaderin birçok kez peşinden kovaladığı ve sıkıntılı durumlarda çok kez kalmış bir adamdı; ama İvan Andreyeviç acemiydi ve sıkışıklıktan bunalmıştı. Başına kan hücum etmişti. Fakat yapacak bir şey yoktu; yüzükoyun yatmak lazımdı. İvan Andreyeviç boyun eğip sustu.

"Canım, ben," diye söze başladı koca, "canım, ben, Pavel İvaniç'teydim. Bir preferans'a oturduk, ama öhö-öhö-öhö! (öksürüyordu) yani.. öhö! Sırtım... öhö! Yani!.. Öhö! Öhö! Öhö!"

Ve ihtiyar öksürük nöbetine yakalandı.

"Sırtım..." diye konuştu sonunda gözünde yaşlarla, "sırtım ağrıdı... lanet olası basur! Ne ayakta durmak, ne oturmak... ne oturmak! Öhhö, öhö, öhö!"

Ve sanki tekrar başlayan öksürük, bu öksürüğün sahibi ihtiyardan daha çok yaşamaya kararlı gibiydi. İhtiyar arada ağzında bir şeyler geveliyordu, ama kesinlikle bir şey anlaşılıyordu.

"Sayın bayım, Tanrı aşkına, sıkıştırmayın!" diye fısıldadı mutsuz İvan Andreyeviç.

"Nereye gideyim? Yer yok."

"Fakat, kabul edersiniz ki, böyle durmam imkânsız. Ben böyle fena bir duruma ilk kez düşüyorum."

"Ben de komşuluktan hoşnut değilim."

"Fakat, genç adam..."

"Sus!"

"Sus mu? Fakat siz çok terbiyesiz davranıyorsunuz, genç adam... Eğer yanılmıyorsam, çok genç olmalısınız; sizden büyüğüm ben."

"Sus!"

"Sayın bayım! Kendinize gelin; kiminle konuştuğunuzu bilmiyorsunuz siz!"

"Yatağın altında yatan bir adamla..."

"Ama ben buraya sürpriz eseri geldim... bir hatayla, sizse, eğer yanılmıyorsam, ahlaksızlıktan."

"İşte bunda yanılıyorsunuz."

"Sayın bayım! Ben sizden büyüğüm, size söylüyorum..."

"Sayın bayım! Bakın, burada aynı gemideyiz. Rica ederim, suratıma dokunmayın!"

"Sayın bayım! Bir şeyi ellemiyorum. Affedersiniz, ama yer yok."

"Ne diye bu kadar şişmansınız?"

"Tanrım! Hiç bu kadar küçük düşürücü bir konuma düşmemiştim!"

"Evet, daha aşağıda yatılmaz."

"Sayın bayım, sayın bayım! Kim olduğunuzu bilmiyorum, bunun nasıl olduğunu anlamıyorum; ama ben yanlışlıkla buradayım; sizin sandığınız gibi değilim ben..."

"Siz konuşmasanız, sizin hakkınızda hiçbir şey düşünmezdim. Ama susun artık!"

"Sayın bayım! Eğer geri çekilmezseniz, bana inme inecek. Ölümümden siz sorumlu olacaksınız. Sizi temin ediyorum... Ben saygın bir insanım, aile babasıyım. Böyle bir

durumda olamam!”

“Böyle bir duruma siz kendiniz düştünüz. Haydi, kıpırdayın! İşte size yer; başka yok!”

“Soylu genç adam! Sayın bayım! Hakkınızda yanıldığımı görüyorum,” dedi İvan Andreyeviç, verilen yer karşısındaki minnettarlığının heyecanı ve sıkışmış organlarını yayarak, “sizin sıkıntılı durumunuzu anlıyorum, ama ne yapmalı? Benim hakkımda kötü düşünceleriniz olduğunu görüyorum. İzin verin sizin gözünüzdeki yerimi düzelteyim, izin verin bana kim olduğumu anlatayım, emin olun buraya bilerek gelmedim; sizin sandığınız şeyin peşinde değilim... Korkunç bir dehşet içindeyim.”

“Susacak mısınız siz? Anlamıyor musunuz, bizi duyarlarsa, kötü olacak? Şşş... Adam konuşuyor.” Gerçekten de ihtiyarın öksürüğü, anlaşılabilir geçmeye başlamıştı.

“İşte öyle, canım,” diye hırladı adam en acıklı tınısıyla, “işte öyle, canım, öhö!.. öhö! Ah, ne talihsizlik! Fedosey İvanoviç de dedi: Siz, dedi, civanperçemi içmeyi denemelisiniz; dinliyor musun, canım?”

“Dinliyorum, dostum.”

“Yani, öyle dedi: Siz, dedi, civanperçemi içmeyi denemelisiniz. Ben de dedim ki: Sülük yapıştırdım. O da bana: Hayır, Aleksandr Demyanoviç, civanperçemi daha iyi, dedi; o bulmuş, size söylüyorum... öhö! Öhö! Ah, Tanrım! Ne diyorsun, canım? Öhö-öhö! Ah, yüce Tanrım! Öhö-öhö!.. Civanperçemi daha mı iyidir, ne dersiniz? Öhö-öhö-öhö! Ah! Öhö – falan filan.”

“Bu yöntemi denemek fena olmaz kanımca,” diye yanıt verdi eşi.

“Evet, fena olmaz! Sizde, dedi, ne yazık ki verem var, öhö, öhö! Ben de şöyle dedim: Bende gut ve reflü var; öhö-öhö! Ama o bana, belki de veremdir, dedi. Ya sen, öhö-öhö! Sen ne dersin canım, verem midir?”

“Ah, Tanrım, ne söylüyorsunuz böyle?”

“Evet, verem! Ama sen, canım, artık yatmak için soyunmalısın, öhö! Öhö! Ben de, öhö! Bugün nezleyim.”

“Öf!” dedi İvan Andreyeviç, “Tanrı aşkına, çekilin!”

“Size kesinlikle hayret ediyorum, ne yapacağız sizinle, sakın sakın yatamıyorsunuz...”

“Bana karşı acımasızsınız, genç adam; beni incitmek istiyorsunuz. Bunu görüyorum. Siz, herhalde, bu hanımın âşığı olmalısınız?”

“Sus!”

“Susmayacağım! Komutayı size vermiyorum! Siz, âşığısınız herhalde? Eğer bizi bulurlarsa, benim bir suçum yok, ben bir şey bilmiyorum.”

“Eğer susmazsanız,” dedi genç adam dişlerini sıkarak, “sizin beni buraya sürüklediğinizi söylerim; malını mülkünü harcamış amcam olduğunuzu söylerim. O zaman en azından bu hanımın âşığı olduğumu düşünmezler.”

“Sayın bayım! Benimle alay ediyorsunuz. Sabrımı zorluyorsunuz.”

“Şşş! Yoksa sizi susmaya zorlarım! Belam oldunuz! Söylesenize, niye buradasınız? Siz olmasanız sabaha kadar yatar, sonra da çıkar giderdim.”

“Ama ben sabaha kadar burada yatamam; ben sağduyulu bir insanım; benim, elbette, bağlantılarım var... Siz ne söylüyorsunuz, gerçekten geceyi burada mı geçirecek?”

“Kim?”

“Bu ihtiyar...”

"Herhalde, öyle yapacak. Herkes sizin gibi koca değil. Geceyi evde geçiriyorlar."

"Sayın bayım, sayın bayım!" diye haykırdı İvan Andreyeviç korkudan buz kesilerek.

"Sizi temin ederim, ben de evdeydim, bu ilk kez oluyor; ama, Tanrım, beni tanıdığınızı görüyorum. Siz kimsiniz, genç adam? Söyleyin hemen, yalvarıyorum size, çıkarsız bir dostluk adına, siz kimsiniz?"

"Dinleyin! Zor kullanacağım..."

"Ama izin verin, izin verin size anlatayım, sayın bayım, izin verin size bütün bu rezil olayı anlatayım..."

"Bir açıklama dinlemiyorum, bir şey bilmek istemiyorum. Susun, yoksa..."

"Ama ben yapamam..."

Yatağın altında hafif bir mücadele yaşandı ve İvan Andreyeviç sustu.

"Canım! Burada bir kedi mırlıyor sanki?"

"Ne kedisi? Nereden çıkardınız?"

Anlaşılan, eşi kocasına ne söyleyeceğini bilmiyordu. Öyle sarsılmıştı ki, kendine gelemiyordu. Şimdi de irkildi ve kulak kesildi.

"Ne kedisi?"

"Kedi, canım. Öğleyin geliyorum, ufaklık çalışma odamda oturmuş, mır-mır-mır! Mırılıyor. Ona neyin var yavrum diyorum? O yine: mır-mır-mır! Sürekli mırılayıp duruyor. Ben de düşünüyorum: Ah, azizler adına! Bana ölümü mırlıyor olmasın?"

"Bugün ne aptalca konuşuyorsun? Kendine gel, lütfen."

"Yok, yani; kaygılanma, canım; benim ölmemden hoşlanmadığını görüyorum, kaygılanma; sadece laf işte. Ama sen, canım, soyun da yatmaya hazırlan, ben de sen yatarken burada oturayım."

"Tanrı aşkına, yeter; sonra..."

"Ama kaygılanma, kaygılanma! Sadece, sanki fare var burada."

"Yahu, bir kedi diyorsunuz, bir fare! Doğrusu, sizinle ne yapacağım hiç bilemiyorum."

"Ama, ben hiç, ben hi... öhö! Ben hiç, öhö, öhö, öhö, öhö! Ah, Tanrım! Öhö!"

"Duyuyor musunuz, öyle hareket ediyorsunuz ki duydu," diye fısıldadı genç adam.

"Ama siz başıma geleni bilseydiniz. Burnumdan kan geliyor."

"Bırakın gelsin, susun; onun gitmesini bekleyin."

"Genç adam, benim durumumu anlayın; zaten kiminle yattığımı bile bilmiyorum."

"Peki ne olacak bunu bilerseniz? Yani ben sizin adınızı bilmeyi hiç merak etmiyorum. Sahi, adınız nedir?"

"Hayır, adımdan size ne... Açıklamaya çalıştığım tek şey, ne kadar anlamsız bir şekilde..."

"Şşş... yine konuşuyor."

"Gerçekten, canım, mırlıyor."

"Yok artık; o pamukları kulağına kötü yerleştirdin diye oluyor."

"Ah, pamuklar. Biliyor musun, şurada, üst katta... öhö, öhö! Üst katta, öhö, öhö, öhö! Falan filan."

"Üst katta!" diye fısıldadı genç adam. "Ah, lanet olsun! Ben de bunun en üst kat olduğunu sanmıştım; ikinci kat mı yani?"

"Genç adam," diye fısıldadı silkinen İvan Andreyeviç, "ne diyorsunuz? Tanrı aşkına, bu

sizi niye ilgilendiriyor? Ben de bunun en üst kat olduğunu sanmıştım. Tanrı aşkına, burada bir kat daha mı var?..”

“Gerçekten, birisi kıpırdanıyor,” dedi sonunda öksürmeyi kesen ihtiyar...

“Şşş! Duydunuz mu!” diye fısıldadı genç adam İvan Andreyeviç’in iki elini sıkarak.

“Sayın bayım, ellerimi zorla tutuyorsunuz. Bırakın beni.”

“Şşş...”

Hafif bir mücadele yaşandı ve sonra tekrar sessizlik çöktü.

“Şu afetle karşılaştım...” diye başladı ihtiyar.

“Hangi afetle?” diye lafını kesti karısı.

“Yani işte... daha önce, merdivenlerde güzel bir hanımla karşılaştığımı söylemişim, yoksa unuttum mu? Zaten kötü bir hafızam var. Kılıçotundan... öhö!”

“Ne?”

“Kılıçotu içmek lazım; daha iyi gelir diyorlar... öhö, öhö, öhö! Daha iyi gelirmiş!”

“Lafımı kesen sizsiniz,” dedi genç adam yine dişlerini sıkarak.

“Bugün hangi afetle karşılaştığınızı söyledin sen?” diye sordu kadın.

“Ha?”

“Afetle karşılaşmışsın?”

“Kim?”

“Sen?”

“Ben mi? Ne zaman? Evet, sahi!..”

“Sonunda? Herif tam mumya! Yani,” diye fısıldadı genç adam, içinden unutkan ihtiyarı takip ederek.

“Sayın bayım! Korkudan titriyorum. Tanrım! Neler duyuyorum? Bu tam dünkü gibi; kesinlikle dünkü gibi!..”

“Şşş.”

“Evet, evet, evet! Hatırladım; aşırı düzenbaz! Küçücük gözleri öyle... mavi şapkası da var...”

“Mavi şapka! Ay, ay!”

“Bu o! Onun mavi şapkası var. Tanrım!” diye haykırdı İvan Andreyeviç...

“O mu? Kim o?” diye fısıldadı genç adam İvan Andreyeviç’in ellerini sıkarak.

“Şşş!” dedi bu kez İvan Andreyeviç. “O konuşuyor.”

“Ah, Tanrım! Tanrım!”

“E, peki, fakat, kimin mavi şapkası yok ki... yani!”

“Ve ne düzenbaz!” diye devam etti ihtiyar, “Burada bir ahbabına gelip gidiyor. Hep kaş göz yapıyor. Hem aynı ahbablara başka ahbablar da geliyor...”

“Üff! Bu çok sıkıcı,” diye araya girdi hanım, “lütfen, seni niye ilgilendiriyor?”

“Yani, tabii tabii! Kaygılanma!” dedi ihtiyar ahenkle. “Yani, eğer istemiyorsan, konuşmam. Bugün havanda değilsin...”

“Peki siz buraya nasıl düştünüz?” dedi genç adam.

“A, gördünüz mü, gördünüz mü! İşte şimdi ilgileniyorsunuz, ama daha önce dinlemek istememiştiniz!”

“Yani, benim için fark etmez! Konuşmayın, lütfen! Ah, lanet olsun, ne macera!”

“Genç adam, kaygılanmayın; ne dediğimi biliyorum; ben böyleyim; ben sadece,

herhalde, sizin de katılmış olmanız boşuna bir şey değil demek istiyordum... Ama siz kimsiniz genç adam? Yabancı olduğunuzu görüyorum; ama kimsiniz, yabancı? Tanrım, ne dediğimi bilmiyorum!”

“Ee! Bırakın, lütfen!” diye lafa girdi genç adam, sanki bir şey düşünür gibi.

“Ama ben size her şeyi anlattım, her şeyi. Siz, belki de anlatmadığımı, size karşı kötü niyetli olduğumu düşünüyorsunuz, hayır! İşte elim! Sadece canım sıkkın, hepsi bu. Ama, Tanrı aşkına, bana en baştan söylesenize: Siz buraya nasıl geldiniz? Hangi tesadüfle? Bana gelince, ben gücenmiyorum, Tanrım, gücenmiyorum, işte size elimi uzatıyorum. Burası da sırf toz; biraz kirlettim elimi; ama bu soylu duygular için önemli bir şey değil.”

“Ee, bırakın elinizi! Burada dönecek yer yok, adam elini uzatıyor!”

“Ama, sayın bayım! Siz bana sanki, izin verirsiniz şöyle diyeyim, paçavra gibi davranıyorsunuz,” dedi İvan Andreyeviç kısa bir umutsuzluk nöbetiyle, içinde yakarı da duyulan bir sesle. “Bana daha terbiyeli, en azından biraz daha terbiyeli davranın ve ben de size her şeyi anlatayım! Biz birbirimizi sevebilirdik; hatta sizi evime yemeğe davet etmeye hazırdım. Ama açık söyleyeyim, bu şekilde birlikte yatamayız. Yanılıyorsunuz, genç adam! Bilmiyorsunuz...”

“Bu adam kadınla ne zaman karşılaşmış?” diye mırıldandı genç adam aşırı bir heyecan içinde. “Kadın, belki de şimdi beni bekliyordur... Kesinlikle gitmem lazım buradan!”

“Kadın mı? Kim o kadın? Tanrım! Kimden bahsediyorsunuz, genç adam?”

Düşündüğünüz, orada, yukarıda... Tanrım! Tanrım! Neden böyle cezalandırıldım?”

İvan Andreyeviç umutsuzluk belirtisi olarak sırtüstü dönmeye çabaladı.

“Onun kim olduğundan size ne? Ah, kahretsin! Olsun olmasın, ben çıkıyorum!..”

“Sayın bayım! Ne yapıyorsunuz? Ya ben, ben ne olacağım?” diye fısıldadı İvan Andreyeviç, umutsuzluktan komşusunun frakının kuyruğuna yapışarak.

“Bana ne bundan? Tek başınıza kalın. İstemezseniz, ben de, ihtiyar beni karısının âşiği sanmasın diye, ne yazık ki, sizin benim malını mülkünü kaybetmiş amcam olduğunuzu söylerim.”

“Ama, genç adam, bu olanaksız; benim amca olmam saçma. Kimse size inanmaz.

Buna çocuklar bile inanmaz,” diye fısıldadı umutsuzluk içinde İvan Andreyeviç.

“Peki, böyle sallanıp durmayın, uslu uslu, dümdüz yatın! Belki burada sabahlarsınız, yarın da bir şekilde çıkıp gidersiniz; sizi kimse fark etmez; zaten biri çıkıp gitti mi, herhalde, başka birinin kaldığını düşünmezler. Bir düzine olacak değil ya! Fakat, siz tek başınıza bir düzine edersiniz. Kıpırdayın, yoksa ben gidiyorum!”

“Benimle alay ediyorsunuz, genç adam... Ya ben öksürecek olursam? Her şeyi öngörmek lazım!”

“Şşş!..”

“Bu da ne? Sanki yukarıdan yine gürültüler geliyor,” dedi arada uyuyakalmış olduğu anlaşılan ihtiyar.

“Yukarıdan mı?”

“Duyuyor musunuz, genç adam, yukarıdan!”

“Duyuyorum!”

“Tanrım! Genç adam, ben gidiyorum.”

“Ama ben böyle gitmem! Benim için fark etmez! Artık mahvolduysak, hiçbir şey fark

etmez! Biliyor musunuz, neden şüphe ediyorum? Sizin hakarete uğramış bir koca olduğunuzdan şüpheleniyorum – işte o kadar!..”

“Tanrım, ne siniklik!.. Gerçekten bundan mı şüphe ediyorsunuz? Ama neden koca olayım... evli değilim.”

“Nasıl evli değilsiniz? Hadi canım!”

“Ben, belki de, âşığın ta kendisiyim!”

“Tam bir âşık!”

“Sayın bayım, sayın bayım! Peki, iyi, size her şeyi anlatacağım. Benim umutsuzluğuma hak vereceksiniz. Söz konusu olan ben değilim, ben evli değilim. Ben de sizin gibi bekâрім. Söz konusu olan benim dostum, çocukluk arkadaşım... bense âşığım... Bana şöyle dedi: ‘Mutsuz bir insanım ben, ben,’ dedi, ‘ıstırap çekiyorum, karımdan kuşkulaniyorum.’ – ‘Ama,’ dedim ona sağduyulu bir şekilde, ‘neden ondan kuşku duyuyorsun?..’ Ama siz beni dinlemiyorsunuz. Dinleyin, dinleyin! ‘Kıskançlık gülünçtür,’ dedim, ‘kıskançlık bir kusurdur!..’ – ‘Hayır,’ dedi, ‘ben mutsuz bir insanım! Ben, şey... ıstırap çekiyorum, yani kuşkulaniyorum.’ – ‘Sen,’ dedim, ‘dostum, sen benim çocukluk arkadaşımın. Biz birlikte mutluluk çiçekleri derlemiştik, sefahat dalgalarına batıp çıkmıştık.’ Tanrım, ne dediğimi biliyorum. Siz sürekli sırtıyorsunuz genç adam. Beni deli ediyorsunuz.”

“Ama zaten delisiniz!..”

“Tabii tabii, sizin bunu söyleyeceğinizi tahmin etmiştim... delilikten bahseder bahsetmez. Alay edin, alay edin genç adam! Ben de vaktiyle çiçek toplardım, ben de baştan çıkarırdım. Ah! Başıma ağırlar giriyor!”

“Ne o, canım, bizim evde birisi mi hapsiriyor?” diye şakıdı ihtiyar. “Canım, sen mi hapsirdin?”

“Ah, Tanrım!” dedi eşi.

“Şşş!” diye bir ses duyuldu yatağın altından.

“Yukarıdan geliyor herhalde, gürültü yapıyorlar,” dedi ürkekçe kadın, çünkü yatağın altından gerçekten de bir gürültü geliyordu.

“Evet, yukarıdan!” dedi kocası. “Yukarıdan! Sana söyledim mi, bir züppeye – öhö, öhö! Bıyıklı bir züppeye –öhö, öhö! Ah, Tanrım, sırtım!..– az önce bıyıklı bir züppeye rastladım!”

“Bıyıklı! Tanrım, bu, herhalde, siz olmalısınız,” diye fısıldadı İvan Andreyeviç.

“Yüce Tanrım, ne adam! Yahu ben buradayım, sizin yanınızda yatıyorum! Benimle nasıl karşılaşabilir? Ellemeyin yüzümü!”

“Tanrım, bayılacağım şimdi.”

Bu sırada yukarıdan gerçekten de bir gürültü duyuldu.

“Ne oluyor orada?” diye fısıldadı genç adam.

“Sayım bayım! Korkuyorum korkuyorum. Yardım edin bana.”

“Şşş!”

“Gerçekten, canım, gürültü var; tam bir yaygara koparıyorlar. Üstelik senin yatak odanın üstünde. Birini göndermeli mi acaba?”

“Ne diye! Nereden çıkarıyorsun!”

“Peki, yapmam; doğrusu, bugün çok öfkeliyim!..”

“Ah, Tanrım! Uyu artık.”

“Liza! Beni hiç sevmiyorsun.”

“Ah, seviyorum! Tanrı aşkına, çok yorgunum.”

“Peki peki! Gidiyorum.”

“Ah, hayır, hayır! Gitmeyin,” diye bağırdı karısı. “Ya da hayır, gidin gidin!”

“Ne oluyor böyle! Git, gitme! Öh, öh! İyisi mi yatayım... öh, öh! Panafidinlerin küçük kızı... öh, öh! Kız... öh! Kızda bir Nürenberg kuklası gördüm, öh, öh...”

“Bir de kukla çıktı!”

“Öh, öh! Güzel bir kukla, öh, öh!”

“Vedalaşıyor,” dedi genç adam, “gidiyor, biz de hemen gideriz. Duyuyor musunuz? Sevinin!”

“Ah, Tanrı’ya şükürler olsun! Tanrı’ya şükürler olsun!”

“Bu size ders olur...”

“Genç adam! Ne dersiymiş! Ben bunu hissediyorum... Ama siz daha gençsiniz; bana ders veremezsiniz.”

“Yine de veriyorum. Dinleyin.”

“Tanrım! Hapşirmek istiyorum!..”

“Şşş! Sakın cesaret etmeyin.”

“Ama ne yapacağım? Burası fare kokuyor; kendimi tutamıyorum; cebimden mendili verin, Tanrı aşkına; ben kıpırdayamıyorum... Ah, Tanrım, Tanrım! Neden böyle cezalandırıldım?”

“Alın size mendil! Niye cezalandırıldığınızı hemen söyleyeyim. Siz kıskançsınız. Tanrı bilir neler kurarak, tutuşmuş gibi koşturuyor, yabancı evlere dalıyorsunuz, kargaşa çıkarıyorsunuz...”

“Genç adam! Ben kargaşa çıkarmadım.”

“Sus!”

“Genç adam, siz bana ahlak dersi veremezsiniz; benim ahlakım sizinkinden üstündür.”

“Sus!”

“Ah, Tanrım! Tanrım!”

“Kargaşalık çıkardınız, genç hanımı, korkudan ne yapacağını bilemeyen ve belki de hastalanacak olan zarif kadını ürküttünüz; basuru olduğu için her şeyden çok huzura ihtiyacı olan saygın ihtiyarı huzursuz ettiniz – ve bütün bunlar ne için? Köşe bucak koşturmanıza yol açan birtakım saçmalıklar hayal ettiğiniz için! Anlıyor musunuz, anlıyor musunuz şimdi nasıl berbat bir durumda olduğunuzu? Hissediyor musunuz bunu?”

“Sayın bayım, peki! Hissediyorum, ama sizin hakkınız yok...”

“Sus! Ne hakkı? Anlamıyor musunuz bu olayın trajik bir şekilde sona erebileceğini? Anlamıyor musunuz, karısını seven bu ihtiyarın, sizin yatağın altında yattığınızı gördüğü zaman aklını oynatabileceğini? Ama hayır, siz trajedi yaratmada yetenekli değilsiniz! Buradan çıktığınızda, eminim, size bakan herkes kahkahayı basacaktır. Sizi ışık altında görmek isterdim; çok gülünç olmalısınız.”

“Ya siz? Siz de böyle bir durumda gülünçsünüz! Ben de sizi görmek isterdim.”

“Nerede isterseniz!”

“Sizde, herhalde, ahlaksızlık damgalanmış, genç adam!”

“A! Siz ahlaktan bahsediyorsunuz! Benim niye burada olduğumu nerden bileceksiniz?”

Yanlışlıkla buradayım; katları karıştırmışım. Ve Şeytan bilir beni niye içeri aldıklarını! Herhalde bu kadın da aslında birini bekliyordu (sizi değil, sanırım). Sizin aptalca gelişinizi duyup da kadının ürktüğünü görünce yatağın altına daldım. Ortalık karanlıktı. Ya siz kendinizi nasıl aklayacaksınız? Siz, bayım, gülünç, kıskanç bir ihtiyarsınız. Zaten niye gitmiyorum biliyor musunuz? Siz, belki, dışarı çıkmaktan korktuğumu sanıyorsunuzdur? Hayır, bayım, çoktan çıkardım, ama sadece size acıdığım için oturuyorum burada. Ben olmasam burada nasıl kalacaksınız? Onların karşısında kütük gibi durursunuz, aklınıza bir şey gelmez...”

“Hayır, niye ki, ne kütüğü? Bu laf da nerden çıktı? Başka bir şeyle karşılaştıramaz mıydınız, genç adam? Aklıma niye gelmesin? Hayır, aklıma gelir.”

“Ah, Tanrım, bu köpek nasıl da havlıyor!”

“Şşş! Ah, sonuçta... Bu sizin sürekli gevezelik etmenizden. Görüyor musunuz, köpeği uyandırdınız. Başımız belada şimdi.”

Gerçekten de, ev sahibesinin, bütün bu süre boyunca köşede bir yastığın üzerinde uyuyan köpeği, birden uyandı, yabancıların kokusunu aldı ve havlayarak yatağın altına doğru atıldı.

“Ah, Tanrım! Ne aptal bir köpek!” diye fısıldadı İvan Andreyeviç. “Bizi ele verecek. Her şeyi rezil ediyor. İşte ceza!”

“Tabii, bu olacak diye korkup duruyordunuz.”

“Ami, Ami, buraya!” diye bağırdı ev sahibesi, “ici, ici.”¹⁸

Ama köpek dinlemedi ve doğruca İvan Andreyeviç’e yöneldi.

“Ne bu, canım, Amicik havlayıp duruyor?” dedi ihtiyar. Herhalde, orada ya fare var ya da kedi oturuyor. Bir şey duyuyorum, hapsirik sesleri geliyor... kedi nezle olmuş herhalde bugün.”

“Kıpırdamadan yatın!” diye fısıldadı genç adam, “telaş yapmayın! Belki vazgeçip gider.”

“Sayın bayım, sayın bayım! Kollarımı bırakın! Niye tutuyorsunuz onları?”

“Şşş! Sus!”

“Ama insaf edin genç adam; burnumu ısıracak! Burnumdan olmamı istiyorsunuz siz.”

Bir mücadele başladı ve İvan Andreyeviç kollarını kurtardı. Köpek deli gibi havlıyordu; birden havlamayı kesti ve çığlık attı.

“Ay!” diye haykırdı kadın.

“Canavar! Ne yapıyorsunuz?” diye fısıldadı genç adam. “İkimizi de mahvedeceksiniz! Niye tuttunuz onu? Tanrım, onu boğuyor! Boğma, bırak onu! Canavar! Ama bu kadın kalbini anlamıyorsunuz siz! Eğer köpeği boğarsanız ikimizi de ele verir.”

Ama İvan Andreyeviç artık hiçbir şey duymuyordu. Köpeği yakalamayı başarmıştı ve kendini koruma telaşıyla boğazından yakalamıştı. Köpek çığlık atıp can verdi.

“Mahvolduk!” diye fısıldadı genç adam.

“Amiciğim! Amiciğim!” diye bağırdı kadın. “Tanrım, Amiciğime ne yapıyorlar? Amicik! Amicik! İci! Canavarlar! Barbarlar! Tanrım, fena oluyorum!”

“Ne oluyor? Ne oluyor?” diye haykırdı ihtiyar koltuktan kalkarak. “Neyin var, canım benim? Amicik burada! Amicik, Amicik, Amicik!” diye bağırdı ihtiyar parmaklarını şıklatıp dudaklarını şapırdatarak ve yatağın altından Amiciği çağırarak. “Amicik! İci! İci! Kedi onu

yemiş olamaz ki. Kediye dövme lazım, dostum; o düzenbazı bir ay oldu, dövmedik. Sen ne dersin? Yarın Praskovya Zaharyovna'ya söyleyeceğim. Aman Tanrım, dostum, neyin var? Bembeyaz olmuşsun, ah! Ah! Hizmetçiler! Hizmetçiler!”

Ve ihtiyar odada koşturmaya başladı.

“Habisler! İfritler!” diye bağırdı kadın divana uzanarak.

“Kim? Kim? Kim o?” diye bağırdı ihtiyar.

“Orada birileri var, yabancılar!.. Orada, yatağın altında! Ah, Tanrım! Amiciğim, Amiciğim! Sana ne yaptılar?”

“Ah, yüce Tanrım! Kim var! Amicik... Hayır, hizmetçiler, hizmetçiler, buraya! Orada kim var? Orada kim var?” diye bağırdı ihtiyar mumu tutup yatağın altına eğilerek, “kim var orada? Hizmetçiler, hizmetçiler!..”

İvan Andreyeviç Amiciğin cansız bedeninin yanında yarı ölü yarı canlı bir halde yatıyordu. Ama genç adam ihtiyarın her hareketini izliyordu. Birden ihtiyar öte yana, duvara doğru gitti ve eğildi. Genç adam bir anda yatağın altından fırladı ve kaçmaya başladı, bu arada koca misafirlerini yatak odasının öbür yanında arıyordu.

“Tanrım!” diye fısıldadı genç adamı gören kadın. “Kimsiniz siz? Ben sanmıştım ki...”

“O canavar orada kaldı,” diye fısıldadı genç adam. “Amiciğin ölümünden o sorumlu!”

“Ay!” diye haykırdı kadın.

Ama genç adam çoktan odadan çıkmıştı.

“Ay! Burada biri var. Burada bir çizme var!” diye bağırdı İvan Andreyeviç'in ayağını yakalayan koca.

“Katil! Katil!” diye bağırdı kadın. “Ah, Ami! Ami!”

“Çıkın çıkın!” diye bağırdı ihtiyar, iyi ayağını birden halıya vurarak, “çıkın; kimsiniz siz? Söyleyin, kimsiniz siz. Tanrım! Ne tuhaf adam!”

“Bunlar haydut!..”

“Tanrı aşkına, Tanrı aşkına!” diye bağırdı İvan Andreyeviç dışarı çıkarak, “Tanrı aşkına, majesteleri, hizmetçileri çağırmayın! Majesteleri, hizmetçileri çağırmayın! Buna hiç gerek yok. Beni atamazsınız!.. Ben öyle biri değilim! Ben sadece... Majesteleri, bu hatayla oldu! Ben şimdi açıklayacağım, majesteleri,” diye devam etti İvan Andreyeviç hıçkırıp iç çekerek. “Hep bu kadınlar, yani benim karım, yani başkasının karısı – ben evli değilim, yani... Benim çocukluktan dostum ve arkadaşımın...”

“Ne çocukluk arkadaşı!” diye bağırdı ihtiyar ayaklarını yere vurarak. “Siz hırsızsınız, soyguna geldiniz... çocukluk arkadaşı falan değil...”

“Hayır, hırsız değilim ben majesteleri; gerçekten çocukluk arkadaşım... sadece kaza eseri yanıldım, yanlış kapıdan girdim.”

“Evet, görüyorum bayım, görüyorum hangi kapıdan çıktığınızı.”

“Majesteleri! Ben öyle biri değilim. Yanılıyorsunuz. Ağır bir yanılığın içindediniz diyorum, majesteleri. Bana bir bakın, bakın, benim hırsız olamayacağımı gösteren birtakım işaret ve emareler göreceksiniz. Majesteleri! Majesteleri!” diye bağırdı İvan Andreyeviç, ellerini çırpıp genç hanıma doğru dönerek. “Bayan siz, siz bakın bana... Amiciği ben öldürdüm... Ama suçlu değilim, ben, Tanrı aşkına, suçlu değilim... Bundan hep karım suçlu. Ben mutsuz bir insanım, ıstırap çekiyorum!”

“Evet, rica ederim, bana ne sizin ıstırap çekmenizden; belki de ıstırap çeken tek siz

değilsiniz, – durumunuza bakılırsa, besbelli; ama buraya nasıl geldiniz, sayın bayım?” diye bağırdı ihtiyar heyecandan titreyerek, ama belli birtakım işaret ve emarelere bakıp İvan Andreyeviç’in hırsız olamayacağından gerçekten de emin olmuş bir halde. “Size soruyorum: Siz buraya nasıl geldiniz? Siz, haydut gibi...”

“Haydut değil, majesteleri. Ben sadece yanlış kapıdan girmişim; gerçekten, haydut değilim! Bütün bunlar kıskançlığımdan oluyor. Size her şeyi anlatacağım, majesteleri, açıkça anlatacağım, öz babama anlatır gibi, çünkü siz de babam yerine koyabileceğim yaştasınız.”

“Hangi yaşta?”

“Majesteleri! Ben, acaba, sizi incittim mi? Gerçekten, böyle genç bir hanım... ve sizin yaşıyorsunuz... görmekten memnun oldum, majesteleri, gerçekten, böyle bir karı-koca görmekten memnun oldum... yılların uyuşmasında... Ama hizmetçileri çağırmayın... Tanrı aşkına, kimseyi çağırmayın... hizmetçiler sadece gülecektir... onları tanırım... Yani bu tür uşaklarla ahbap olduğumu söylemek istemiyorum, – benim de uşaklarım var, majesteleri ve hepsi gülüyor... eşekler! Haşmetmeap... ben, sanırım, yanılmıyorum, bir prensle konuşuyorum...”

“Hayır, bir prensle değil, ben, sayın bayım, kendi halinde biriyim... Lütfen, haşmetmeap falanla beni yağlamayın. Buraya nasıl düştünüz, sayın bayım? Nasıl düştünüz?”

“Haşmetmeap, yani majesteleri... affedersiniz, ben sizin haşmetmeap olduğunuzu sandım. Ben baktım... yanıldım – olur böyle. Siz bir ahbabım olan Bay Puzirev’de görme onurunu elde ettiğim Prens Korotkuhov’a çok benziyorsunuz... Görüyor musunuz, ben de prensler tanıyorum, ahbablarımda prensler gördüğüm oluyor; siz beni sandığınız kişi olarak kabul edemezsiniz. Hırsız değilim ben. Majesteleri, hizmetçileri çağırmayın; hizmetçileri çağırdınız diyelim, bundan ne çıkacak?”

“Ama buraya siz nasıl düştünüz?” diye bağırdı kadın. “Kimsiniz böyle?”

“Evet, siz kimsiniz böyle?” diye devam etti koca. “Ben de canım, sanıyordum ki kedi yatağın altına girmiş, mırılıyor. Meğer buymuş. Ah sen, şıfıntı, şıfıntı!.. Kimsiniz böyle? Söyleyin!”

Ve ihtiyar yine ayaklarıyla halıyı dövdü.

“Söyleyemem majesteleri. Sizin bitirmenizi bekliyorum... Sizin zekice şakalarınıza dikkat kesilmiş durumdayım. Bana gelince, bu gülünç bir hikâye majesteleri. Size hepsini anlatacağım. Bu her şeyi ona gerek kalmadan açıklayabilir, yani demek istediğim; hizmetçileri çağırmayın, majesteleri! Bana soylu bir şekilde muamele edin... Sizin yatağınızın altında oturmamın önemi yok... Bu yüzden saygınlığımı kaybetmedim. Bu hikâye çok komik majesteleri!” diye haykırdı İvan Andreyeviç, yalvarır bir yüzle kadına doğru dönerek. “Özellikle siz, majesteleri, siz güleceksiniz! Kıskanç kocayı sahnede göreceksiniz. Küçüldüğümü, kendi kendimi bilerek küçülttüğümü göreceksiniz. Kuşkusuz, Amiciği öldürdüm, ama.. Tanrım, ne dediğimi bilmiyorum ben!”

“Ama buraya nasıl geldiniz?”

“Gecenin karanlığından yararlanarak, majesteleri, karanlıktan yararlanarak... Suçluyum! Affedin beni, majesteleri! Küçülmüş bir halde affınızı diliyorum! Ben sadece hakarete uğramış bir kocayım, hepsi bu! Benim bir âşık olduğumu sanmayın majesteleri;

ben bir âşık değilim! Eğer dile getirmeme izin verirseniz, karınız çok erdemli. Saf ve masum biri."

"Ne? Ne? Ne demeye cüret ediyorsunuz siz?" diye bağırdı ihtiyar, yine ayaklarını yere vurarak. "Aklınızı mı kaybettiniz? Nasıl benim karım hakkında konuşmaya cüret ediyorsunuz?"

"Bu hain, bu Amiciği öldüren katil!" diye bağırdı kadın gözyaşları arasında. "Ve bir de alay ediyor!"

"Majesteleri, majesteleri! Sadece saçmalıyorum," diye bağırdı telaşa kapılan İvan Andreyeviç, "saçmaladım, hepsi bu! Varsayın ki aklımı yitirmişim... Tanrı aşkına, varsayın ki aklımı tümünden yitirmişim... Size şeref sözü veriyorum, bana büyük bir hizmette bulunmuş olacaksınız. Size elimi uzatırdım, ama uzatmaya cesaret edemiyorum... tek başıma değildim, ben amcayım... yani demek istediğim, beni âşık sanmayın... Tanrım! Yine saçmalıyorum... Gücenmeyin majesteleri," diye bağırdı İvan Andreyeviç kadına. "Bayan siz, siz aşkın ne demek olduğunu bilirsiniz, – hassas bir duygudur bu... Ama ne diyorum? Yine saçmalıyorum! Yani demek istediğim, ben yaşlıyım, yani geçkin bir adamım, ama yaşlı değilim, – sizin âşığınız olamazdım, âşık dediğiniz Richardson'dır, Lovelace'dır... saçmaladım; ama görüyorsunuz majesteleri, eğitilmiş bir adamım ben, edebiyatı biliyorum. Gülüyorsunuz majesteleri. Ah, nasıl mutluyum sizi güldürebildiğim için!"

"Tanrım! Ne gülünç bir adam!" diye haykırıyordu kadın kahkahadan kırılırken."

"Evet, gülünç ve biraz pis," dedi ihtiyar karısının gülmüş olmasına sevinerek. "Canım, bu hırsız olamaz. Ama buraya nasıl geldi?"

"Gerçekten tuhaf! Gerçekten tuhaf majesteleri, roman gibi sanki! Nasıl mı? Gecenin karanlığında, başkentte, yatağın altında bir adam? Gülünç, tuhaf! Rinaldo Rinaldini bir bakıma. Ama bu öyle değil, öyle değil, majesteleri. Ben size her şeyi anlatacağım... Majesteleri, size yeni bir fino alacağım... harika bir fino! Şöyle uzun tüylü, kısa bacaklı, iki adım gidemeyen, koşarken tüyelerine takılıp düşen bir fino. Sırf şekerle beslenir. Size getireceğim majesteleri, hemen size getireceğim onu."

"Ha, ha, ha, ha, ha!" Kadın divanda kahkahadan sağa sola dönüp duruyordu. "Tanrım, gülmekten öleceğim! Ah, ne gülünç!"

"Evet evet! Ha, ha, ha! Öh, öh, öh! Gülünç, çok kirli, öh, öh, öh!"

"Majesteleri, majesteleri, artık tam anlamıyla mutluyum! Size elimi uzatırdım, ama cesaret edemiyorum majesteleri, hata yaptığımı hissediyorum, ama ama şimdi gözlerim açıldı. Karımın saf ve masum olduğuna inanıyorum! Boş yere kuşku ettim ondan."

"Karısı, karısı!" diye bağırdı kadın gülmekten gözlerinden yaş gelirken.

"Evliymiş! Gerçekten mi? Bakın bu hiç gelmezdi aklıma!" diye katıldı ihtiyar.

"Majesteleri, karım –ve her şeyin suçlusu o– burada, yukarıda, ben mektubu buldum, katları karıştırdım ve yatağın altına yattım."

"He, he, he, he!"

"Ha, ha, ha, ha!"

"Ha, ha, ha, ha!" diye güldü sonunda İvan Andreyeviç. "Ah, nasıl da mutluyum! Ah, sizi böyle hoşnut ve mutlu görmek ne güzel! Benim karım da kesinlikle masum! Buna inanıyorum. Zaten mutlaka öyledir değil mi majesteleri?"

"Ha, ha, ha! Öh, öh! Bunun kim olduğunu biliyor musun, canım?" dedi sonunda ihtiyar, gülmeye ara vererek.

"Kim? Ha, ha, ha! Kim?"

"Bu o züppenin yanındaki, kaş göz yapan afet. Bu o! Bahse girerim bunun karısı o!"

"Hayır, majesteleri, eminim o değildir; ben kesinlikle eminim."

"Ama, Tanrım! Siz vakit kaybediyorsunuz," diye bağırdı kadın, gülmeyi keserek.

"Koşun, yukarı çıkın. Belki onları yakalarsınız..."

"Aslında, majesteleri, gidiyorum. Ama kimseyi yakalayamayacağım majesteleri; bu o değil, daha şimdiden eminim. O şimdi evdedir! Ah bu ben! Kiskançtan başka şey değilim... Ne dersiniz, gerçekten onları yakalar mıyım majesteleri?"

"Ha, ha, ha!"

"Hi, hi, hi! Öh, öh!"

"Gidin, gidin! Geri dönerken, anlatmaya gelin," diye haykırdı kadın, "ya da yok, en iyisi yarın sabah, onu da getirin; tanışmak isterim."

"Hoşça kalın majesteleri, hoşça kalın! Hemen gidiyorum; tanıştığımıza çok memnun oldum. Her şeyin böyle beklenmedik bir şekilde bitip tatlıya bağlanmasından çok mutlu ve mesudum."

"Ve fino! Unutmayın, öncelikle bir fino getireceksiniz!"

"Getireceğim, majesteleri, hemen getireceğim," diye devam etti İvan Andreyeviç, tekrar odaya dalarak, çünkü az önce eğilip selam vermiş ve çıkmıştı. "Hemen getireceğim. Öyle güzel bir şey ki! Sanki onu pastacı şekerlerden yapmış. Ve hem de kendi tüylerine takılıp düşüyor. Öyle, gerçekten! Daha yeni karıma diyordum: 'Ne bu, canım, sürekli düşüyor?' 'Evet, ne tatlı!' diyordu. Şekerden, majesteleri, Tanrı onu şekerden yapmış! Hoşça kalın, majesteleri, çok, çok memnun oldum tanıştığımıza, çok memnun oldum tanıştığımıza!"

İvan Andreyeviç selam verdi ve çıktı.

"Hey, siz! Sayın bayım! Durun, bir daha gelsenize!" diye bağırdı ihtiyar giden İvan Andreyeviç'in peşinden.

İvan Andreyeviç üçüncü kez döndü.

"Bizim kediye bir türlü göremedim. Yatağın altında otururken onunla karşılaştınız mı acaba?"

"Hayır, karşılaşmadım, majesteleri; fakat, tanışmaktan çok memnun oldum. Ve büyük onur sayıyorum..."

"Şimdi bir de nezlesi var, sürekli aksırıp tıksırıyor! Onu bir dövmek lazım!"

"Evet, majesteleri, elbette; ev hayvanlarını terbiye etmek için cezalandırmak lazım."

"Ne?"

"Diyorum ki, ev hayvanlarını uysallaştırmak için terbiye edip cezalandırmak lazım, majesteleri."

"A!.. neyse, Tanrı'ya emanet olun, Tanrı'ya emanet olun, sadece bunu soracaktım."

Sokağa çıkan İvan Andreyeviç uzun zaman öylece durdu, sanki birden felç olacaktı. Şapkasını çıkardı, alnındaki soğuk terleri sildi, çevreye bakındı, bir şeyler düşünüp evin yolunu tuttu.

Evde Glafira Petrovna'nın çoktan tiyatrodan dönmüş olduğunu, uzun zamandır dışının

ağrıdığıını, doktoru çağırtdığıını, sülük yapıştırmış olduğunu ve Şimdi yatağında yatmış İvan Andreyeviç'i bekliyor olduğunu öğrenince çok Őaşırdı.

İvan Andreyeviç önce alınına bir tokat indirdi, sonra yıkanıp temizlenmesi için bir Şeyler getirmelerini emretti ve sonunda karısının yatak odasına gitmeye karar verdi.

"Siz nerelerdesiniz? Baksanıza, ne hale gelmişsiniz. Yüzünüz darmadağın! Nerede gezip tozdunuz? Rica ederim, bayım: Karınız ölüyor, ama sizi Őehirde bulmak mümkün değil. Neredeydiniz? Yine beni mi avlıyordunuz, kim bilir kime verdiğim bir randevuyu mu bozmak istediniz? Utanın, bayım, nasıl bir kocasınız siz! Yakında sizi parmakla gösterecekler!"

"Canım!" diye yanıt verdi İvan Andreyeviç.

"Bu da ne?" diye bağırdı kadın. "Ölü bir köpek! Tanrım! Nereden... Bu da ne?.. Neredeydiniz siz? Söyleyin hemen, neredeydiniz?.."

"Canım!" dedi İvan Andreyeviç Amicikten de ölü bir halde, "canım..."

Ama kahramanımızı burada bırakalım – başka bir sefere dek, çünkü burada gerçekten özel ve yeni bir macera başlıyor. Kaderin bütün bu felaket ve kovalamalarını, baylar, bir gün konu ederiz. Ama siz de kabul edersiniz ki, kıskançlık, affedilmez bir tutku, dahası: mutsuzluk!..

İlk kez 1848 yılının Ocak ayında

Oteçestvenniye Zapiski'de yayımlanmıştır. "Başkasının Karısı (Sokak Tiyatrosu)." Aynı yer, Aralık: "Kıskanç Koca. Sıradışı bir Olay." 1860 yılı yayımına hazırlarken Dostoyevski bu iki hikâyeyi tek bir eser haline getirdi, bunu yaparken ikinci hikâyenin başını attı; 1860 yayımında genç adam ile İvan Andreyeviç'in diyaloglarında önemli değişiklikler vardı.

17. (Fr.) Mutlaka. (Ç.N.)

18. (Fr.) Buraya. (Ç.N.)

DÜRÜST HIRSIZ

BİLİNMEYEN BİRİNİN NOTLARINDAN

Bir sabah, işe gitmeye hazırlandığım sırada, aşçım, çamaşırcım ve kâhyam olan Agrafena yanıma geldi ve beni hayrete düşürerek, sohbetে başladı.

O vakte dek öyle sessiz, sıradan bir kadın olmuştu ki, yemeğe ne hazırlanacağını sormak gibi gündelik konuşmalar dışında, altı yıldır tek kelime etmemişti. En azından ben ondan başka şey duymamıştım.

"Efendim, işte, size gelmemin nedeni," diye başladı birden, "odayı kiraya verir misiniz diye soracaktım?"

"Ne odası?"

"Şu mutfağın yanındaki. Hangisi olduğu belli."

"Neden?"

"Neden mi! Herkes niye kiracı alıyorsa ondan. Niye olduğu belli."

"Kim tutacak ki onu?"

"Kim mi tutacak! Kiracı tutacak. Kim olduğu belli."

"Ama anacığım, oraya yatak bile girmez; sıkış tıkiş olur. Kim oturur orada?"

"Niye orada otursun! Sadece uyur orada; pencerede de oturur."

"Hangi pencere?"

"Hangisi olduğu belli, sanki bilmiyorsunuz! Öndeki. Orada oturur, dikiş diker, ne isterse yapar. Olmadı, sandalyede oturur. Sandalyesi de var; masası da var; her şeyi var."

"Kim bu böyle?"

"İyi, görmüş geçirmiş bir adam. Ona yemek yapacağım. Odayla yemek için de ayda toplam 3 ruble alacağım..."

Sonunda, uzun uğraşların ardından, yaşlı bir adamın Agrafena'yı onu mutfağa hem kiracı, hem yemeğe ortak sığıntı olarak alması için ikna ettiğini öğrendim. Agrafena'nın aklına bir şey geldi mi, hemen yapılması gerekiyordu; yoksa bana huzur vermeyeceğini biliyordum. Bir şey istediği gibi olmadığı zaman, hemen düşünmeye başlar, derin bir melankoliye kapılırdı ve böyle bir durum iki üç hafta sürerdi. Bu sırada yemekler bozulur, çamaşırlar temizlenmez, yerler silinmezdi, – kısacası, bir sürü tatsızlık olurdu. Uzun zaman önce, bu ketum kadının bir karar verecek, kendine ait herhangi bir düşünceyi temellendirecek durumda olmadığını fark etmiştim. Ama zayıf beyninde bir şekilde, şans eseri bir fikre, bir tedbire benzeyen bir şey belirecek olursa, onu bunu uygulamaya geçmekten alıkoymak çok kısa sürede onu moral açıdan öldürmek anlamına geliyordu. Bu yüzden, daha çok da kendi huzuruma olan düşkünlüğümden, hemen kabul ettim.

"En azından nüfus cüzdanı ya da o tür bir şeyi var mı?"

"Ne demek! Olduğu belli. İyi, görmüş geçirmiş bir adam; 3 ruble vermeye söz verdi."

Ertesi gün benim mütevazı, bekâr dairemde yeni bir kiracı belirdi; ama canım sıkılmadı, hatta kendi payıma sevindim. Genelde yalnız, tümünden münzevi bir halde yaşarım. Çok ahbabım yoktur; nadiren dışarı çıkarım. On yıl yaban horozu gibi yaşadıktan sonra ben, kuşkusuz, tek başına olmaya alışmıştım. Ama on-on beş yıl, belki de daha da fazla süre, hep aynı Agrafena'yla o bekâr odasında yalnız kalmak –kuşkusuz, oldukça

renksiz bir perspektifti! Ve bu yüzden böyle bir düzenin içine fazladan sakın bir adamın gelmesi– büyük bir mutluluktu!

Agrafena yalan söylememişti: Kiracım görmüş geçirmiş bir adamdı. Kimliğinde emekli asker olduğu yazıyordu, bunu nüfusuna bakmadan, yüzüne bakar bakmaz anlamıştım. Bunu anlamak kolay bir şey. Astafiy İvanoviç, kiracım, en iyilerinden biriydi. İyi geçinip gidiyorduk. Ama en iyisi, Astafiy İvanoviç'in ara sıra kendi hayatından hikâyeler, olaylar anlatıyor olmasıydı. Benim varlığımın, hayatımın her zamanki sıkıcılığının arasında böyle bir hikâyeci tam bir hazineydi. Bir keresinde bana böyle bir hikâye anlattı. Bu hikâye beni etkiledi. Ama bu hikâyeyi işte şu olay üzerine anlatmıştı.

Bir gün dairede tek başıma kalmıştım, hem Astafiy hem Agrafena işlerine gitmişlerdi. Birden ikinci odadan birinin içeri girdiğini duydum ve bu bana tuhaf geldi; gittim: Gerçekten de girişte ufak tefek, kısa boylu, soğuk, sonbahar havasına rağmen üzerinde bir redingot olan yabancı biri duruyordu.

"Ne istemiştin?"

"Memur Aleksandrov; burada mı yaşıyor?"

"Öyle biri yok, kardeşim; iyi günler."

"Kapıcı burada olduğunu söyledi," diye devam etti ziyaretçi yavaşça kapıya yönelerek.

"Gidin, gidin kardeşim; güle güle."

Ertesi gün, yemekten sonra, Astafiy İvanoviç elden geçirmesi için ona verdiğim redingotumun provasını yaparken birisi yine girişte belirdi. Kapıyı araladım.

Bir önceki günkü adam, gözlerimin önünde, sakın sakın portmantodan benim ceketimi aldı, kolunun altına sıkıştırdı ve daireden hemen fırlayıp gitti. Agrafena bu arada ağzı açık bir halde onu seyretti ve ceketini korumak için de başka hiçbir şey yapmadı. Astafiy İvanoviç düzenbazın peşine düştü hemen ve on dakika sonra, boş ellerle, soluk soluğa döndü. Adam kaçıp kurtulmuştu!

"Tatsız oldu, Astafiy İvanoviç. Yine de kaputun bizde kalması iyi! Yoksa iyice sıkıntı vermiş olacaktı, haydut!"

Ama Astafiy İvanoviç'i bütün bunlar öyle etkilemişti ki, ona bakarken hırsızlığı unuttum. Kendine gelememişti. İki bir elindeki işi bırakıyor, ikide bir neler olup bittiğini, nasıl durduğunu, nasıl iki adım ötede, herkesin gözünün önünde ceketini aldığını, bütün bunların nasıl olduğunu ve nasıl yakalanamadığını anlatmaya başlıyordu. Sonra tekrar çalışmaya koyuluyor; ardından tekrar her şeyi bir kenara bırakıyordu ve sonunda, onun kapıcıya gidip olanı biteni anlattığını ve avlusunda bu tür şeylere izin vermemesi için onu uyardığını gördüm. Sonra dönüp Agrafena'yı azarlamaya başladı. Sonra yine çalışmaya oturdu ve uzun zaman kendi kendine, bütün bunların nasıl olup bittiğini, nasıl durduğunu, iki adım ötede gözlerine baktığını, ceketini aldığını falan mırıldanıp durdu. Kısacası, Astafiy İvanoviç becerikli olsa da, tam bir vıdı vıdıydı.

"Senle beni maskara ettiler, Astafiy İvanoviç!" dedim ona akşamleyin, bir bardak çayı uzatır ve sıkıntıdan, anlatıcının kendine özgü tekrarı ve derin içtenliği nedeniyle çok komikleşmiş olan o kayıp ceket hikâyesini tekrar hatırlatmaya çabalarken.

"Maskaralık ettiler, efendim! Yani çulsuzların yaptığı şey öyle tatsız ki öfke duyuyor insan, benim tek bir eşyamı almadıkları halde. Bana sorsan, yeryüzünde hırsızdan daha rezil bir şey yok. Biri bedavadan alıp gidiyor; ama bu senin emeğin, onun için döktüğün

terin, senin zamanını kapıyor senden... Rezillik, tüü! Konuşmak istemiyorum, sinir basıyor. Ya siz, efendim, malınıza acımıyor musunuz?"

"Evet, doğru, Astafiy İvanoviç; hırsızın aldığı görmektense eşyan yansın daha iyi, insan istemiyor."

"Tabii, nasıl istesin! Elbette, hırsız var, hırsız var... Ama, efendim, bir keresinde ben namuslu bir hırsızla da karşılaştım."

"Nasıl namuslu! Hırsız nasıl namuslu olsun, Astafiy İvanoviç?"

"Öyleydi, efendim, gerçekten! Hırsız nasıl namuslu olsun, öyle şey olmaz. Ben sadece, herhalde, adamın namuslu olduğunu, ama çaldığını söylemek istedim. Onun için üzülmuştüm."

"Nasıl oldu bu, Astafiy İvanoviç?"

"Olay, efendim, bundan iki yıl önce oldu. O zaman bir yıl kadar yersiz kalmıştım, sonunda bir yere yerleştiğim zaman da hiçbir işe yaramayan biriyle karşılaştım. Bir lokantada karşılaştık. Bu alkolik, rezil, asalak daha önce bir yerlerde çalışıyormuş, ayyaşlığı yüzünden işten çıkarmışlar. Böylesine beş para etmez biri! Tanrı bilir neyle yaşıyordu! Her seferinde insan kaputunun altında bir gömleği var mı diye düşünüyordu; eline ne geçerse, içiyordu. Kabadayı biri değildi; sakın bir karakteri vardı, öyle kibar, iyi biriydi, hiç istemez, ezilir büzülür; zavallı içmek istiyor görürsün, ikram edersin. Neyse, onunla tanıştık, yani bana bağlandı... benim için fark etmezdi. Ama öyle bir adamdı ki! Köpek gibi sadık, sen nereye o da peşinden; oysa daha bir kez görüşmüşüz, o kadar rezil! Önce geceyi bende geçirmek istedi – eh, izin verdim; baktım, kimliği sağlam, adamda bir şey yok! Sonra, ertesi gün, yine gece kalmak istedi, sonra üçüncü gün de geldi, bütün gün pencere kenarında oturdu; yine gece kaldı. Eh, bu bana dadandı diye düşündüm: Yedir içir, bir de gece kalmasına izin ver – işte yoksul adamın boğazına bir de sığıntı oturmuş. Daha önce, o tıpkı bana yaptığı gibi bir memura dadanmış, ona bağlanmış, birlikte içerlermiş; sonra bu diğeri içerken hezeyanla ölmüş. Bunun adı Emelyan'dı, Emelyan İlyiç. Düşündüm düşündüm; bununla ne yapacağım? Onu kovmak vicdansızlık, yazık; öyle perişan, biçare bir adam ki, zavallı! Hem ağzı var dili yok, bir şey istemiyor, oturuyor öylece, sadece küçük bir köpek gibi gözlerine bakıyor. Yani işte ayyaşlık insanı böyle bozuyor! Kendi kendime düşündüm, ona desem: Haydi, Emelyancığım, git; senin benle işin yok; doğru yere düşmedin, ben bile yakında yiyecek bir şey bulamayacağım, kendi elimdekiyle seni nasıl geçindiririm? Oturup düşündüm, ben şimdi ona söylesem ne yapar diye? Gözümün önüne geldi, söylediklerimi duyunca uzun uzun bakacaktı bana, sanki tek kelime anlamamış gibi uzun uzun oturacak, sonra kafasına girdiğinde, pencereden kalkıp şimdi gözlerimin önüne gelen o kırmızı, damalı, yamalı, içine Tanrı bilir ne sarılmış olan, her yere beraberinde götürdüğü bohçasını alacak ve hem sıcak, hem saygın olsun, hem de delikleri görünmesin diye kaputunu düzeltecekti – zarif bir adamdı! Sonra kapıyı açacak ve yaşlı gözlerle merdivenlerden inecekti. Adam tümünden mahvolacaktı... içim acıdı! Ama sonra, düşündüm, ben de aynı haldeyim! Bak, dedim kendi kendime, Emelyancığım, uzun zaman ziyafet çekemeyeceksin bende; yakında taşınacağım, o zaman bulamayacaksın. Neyse, efendim, taşındık; o zaman Bay Aleksandr Flimonoviç (şimdi rahmetli oldu, ruhu huzur bulsun), dedi ki: Senden çok hoşnutum, Astafiy, köyden dönünce, sende unutmayacağız, tekrar alacağız. Ben onların yanında kapıcılık

yapıyordum – iyi bir adamdı, o yıl öldü. Onu uğurladıktan sonra, ben de eşyayı, paramı aldım, kendimi rahat ettireyim diye düşündüm, ihtiyar bir kadının yanına gittim, evinin bir köşesini istedim. Onun da tek bir boş köşesi vardı. Bir yerde dadılık yapmıştı, şimdi ayrı yaşıyordu, kira alıyordu. Eh, hoşça kal, dedim kendi kendime, sevgili Emelyancığım, beni bulamazsın! Ama, efendim, bir düşünsenize? Akşamleyin döndüm (bir tanıdığı görmeye gitmişim) ve karşımda Emelyan'ı gördüm, benim sandığın üzerine oturmuş, yanında da damalı bohçası, kaputuyla oturmuş beni bekliyor... Hatta sıkılıp ihtiyar kadından bir kilise kitapçığı almış, bacaklarının üzerine sermiş. Böyle buldum! Elim ayağım çözüldü. Yapacak bir şey yok, diye düşündüm, – neden daha baştan kovmamıştım? Hemen sordum:

'Kimliğini getirdin mi, Emelyan?' Efendim, sonra düşünmeye başladım: Bu gezgin adam, bana çok zarar getirir mi? Düşününce, çok zarar getirmeyeceği yargısına vardım. Onu yedirmek lazım, diye düşündüm. Eh, sabahleyin bir parça ekmek, çeşni olsun diye de soğan alırım. Öğleyin de yine ekmekle soğan veririm; akşam da soğanla kvas ve ekmek olur, eğer ekmek isterse. Bir de bir çorba bulunursa ikimiz de gırtlığımızı kadar doyarız. Ben zaten çok yemem, ama ayyaşlar, bilindiği gibi, hiç yemez; onlara tek gereken bol bol şarap. Beni içkisiyle mahvedecek, diye düşündüm, ama o sırada, efendim, aklıma başka bir şey geldi, sanki miğfer gibi kafama yerleşti. Eğer Emelyan gidecek olursa, hayatta mutlu olmayacaktım... O zaman onun babası, hamisi olmaya karar verdim. Ona destek olacağım, kötülüklerden koruyacağım, diye düşündüm, içkiden vazgeçirmeye çalışacağım! Haydi bakalım, diye düşündüm: Peki, Emelyan, kal, ama artık bana dikkat edeceksin, söylediklerimi dinleyeceksin! Kendi kendime de düşündüm: Ona şimdi bir iş öğretmeliyim, ama hemen değil; önce az az gezsün, bu arada bakar, senin ne gibi bir yeteneğin olduğunu bulurum, Emelyan. Çünkü, efendim, her iş öncelikle insanın yeteneğinin olmasını gerektirir. Ben de sessizce gözlemeye başladım. Baktım: Umutsuz bir adamsın sen, Emelyancığım! Efendim, önce tatlı sözle başladım: Baksana, dedim, Emelyan İlyiç, sen kendine baksan, çekidüzen versen.

'Gezdiğin yeter! Baksana, yırtık pırtık geziyorsun, kaputun, affedersin ama, elek olmuş sanki; iyi değil! Herhalde vakti geldi artık kendine gelmenin.' Oturuyor, beni dinliyor, başını eğiyordu benim Emelyancığım. Ne yaparsın, efendim! Artık öyle bir hale gelmişti ki, dili uyuşmuştu, tek söz söyleyemiyordu. Sen ona nar diyordun, o sana hıyar diyordu! Beni dinliyor, uzun uzun dinliyor, sonra da iç çekiyordu.

'Neye iç çektin, sorabilir miyim, Emelyan İlyiç?'

'Hiç, efendim, Astafiy İvanoviç, rahatsız olmayın. Ama bugün iki kocakarı, Astafiy İvanoviç, sokakta kavga ediyordu, biri diğerinin frenküzümü dolu sepetini devirmişti kazara.'

'E, ne var bunda?'

'Diğeri de kasten onun frenküzümü dolu sepetini devirdi, bir de üstüne çıkıp tepindi.'

'E, ne olmuş, Emelyan İlyiç?'

'Tabii hiç efendim, Astafiy İvanoviç, aklıma geldi işte. Hiç işte, öylesine.' E-eh! diye düşündüm, Emelyan, Emelyancığım! İçip kafayı üşüttün sen!..'

'Gorohova'da ya da Sadova'da kaldırıma bir banknot düşürdü bir beyefendi. Mujiğin teki de bunu görüp bu benim şansım dedi; bir başkası da görüp hayır, benim şansım dedi! Ben senden önce gördüm...'

'Ee, Emelyan İlyiç...'

'Mujikler kavgaya tutuştu, Astafiy İvanoviç. Ama bekçi geldi, banknotu aldı ve beyefendiye verdi, mujikleri de içeri atmakla tehdit etti.'

'E, ne olmuş? Bütün bunlarda bir nasihat mı var, Emelyancığım?'

'Yok efendim. Halk güldü, Astafiy İvanoviç.'

'E-eh, Emelyancığım! Halka bak! Sen ruhunu bakır kuruşa satmışsın. Biliyor musun, Emelyan İlyiç, sana ne diyeceğim?'

'Buyrun, Astafiy İvanoviç?'

'Kendine bir iş bul, gerçekten, bul. Yüzdür söylüyorum, bul, yazık sana!'

'Kim beni bu halde alır, Astafiy İvanoviç? Ne iş tutacağımı bilmiyorum artık; kimse de beni almıyor, Astafiy İvanoviç.'

'Seni neden işten kovdular, Emelyan, ayyaş olduğun için!'

'İşte bugün büfeci Vlas'ı büroya çağırdılar, Astafiy İvanoviç.'

'Neden çağırdılar onu, Emelyancığım?'

'Hiç bilmiyorum, Astafiy İvanoviç. Yani orada gerekli olmuş olmalı ki, çağırdılar...''

'E-eh! Düşünüyorum da, ikimiz de mahvolduk, Emelyancığım! Tanrı bizi günahlarımız yüzünden cezalandırıyor.' Yani böyle bir adamla ne yapılabilir söylesenize, efendim!

Ama adam kurnazdı, cidden! Beni dinliyor, dinliyordu, sonra da, canı sıkılıyor, benim kızdığımı görünce, kaputunu alıp sıvıştıyordu – ara ki bulasın! Bütün gün dolanıyor, akşamleyin de sarhoş bir halde geliyordu. Onu kim içiriyor, parayı nereden buluyor, Tanrı bilir, onda benim günahım yok!..

'Hayır, diyordum, Emelyan İlyiç, kafayı çekemezsin! Yeter içtiğin, duyuyor musun, yeter! Bir daha sarhoş dönecek olursan, merdivende yatarsın! Almam içeri!..'

Bu emri duyunca, benim Emelyan bir gün, iki gün oturdu, üçüncü gün yine sıvıştı. Bekleyip durdum, gelmedi! Doğrusunu söylemek gerekirse, hem ürktüm hem de üzüldüm. Ne yaptım ona! diye düşündüm. Onun için kaygılandım. Yani, nereye gitmiş olabilir, zavallı? Mahvolur, zavallı, Tanrı aşkına! Gece oldu, gelmedi. Sabahleyin sahanlığa çıktım, baktım, sahanlıkta gecelemiş. Eşiğe başını yaslamış, yatıyor; ayazdan buz kesilmiş her yeri.

'Ne yapıyorsun, Emelyan? Tanrı aşkına! Nereye gittin?'

'Yani siz, hani, Astafiy İvanoviç, öfkeleniniz, üzüldünüz, benim merdivenlerde yatacağımı söylediniz ya, ben de işte, girmeye cesaret edemedim Astafiy İvanoviç, yattım buraya...'

Hem öfke hem üzüntü kapladı içimi!

'Yani sen, Emelyan, başka bir iş tutamaz mıydın, dedim. Merdivende bekçilik de ne böyle!..'

'Başka hangi işi yapayım, Astafiy İvanoviç?'

'Yani sen, senin gibi biçare bir ruh, dedim (iyice öfkeye kapılmıştım!), bir terzilik sanatı öğrenseydin. Baksana şu kaputuna! Sanki deliği azmış gibi, bir de merdivenleri süpürüyorsun onunla! İğneyi alıp kendi söküğünü dikseydin, şerefli bir iş yapmış olurdun. E-eh, seni sarhoş!'

İnanır mısınız, efendim! İğneyi aldı eline; ben bunu gülmek için söylemiştim, ama o ürküp aldı eline. Kaputunu çıkardı ve başladı ipliği iğneye geçirmeye. Onu seyrediyordum;

ama, olacak şey belli, gözleri irinlenmiş, kıpkırmızı; elleri titriyor, olay o! Soktu soktu, deliği bulamıyor; gözlerini kırıştırtıyor; hem tükürüklüyor, hem eliyle kuruluyor – olmuyor! Bıraktı, bana baktı...

'Sağ ol, Emelyan, müteşekkirim! Başkalarının önünde olsaydı, kafanı koparmıştım! Ben bunu sana, senin gibi basit bir adama, gülmek, yüzüne vurmak için söyledim... Bırak artık günahı, Tanrı yardımcın olsun! Otur şuraya, karanlık bir iş yapma, merdivenlerde yatıp da beni de utandırma!..'

'İyi de ne yapayım, Astafiy İvanoviç; ben de biliyorum sürekli sarhoşum ve hiçbir işe yaramıyorum!.. Bir de sizi, benim ha... hamimi, boş yere kızdırıyorum...'

Bu sırada morarmış dudakları titredi, bir gözyaşı ak yanağından kayıp düştü, bu gözyaşı taranmamış sakalında titredi, birden avuç avuç gözyaşı döktü benim Emelyan... Anacığım! Sanki kalbime bir bıçak sapladılar.

'Vay sen, duygulu bir adamsın ha, hiç aklıma gelmezdi! Kim bilebilir, kimin aklına gelir?.. Yok, diye düşündüm, Emelyan, senden tümünden kurtulacağım; çaput gibi kaybol!..'

Neyse, efendim, daha bir sürü şey var anlatacak! Ama hepsi öyle boş, önemsiz ki, anlatmaya değmez; yani siz, efendim, diyelim, bunlara beş kuruş vermezsiniz, ama ben bunun başıma gelmemesi için elimde milyon olsa milyon verirdim! Efendim, bende bir pantolon vardı, yere batası, iyi, güzel bir pantolon, mavi damalı, buraya gelen bir toprak ağası sipariş etmişti onu bana, sonra da dar geldi deyip bırakmıştı; böylece elimde kalmıştı pantolon. Değerli bir şey diye düşünüyordum! Pazarda belki bir beşlik verirler, ama vermezlerse, ondan Petersburglu beylere iki pantolon daha çıkarırım, yelek kuyruğu bile kalır geriye. Yoksul adam dediğin kardeşimizdir, bilirsiniz, her şey gider! Emelyan'da da o sırada kötü, hüzünlü haller belirmeye başlamıştı. Baktım: Bir gün içmiyor, ertesi gün içmiyor, üçüncü gün ağzına alkollü bir şey koymuyor, iyice ağırlaşmış, acınacak halde, perişan bir halde oturuyor. Düşündüm; ya cebi boş herifin, ya Tanrı'nın yolunu seçip tamam demiş, akli başına gelmiş. İşte, efendim, her şey böyle oldu; tam da bu sırada büyük bir bayram vardı. Akşam duasına gittim; dönerken, benim Emelyan girişte oturmuş, sarhoş, sallanıyordu. Hah! diye düşündüm, işte sen busun! Sonra bir şey için sandığın başına gittim. Hadi! Pantolon yok!.. Oraya buraya baktım: kayıp! İşte, efendim, her yeri arayıp taradım, baktım, yok – kalbime öyle bir sıkıntı çöktü ki! İhtiyar kocakarıya koştum, onu sıkıştırdım, suçladım; ama Emelyan gelmedi aklıma, delil olduğu halde, herif sarhoş sarhoş oturduğu halde, evde de olmadığı halde! 'Hayır,' dedi benim kocakarı, Tanrı aşkına delikanlı, pantolonu ben ne yapayım, üzerime mi giyeyim? Bir süre önce benim etekliği de sizin taraftan biri almış... Yani bilmiyorum, hiç haberim yok,' dedi. 'Kim vardı burada, dedim, kim gelip gitti?' – 'Kimse yoktu, dedi, delikanlı, kimse gelip gitmedi, ben hep buradaydım. Emelyan İlyiç çıktı, sonra da geldi; işte oturuyor! Ona sor.'

'Emelyan,' dedim, 'bir şeye lazım oldu da sen mi aldın benim yeni pantolonu, hatırlarsın, pomeşçik için dikmiştim?' – 'Hayır,' dedi, Astafiy İvanoviç, 'ben, yani, valla, ben almadım efendim.'

Al başına belayı! Tekrar aramaya başladım, aradım, aradım – yok! Emelyan da oturmuş sallanıyor. Ben de karşısına oturdum, efendim, sandığın üstüne çöküp gözlerimi ona diktim... Ah! diye düşündüm: Kalbim sıkışmış; yüzümü kan basmıştı. Birden Emelyan bana baktı.

'Hayır,' dedi, Astafiy İvanoviç, 'bende değil sizin pantolon, valla... siz, belki, düşünüyorsunuz, yani, ben almadım onu efendim.'

'Peki nereye gitmiş olabilir, Emelyan İlyiç?'

'Hayır, Astafiy İvanoviç; hiç görmedim.'

'Demek, Emelyan İlyiç, yani, kendi kendine kalkıp gitti mi?'

'Belki kendisi gitmiştir, Astafiy İvanoviç.'

Bunu duyunca kalktım, pencereye yanaştım, lambayı yakıp çalışmaya oturdum. Bizim altımızda yaşayan bir memura ceket dikiyordum. Ama içimden öyle öfkelenmişim ki, içimde fırtınalar kopuyordu. Yani bütün gardrobu ateşe versem ancak rahatlardım. İşte Emelyan da kalbimi okumuştur sanki. Bayım, eğer insan suçluysa felaketi daha uzaktan hisseder, tıpkı fırtına öncesi kuşun hissetmesi gibi.

'İşte, Astafiy İvanoviç,' diye lafa başladı Emelyuşka (bu arada sesi de titriyordu), 'bugün pansumancı Antip Prohoriç, geçenlerde ölen arabacının karısıyla evlendi...'

Ben de ona öyle bir baktım, yani öyle kötü baktım ki... Emelyan anladı. Baktım; kalktı, yatağa yanaştı ve çevresinde sendelemeye başladı. Bekledim – uzun zaman dolandı, bir yandan da sürekli şöyle diyordu: 'Hayır, olacak şey değil, neredeler, köpekler, kaybolmuş! ne olacak diye bekledim; baktım, Emelyan çömelmiş yatağın altına giriyor. Kendimi tutamadım.

'Ne yapıyorsun Emelyan İlyiç, iki büklüm sürünüyorsun?'

'Pantolona bakıyorum Astafiy İvanoviç. Bir yere sıkışmış olmasın diye bakıyorum.'

'Size ne, bayım,' dedim (sıkıntıdan ona böyle yücelterek seslendim), 'size mi kaldı bayım, benim gibi zavallı, basit bir insanın tarafını tutmak; boş yere dizinizi kirletiyorsunuz!'

'Niye ki, Astafiy İvanoviç, bir şey yapmıyorum... Belki, ararken bir şey de bulurum.'

'Hmm... dedim; dinlesene Emelyan İlyiç!'

'Buyrun Astafiy İvanoviç?'

'Yani sen,' dedim, 'onları hırsız gibi, ekmeğime göz dikmiş düzenbaz gibi benden çalmadın mı?' Yani bayım, o karşımda dizlerinin üstünde yeri eşelemeye başlayınca ağızımdan bunlar çıkıverdi.

'Hayır efendim... Astafiy İvanoviç...'

Yatağın altında uzun zaman yüzükoyun kaldı. Uzun zaman yattı; sonra çıktı. Baktım; çarşaf gibi bembeyaz olmuş adam. Kalktı, pencerenin kıyısına yanıma çöktü, bir on dakika oturdu.

'Hayır,' dedi, Astafiy İvanoviç, birden kalkıp bana doğru uzanarak, artık günah kadar korkunç görünüyordu.

'Hayır,' dedi, Astafiy İvanoviç, sizin pantolonu almaya kalkışmadım...'

Baştan aşağı titriyordu, parmağıyla göğsünü işaret ediyordu ve sesi de öyle titriyordu ki bayım, ürktüm ve pencereye yapıştım neredeyse.

'Peki Emelyan İlyiç,' dedim, 'nasıl isterseniz, rica ederim, ben aptalın tekiyim, sizi boş yere suçladım. Eller var, Tanrı aşkına, hırsızlığa kalkışmayalım... ve yabancı yoksul bir adamdan da dilenmeyelim; ekmek için çalışalım...'

Emelyan beni dinledi, karşımda durdu durdu, baktı – oturdu. Bütün gece kımıldamadan oturdu, ben yatmaya giderken o hâlâ aynı yerde oturuyordu. Sabah olunca, baktım,

kaputuna sarınıp çıplak yere yatmış; öyle ağır aşağılanmıştı ki, yatmak için yatağa girmemişti. Neyse, bayım, bu olayın ardından onu sevedim; yani daha ilk günden beri nefret etmişim. Bu olay sanki, örnek olarak söyleyeyim, öz oğlumun beni soyup ölümcül bir şekilde incitmesi gibi gelmişti. Ah, diye düşünüyordum: Emelyan, Emelyan! Ve Emelyan, bayım, iki hafta boyunca ara vermeden içti. Yani kafayı iyice çekiyordu. Sabahtan gidiyor, gece geç vakit geliyordu ve iki hafta boyunca tek kelime etmedi. Yani, herhalde, ya o sırada acı onu iyice yiyip bitiriyordu, ya da kendini bir şekilde tüketmek istiyordu. Sonunda, kesti, yani, içmeyi bıraktı ve yine pencere kenarına oturdu. Hatırlıyorum, oturuyor, üç gün konuşmuyordu; birden, bir de bakıyorum, adam ağlıyor. Yani bayım, oturmuş ağlıyor adam! Yani öyle kütük gibi, sanki kendisi akan yaşları fark etmiyormuş gibi ağlıyor. Bayım, yetişkin bir adamı, hele Emelyan gibi yaşlı bir adamı, acı ve üzüntüden ağlarken görmek çok ağır bir şey.

'Neyin var Emelyan?' dedim.

Baştan aşağı ürperdi. İrkildi. Ben, yani, o zamandan beri onunla ilk kez konuşuyordum.

'Hiç... Astafiy İvanoviç.'

'Tanrı seninle olsun Emelyan, bırak o her şeyi halleder. Sen niye böyle oturuyorsun?'

Ona acımışım.

'Yani efendim, Astafiy İvanoviç, ben öyle değilim efendim. Bir iş tutmak istiyorum, Astafiy İvanoviç.'

'Ne gibi bir iş, Emelyan İlyiç?'

'Yani, herhangi bir şey efendim. Belki, eskisi gibi bir iş bulurum efendim; ben Fedosey İvanoviç'ten rica etmeye gitmişim... Sizi gücendirmiş olmam iyi değil Astafiy İvanoviç. Ben, Astafiy İvanoviç, belki bir iş bulurum, o zaman size benim için yaptığınız her şeyi öderim.'

'Yeter, Emelyan, yeter; bir günahdır oldu, ama geçti! Kül oldu gitti! Eski defterleri bırak.'

'Hayır efendim, Astafiy İvanoviç, siz, belki de, hep... ama ben sizin pantolonunuzu almadım...'

'Boşver; Tanrı yardımcın olsun, Emelyancığım!'

'Hayır efendim, Astafiy İvanoviç. Ben, belli, artık sizin kiracınız olamam. Artık beni hoşgörün, Astafiy İvanoviç.'

'Tanrı yardımcın olsun, dedim; seni kim incitti, Emelyan İlyiç, kapıdan kovdu, ben mi?'

'Hayır efendim, sizde böyle yaşamam uygun değil, Astafiy İvanoviç. Artık gitmeliyim efendim...'

Yani gücenmiş, karar vermişti adam. Ona baktım ve gerçekten kalkıp kaputunu omzuna aldığını gördüm.

'Nereye gidiyorsun böyle, Emelyan İlyiç? Aklını başına topla; ne yapıyorsun? Nereye gidiyorsun?'

'Hayır, artık hoşça kalın, Astafiy İvanoviç, beni engellemeyin (yine ağlıyordu); günah yüzünden gidiyorum, Astafiy İvanoviç. Siz de artık eskisi gibi değilsiniz.'

'Nasıl değil? Öyleyim! Sen tam da küçük, aptal bir çocuk gibisin, tek başına mahvolursun.'

'Hayır, Astafiy İvanoviç, siz artık çıkarken sandığınızı kilitliyorsunuz, ben de, Astafiy

İvanoviç, bunu görüp ağlıyorum... Hayır, iyisi mi siz beni bırakın, Astafiy İvanoviç ve birlikte yaşadığımız sürede sizi incittiysem beni affedin.'

Ne yapayım, bayım? Adam gitti. Bir gün bekledim, işte, kapıyı çalıp döner diye düşündüm – ama hayır! Ertesi gün hayır, üçüncü gün hayır. Ürktüm, telaşa kapıldım; ne içiyor, ne yiyor, ne uyuyordum. Adam beni mahvetmişti! Dördüncü gün dışarı çıktım, bütün meyhaneleri dolandım, sordum – yok, Emelyancık kaybolmuş!

'Mağrur başını alıp götürdün mü?' diye düşündüm, 'belki bir yerde bir çitin dibindedir sarhoş ve şimdi çürük kütük gibi yatıyordur.' Yorgunluktan bitmiş bir halde eve döndüm. Ertesi gün de aramaya çıktım. Aptal herifin kendi isteğiyle gitmesine izin verdiğim için kendime lanet ettim. Ama ne göreyim: beşinci gün (o gün bayramdı), kapı gıcırdadı. Baktım Emelyan içeri giriyor: Morarmış ve saçları kir pas içinde, sanki sokakta yatıp kalkmış gibi; çıra gibi zayıflamış; kaputunu çıkardı, yanıma sandığın üzerine oturdu, bana baktı. Sevindim, içimdeki sıkıntı kayboldu. Öylece gitti, bayım; yani, üzerimde insani bir günah vardı, doğru söylüyorum; gelmiş olmasa köpek gibi ölecektim. Ama Emelyan geldi! Eh, doğal olarak, bir insanı bu halde görmek ağır geliyordu. Ona özen göstermeye, teselli etmeye, sakinleştirmeye başladım. 'Bak,' dedim, 'Emelyancığım, dönmene sevindim. Gelmekte biraz geciktin, ben de bugün meyhanelerde seni arıyordum. Bir şey yedin mi?'

'Yedim efendim, Astafiy İvanoviç.'

'Doğru dürüst yedin mi? Bak, kardeş, dünden biraz çorba kaldı; sade değil, sığır etinden çorba da var; al ekmekle soğan. Ye, diyorum; sağlık için lazım.'

Bunları getirdim ona; adamın en az üç gündür yemediğini gördüm, öyle bir iştahla yedi. Demek onu buraya getiren şey açlık olmuştu. Ona bakarken yüreğim burkuldu. Zavalılık, diye düşündüm, meyhaneye koşayım. Ona ruhunu serinletecek bir şey getireyim, olayı kapatalım, yeter! 'Artık benden sana bir kötülük gelmez, Emelyancığım! Şarap getirdim. İşte,' dedim, 'Emelyan İlyiç, bayram için içelim. İçmek ister misin? İyi gelir.'

Elini uzattı, açgözlü bir şekilde uzattı, tam alacaktı ki durdu; biraz bekledi; baktım; aldı, ağzına götürdü, eline şarap döküldü. Hayır, ağzına götürdü, sonra hemen masaya bıraktı.

'Ne oldu, Emelyancığım?'

'Yok; ben, sadece... Astafiy İvanoviç.'

'İçmiyor musun, ne oldu?'

'Evet ben, Astafiy İvanoviç, yani... artık içmeyeceğim, Astafiy İvanoviç.'

'Nasıl, tümünden bıraktın mı Emelyancığım, yoksa sadece bugün mü böyle?'

Sustu. Baktım; bir dakika sonra elini alına koydu.

'Ne oldu, hastalandın mı Emelyan?'

'Öyle, rahatsızlandım, Astafiy İvanoviç.'

Onu alıp yatağa taşıdım. Baktım, gerçekten kötü: Başı yanıyor, üzerinde de hummalı bir titreme var. Gündüz başında bekledim; gece daha da kötüleşti. Ona yağ ve soğanla birlikte kvas hazırladım, ekmek getirdim. Dedim, bir şeyler geçsin boğazından, daha iyi olursun! Başını salladı. 'Hayır, bugün yemek istemiyorum, Astafiy İvanoviç.' Ona çay getirdim, ihtiyarcık hepsini içti –ama hayır, daha iyi olmadı. Bu iş kötü diye düşündüm! Üçüncü sabah doktora gittim. Yakında Kostopravov adlı tanıdık bir tıbbiyeli yaşıyordu.

Daha önce, ben Bosomyaginlerdeyken tanışmıştık; beni iyileştirmişti. Tıbbiyeli geldi, baktı. 'Yok, dedi, bu kötü. Beni çağdırmaya gerek yokmuş, dedi. Ama ona toz verebilirsin.' Ama ben tozu almadım; yani, tıbbiyeli saçmalıyor diye düşündüm; bu arada beşinci gün olmuştu.

Bayım, karşımda yatarken can verdi. Pencerede oturmuş, elimdeki işi yapıyordum. Kocakarı sobayı yakıyordu. Etraf sessizdi. Onun için kalbim parçalanıyordu, bayım; sanki öz oğlumu kaybediyordum. Biliyordum, şimdi Emelyan bana bakıyordu, sabahtan beri adamın direndiğini görmüştüm, bir şey söylemek istiyordu, ama anlaşılabilir, söyleyemiyordu. Sonunda, ona baktım; zavallının gözlerindeki hüznü gördüm, gözlerini benden ayırmadı; ama ben ona bakınca hemen gözlerini yere indirdiğini gördüm.

'Astafiy İvanoviç!'

'Ne var, Emelyancığım?'

'Şimdi hani, mesela, benim kaputu eskiciye götürsek, ona ne kadar verirler, Astafiy İvanoviç?'

'Yani, dedim, bilinmez, çok mu verirler. Belki 3 ruble verirler Emelyan İlyiç.'

Ama aslında biri götürecektir olsa, hiçbir şey vermezlerdi, böyle kötü bir şey getirdiniz diye suratınıza gülerlerdi. Bunu sadece, hasta adamı, onun sümsük karakterini bildiğimden, teselli etmek için söylemişim.

'Ben düşündüm de, Astafiy İvanoviç, ona 3 gümüş ruble verirler; çuhadan yapılmadır, Astafiy İvanoviç. Çuha işleme bir şey için 3 ruble iyi midir?'

'Bilmiyorum, Emelyan İlyiç,' dedim, 'eğer götürmek istersen, önce en az 3 ruble istemez lazım.'

Emelyan biraz sustu; sonra tekrar seslendi:

'Astafiy İvanoviç!'

'Ne var, Emelyancığım?'

'Ben ölünce siz şu kaputu satın, beni onunla gömmeye gerek yok. Ben böyle de yatarım; ama o değerli bir şey; sizin almanız lazım.'

O anda, bayım, kalbim sıkıştı, bir şey diyemedim. Adamın üzerine ölüm öncesi kasvetin çöktüğünü görüyordum. Tekrar sustuk. Böyle bir süre geçti. Ona tekrar baktım: Hep bana bakıyordu, ama bakışlarımla karşılaşınca, tekrar gözlerini kaçıyordu.

'Su içmek istemez misin Emelyan İlyiç?' dedim.

'Verin, Tanrı yardımcınız olsun, Astafiy İvanoviç.'

Ona su verdim. İçti.

'Sağolun, dedi, Astafiy İvanoviç.'

'Başka bir şey lazım mı, Emelyancığım?'

'Hayır, Astafiy İvanoviç; bir şey lazım değil; ben yani...'

'Ne?'

'Yani...'

'Ne oldu, Emelyancığım?'

'Pantolon... yani... onu o zaman ben almıştım... Astafiy İvanoviç...'

'Tanrı, seni affetsin, Emelyancığım, sen böyle biçareyken, ne yani! Huzur içinde ol...'
Benim de ruhum sıkışmıştı bayım, gözlerimden yaşlar boşanmıştı; bir an için arkamı döndüm.

'Astafiy İvanoviç...'

Baktım: Emelyan bana bir şeyler söylemek istiyordu; doğruldu, gayret etti, dudaklarını kıpırdattı... Birden kıpkırmızı olup bana baktı... Birden tekrar bembeyaz olduğunu gördüm, bir anda opal rengini aldı; başı arkaya düştü, bir anda orada iç çekti ve Tanrı'ya ruhunu teslim etti."

İlk kez 1848 yılının Nisan ayında Oteçestvenniye Zapiski'de yayımlanmıştır.

"Görmüş Geçirmiş Bir Adamın Hikâyeleri (Bilinmeyen Birinin Notlarından). I. Geride Kalan

II. Dürüst Hırsız" altbaşlığıyla. 1860 yayımına hazırlarken, Dostoyevski, "Geride Kalan"

hikâyesinden sadece ilk iki sayfayı korudu; bu sayfaları ikinci hikâyeye birleştirmek için birkaç cümle ekledi ve daha sonra küçük değişikliklerle "Dürüst Hırsız" metnini yayımladı.

Bunu yaparken yazar 1848 metninin son cümlesini çıkardı.

ÇAM AĞACI VE DÜĞÜN

BİLİNMEYEN BİRİNİN NOTLARINDAN

Birkaç gün önce bir düğün gördüm... ama hayır! En iyisi size çam ağacından bahsedeyim. Düğün güzeldi, çok beğendim; ama başka bir olay daha da hoştu. Nasıl oldu da, bu düğünü seyredirken bu çamı hatırladığımı bilmiyorum. Olay şöyle oldu. Yaklaşık beş yıl kadar önce, yeni yılın arifesinde, beni bir çocuk balosuna davet ettiler. Daveti veren kişi ünlü bir işadımıydı, ilişkileri, tanıdıkları, entrikaları olan biri, o yüzden bu çocuk balosunun ailelerin toplanıp önemli konuları masumca, laf arasında, rastgele bir şekilde yorumlamaları için bir bahane olduğu düşünülebilirdi. Ben tarafsız bir insandım, servetim pek yoktu; bu yüzden de akşamı oldukça bağımsız geçirebildim. Orada, sanırım, önemli bir ailesi, soyu olmayan, ama benim gibi bu aile mutluluğunun içine düşmüş olan biri daha vardı... Herkesten çok o gözüme takıldı. Uzun boylu, zayıf, çok ciddi, çok zevkli giyinmiş bir adamdı. Ama onun aile saadetinden hiç hoşlanmadığı da belli oluyordu, bir köşeye çekilir çekilmez hemen gülümsemeyi kesti ve kara koyu kaşlarını çattı. Ev sahibinin dışında tek bir kimseyi bile tanııyordu. Çok sıkıldığı belli oluyordu, ama sonuna kadar cesurca, kesinlikle eğlenmiş ve mutlu bir insan rolünü sürdürdü. Daha sonra, taşradan gelmiş, başkentte önemli, akıl tüketen bir işi olduğunu, ev sahibine bir tavsiye mektubu getirdiğini, onun da tümüyle con amore, yani hevesle olmasa da hamiliği kabul ettiğini ve terbiye gereği çocuk balosuna davet ettiğini öğrendim. İskambile davet etmemişler, puro ikram etmemişlerdi, kimse onunla konuşmaya çalışmıyordu, belki de kuşu uzaktan tüylerinden tanıyorlardı ve bu yüzden de beyefendi, sırf ellerini boş tutmamak için, bütün gece favori sakallarıyla oynamak zorunda kalmıştı. Favori sakalları gerçekten çok güzeldi. Ama onlarla öyle ciddi bir şekilde oynuyordu ki, ona bakan biri, kesinlikle yeryüzüne önce sakalların, sonra da onları taramak üzere adamın gelmiş olduğunu düşünebilirdi.

Beş tane besili çocuğu olan ev sahibinin aile mutluluğuna bu şekilde katılmış olan bu figürün dışında, bir beyefendi daha ilgimi çekmişti. Ama bunun çok daha başka bir hali vardı. Bu bir şahsiyetti. Ona Yulian Mastakoviç diyorlardı. Hemen ilk bakışta, onun saygın bir misafir olduğu ve ev sahibiyle ilişkisinin, ev sahibinin favori sakallarını tarayan kişiyle olan ilişkiyle aynı olduğu belli oluyordu. Ev sahibi ve ev sahibesi ona sonu gelmez sevimli şeyler söylüyorlar, üzerine titriyorlar, onu yedirip içiriyorlar, pohpohluyorlar, yanına tanıştırmak üzere misafirlerini getiriyorlar, ama hiç onu alıp da birinin yanına götürmüyorlardı. Yulian Mastakoviç'in, bu toplantı için, nadiren böyle hoş vakit geçirdiğini söylemesi karşısında, ev sahibinin gözlerinde yaşlar belirlediğini gördüm. Böyle bir şahsiyetin huzurunda çok tedirgin olmuştum, o yüzden, çocuklarla oyalandıktan sonra, tümüyle boş olan küçük misafir odasına geçtim ve ev sahiplerinin, odanın yarısını kaplayan çiçekli kameriyesine oturdum.

Çocukların hepsi de inanılmaz sevimliydi ve dadılarıyla annelerinin bütün çağrılarına rağmen, kesinlikle büyüklerin yanına gitmek istemiyorlardı. Bir anda bütün çam ağacını, son şekerine dek soymuşlar ve hangisinin kime ait olduğunu öğrendikten sonra, oyuncakların yarısını kırmayı başarmışlardı. Kara gözlü, kıvrıcık saçlı, beni ısrarla tahta silahıyla kurşuna dizmek isteyen bir çocuk özellikle hoştu. Ama hepsinden daha çok ilgi

çeken onun kız kardeşi olan, on bir yaşındaki, aşk perisi kadar tatlı, sessiz, düşünceli, solgun, iri gözleri olan bir kızdı. Çocuklar bir şekilde onu gücendirmişti ve bu yüzden de o benim oturduğum misafir odasına gelmiş, kuklasıyla birlikte bir köşeye oturmuştu.

Misafirler onun babası olan zengin bir tüccarı saygıyla gösteriyor ve fısıltıyla, kız için daha şimdiden 300.000 rublelik çeyiz ayrıldığını belirtiyorlardı. Bakışlarımı böyle bir durum hakkında yorumlar yapanlardan ayırdım ve gözüm, ellerini arkasında kavuşturmuş ve başını hafifçe yana eğmiş bir halde, aşırı bir dikkatle bu sözlere kulak kesilmiş olan Yulian Mastakoviç'e takıldı. Sonra ev sahibinin çocuklara hediyelerini dağıtırken sergilemiş olduğu bilgeliğe şaşırmadan edemedim. Daha şimdiden 300.000 rublesi olan kız, en pahalı kuklayı almıştı. Bu hediyeyi, bu mutlu çocukların ailelerinin rütbelerinin azalmasına göre azalan hediyeler izlemişti. Sonunda, en son çocuk, on yaşlarında, zayıf, ufak tefek, kızıl saçlı, çilli bir erkek çocuk, doğanın görkemi, coşku, gözyaşları gibi şeyleri anlatan, resimsiz ve hatta vinyetsiz bir hikâye kitabı almıştı sadece.

O ev sahibinin çocuklarının dadısının, yoksul bir dulun oğluydu, aşırı ezik ve ürkek bir çocuktur. Ucuz kumaştan bir ceket giymişti. Kitabını aldıktan sonra, uzun zaman diğer oyuncakların yanında gezindi; diğer çocuklarla oynamayı çok istiyordu, ama cesaret edemiyordu; kendi konumunu artık hissetmeye ve anlamaya başladığı belliydi. Çocukları gözlemeyi çok severim ben. Onların hayata o ilk, bağımsız girişi çok ilginçtir. Kızıl saçlı çocuğun diğer çocukların pahalı oyuncaklarından, özellikle de tiyatro oyunundan çok etkilendiğini, içinde bir rol almak için kendini beğendirmeye karar verdiğini fark ettim. Gülümsüyor ve diğer çocuklarla oynuyordu, cepleri tıka basa şekerle dolu, tumbul bir çocuğa elmasını verdi, hatta onu tiyatrodan kovmasınlar diye bir çocuğu sırtında gezdirdi. Ama bir dakika geçmeden rezilin biri fena bir şekilde dövdü onu. Çocuk ağlamaya cesaret edemedi. O sırada annesi, dadı göründü ve ona diğer çocukların oyununa karışmamasını emretti. Çocuk da kızın olduğu misafir odasına gitti. Kız onun yanına oturmasına izin verdi ve ikisi çok ciddi bir şekilde pahalı kuklayı giydirmeye koyuldular.

Pelüş kameriyede yarım saattir oturuyordum ve kızıl saçlı çocukla üç yüz bin çeyizli kızın kukla hakkındaki çocukça konuşmalarını dinlerken neredeyse uyuyakalıyordum ki, birden odaya Yulian Mastakoviç girdi. Çocukların bağışmalarının skandal halini alan bir sahnesinden yararlanmış ve sessizce salondan çıkmıştı. Bir dakika kadar önce, geleceğin zengin gelininin, yeni tanışmış olduğu babasıyla, bir mevkinin diğerinden üstünlüğüne dair ateşli bir sohbe başladığını fark etmiştim. Şimdi düşünceli bir şekilde duruyor ve parmaklarıyla bir şeyler hesaplıyordu.

"Üç yüz... üç yüz," diye fısıldadı. "On bir... on iki... on üç ve sonra. On altı – beş yıl! Varsayalım, yüzde dört – 12, beşle çarp eşittir 60, bu 60'a... varsayalım, beş yıl sonra – dört yüz olacak. Evet! İşte... Tabii yüzde dörde razı olmaz, tilki! Belki, yüzde sekiz ila on alır. Yani, beş yüz, varsayalım, beş yüz bin, en azından, muhtemelen böyle; faizi de kâr, hmm..."

Hesabını bitirdi, sümküdü ve odadan çıkmaya davrandı, ama birden kıza bakıp durdu. Bitkilerin yaprakları arkasında kaldığım için beni görmemişti. Bana sanki aşırı heyecanlanmış gibi geldi. Ya hesap, ya da başka bir şey onu etkilemişti, ama ellerini ovuşturuyor ve yerinde duramıyordu. Bu heyecan, durup da geleceğin gelinine başka, kararlı bir bakış attığı zaman nec plus ultra, yani en aşırı seviyesine vardı. Öne ilerleyecek

oldu, ama önce çevresine bakındı. Sonra, parmaklarının ucunda, sanki kendini suçlu hissediyormuş gibi, çocuğa yanaştı. Gülümseyerek gitti, eğildi ve onu başından öptü. Böyle bir hareketi beklemeyen diğeri, korkudan çığlık attı.

“Burada ne yapıyorsunuz, tatlı çocuk?” diye sordu fısıltıyla, çevresine bakınıp kızın yanağından makas alarak.

“Oynuyoruz...”

“Ya? Onunla mı?” Yulian Mastakoviç erkek çocuğa doğru döndü. “Senin salona gitmen lazım, canım,” dedi ona.

Çocuk ses çıkarmadı ve gözlerini iri iri açıp adama baktı. Yulian Mastakoviç bir daha çevresine bakındı ve bir daha kıza doğru eğildi.

“Ne bu böyle, kukla mı, tatlı çocuk?” diye sordu.

“Kukla,” dedi kız, yüzünü buruşturup biraz kızarak.

“Kukla... Ama biliyor musunuz, tatlı çocuk, sizin kuklanız neden yapılmış?”

“Bilmiyorum...” dedi kız fısıltıyla ve başını iyice eğerek.

“Paçavradan, canım. Sen gitsene evlat, salona, arkadaşlarının yanına,” dedi Yulian Mastakoviç, çocuğa sert bir şekilde bakarak. Kızla oğlan yüzlerini asıp birbirlerine sarıldılar. Ayrılmak istemiyorlardı.

“Biliyor musunuz, size bu kuklayı neden hediye ettiler?” diye sordu Yulian Mastakoviç, sesini daha da alçaltarak.

“Bilmiyorum.”

“Çünkü siz bütün hafta boyunca tatlı ve terbiyeli bir çocuk oldunuz.”

Bu sırada aşırı heyecanlanan Yulian Mastakoviç çevresine bakınıyordu ve sesini gitgide daha da alçaltarak, sonunda zar zor duyulur, heyecandan neredeyse duyulmaz ve titrek bir sesle sordu:

“Peki beni sevecek misiniz, tatlı kızım, ben sizin ailenize misafir olarak geldiğim zaman?”

Bunu söyleyen Yulian Mastakoviç tatlı kızı bir daha öpmek istedi, ama kızıl saçlı çocuk, kızın ağlamak üzere olduğunu görünce, elini tuttu ve ona duyduğu yakınlıktan dolayı hiçkırıldı. Yulian Mastakoviç gerçekten öfkelenmişti.

“Defol, defol buradan, defol!” dedi çocuğa. “Defol salona! Defol oraya, arkadaşlarının yanına!”

“Hayır, gerek yok, gerek yok! Siz gidin,” dedi kız, “bırakın onu, bırakın onu!” dedi ağlarcasına.

Kapıda birinin ayak sesleri duyuldu, Yulian Mastakoviç hemen saygıdeğer gövdesini kaldırdı ve telaşa kapıldı. Ama kızıl saçlı çocuk Yulian Mastakoviç’ten daha da çok telaşlanmıştı, kızı bıraktı ve sessizce, duvar kenarından, misafir odasından salona geçti. Kuşku uyandırmamak için, Yulian Mastakoviç de salona geçti. İstakoz gibi kıpkırmızıydı ve aynaya baksa, kendini istakoz sanabilirdi. Belki de, ateşliliği ve sabırsızlığı yüzünden utanmıştı. Belki de parmak hesabı onu başta öyle etkilemişti ki, baştan çıkarmış ve kafasını karıştırmıştı ki, bütün heybetine ve saygınlığına rağmen, çocuk gibi davranmaya ve doğruca hedefine ulaşmaya karar vermişti, hem de bu hedefin gerçek bir hedef olabilmesi için daha beş yıl geçmesi gerektiği halde. Saygıdeğer misafirin peşinden salona geçtim ve tuhaf bir manzarayla karşılaştım. Yulian Mastakoviç, utanç ve öfkeden

kıpkırmızı bir halde, kendisinden gitgide uzaklaşan, korkudan nereye kaçacağını bilemeyen kızıl saçlı çocuğu korkutuyordu.

“Defol, ne yapıyorsun burada, defol, haydut, defol! Meyve mi çalışıyorsun, ha? Burada meyve mi çalışıyorsun? Defol, haydut, defol, çilli seni, defol, defol layık olduğun yere!”

Çok korkan çocuk, umutsuz bir girişimle, masanın altına girecek oldu. O zaman akıl almaz biçimde öfkelenmiş takipçisi, uzun mendilini çıkardı ve onu iyice büzülmüş olan çocuğu çıkarmak için, kırbaç gibi kullanmaya başladı. Yulian Mastakoviç’in biraz şişmanca olduğunu da belirtmek gerek. Cüsseli, besili, tombul, kırmızı yanaklı, göbekli, yağlı baldırları olan, kısacası fıstık gibi dedikleri türden bir adamdı. Nefes nefese kalmıştı, korkunç biçimde nefes alıp veriyordu ve kızarmıştı. Sonunda, hoşnutsuzluk ve belki de (kim bilir?) kıskançlık hissi öyle büyüdü ki, öfkeden delirecek gibi olmuştu. Sesli bir şekilde kahkaha attım. Yulian Mastakoviç döndü ve bütün önemliliğine rağmen bir an şaşırıldı. Bu sırada karşıdaki kapıdan ev sahibi çıktı. Çocuk masanın altından çıktı ve dizleri ile dirseklerini silkeledi. Yulian Mastakoviç, bir ucundan elinde tuttuğu mendili, burnuna götürdü.

Ev sahibi biraz hayretle üçümüze birden, hayatı görmüş geçirmiş ve ona artık ciddi bir noktadan bakan biri gibi baktı, misafirinden yararlanma fırsatını hemen kullandı.

“İşte efendim, o çocuk efendim,” dedi kızıl çocuğu göstererek, “size bahsetme şerefine nail olduğum...”

“Ha?” dedi daha kendine tam gelememiş olan Yulian Mastakoviç.

“Benim çocukların dadısının oğlu,” diye devam etti ev sahibi ricacı bir sesle, “zavallı kadın, dul, şerefli bir memurun karısıymış; ve bu yüzden... Yulian Mastakoviç, eğer mümkünse...”

“Ah, hayır hayır,” diye bağırdı telaşla Yulian Mastakoviç, “hayır, affedin beni, Filip Alekseyeviç, hiçbir şekilde mümkün değil efendim. Soruşturdum; yer yok, ama eğer olursa da, çok daha fazla hak eden on aday var sırada... Çok üzgünüm, çok üzgünüm...”

“Üzgünüm efendim,” diye tekrarlardı ev sahibi, “çocuk kibar, sessiz biri...”

“Gördüğüm kadarıyla tam bir soytarı,” dedi Yulian Mastakoviç, isterik bir şekilde ağzını büzerek, “defol, oğlum, ne duruyorsun, git diğerlerinin yanına!” dedi çocuğa dönerek.

Bu sırada, herhalde, kendini tutamadı ve yan gözle bana baktı. Ben de kendimi tutamadım ve yüzüne baka baka kahkaha attım. Yulian Mastakoviç hemen başını çevirdi ve oldukça açık bir şekilde ev sahibine beni sordu, kim bu tuhaf genç adam? Fısıldaştılar ve odadan çıktılar. Sonra, Yulian Mastakoviç’in, ev sahibini dinlerken hayretle başını salladığını gördüm.

Gülmekten iki büklüm bir halde, salona yöneldim. Orada aile anne ve babalarıyla, evsahibi ve ev sahibesiyle çevrelenmiş olan yüce adam, ateşli bir şekilde az önce tanıştırıldığı bir hanımla konuşuyordu. Hanım, on dakika önce, Yulian Mastakoviç’in misafir odasında beraber bir sahne yaşadığı kızın elini tutuyordu. Şimdi adam tatlı çocuğun güzelliğini, yeteneklerini, zarafetini ve terbiyesini coşku ve heyecanla övüyordu. Annesinin karşısında açıkça şakıyordu. Anne, onu heyecandan gözleri yaşarmış bir halde dinliyordu. Babanın dudakları gülümsüyordu. Ev sahibi genel mutluluktan sonsuz mutlu olmuştu. Hatta misafirler bile böyle hissediyordu, hatta çocukların oyunu bile, konuşmayı bölmesin diye durdurulmuştu. Bütün hava soyluluk kaplanmıştı. Sonra, ilginç kızın kalbinin en derin

yerlerine kadar etkilenmiş olan annesinin Yulian Mastakoviç'ten, kendisini özel olarak onurlandırmasını rica ettiğini, evlerini değerli arkadaşlığıyla şerefleştirmesini istediğini duydum; Yulian Mastakoviç'in bu daveti dizginsiz bir heyecanla kabul ettiğini duydum ve sonra, edep gereği farklı yönlerde dağılan misafirlerin, birbirleriyle tüccarı, tüccarın karısını, kızı ve özellikle de Yulian Mastakoviç'i dokunaklı bir şekilde övdüğünü duydum.

"Bu beyefendi evli mi?" diye sordum, Yulian Mastakoviç'e herkesten daha yakın duran tanıdıklarımın birine, neredeyse fısıldar gibi.

Yulian Mastakoviç bana meraklı ve kötü bir bakış attı.

"Hayır!" diye yanıt verdi bana, kasıtlı olarak yaptığım görgüsüzlüğüm yüzünden kalbinin en derin yerlerine dek öfkelenmiş olan tanıdığım...

Bir süre önce *** kilisesinin yanından geçiyordum; bir kalabalık ve toplantı dikkatimi çekti. Etrafta bir düğünden bahsediyorlardı. Kasvetli bir gündü, yağmur çiselemeye başlamıştı; kalabalığın arasından kiliseye daldım ve damadı gördüm. Küçük, yuvarlak hatlı, favori sakallı, şişman, çok süslü giyinmiş bir adamdı. Koşturuyor, el çırpıyor ve etrafı düzenliyordu. Sonunda gelini getirdikleri duyuldu kalabalıkta. Kalabalığın arasından süzüldüm ve ilkbaharına daha yeni girmiş olan muhteşem güzeli gördüm. Ama güzel solgun ve hüzünlüydü. Dalgın görünüyordu; hatta bana gözleri biraz önce dökülmüş gözyaşları yüzünden kızarmış gibi geldi. Antik bir güzelliği vardı. Ama bu katılığın ve ciddiyetin arasından, bu hüznün arasından hâlâ o ilk çocuksu, masum çehre ışıldıyordu; aşırı naif, dile dökülmesi imkânsız, genç ve sanki, merhamet dileyen bir şeyler vardı orada.

On altı yaşına daha yeni bastığını söylediler. Damada dikkatle bakınca, birden, yaklaşık beş yıldır görmediğim Yulian Mastakoviç'i tanıdım. Kıza baktım... Tanrım! Hemen kiliseden çıkmaya davrandım. Kalabalıkta gelinin zengin olduğu, beş yüz binlik çeyizi olduğu... ve bir de faizi...

"Demek iyi hesap yapmış!" diye düşündüm, caddeye çıkarken...

İlk kez 1848 yılının Eylül ayında
Oteçestvenniye Zapiski'de yayımlanmıştır.